

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FENER RUM ORTODOKS
PATRIKHANESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ
AMAÇLARI SİYASİ FAALİYETLERİ
ULAŞMAK İSTEDİĞİ STATÜ VE
TÜRKİYENİN İZLEMESİ GEREKEN
POLİTİKALAR

Ferah KARAKILINÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

GEBZE
2006

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FENER RUM ORTODOKS
PATRİKHANESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ
AMAÇLARI SİYASİ FAALİYETLERİ
ULAŞMAK İSTEDİĞİ STATÜ VE
TÜRKİYENİN İZLEMESİ GEREKEN
POLİTİKALAR

Ferah KARAKILINÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Yrd.Doç.Dr. Abdülkayyum KESİCİ

GEBZE
2006

KABUL VE ONAY

Ferah KARAKILINÇ ' ın tez çalışması, G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından Strateji Bilimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye :

Tez Danışmanı :

Tez Danışmanı :

Tez Danışmanı :

O N A Y

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararı.

ÖZET

Türk milletinin benliğinde var olan, kendi hakimiyetinde yaşayan diğer toplumlara karşı göstermiş olduğu hoşgörü ve insanlık vasıfları sayesinde 1453 yılından beri tam 552 yıldır tarihinin hiçbir döneminde sahip olmadığı imtiyazlarla varlığını sürdüren Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama ve gerileme dönemlerinden itibaren kendisine sağlanan bu imtiyazları bir silah olarak kullanmaya başlamış, Megalo İdea fikri doğrultusunda Mora isyanından Yunanistan'ın bağımsızlığına, Pontus isyanından Milli Mücadele de ihanete kadar pek çok olaya ön ayak olmuştur.

Lozan'da tüm çabalara rağmen sınır dışı edilemeyen, ancak siyasi ve cismani faaliyetlerde bulunmamak, sadece dini görevini yürütmek şartıyla Türkiye'de kalmasına izin verilen bu fesat ve ihanet yuvası, tarihimizde Türk-Yunan anlaşmazlıklarının odak noktasında yer almış, iki ülke arasında ki tüm meselelerin ya planlayıcısı ya da destekçisi olmuştur.

2 nci Dünya Savaşının ardından Stalin'in Rus Ortodoks Kilisesi üzerindeki baskıyı hafifletmesi, kilisenin de komünizme muhalefetten vazgeçmesi üzerine gerek Avrupa'da oluşan komünizm tehlikesini gerekse Rus Ortodoks Kilisesi'nin güçlenmesini önlemek amacıyla Fener Rum Patrikhanesinin faaliyetlerini destekleyerek onu dış politika aracı olarak kullanmak isteyen ABD'nin devreye girmesi, Patrikhane meselesini bir Türk-Yunan meselesi olmaktan öteye taşımış, Türk-Amerikan meselesi haline dönüştürmüştür.

Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından 1991 yılında Patriklik görevine seçilen Bartholomeos'la birlikte patrikhanenin yıldızı adeta yeniden parlamış, dünyada adını duyurmaya, çeşitli isim ve amaçlar altında uluslararası toplantılar düzenlemeye başlamış, her fırsat ve ortamda Patrikhanenin Ekümenikliğini vurgulayarak sağladığı destekle bu yolda çok büyük bir aşama kaydetmiştir.

Patrikhanenin bu çalışmalarının temelinde İstanbul'da Vatikan modeli bir oluşumu gerçekleştirmek yatmaktadır. Aşama aşama kararlı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılan bu stratejinin birinci adımı, Türk hukuk mevzuatından kurtulmaktır. Sonra ki aşama Patrikhanenin özerkliği ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasıdır. Patrikhane bunları gerçekleştirmeye çalışırken uluslar arası konjonktürden ve Türkiye'nin AB üyeliği çerçevesindeki hassasiyetlerinden çok iyi şekilde istifade etmektedir. Patrik Lozan'da kaybettiklerini geri alma gayreti içerisinde ve bu yolda Özellikle AB ve ABD'nin Balkanlar üzerindeki hakimiyet çabalarında Patrikhaneye duydukları ihtiyacı ve bu hususta verdikleri desteği son derece akıllıca kullanmaktadır.

Patrikhane meselesi Ege, Kıbrıs ve Batı Trakya gibi ulusal meselelerimizle aynı öneme haiz olup, ülkemizin ulusal bütünlüğü ve egemenliği ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle ulusal egemenlik ve bütünlüğümüz için tehdit oluşturan Ekümeniklik meselesi ile Heybeliada Ruhban Okulunun açılmasının doğuracağı tehlikeler karşısında verilecek mücadelede Rusya, Vatikan ve Türk Ortodoks Patrikhanesi Başta olmak üzere diğer kilise ve ülkelerle her türlü işbirliğine açık olunmalı ayrıca soruna hukuksal bazda çözüm zemini aranarak Türkiye'nin haklılığı ortaya konulmalıdır.

SUMMARY

The Phanar Greek Patriarchate; which exists for 552 years, since 1453 with privileges that it has never had during its history thanks to its tolerance and kindness speciality, started to use these privileges as an extortion from the time of unproductive and regression period of Ottoman Empire and has become the initiator of many events like Mora and Pontus Rebellions, independence of Greece and even the betrayal in the Turkish National Struggle for independence in thought of 'megalo idea'.

This mischief making, betrayal house that can not be deported in spite of all efforts in Lozan but for given permission on condition not to be active in political and material affairs, only to perform its religious mission, has taken part on the focus of Turkish-Greek disagreement in our history, and become either the preparator or the supporter of all incompatibilities between two countries.

After the Second World War; on account of Stalin's lessening the pressure over Russian Orthodox Church and also the church's giving up the idea of opposition on communism; both the idea of communism danger in Europe and the USA's taking part which wants to use the Phanar Greek Patriarchate as a foreign political means by supporting the activities of it in order to prevent Russian Orthodox Church's getting strong turns the subject from a matter of Turkish-Greek into a matter of Turkish-American.

After the disintegration of the Soviet Union in 1991, with Bartholomeos who was chosen as a patriarch, the star of the patriarchate was on rise again, it became prominent, began arranging international meetings under different aims and names and also with the support that it had gained by emphasizing the ecumenicness of patriarchate, made a huge progress.

It is assumed that Patriarchate aims to establish itself a state in İstanbul like the Vatican model. The first step towards this goal which is being tried to put into practice in a strict determination is to get rid of current Turkish law system. The next step is the Patriarchate's gaining own autonomy and opening a Theological College of Chalki in Heybeliada. The patriarchate benefits from the international conjuncture and Turkey's sensitivity about the EU membership as it is trying to get these hidden goals.

The patriarch is trying to re-gain its authority which was lost during the Lozan Peace Treaty, and without no doubt the patriarch knows that EU and USA need Patriarchate's help related with their aims to establish a sovereignty over Balkans and at this point Patriarchate get supports from these sources and use these supports wisely.

The matter of patriarchate is as important as our national matters like Aegean,Cyprus and West Thrace and is directly related with our country's national integrity and independence. For this reason;we should be open to every kind of cooperation with other nations and churches like Russia,Vatican provided that the Turkish Orthodox Patriarchate would be on the top,in the struggle of dangers resulting from the opening of Heybeliada Theology College of Chalki,and ecumenic matter threatening our national dominance and integrity and also turkey's rightness should be put forth for consideration by searching solutions on the legal base.

TEŞEKKÜR

Yaptığım bu çalışmanın tasarım sürecinden sonuna dek, hoşgörölü tutumu sabrı ve yol gösterici fikirleri ile bana destek olan değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Abdülkayyum KESİCİ'ye, sabrı ve özverisi ile yanımdan bir an olsun ayrılmayan eşim Fatma KARAKILINÇ'a, araştırmalarımın katkıda bulunan değerli arkadaşlarım Ali UYSAL, Ekrem NALDAN, Betül TOPAY ile tüm GYTE personeline sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gebze- Haziran 2006

Ferah KARAKILINÇ

ÖZET	iv
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
TABLolar	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM..... **3**

1. ORTODOKSLUK İNANCININ DOĞUŞU VE FENER RUM PATRİKhanESİ **3**

1.1. Hıristiyanlığın Ortaya Çıkışı ve Hıristiyanlıkta Mezhepler	3
1.1.1. Katoliklik.....	5
1.1.2. Ortodoksluk.....	6
1.1.3. Protestanlık.....	8
1.2. Ortodoks Kilisesi'nin Yapısı ve Ortodoks Kilisesi İçerisinde Fener Rum Patrikhanesi	11
1.2.1. Fener Rum Patrikhanesi'nin Yönetsel Yapısı	12
1.3. Roma - Bizans Dönemi Fener Rum Patrikhanesi.....	14

İKİNCİ BÖLÜM..... **20**

2. OSMANLI DÖNEMİ: SADAKATTEN İHANETE

FENER RUM PATRİKhanESİ	20
2.1. İstanbul'un Fethinden Sonra Fener Rum Patrikhanesi.....	20
2.1.1. Patrikhaneye ve Patriklere Tanınan Haklar ve Sebepleri	20
2.1.2. Patrikhane'nin Siyasi Faaliyetleri.....	24
2.2. Megalo İdea'nın Doğuşu, Amaçları ve Yeni Bizans'a Giden Yol.....	25
2.3. Patrikhane ve Megalo İdea.....	27
2.3.1. Yunan Milliyetçiliği ve Fener Rum Patrikhanesi	27
2.3.2. Mora İsyanı.....	29
2.3.3. Anadolu'nun İşgalinde Fener Rum Patrikhanesi'nin Rolü	34
2.3.4. Lozan Barış Antlaşması ve Patrikhane.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE FENER RUM PATRİKHANESİ	44
3.1. Ekümeniklik Kavramı	49
3.2. Ekümeniklik İddiası ve Bu İddianın Arkasındaki Amaçlar	50
3.3. Vatikan ile Patrikhane'nin Birleşme Çabaları.....	57
3.4. Bartholomeos ve Patrikhane.....	59
3.4.1. Bartholomeos'lu Patrikhane'nin Hedefleri ve Siyasi Faaliyetleri.....	59
3.4.2. Patriğin Ekümeniklik Sevdası ve Vatikan Gibi Devlet Olma Amacı.....	62
3.4.3. Patrikhane'nin Para Kaynakları ve Denetlenme Meselesi	75
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	80
4. ORTODOKS TEOLOJİ AKADEMİSİ: HEYBELİADA RUHBAN OKULU	80
4.1. Kuruluşundan Kapatılışına Giden Süreçte Heybeliada Ruhban Okulu...	80
4.2. Heybeliada Ruhban Okulu'nu Yeniden Açma Çabaları	85
BEŞİNCİ BÖLÜM	95
5. GLOBAL PATRİKHANE	95
5.1. Avrupa Birliği ve Patrikhane.....	95
5.1.1. Avrupa Birliği'nin Küresel Hedefleri İçerisinde Türkiye	95
5.1.2. Stratejik Ortak Fener Rum Patrikhanesi.....	97
5.2. A.B.D ve Patrikhane.....	100
5.3. Ortodoks Âlemi, Rusya ve ABD üçgeni	101
5.4. Yunanistan ve Megalo İdea.....	103
ALTINCI BÖLÜM	106
6. TÜRK ORTODOKS PATRİKHANESİ	106
6.1. Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin Kuruluşu ve Hedefleri	106
6.2. Fener Rum Patrikhanesi'nden Ayrılma Sebepleri ve Geçmişten Günümüze Patrikhane ile Mücadeleleri	111

6.3. Hıristiyan Türk Birliğinin Önemi ve Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin Rolü.....	116
--	-----

YEDİNCİ BÖLÜM 119

7. TÜRKİYENİN İZLEMESİ GEREKEN POLİTİKALAR VE BU POLİTİKALAR ÇERÇEVESİNDE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER	119
--	-----

SONUÇ 127

KAYNAKLAR 131

EKLER..... 150

SÖZLÜK 169

ÖZGEÇMİŞ..... 172

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASAM	: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
ATO	: Ankara Ticaret Odası
b.	: Bölüm
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviri
HRO	: Heybeliada Ruhban Okulu
Hz.	: Hazret
IUEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SEC	: Section
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
THK	: Türk Hava Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
yy.	: Yüzyıl

TABLolar

Tablo No	Tablo İsmi	Sayfa No
Tablo 1.1.	: Hristiyan Ortodoks Nüfusun Kiliselere Göre Dağılımı	8
Tablo 1.2.	: Protestan Kiliseler	10
Tablo 4.1.	: HRO'nun 1920–1979 Yılları Arasındaki Öğrenci Sayısı	85

GİRİŞ

Tarih sahnesinden yok olmak üzereyken Türk hâkimiyetine girerek hayal bile edemeyeceği imtiyazlara kavuşan Fener Rum Patrikhanesi, Türklere şükran borçlu olması gerekirken içinde yaşattığı kin ve düşmanlıkla Türk Devletinin güçlü olduğu zamanlarda onun yanında sadık bir dini kurum rolü oynarken; devletin zayıf ve istikrarsız dönemlerinde bazen gizlice bazen de açıkça ihanete varan faaliyetlerde bulunmuştur.

Lozan Antlaşmasıyla Türkiye'deki Rum azınlığın dini görevlerini yerine getirmesi için Türkiye'de kalmasına müsaade edilen Fener Rum Patrikhanesi dini görevlerini unutarak siyasi faaliyetlere başlamıştır.

Tarihinde en parlak dönemi ve en itibarlı seviyesini Türk hâkimiyetinde olduğu dönemde yaşayan Ortodoks Kilisesi, bugün bir Türk kurumu olduğunu unutmuş gibi hareket etmektedir. Cemaatinin her geçen gün azalmasına rağmen Türkiye'nin dört bir yanında kiliseler onarmakta ve hiç Hıristiyan yaşamayan yerlerde bile sembolik metropolitlikler ihdas etmektedir. Tüzel kişilik kazanma uğraşındadır. Dış destek yardımıyla Türkiye hukuki mevzuatından çıkmaya çalışmaktadır.

Kurtuluş Savaşında yaptığı hainlikler nedeniyle 1930'lu yıllarda İstanbul başpapazı diye anılan Patrik, bugün ABD de ve AB parlamentosunda "Yeni Roma'nın ve İstanbul'un Başpiskoposu ve Evrensel Patriği" ünvanını kullanmaktadır. AB'nin nüfuzuyla Türk Anayasası'nda değişiklikler dahi yaptırabilmektedir.

Türkiye'nin terörle mücadele ettiği yıllarda, dikkatleri üzerine çekmeden politik manevralar yapmaya başlayan Patrikhane günümüzde Türkiye'nin AB ortaklık sürecinde, azınlık hakları adıyla yapay sorunlar yaratmakta adeta AB üyesi Yunanistan'ın temsilcisi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bizans'ı canlandırma yolunda Karadeniz ve Batı Anadolu üzerinde emeller beslemekte, toplum ve çevre gibi konularda uluslar arası toplantılar düzenleyerek, kendisine uluslar arası bir kuruluş konumu kazandırmaya çalışmaktadır.

Patrikhanenin dini görevleri haricinde siyasi alanda yaptığı bu faaliyetlere maalesef ülke kamuoyu ya duyarsızlık göstermekte ya da olayın asıl yönünü görememektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin milli menfaatlerini sağlamak maksadıyla bu konuda izlenmesi gereken strateji ve politikaları gözden geçirmek, gerekiyorsa yeni hedef ve politikaların neler olabileceğini belirlemeye ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ORTODOKSLUK İNANCININ DOĞUŞU VE FENER RUM PATRİKHANESİ

1.1. Hıristiyanlığın Ortaya Çıkışı ve Hıristiyanlıkta Mezhepler

Hıristiyanlık bugün dünyamızda yaşayan en büyük dinlerden birisidir. İki bin yılı aşan bir geçmişi olan bu din, insanlık tarihinde olumlu – olumsuz çok büyük bir rol oynamıştır. Miladi yılların başında Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti olan Filistin'de Hz. İsa ile ortaya çıkan bu hareket zamanla dünyayı sarmış, dünyanın en büyük dinlerinden biri haline gelmiştir.

Roma İmparatorluğu; üç kıta üzerine yayılmış, çok dinli, çok ırklı çok kültürlü bir oluşumdan meydana gelmişti. Bünyesinde barındırdığı bütün dinlere karşı o zamanın şartlarına göre büyük bir hoşgörü ile bakıyordu. Bu dinlerden biri de Yahudilikti. Miladi 30'lu yıllarda Kudüs'te İsa – Mesih adında bir peygamber tebliğ başlamıştır. Hz. İsa'nın 3 yıllık bu tebliğ dönemine ait ne İncillerde ne de diğer tarihi kaynaklarda ayrıntılı bilgi yer almaz (Çelik, 1998, s.44–45). Elde olan kısıtlı sayıdaki bilgiler incelendiğinde; Hz. İsa'nın yeni bir din getirmediğini, ortaya koymuş olduğu ilkeler ve görüşlerle Yahudilik inancını reformize ettiğini görmekteyiz (Karaoğlan, <http://www.hristiyan.net/anadoludahristiyanlik.htm>). Yani İsa aslında saf kan bir Yahudi olup, kendisine inanan havarileri de zaten Yahudiliğe sıkı sıkıya bağlı olan, Havraya düzenli olarak devam eden kimselerdir (Renan, 1964, s.30).

Hz. İsa'nın üç yıllık tebliğ döneminin ardından dünyadan ayrılışı sonrasında kendisinin bildirdiği kaidelere inananların sayısı 12 idi. Hz. İsa'dan sonra onun hatırasını yaşatmak isteyen bu havariler, kardeşi Yakup'un başkanlığında Kudüs'te onun mesajlarını yaymaya başladılar (Grant, 1923, s.34). Zamanla bu mesajlar Filistin topraklarının dışına taşıp Roma İmparatorluğu'nun içerisinde hızla yayılmaya başladı. İmparatorluk daha önce belirtildiği gibi bütün dinlere hoşgörü ile

baktığından, İsa'nın havarilerinin faaliyetlerini de Yahudi dininin içerisindeki bir mezhep çalışması olarak görüyorlardı (Çelik, 1987, s.46).

St. Paul'un aralarına katılması ile daha da yayılma imkânı bulan havariler Kudüs'ün Titus tarafından 70 yılında tahrip edilmesi ile (Akşit, 1985, s.153) cemaatin merkez üssünü Antakya olarak belirlediler. Havariler ilk defa burada kendilerini diğer Yahudilerden ayırt etmek için İsa'nın taraftarları manasına gelen "Christian" adını kullanmaya başladılar. St. Paul'un yeni yorumları ve gayretleri ile (Çelik, 1998, s.46) I. Yüzyılın sonuna gelindiğinde Hıristiyanlık Küçük Asya, Suriye, Roma, Yunanistan, hatta Mısır'a kadar yayılmıştı (Schimmel, 1999, s.218).

Bu yayılma iki sınıf arasında gerçekleşiyordu; Biri halk ve fakir sınıf, diğeri aydın sınıftı. Fakir sınıf her şeyden evvel kudretliler ve zenginlerle mücadeleyi düşünüyorken zengin sınıf ise Judaism ve putperestliğin karşısına yeni bir din koymak zaruretini ve yeni mezhebin felsefi doğruluğunun ispatını düşünüyordu (Özyurtkan, 2005, s.25). Tektanrıcılık, en parlak zekâlıları kendine çekiyordu. Artık Hıristiyanlık, kendine bir örgüt ve bir dogma verme işini sessizce sona erdiriyordu (Lemerle, 2005, s.14).

Putperest olan Romalılar kendi imparatorlarına bir tanrı gibi tapmaktaydılar. Hıristiyanların, imparatora tapmayı reddetmeleri, şiddetli bir şekilde takibata uğramalarına sebep oldu; hatta üç yüz yıl gibi uzun bir süre eza ve cefa gördüler (Şahin, 1999, s.13).

M.S.313 yılında neşredilen ve tarihe "Milano Fermanı" diye geçen bir emirname ile Hıristiyanlığın üzerinde üç asra yakındır dolaşan bu kara bulutlar dağıtılıyordu (Çelik, 1998, s.49). Yayınlanan bu emirname ile tüm inançlara gösterilen hoşgörünün Hıristiyanlık içinde geçerli olduğunun açıklanması Hıristiyanlığı devletin resmi dini haline getirmiştir. Hıristiyanlar 313 tarihinden sonra dinlerini serbestçe yaşamaya başladılar. Fakat bunun hemen devamında Hıristiyanlar arasında kavgalar baş gösterdi. Yeni mezhepler doğdu. Her biri Hz. İsa ve havarilerini farklı şekillerde anlattılar. Bazıları İsa'yı Allah kabul etti, diğerleri onu bir insan olarak gördü (Şahin, 1999, s. 13-14). Başkaları kilise rahiplerinin söylendiği gibi çok kutsal kişiler olmadıklarını söylediler. Bunların dışında, belki de

daha önemlisi, siyasi ve milli ayrılıklar; Hıristiyanlıkta, Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık olmak üzere üç büyük mezhebin doğmasına neden oldu (Dinler Tarihi Ansiklopedisi, 1975, s.314).

Esasında Hıristiyanlıkta mezhep ayrılığının temelinde siyasi çekişme yatar. İmparator 337 yılında öldüğünde kilise devlet içerisinde hatırı sayılır bir yer almıştır. Bundan sonraki yüzyıllarda kilise, dini ayrılıklarla sarsılmış, özellikle doğu kilisesi sarsıntı geçirirken Roma kilisesi ise kuvvetlenmiştir. 800 yılında Şarlman'ın Kutsal Roma İmparatorluğu'nu kurması ile doğu ve batı arasındaki iki kilise arasındaki anlaşmazlıklar daha da artmış ve 1054 yılında iki kilise kesin olarak ayrılmıştır (Şahin, 1999, s.13–14). 16. yüzyılda ise Martin Luther öncülüğündeki hareket ise Protestanlık mezhebini ortaya çıkarmıştır.

Hıristiyanlık dini tarih sahnesine çıktıktan sonra idari ve dini yönde hiçbir bölünme göstermeden uzun yıllar Antakya, Kudüs, İskenderiye, Roma ve İstanbul olmak üzere beş ayrı kilise tarafından yönetilmiştir. Ancak çok sonraları ortaya çıkan mezhep ve tarikatlar, Roma ve İstanbul'dan inanç ve idari yönden ayrılarak yeni kiliseler kurmuşlardır. Hıristiyan dünyasında ilk bölünme IV. yüzyılda meydana gelmiş olup 1054 yılında Ortodoks kilisesinin Roma'dan tamamen ayrılması ile Hıristiyan âlemindeki birlik bir daha toparlanmayacak şekilde bozulmuştur. Bundan sonra Bizans İmparatorluğu topraklarında yaşayan hemen hemen bütün Hıristiyanlar, İstanbul Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmıştır (Sofuoğlu, 1996, s.5–6).

1.1.1. Katoliklik

Roma'ya inanç ve idare veya sadece inanç yönünden bağlı kalan Hıristiyanlar “Katolik” olarak adlandırılmışlardır (Şahin, 1999, s.15). Protestanlığın ortaya çıkışına kadar bu anlayış, bütün Hıristiyanlığı kapsamış ve ortaçağ boyunca Avrupa'ya egemen olmuştur. Yunanca “evrensellik” anlamına gelen “to katalou” sözcüğünden türemiştir. Katolikliğin temeli; ermiş Petrus'un Roma'da öldüğü ve yerine Roma Piskoposu'nu (papa) bırakmış olduğu inancıdır. Diğer piskoposlar da İsa'nın 12 havarisinin halefleri olarak kabul edilir. Kilise evrenseldir, bu nedenle uzayda ve zamanda her zaman tek ve birdir. Papa baş Hıristiyan sayıldığında bu

birlik sağlanabilir. Protestanlık ve Ortodoksluk bu anlayışa karşı çıkınca Katoliklik bir Hıristiyanlık mezhebine dönüşmüştür (http://www.bilgilik.com/makale/tarih/dinler_tarihi/katoliklik_odev.html).

Ancak Katolikler kendi mezheplerinin asıl Hıristiyanlık olduğunu ve Katolik olmadan kurtuluş yolunun bulunamayacağını söylerler. Katolikler daha şekilcidir (Şahin, 1999, s.16).

Katolik inancına göre (http://tr.wikipedia.org/wiki/Katolik_Kilisesi);

- ☞ Papa Hz. İsa'nın havarisi Aziz Petrus'un vekilidir. Asla yanılmaz ve Roma tüm kiliselerden daha üst seviyededir.
- ☞ Roma Kilisesi Ruh - ül Kudüs tarafından idare edilir ve evrenseldir.
- ☞ Ruh - ül Kudüs, Baba ve Oğuldan çıkmıştır (Ortodokslar sadece Baba'dan çıktığına inanırlar)
- ☞ Hz. İsa hem insan, hem tanrı tabiatına sahiptir.
- ☞ Hz. Meryem günahsız olup, bakiredir, şefaatte bulunma yetkisi vardır.
- ☞ Azizler şefaatte bulunabilirler.
- ☞ Komünyon (Kudas) ayininde ekmek mayasız olmalıdır.
- ☞ Günah çıkartma ve papaza itiraf gereklidir.
- ☞ 7 sakrament vardır.
- ☞ Ruhban sınıfı evlenemez.
- ☞ Bu güne kadar toplanan 20 konsilin kararları da kabul edilmelidir.
- ☞ Cuma günleri et ve yağlı yiyecekler yenilmez.
- ☞ Cennet ve Cehennem gibi Araf'ı da kabul etmek gerekir

1.1.2. Ortodoksluk

Hıristiyanlığın üç büyük mezhebinden biridir. Ortodoks Yunanca “orthos” doğru ve “doksa” inanç kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiş olup “doğru inanç” anlamını ifade eder. “Doğu kilisesinin güttüğü mezhep, bu mezhebe uyan kişi” demektir. Ortodoksluk, kuruluşunu Hz. İsa'ya kadar götürür (Tümer ve Küçük, 1988, s.162).

Ancak Ortodoksluk aslında dördüncü yüzyılın sonunda Aziz Gregoire tarafından (Sandıklı ve Göral, 2004, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>) Doğu Roma İmparatorluğu'na yerleştirilmiş ve Doğu Roma İmparatorluğu ile özdeşleşmiş bir dinsel akımdır. Bu nedenledir ki; Ortodoks kilisesinin tarihi, Doğu Roma İmparatorluğu'nun tarihinden ayrı olarak ele alınmaz. Çünkü dünyaya Ortodoksluğu armağan eden de, onu koruyup geliştirmiş olan da Doğu Roma İmparatorluğu ve onu yönetmiş olan hanedanlardır (http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html).

Ortodoksluk, IX. yy.dan sonra Slavlar arasında yayılmaya başlamıştır. Aynı yüzyılda Bulgarlar ve Sırlar da Ortodoksluğu kabul etmişlerdir. Ortodoksluğun başlıca özellikleri şöylece sıralanabilir (Tümer ve Küçük, 1988, s.162):

- ☞ Patrik ruhanî başkandır.
- ☞ Papa, Hz. İsa'nın vekili değildir, insan olduğu için yanılabilir.
- ☞ Rühul - kuds, Oğul yoluyla Baba'dan çıkmıştır.
- ☞ Hıristiyanlık tarihinde ancak ilk yedi Konsil (325–787) geçerlidir.
- ☞ Hz. Meryem, Hz. İsa ve azizlerin kutsal tasvirleri (İkona) saygıya değerdir.
- ☞ Her ülke kendi diliyle ibadet edebilir.
- ☞ Haç sağdan sola doğru çıkarılır, kolları eşit uzunlukta olmalıdır.
- ☞ Evharistiya ayininde ekmeğe maya, şaraba su katılır.
- ☞ Keşiş, piskopos ve patrikler evlenemez. Buna karşılık papazlar evlenebilir.
- ☞ Araf, ahiret hayatına geçişte, günahkâr kişinin kısa süreli bir bekleme yeridir

Ortodokslar ibadetlerinde ikonalara saygı göstermekle beraber onlara tapmazlar. İbadet yalnız Allah'a yapılır. İkonaların bazı zamanlar ibadet vasıtası olarak kullanıldığı olmuştur. İkonası olmayan Ortodoks kilisesi yoktur, denilebilir. İnançlarına göre kilisenin başında İsa Mesih yer alır. O, yerlerin ve göklerin sahibi sayılır. Ortodokslara göre Kitab-ı Mukaddes ve Kilise geleneği, imanın kaynağı ve rehberidir (Türk Ansiklopedisi, 1977, s.40).

Ortodoks kiliseleri esas itibariyle dualarla, mersiyelerle, törenlerle, kutsamalarla yüklü kiliselerdir (Altındal, 1995, s.15). Günlük, haftalık ve yıllık olarak düzenlenen dualar, yortular ve oruçlar, inanan kişilere Hz. İsa'nın hayatını daima hatırlatma gayesini taşır (http://www.sevde.de/islam_Ans/O/04.htm).

1993 yılı itibari ile dünyada Hıristiyan Ortodokslar 150 – 160 milyon arasındadır. Bu nüfusun kiliselere göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1.1. Hıristiyan Ortodoks Nüfusun Kiliselere Göre Dağılımı

İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği	6 milyon	Kıbrıs Ortodoks Kilisesi	450 bin
İskenderiye Ortodoks Patrikliği	350 bin	Yunan Ortodoks Kilisesi	9 milyon
Antakya Ortodoks Patrikliği	750 bin	Polonez Ortodoks Kilisesi	750 bin
Kudüs Ortodoks Patrikliği	60 bin	Arnavut Ortodoks Kilisesi	210 bin
Rus Ortodoks Kilisesi	95 milyon	Ukrayna Ortodoks Kilisesi	15 milyon
Sırp Ortodoks Kilisesi	8 milyon	Amerika Ortodoks Kilisesi	1 milyon
Romen Ortodoks Kilisesi	17 milyon	Çekoslovak Ortodoks Kilisesi	100 bin
Bulgar Ortodoks Kilisesi	8 milyon	Sina Kilisesi	9 yüz
Gürcü Ortodoks Kilisesi	5 milyon		

Kaynak: Ware Timothy, 1993, The Orthodox Church, Brookline: Penguin Books, s.6

1.1.3. Protestanlık

Almancada “protestieren” kelimesinden alınmış olan Protestan “itiraz, protesto, başkaldıran” anlamlarına gelir. Protestan mezhebinin doğuşu, XVI. yüzyılda Martin Luther’in (1489–1546) Roma Katolik Kilisesi’ne karşı;

- ☞ Günahları bağışlamak,
- ☞ Günahların bağışlanmasını malî bir kaynak haline getirmek,
- ☞ İncil yorumunu kendi tekeline almak,
- ☞ Ayin dilinin mutlaka Latince olması vb. hususlara itirazları ile başlamıştır.

Martin Luther itirazlarına kısa zamanda taraftar bulunca hareket hızla büyüyerek yayılmıştır. Protestan mezhebine İncil Kilisesi de denir.

Protestanlar akla büyük yer vererek yerleşmiş kaideleri protesto ettikleri için bu adı almışlardır. Protesto hareketinin yaygınlık kazanması, reformasyonun başlaması ve çeşitli kiliselerin doğmasıyla sonuçlanmıştır. Protestanlığa göre Allah’a ulaşabilmek için hiçbir kilise görevlisinin aracılığına ihtiyaç yoktur. Hıristiyan

geleneginin yakın geçmişten aldığı şeklin bir diğer adı olan Protestanlık, kilisenin bizzat kendi değerlendirmesine göre:

- ☞ İtirafla ilgili durum,
- ☞ Ruhanî tavır,
- ☞ Hıristiyanlığa daha uygun bir görünüm verme vb. noktalarda geçmişine nispetle yeni bir hüviyet kazanmıştır.

Protestanlık mezhebi son dört yüz yıl içinde başlıca Klasik ve Radikal Protestanlık olmak üzere iki dinî tür olarak kendini göstermiştir.

Klasik Protestanlıkla Hıristiyanlığın aldığı yeni şekle karşı isyan ederek kilisenin Katolik anlamını koruyan büyük kilise sistemleri kastedilmektedir.

Radikal Protestanlık terimi ise daha çok bu mezhebin ortaya çıkışını açıklayan olayı anlatmak için kullanılmaktadır. Bu terim aynı zamanda dinî gruplarla dinî düşünce ekollerini de içine almaktadır. Bu ekolün mensupları Kitab-ı Mukaddes ile Hıristiyan kilisesinin dinî merasim varisleri olduklarını iddia etmişlerdir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Protestan%C4%B1k>).

Protestan Mezhebi'nin özellikleri şunlardır (<http://www.dunyadinleri.com/hiristiyanklik.html>):

- ☞ Papa da bir insandır, yanılabilir.
- ☞ Diğer iki büyük Hıristiyan mezhebinin kabul ettiği teslise inanırlar.
- ☞ Kutsal kitabı yorumlamaya herkes yetkilidir.
- ☞ Sakramentlerden yalnız Vaftiz ve Evharistiya'ya inanırlar.
- ☞ Azizleri kabul etmezler.
- ☞ Kiliselerde resim ve heykel lüzumsuzdur.
- ☞ Haç çıkarma geleneklerine inanmazlar.
- ☞ İbadet ve ayinleri herkes kendi diliyle yapabilir.
- ☞ Araf ve ebedî ceza yoktur.
- ☞ Meryem sıradan bir insandır; ilâhî bir niteliği yoktur.
- ☞ Günah çıkartma işlemi mantıksız bir uygulamadır.

Protestan mezhebi öncelikle kendi bünyesinde Lutheryanizm, Kalvinizm ve Anglikanizm olmak üzere üç ana kola ayrılmıştır.

Lutheryanizm, Protestanlığın ilk şeklidir ve Martin Luther'in fikir ve ideallerini benimseyen özel Hıristiyan görüşünü temsil eder. Lutheryan Kiliseleri Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde daha çok yaygındır. İnançlarına göre kilise, lâik hayattan sorumlu tutulamaz.

Kalvinizm, günümüz Protestan dünyasının ikinci ekolünü teşkil eder. Bir diğer adı Reforme Hıristiyanlıktır. Akımın kurucusu ve öncüsü olan John Çivin, sıkı bir dinî tecrübeden geçmiş Fransız asıllı, ilâhiyat sahasındaki yazılarıyla tanınmış bir kişidir. Onun gayesi mevcut Hıristiyanlıkta reform yaparak dinî başlangıçtaki, asıl haline kavuşturmaktır. Ona göre Hıristiyanlığın topluma karşı, birtakım görevleri olmalıdır.

Anglikanizm, VIII. Henry devrinden beri İngiltere'nin resmi kilisesinin adıdır. VIII. Henry (1491–1547) ile Papa arasındaki bir kavgadan sonra doğmuş olan Anglikanizm'in en başta gelen hedefi Hıristiyanlığı kendi öz niteliğine yeniden kavuşturmaktır. Onlara göre papalık ile Presbiterianlık arasında en azından orta bir yol olmalıdır. Bu yalnız kilise teşkilâtı düzeyinde değil, doktrinel anlamda da gerçekleştirilmelidir (<http://www.dunyadinleri.com/hristiyanlik.html>).

Tablo 1.2. Protestan Kiliseler

Protestan Kiliseler	
Reformcu/Presbiteryen/Birlesik Protestanlar	75 milyon
Anglikan/Episkopal Kilisesi	70 milyon
Baptist Kilisesi	80 milyon
Ermeni Protestan Kilisesi	90 bin
Luteryen Kilisesi	63 milyon
Metodist Kilisesi	50 milyon
Adventist (Sapatabah) Kilisesi	11 milyon

Kaynak: <http://www.hristiyanforum.com/forum/archive/index.php/t-1009.html>

Bu kiliseler bu mezhebin başlıcalarıdır. Dünyada 500 civarında Protestan alt mezheplerinin bulunduğu tahmin edilmektedir (<http://www.hristiyanforum.com/forum/archive/index.php/t-1009.html>).

Protestanlık bugün dünyanın en büyük Hıristiyan mezheplerinden biridir. Protestanlık daha çok Cermen ırklarınca (Almanlar, İngilizler, Flamanlar, İskandinavlar) kabul edilmiş; diğer ülkelere de bu kavimler tarafından götürülmüştür. Fransızlar, Macarlar, Çekler ve Lehler gibi bazı Katolik milletler arasında az nispette yayılmasına karşılık; İtalyanlar, Portekizliler, Avusturyalılar arasında hemen hemen hiç taraftar bulamamıştır. Bununla beraber Anglo-Saksonlar, İskandinavyalılar ve Kuzey Almanların büyük bir çoğunluğu Protestanlığı kabul etmiştir.

Dini coğrafya açısından Protestanlığın kıtalararası dağılımdaki yeri Katolik mezhebinden hemen sonradır. Dünyada en fazla Protestan Kuzey Amerika'da bulunmakta; ikinci sırada Avrupa ülkeleri gelmektedir. Protestanlık Kuzey Amerika ile Okyanusya'da en büyük din durumundadır

Dünyanın en büyük Protestan cemaatleri sırası ile ABD, İngiltere, Federal Almanya, Nijerya, Güney Afrika Birliği, Kanada, Avustralya, Brezilya, Hollanda, İsveç, Danimarka, Finlandiya ve Endonezya'dır (http://www.sevde.de/islam_Ans/P/11.htm).

1.2. Ortodoks Kilisesi'nin Yapısı ve Ortodoks Kilisesi İçerisinde Fener Rum Patrikhanesi

Ortodoks dünyasında bağımsız birim olarak, dördü tarihi olmak üzere sekiz patriklik ile beşi otosefal ve ikisi otonom, toplam 15 kilise mevcuttur (Benlisoy ve Macar, 1996, s.9).

Her kilise, başındaki Patrik veya Başpiskopos ile Sen Sinod Meclisleri tarafından yönetilir. Patrik başkanlığında toplanan Sen Sinod Meclisleri 12 üyelidir. Sen Sinod Meclisi üyeleri patrikliklere bağlı metropolitlik veya başpiskoposlardan

seçilir. Rotasyonla her 6 ayda bir üyelerin yarısı değiştirilir (Güler, 2005, <http://www.hakimiyetimilliyiye.org/modules.php?name=News&file=article&sid=7762>)

Tarihi patriklikler kent adlarıyla anılırken, diğer bağımsız kiliseler ülke adlarıyla anılmaktadır (Benlisoy ve Macar, 1996, s.9).

İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'nin kuruluşu esasında piskoposluk şeklinde olmuştur (Sofuoğlu, 1996, s.6) ve ilk zamanlarda sadece dini ihtiyaçları karşılayan Ereğli (Hereclea) Metropolitliğine bağlı sıradan bir piskoposluk konumundadır (Yıldırım, 2004, s.18). Bugünde "İstanbul Başpiskoposu" unvanının "Patrik" unvanından önce gelmesinin sebebi, Patrikhanenin, Piskoposluk olarak kurulması yüzündendir (Şahin, 1999, s.22). Bu Hıristiyan Piskoposluğu'nun teşekkülü miladın II. yüzyılına kadar uzanmakta ise de, bu kilisenin bir Patrikhane olarak donatılması daha sonraki yüzyılda gerçekleşmiştir (Özyurtkan, 2005, s.51).

Bu piskoposluk 24'üncü piskopos zamanında İznik'te toplanan Birinci ekümenik (evrensel) konsilin kararı ile Ekümenik patriklik ilan edilmiştir. 25'inci piskopos da 325'te I. Metrophanes adıyla ilk Patrik seçilmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.6).

1.2.1. Fener Rum Patrikhanesi'nin Yönetsel Yapısı:

"Kilise" kelimesi dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılır. Mesela Doğu Kilisesi denince "Rum Ortodoks Patrikhanesi", Batı Kilisesi denilince "Katolik Kilisesi" anlaşılır. Dar anlamda ise, "Hıristiyan ibadethaneleri" anlamında kullanılır. Bir Hıristiyan mabedi de "manastır"dır. İbadet de yapılan bu yer, aynı zamanda bir okul ve din adamları için bir barınaktır.

Kiliselerle manastırlardaki din adamları doğrudan doğruya halkla temastadırlar ve halkla Tanrı, halkla patrik arasındaki ilişkiyi sağlarlar. Bir kilisenin yöneticisi rahip veya papazdır. Rahip veya papazdan sonra diyagos gelir. Rahip veya papazların ruhani olmaları şarttır. Diyagos ruhani veya sivil olabilir. Diyagostan başka ayin ve ibadet işinde papaza yardım etmek üzere koro şefi ve koro, çancı, hademe ve bekçiler bulunur. Bu gruptan olanlar çoğunlukla sivildir.

Genellikle evlenmiş din adamına papaz, evlenmemiş papaza rahip denir. Papazlar başpapaz veya piskopos olabilirler. Rahip veya papaz en az bir piskopos tarafından takdis edilmek sureti ile piskopos yapılır. Piskopos birkaç kilise veya bölgenin dini amiridir. Piskoposlar terfi edince “metropolit” olurlar. Bir bölgede birden fazla piskopos varsa bunlardan biri diğerine “metropolit” tayin edilir. Metropolitler de piskoposlar gibi bir şehre veya bölgeye ait kiliselerin başdırlar (Şahin, 1999, s.114–115).

Ortodoks Kilisesi, Katoliklerin tersine merkezîyetçi bir kilise olmayıp, her ülkede ayrı örgütlenmişlerdir. Her bağımsız Ortodoks kilisenin bir başpiskoposu ve ona bağlı piskoposları bulunur. Başpiskopos kendi piskoposlarını seçer ve piskoposlarından oluşturduğu meclis ile (Sen Sinod) şehirlerin veya bölgelerin başında bulunan piskopos ya da metropolitleri vasıtasıyla tüm ülkedeki kiliselerin dini reisi olur (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ortodoksluk>). Patriklik, piskoposların büyük şehirlerde yoğunlaşmasının sonucu olarak, şehrin dinî idaresinin temini için, piskoposlar arasından seçilmiş olan idarecinin unvanıdır. Bu unvan, önceleri batı kiliseleri için de kullanılmakla beraber, daha sonra ve günümüzde Ortodoks Kilise’sinin başı olan dini lidere has bir durumda bulunmaktadır (http://www.sevde.de/islam_Ans/P/05.htm).

Yunancası Πατριάρχης (Patriarhis) olan patrik kelimesi “πάτερ” pater (Peder) ve “άρχων” achon (Lider) kelimelerinden türemiştir.

Patriğin yetkileri sadece kendi patriklik bölgesiyle sınırlıdır. Papa’nın tersine kendi patriklik bölgesi dışında ve bağımsız kiliseler üzerinde karar yetkisi yoktur. Bu bakımdan her ülkenin Ortodoks kilisesi kendi Sinod’unu seçer ve kendi başpiskoposunca idare edilir. Ortodoksluk bu yönüyle Katoliklikten farklıdır. Başlıca Patriklikler ise şunlardır (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Patrik>);

- ☞ İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği
- ☞ İskenderiye Rum Ortodoks Patrikliği
- ☞ Antakya Rum Ortodoks Patrikliği
- ☞ Kudüs Rum Ortodoks Patrikliği
- ☞ Moskova Rus Ortodoks Patriği
- ☞ Belgrad-Karlofça Sırp Ortodoks Patrikliği

- ☞ Bükreş Rumen Ortodoks Patrikliği
- ☞ Sofya Bulgar Ortodoks Patrikliği
- ☞ Tiflis Gürcü Ortodoks Patrikliği
- ☞ Roma Latin Katolik Patrikliği (Papalık)
- ☞ Ecmiyadzin Ermeni Apostolik Ortodoks Patrikliği
- ☞ Sis Ermeni Apostolik Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ Kudüs Ermeni Apostolik Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ İstanbul Ermeni Apostolik Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ Antakya Süryani Kadim Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ İskenderiye Kıpti Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ Adis Ababa Habeş Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ Asmara Eritrea Oriental Ortodoks Patrikliği
- ☞ Kerala Hint Oriental Ortodoks Patrikliği

Fener Rum Patrikhanesi'nin en yetkili organı Sinod Meclisi (Sen Sinod) dir. Bu meclisi 8–10–12 metropolit veya piskopos oluşturur. Patrikhane veya patrikhanenin toplumuna ait emir ve tüzükleri hazırlayan, karar veren ve yürüten meclistir. Sinod üyelerinden birinin Patrik seçilmesi halinde yeni bir üye meclise alınır. Bu meclise üye olabilmek için metropolit veya piskopos olmak ve evlenmemiş olmak şartı vardır (Şahin, 1999, s.116). Sinod'un görevi, patrik seçmek, diğer patrikhanelerle ilişki kurmak, metropolit, piskopos, rahip ve papazları atamak veya görevden almaktır. Patrik, bütün Ortodoks milletinin ruhani başkanı olup, Sen Sinod meclislerini toplantıya davet hakkına sahiptir (Ercan, 1972, s.136).

1.3. Roma - Bizans Dönemi Fener Rum Patrikhanesi

Daha önce de belirttiğimiz gibi Roma İmparatorluğu; üç kıta üzerine yayılmış, çok dinli, çok ırklı çok kültürlü bir oluşumdan meydana gelmekteydi. Bünyesinde barındırdığı bütün dinlere karşı o zamanın şartlarına göre büyük bir hoşgörü ile bakıyordu. Hıristiyanlığın ilk yıllarında bu kural geçerli oldu. Zaten ilk başlarda devlet, bu yeni harekete bir din olarak değil de Yahudiliğin içerisindeki bir mezhep olarak bakmaktaydı (Çelik, 1998, s.44–47).

Şüphesiz bu durum hep böyle devam etmeyecekti. Devlet, toprakları içerisinde barındırdığı inançlara ve dinlere karşı ne kadar müsamahalı olursa olsun, Hıristiyanlığın hızla yayılması devlet kademelerinin dikkatini çekti. Hıristiyanlık zamanla evrensel bir maiyet almaya başladı. Taraftarları artık imparatorun otoritesini değil, İsa'nın yeryüzündeki hâkimiyetinin yakın olduğunu dile getirmeye başlamışlardı (Çelik, 1987, s.47). Bu durum ordu içerisinde de kendisini göstermeye başlayınca devletle kilisenin karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olmuştur.

İmparator Trajan (98–117) dönemine kadar Hıristiyanlığa karşı büyük çaplı bir hareket olmamıştır. Trajan devri üç asır sürecek korkunç zulüm döneminin başlangıcıdır (Gibbon, 1988, s.462). Trajan'ın doğu seferi sırasında bölgenin etkili kilise babalarını tutuklatması, ordu içerisindeki Hıristiyan askerleri Ermenistan'a sürmesi ve sadece doğuda 11.000 kişiyi sadece inançlarından dolayı katlettiği, Hıristiyanlığa vurulan ilk büyük darbeydi (Atiya, 2005, s.174).

Trajan'ın halefleri Hadrian (117–138) ve Antion (138–161) döneminde de Hıristiyanlara karşı olan tutum değişmemiş olsa bile en azından Trajan dönemindeki kadar zulme uğramamışlardır (Atiya, 2005, s.174). Ancak Markus Oralyos dönemi (161–180) Hıristiyanlık için bir “var olma - yok olma” devresidir. Bu dönemde putperest halk da Hıristiyanlara karşı mücadelede yer almıştır. Orduların yenilmesinden İmparatorluk genelindeki açlık ve veba salgınına kadar her şeyin sebebi olarak Hıristiyanlar gösteriliyordu. İmparator Septimus Severus 202 yılında yayınladığı bir fermanla Hıristiyanlığa girmeyi yasakladı (Budge and Wallis, 1999, s.129). Bundan sonra Decius dönemine kadar devlet ve Hıristiyanlık ciddi manada karşı karşıya gelmediler.

Decius dönemi kısa olmasına rağmen, en şiddetli zulüm dönemidir. İmparator Hıristiyanlığın kökünü kazımak düşüncesinde idi. Ona göre Hıristiyanlık yok edilmeden Roma İmparatorluğu eski ihtişamlı günlerine dönemezdi. Bu yüzden 250 yılında yayınladığı fermanla, resmi devlet dini olan putperestliğin herkes tarafından kabulünü emrediyordu. Bu sert tedbirler neticesinde aralarında piskoposların da bulunduğu Hıristiyanlar, gruplar halinde tekrar putperestliğe döndüler. Bu zulüm dönemi 251 yılında İmparator Decius'un ölmesi ile son buldu (Çelik, 1998, s.48).

Hıristiyanlık son büyük zulüm dönemini ise Diocletian döneminde (284–305) yaşadı. Diocletian imparator olduktan sonra ülkede birçok siyasi ve mali reformlar yaptı (Ostrogorsky, 1999, s.31). Bundan Hıristiyanlık da nasibini aldı. 303 yılına kadar Hıristiyanlık en rahat dönemini yaşadığı gibi şehirlerde büyük kiliseler göze çarpmaya başladı. 303 yılında birdenbire imparatorun Hıristiyanlığa karşı tutumu değişti (Çelik, 1998, s.49). Öncelikle ordu içerisindeki Hıristiyan askerler temizlendi. 303 yılında yayınlanan bir fermanla şehirlerdeki tüm kiliseler yakıldı. Kutsal kitaplar imha edildi. Hıristiyanlığa mensup her fert vatandaşlık haklarından mahrum edildi. Kiliselerin yakılması ve kutsal kitapların imhası Anadolu ve Suriye’de iç isyanların çıkmasına sebep oldu. Bu isyanlar imparatorun emriyle çok kanlı bir şekilde bastırıldı (Budge and Wallis, 1999, s.132). İmparator Diocletian döneminde Hıristiyanlık silinme noktasına gelmişti ki Büyük Konstantin’in tahta çıkması ile her şey birdenbire değişti. Büyük Konstantin İmparatorluğu eski ihtişamlı günlerine kavuşturabilmek için, her şeyden önce ülke içerisinde birlik ve bütünlüğün sağlanması gerektiğini görmüştü. Konstantin’e göre Devlet - Kilise çatışmasına bir son vermek gerekiyordu. Bunun için imparator ülkede iç barışın sağlanması adına bir ferman yayınladı. Bu fermanın temel amacı, imparatorluk sınırları içerisinde diğer din ve inanışlara gösterilen müsamahanın Hıristiyanlık için de geçerli olmasını sağlamaktı. 313 tarihinde ilan edilen ve tarihe ”Milano Fermanı” adıyla geçen bu emirname Hıristiyanlık için büyük bir rahatlama demektir (Çelik, 1998, s.49). Özellikle Decius ve Diocletian dönemlerinde Hıristiyanların ellerinden zorla alınmış, gasp edilmiş bütün malları sahiplerine geri verildi (Gibbon, 1988, s.663). Bu fermanın en büyük özelliği ise Hıristiyanlığa sadece yaşama müsaadesi vermiş olmasında değil, aynı zamanda bu dini resmi devlet himayesi altına almış olmasındandır.

Böylece bir yandan mali, bir yandan da hukuki imtiyazlar elde eden Kilise, toplum üzerinde gücünü iyice hissettirdi ve etkinliğini arttırdı. Kilise artık devletin resmi bir kurumu haline gelmişti (Çelik, 1998, s.51).

Kilise devletle barışıp zorlu mücadelelerden kurtulunca kendini bir anda teolojik ihtilaf ve münakaşaların ortasında buldu. Ülkede dini birliği sarsan bu hareketler bir tehlike haline gelmeye başlayınca imparator 325 yılında İznik’te ilk Ekümenik Konsili toplamaya karar verdi. İmparator Konstantin’in en büyük amacı

imparatorlukta sağladığı siyasi ve askeri birliği iç huzur ve dini birlik ile pekiştirmektir. Bunun için kilisenin devlet denetiminde olması gerekiyordu. Tüm bu sebeplerden dolayı eyalet yönetimi modeli kiliselere de uygulandı (Çelik, 1987, s.53).

İmparator Büyük Kostantin'in başkanlığında M.S.325 yılında toplanan (Dvornik, 1990, s.7) İznik Konsili'nde alınan karar gereğince Antakya, Roma ve İskenderiye Kiliseleri Ekümenik Kiliseler olarak kabul edildiler. Fakat bu durum daha sonraları devletin işleyişinde sıkıntılara sebep oldu. Siyasal otorite başkent İstanbul'da imparatorun ellerinde toplanmışken, dini otorite başkentten uzak yerlere (Antakya, Roma, İskenderiye) verilmişti. İmparator bu yüzden dini meseleler üzerinde yeterince hâkim olamıyor, bu da devlet içerisinde karışıklığa sebep oluyordu (Çelik, 1998, s.57). İmparator Theodosios bu karışıklığa bir son vermek için 381 yılında İstanbul'da bir konsil topladı. İmparatorun en büyük isteği olan, kiliseleri siyasi denetim altına alma düşüncesi; İstanbul Piskoposluğunun Patriklik statüsüne yükseltilmesi ile gerçekleştirilmek istendi.

İstanbul Piskoposluğunun Patriklik düzeyine çıkarılması siyasi bir karar olduğu için tüm Hıristiyan âleminde büyük rahatsızlık doğurdu. 431 yılında Efes'te ekümenik bir konsil toplandı. Bu konsilde ekümenik patrikliklerin sayısının üç olduğu bunlarında Antakya, Roma ve İskenderiye olduğu bir kez daha kabul edildi. 449 yılında gene Efes'te toplanan konsilde aynı karar kabul edildi. Böylece 381 İstanbul konsilinin almış olduğu İstanbul Patrikliği kararının geçersizliği ortaya konmuş oldu (Taşcan, 2003, s.91-92).

İmparator Marcian tahta çıktığında (450) İstanbul'un Patrikliği meselesi devam etmekteydi. İstanbul'un Patriklik olarak kabul edilmemesinin kendi iktidarı için bir tehlike olduğunu gören İmparator Kadıköy'de 451 yılında Ekümenik bir konsil topladı. Konsil üzerinde büyük bir baskı kuran imparator (Frend, 1979, s.142), Kudüs ve İstanbul'u da Patriklik seviyesine çıkartarak Hıristiyan âleminde Patriklik sayısını 5'e çıkarmış oldu. Kilise örgütlenmesi konusunda da böylelikle Pentarhi (beş başlı) sistem kabul edildi. Ayrıca Kadıköy Konsili kararına katılmayanlar monofizit (tek doğacı), katılanlar ise Diofizit (iki doğacı) olarak adlandırıldılar (Benlisoy ve Macar, 1996, s.22). Bu esasında asıl ekümenik patriklikler olan Antakya, Roma ve

İskenderiye'nin otoritesini sarsmak amacıyla yapılmış bir düzenlemeydi. İmparator ayrıca İstanbul Patrikliğine Ekümenik unvanı vererek kiliseler üzerindeki hâkimiyetini daha da pekiştirmek istedi. Ancak dini bir dayanağı olmayıp sadece siyasi bir karar olan bu durum Hıristiyan dünyasında büyük tepkilere neden oldu.

İstanbul Patrikliğinin Ekümenik unvanına olan tepkiler Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'da had safhalara ulaştı. Fener Patrikhanesi'nin Ekümenik statü elde etmek uğruna devletle işbirliği yaparak girdiği mücadele yüz binlerce masum Hıristiyan'ın canına mal olmuştur. Dini bir temele dayanmayan yetkilerini devlet desteği ile kabul ettirmeye çalışıyorlardı. Bu durum yukarıda belirttiğimiz gibi hem yüz binlerce Hıristiyan'ın canına mal olmuş, hem de bu iç karışıklıklar yüzünden devletin topraklarının büyük kısmının elinden çıkmasına sebep olmuştur (Çelik, 1998, s.56). VI. yüzyılın başına gelindiğinde devlet artık Fener Patrikhanesi'nin Ekümenik statü hırsını desteklemekten vazgeçmişti.

Bizans İmparatorluğu'nda kilise devletle iç içe geçmiş ve onunla sıkı sıkıya bütünleşmişti. İmparatorla Patrik zaman zaman anlaşmazlığa düşebilirlerdi; fakat genel görünüş, iyi geçinen bir çift başlı düzendi. Bu uyum sonucunda Bizans güçlendikçe İstanbul ve kilise de güçlenmiş, piskoposluktan başpiskoposluğa, patrikliğe ve Ekümenik patrikliğe yükselmiştir (Benlisoy ve Macar, 1996, s.28–29).

Anadolu'da Osmanlı kuvveti belirlediği zamanlarda, Bizans Ortodoks Kilisesi önemli bir çöküntü halindeydi. Roma Katolik Kilisesi'nden farklı olarak, akıbetini Bizans devletinin akıbetine bağlamış olması yüzünden bu devlete karşı olan her tepki, ona karşı da bir tepki oluyordu. Bizans'ın ve kilisenin en tehlikeli dış düşmanı, Ortodoks kilisesinin büyük rakibi Roma Kilisesiydi. Bizans'ın belki daha da tehlikeli başka bir iç düşmanı vardı. Önce Anadolu'da başlayan, sonra Balkanlara bulaşan Heresi hareketleri. Daha Selçuklu kudreti Anadolu'ya yaklaştığı zaman hemen hemen bütün Anadolu Hıristiyanlığı Bizans Kilisesi'ne karşı ayaklanmış bir halde idi. Osmanlılar ortaya çıktığı zaman Ortodoks Hıristiyanlığı kaybolmak tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyordu. Birçok yerdeki Hıristiyanlar Türkleri, papazların temsil ettiği Bizans'a tercih edecek haldeydi. Bunlar saf Müslüman Türkleri kendilerine daha yakın görüyorlardı (Emirhan, 1995, s.4–5).

Balkanlarda ise, Ortodoks Hıristiyanlığı tamamıyla çökmüş; burası uzun zamandır Roma Kilisesi'nin Bizans Kilisesi aleyhindeki propagandalarının etkisi altında, Bizans kilisesinden kopmuş bir haldeydi. Fakat burası tamamen Katolik kilisesinin hükmü altına da girmedi. İki kilisenin papazları birbirleri aleyhine halkı o kadar doldurmuştu ki, halkın her iki tarafa da güven ve bağlılığı zayıflamış, birçoğları Müslümanlarla bir arada yaşamayı ve Müslüman olmayı tercih eder hale gelmişti (Berkes, 2005, s.9–10).

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u kuşatmadan beş ay önce, 12 Aralık 1452'de İmparator Konstantinos Palaiologos'un girişimiyle Ayasofya'da "Roma usulü yapılan" ayinle Bizans Kilisesi'nin Roma'yla birleştiğini ilan etti. Yüzyıllardır on binlerce insanın ölümüne neden olan Kadıköy Konsili kararları ve İstanbul Patrikhanesi bu kararlar tarihe gömüldü. Ekümeniklikten vazgeçti, Roma'ya iltihak etti (Yıldırım, 2004, s.26).

İKİNCİ BÖLÜM

2. OSMANLI DÖNEMİ: SADAKATTEN İHANETE FENER RUM PATRİKHANESİ

2.1. İstanbul'un Fethinden Sonra Fener Rum Patrikhanesi

2.1.1. Patrikhaneye ve Patriklere Tanınan Haklar ve Sebepleri

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri, özellikle yükselme döneminde, onun hudutları içerisinde yaşayan ırksal ve dinsel azınlıklar, köken, kültür ve inanç ayrımı yapılmadan, Osmanlı hoşgörülüğünden, ayrıca güçlü ve iyi dilekli büyük bir devletin sağladığı tüm öteki yararlarından epeyce faydalanmışlardır. Onlara hayat, özgürlük ve mülkiyet güvenliği, sosyal, eğitim ve dil özerkliği ve ekonomik refah sağlanmış; Osmanlı "millet sistemi" içerisinde irki ve dini hüviyetlerini barış ve düzen içinde koruma fırsatı verilmişti (Sonyel, Ağustos 2004, s.21).

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453'te İstanbul'un fethiyle Türklerin hâkimiyetine giren Patrikhane için yeni bir dönem başlamaktaydı (Sofuoğlu, 1996, s.11). Katolik Avrupa'nın, Ortodoks dünyasıyla bütünleşme çabaları, İstanbul'un fethiyle önlenmiş, aksine Balkanları da tamamen ele geçirmek suretiyle Fatih, kısa zamanda Ortodoksları himayesi altına almıştır. Nitekim Papa V.Nikola'nın Türklere karşı harekete geçilmesi fikri pek taraftar bulamamış, aksine, Ege adalarındaki halk, Balkanlardaki bazı despotluklar ve prensler Fatih'i İstanbul'un fethinden dolayı kutlayan mektuplar yazmışlardır (http://www.theottomans.org/turkce/tarihce/fatih_sultan.asp).

Yukarıda değindiğimiz gibi Türkler kendi hâkimiyetinde yaşayan diğer toplumlara daima hoşgörü ile yaklaşmışlar ve onların din, örf ve adetlerine dokunmamışlardır. Fatih Sultan Mehmet de İstanbul'u fethinden sonra aynı hoşgörü ile hareket ederek bu düzeni devam ettirdi. İlk etapta şehirde yağmayı durdurdu.

Şehri terk edenlerin ve korkudan Galata'ya sığınanların yurtlarına dönebileceklerini belirterek Türklerle beraber kendi örf ve adetlerine, dinlerine göre serbestçe yaşayabileceklerini belirtti. Yıkılmış evleri tamir ettirdi. Mahkemeler kurdurttu, asayişi sağladı (Şapolyo, 1961, s.113).

Fatih'in ele aldığı ilk konulardan biri de Ortodoks Kilisesi'nin varlığını devam ettirecek tedbirlerin alınması olmuştu; çünkü kilise, Bizans'ta çok önemli roller oynuyordu ve Bizans halkı kiliseye aşırı şekilde bağlıydı (Emirhan, 1995, s.7).

Ancak Patrikhane 1452'de yapılan bir antlaşma ile papalığa tabi olmuş ve istiklalini kaybetmişti. Fatih Sultan Mehmet, Ortodoks Rumlarını yeniden teşkilatlandırdı ve yeni bir patrik seçilmesini emretti. Bunun üzerine toplanan kilise başkanları kendi örf ve adetlerine göre bir seçim yaparak Gergios Kortios Skolarios'u "Gennadios" adıyla oy birliğiyle Patrik seçildi (Ercan, 1972, s.120). Böylece Ortodoks kilisesinin bağımsızlığı ilan edildi ve doğu Hristiyanları Roma kilisesinin esaretinden kurtuldular.

Fatih isteseydi Roma'dan İstanbul Kilisesine bir kardinal getirterek Ortodoksluğu sona erdirebilirdi (<http://www.blogcu.com/gokhanbahadiryetis/251452/>). Oysaki Fatih, 6 Ocak 1454 tarihinde Patriklik teslim töreninde (Emirhan, 1995, s.8) bu geniş yetki ve imtiyazın göstergesi olarak patriğe patriklik اساسı ile Milletbaşı unvanı ve Üç Tuğlu Paşa derecesi verdi (Kaymaz, 2002, s.49). Başına da on iki havarinin resimlerini içeren ve elmaslardan yapılmış bir haç ile süslü taşlı taç konduğu halde sarayın kapısına kadar uğurladı. Yani kendisine Bizans İmparatorluğu döneminde yapılan törenin aynısını yaptı (Sofuoğlu, 1996, s.14). Fatih törende Gennadios'a: "Patrik oldunuz, talihiniz açık olsun. Dostluğumuza güveniniz. Sizden önceki patriklerin bütün hakları ve yetkileri yine olduğu gibi sizdedir." (Runciman, 1972, s.240) dedi. Patrikler, IV. Mehmet'in, Mayıs 1651'de II. Parthenios'u Ruslarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle idam ettirene dek (Uzunçarşılı, 1988, s.151), yani itaat ve sadakatleri süresince padişahın huzuruna çıkmak şerefine erdiler (Şahin, 1999, s.61). Bu tarihten itibaren ise; Patrik, protokoldeki yerini kaybetti ve sadrazamla muhatap kılındı (Benlisoy ve Macar, 1996, s.36).

Fatih yayınladığı fermanla, İstanbul patriğine geniş yetkiler verdi ve Ortodoks kilisesi teşkilatına hiç dokunmadı. İstanbul patrikliğinin adeta devlet içinde bağımsız bir cemaat halinde bulunmasına izin verdi. “Kimse Patrik’e tahakküm itmesün, kim olursa olsun hiç kimse kendüsine ilişmesün, kendüsi ve maiyetinde bulunan papazlar her türlü umumi hizmetlerden müebbeden muaf olsun. Kiliseleri, camiye tahvil edilmeyecektir, izdivaç ve defin işleri, sair adet işleri, Rum kilise adetlerine göre eskisi gibi yapacaklardır.” Sözleri bunun bir kanıtıdır (Vahapoğlu, 1992, s.45–46).

Yine bu fermanla patrik, törenlerde vezirle eşit tutuldu. Fatih’in verdiği güvenceyle artık vergi vermeyecek, bir yeniçeri muhafız birliği tarafından korunacaktı. Patrik Rum halkının yalnız dini meselelerinde değil, hukuki ve cezai işlemlerinde de yetkili merci olarak bırakıldı (Yıldırım, 2004, s.29). Patriğe tebaasını yargılama yetkisi olduğundan dolayı, bir de cezaevi kuruldu (Eryılmaz, 1992, s.24). Ancak halk isterse Osmanlı mahkemelerine başvurma hakkına da sahipti (Çetinoğlu, Nisan 2006, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=/XB/Z,ATFDP*LOSILHBQGALVEEO*F-C/B,OQ/XB/Z,ATFDP*LOSI). Böylece Patrik, yukarıda da belirttiğimiz gibi millet başı unvanıyla kilise içinde ve dışında Ortodoks halkın başkanı sayıldı.

Patrik bu yetkilerini başkanlığı altında bulunan Sinod Meclisi ile ortaklaşa yürütecekti. Patrikten ayrı olarak Osmanlı vilayetlerinde onun kaymakamı gibi bulunan piskoposlar da aynı haklara sahipti. Bütün bu kilise adamları her türlü vergiden muafıdır (Sofuoğlu, 1996, s.15).

Fatih’in bu fermanı karşısında bütün Hıristiyanlık âlemi hayrette kaldı. Bundan büyük cesaret alan Roma’daki Papa, Fatih’e bir mektup yazarak, Hıristiyanlığı kabul ettiği takdirde Batı Roma’yı da kendisine teslim edeceğini bildirdi. Fatih tarafından şiddetle reddedilmiş olmakla beraber bu mektup, Fatih’in müsamaha ve imtiyazlarının böyle bir teşebbüse cesaret verecek derecede geniş olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer bir anlam taşımaktadır (Şahin, 1999, s.62).

Patrikhane Osmanlı Devleti içinde sadece varlığını korumakla kalmadı sadece Rumların değil, Ortodoks mezhebine mensup olan Sırp, Bulgar, Romen gibi

unsurların üzerinde nüfuz kurmalarını sağlayarak, Bizans'ın en güçlü devirlerinde olduğundan daha fazla nüfuz ve hâkimiyete sahip oldu (Günay, 2005, s.266).

Bu ferman Patrik'in dini ibadete ait hizmetleri yerine getirmesi şartıyla, tahta çıkan her yeni padişah tarafından da yenilendi. Patrikhane bu imtiyazlara karşılık elbette ki devlete karşı da sorumluydu. Nitekim seçilen patrik, padişahın huzurunda devlete karşı sadakatten ayrılmayacağına, görevlerini yerine getireceğine, din adamları ve diğerlerinden hıyanetini gördüğü kişileri araştırıp hemen bildireceğine dair yemin ederdi (Sofuoğlu, 1996, s.15–17).

Yok olmaktan kurtulan Ortodoks Hıristiyanlığına yeni Türk rejimi evvelce elinde bulunmayan iki yeni kudret kazandırdı: İlki, Ortodoks Kilisesi'ne devletten ayrı bir dini özerklik verdi. İkincisi; İstanbul Kilisesi'ni bütün Ortodoks Kiliselerin üstüne çıkardı (Berkes, 2005, s. 11).

Fatih Sultan Mehmet'in, tamamen kendi hâkimiyetindeki bir kurum ve cemaate, bu kadar geniş haklar vermesinin sebebi Türklerin hâkimiyetleri altındaki milletlere hoşgörülü davranması gerçeğinin yanı sıra (Benlisoy ve Macar, 1996, s.33); Ortodoks ve Katolik dünyasının, Osmanlıya karşı olası bir ittifakının önlenmesidir. Tamamıyla devlet hâkimiyeti altına alınmış olan kilisenin gücünün artması demek, devletin de güç ve etkisinin artması demek olduğundan bu durum Fatih'in planladığı şekilde devletin menfaatine uygun olarak gerçekleşmiştir.

Osmanlıların Balkanlardan Avrupa'ya doğru ilerlemesinde ta başlangıçtan beri karşılarına çıkan asıl kuvvet, Haçlı savaş prensleri ve Katolik kilisesi olmuştur. Osmanlılar Bizans topraklarında yayıldıkça, Katolikliğin evvelce her sokulduğu yerde hem Katolik siyasi hâkimiyetine hem de Katolik dini hâkimiyetine son veriyorlardı. Macaristan'da, Balkanlar'da, Mora'da hep böyle olmuştu. Buralarda Katoliklik üstünlüğüne son verip dinlere özgürlük sağlıyorlardı. Böylece, Yakın Doğu Ortodoks dini sönme üzere iken, Osmanlı egemenliği altında yeni bir hayata kavuştu. Yakın Doğu Hıristiyanlığı yeniden Ortodokslaşma yoluna girdi. Buna karşı Katoliklik, daha önce kazanmış olduğu kazançları kaybetti; hatta Yakın Doğu'da sönme tehlikesiyle karşı karşıya geldi (Berkes, 2005, s.13–14).

Ancak tüm bu kazanımların yanında şurası da bir gerçektir ki, Osmanlı Devleti bu hakları verirken dinsel azınlıkların bir gün sırf bu haklar sayesinde milli azınlıklar haline dönüşeceklerini ve ayrılarak devleti dağıtacaklarını hiçbir zaman hesap etmemiştir. Yönetim güçlü oldukça iyi işleyen bu azınlıklar sistemi, daha sonra güçlenen Avrupalı devletler karşısında onların uyguladıkları politikalar sayesinde Osmanlı Devleti'nin içinde ve dış ilişkilerinde en zayıf noktası olmuştur (Oran, 1991, s.27).

2.1.2. Patrikhane'nin Siyasi Faaliyetleri

Fatih devrinde verilen imtiyazların, sonraki hükümdarlarca da tanınmış, hatta bazı siyasi sebep ve dış baskılar yüzünden arttırılmıştır. Patrikhane ve cemaati adeta “hükümet içinde hükümet” durumuna gelmiştir. Bir başka ifade ile patrikhane ve cemaati sadece varlıklarını korumakla kalmamış, Bizans'ın en güçlü devirlerinde olduğundan daha büyük bir nüfuz ve hâkimiyete sahip olmuş; kavuştuğu imtiyazlar sayesinde Osmanlı Devleti içerisinde, Bizans devrinden daha önemli bir rol oynamış ve bu durum Batılılar tarafından da kabul edilmiştir (Durmaz, 2002, b.3, s.7).

Ancak bu kadar geniş yetki ve serbestiyet tanınan Patrikhane devlete karşı sorumluydu. Bu nedenle seçilen patrik, Sultan tarafından huzura kabul edilip, “kendisine (Sultan'a) sadık kalacağına, devletin kanunlarına riayet edeceğine” dair and içerdi (Işıksal, 1986, s.39). Fakat Patrikhane'nin Osmanlı'nın gerileme döneminde sorumluluk ve yeminini unutarak, dini görevini de bir yana bırakıp siyasetle uğraştığı, dolayısıyla bağlı olduğu devlete ihanet ettiği görülmektedir. Hatta bu ihanet çalışmaları tam bir serbestlik içerisinde yapılmıştır. Çünkü Patrikhane ve ona bağlı bulunan ibadethanelerin durumu fermanlarla tayin ve tespit ediliyordu ve bütünüyle bir dokunulmazlığı vardı (Ercan, 1972, s.261).

Osmanlı Devleti'nin diğer Hıristiyan azınlıklara olduğu gibi, Rumların da sadece dinlerine değil, hatta milliyetleri hususunda yumuşak ve hoşgörülü bir idare sistemi uygulaması; folklorik ananelerine dokunmaması zararına olmuş, onların benliklerini bulmalarına, gitgide bağımsızlık düşüncelerine dalmalarına sebep olmuştur. Zamanla fikir ve gaye birliği kurmuşlar; bunda da kiliseler şüphesiz ki

büyük rol oynamıştır. Yıllar geçtikçe Patrikhane metotlu bir şekilde milli bir dinin ve milli duygunun idarecisi; geniş ve büyük bir hazırlığın idare merkezi olmuştur (Şahin, 1999, s.163).

Osmanlı Devleti'nin gücünün dorukta olduğu zamanlarda hâkimiyetindeki azınlıklara verdiği imtiyazlar hiçbir şekilde sorun olmamıştır. Zaten bu imtiyazların verilmesinde; Türk örf ve adetleri ile İslam dininin hoşgörü anlayışı etkili olduğu kadar asıl sebebin devlet politikası olduğu, Rumlara verilen imtiyazlar örneğinde, yukarıdaki satırlarda ifade etmiştik. Fakat ne zaman ki devlet zayıflamaya başlamış; işte o zaman verilen bu imtiyazlar, Avrupalı devletlerin uyguladığı politikalar sebebiyle de, Osmanlı Devletini en çok uğraştıran konuların başında gelmiştir. Hatta Fransız İhtilali'nden sonra yayılan milliyetçilik akımının da büyük etkisiyle (Durmaz, 2002, b.3, s.9) Osmanlı Devleti'nin parçalanmasında büyük rol oynamıştır. Rumlar da bu milliyetçilik fikrinden etkilenmiş, bağımsızlık fikri zamanla Rum milleti arasında bir ideal haline gelmiştir. Bu idealin Rumlar arasında yayılıp genişlemesinde, verilmiş olan geniş yetkilerin rolü büyük olmuştur. Rum milletinin dini işlerini görmekle mükellef olan Patrikhane bunu bir kenara bırakmış, devlet aleyhinde siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Yani; Patrikler padişaha ettikleri bağlılık yeminlerini unutmışlardır (Şahin, 1999, s.168–170).

2.2. Megalo İdea'nın Doğuşu, Amaçları ve Yeni Bizans'a Giden Yol

“Megalo idea”, kelime anlamı olarak “büyük fikir”, “büyük ülkü”, “büyük amaç” anlamına gelmektedir. Tarihi anlamı ise; Küçük Asya'nın Helenleştirilip Balkanlar ve Anadolu'da Türk hâkimiyetine son verilerek (Günay, 2005, s.272) İstanbul başkent olmak üzere, Bizans İmparatorluğu'nu en geniş sınırlarıyla diriltmek ve Yakın Doğu'da büyük bir Yunanistan kurmak idi (Türsan, Mart 1966, s.66). Amaçlanan sınırları çizebilmek için seçilen hedefler ise şunlardı: Önce Yunanistan'ı bağımsızlığına kavuşturmak; sonra da Yedi Ada'yı almak; Teselya ve Epir'i ele geçirmek; Girit Adası, On İki Adalar ve Kıbrıs Adasını; Anadolu'nun Sakarya'ya kadar olan kesimini (İstanbul dâhil) elde etmek ve nihayet Karadeniz kıyılarını da zapt ederek Pontus Rum Devleti'ni ihya etmek (Kitsikis, 1974, s.22).

Megalo İdea'nın haritası ilk kez 1791–1796 yılları arasında Bükreş'te Rigas Ferreos (bazı tarih kitaplarında Teselyalı Rigaz) tarafından 12 nüsha halinde hazırlandı. 1796 yılı sonlarında Viyana'da bastırıldı. Anadolu'nun ve Balkanlar'ın büyük bölümü, Trakya ve İstanbul ile Kıbrıs ve Rumca konuşulan bütün adalar Megola İdea'nın haritasında gösterildi (Yıldırım, 2004, s.35).

Bunun yanında Megalo İdea'nın doğuşunun İstanbul'un fethi ile de bağlantılı olduğunu görüyoruz. Fatih, İstanbul'u fethettikten sonra, bazı sebeplerle Patrikliği muhafaza edince, Hıristiyan tebaa ve kilise (patrikhane) yavaş yavaş Türklere sezdirmeden eski Bizans'ın kurulması için çalışmaya başlamışlardır. Nitekim Patriklik böylece Osmanlı Devleti'nin içine yerleşince, Batı tarihçileri: "Bizans'taki Osmanlı hâkimiyeti, Ayasofya'nın duvarlarına sürülmüş badanaya benziyor. Altındaki mozaik putlar bozulmamıştır." demişlerdir (Şahin, 1999, s.164).

Rumlar açısından Osmanlı Devleti'nin bir diğer yönetim özelliği de, İstanbul'daki Fenerli Rumların devlet içerisinde kazandıkları ayrıcalıklı durumdur. Nitekim devlet hizmetleri Hıristiyanlara kapalı olduğu halde Rumlara divan tercümanlığı, 18.yüzyıldan itibaren de Eflak-Boğdan voyvodalıkları gibi yüksek ve stratejik görevler verilmiştir. Fener Beyleri genellikle sadakat göstermelerine rağmen XIX. yüzyılın başlarından itibaren isyan eğilimine girmişlerdir (İslam Ansiklopedisi, 1997, s.549). Hatta bununla birlikte Osmanlı'ya sadık bazı Fenerli Beyler ile Türklerin bir tür Osmanlılık-Romalılık ideolojisinin peşine düştükleri görülmüştür (Ortaylı, 2004, s.19).

Devlet, Rumlara duyduğu güven sebebiyle, öz evladından ayırt etmemiş, hatta onları daha hayati ve önemli görevlere getirmiş; yıllarca değil, yüzyıllarca onlardan şüphelenmemiştir. Bunların arasında sadakatten ayrılmayan, dürüstlikle hizmet edenler olmakla beraber, ne yazık ki kendilerine duyulan güveni kötüye kullanarak ihanet edenler çoğunluğu teşkil etmektedir. Özellikle bu ihanetlerin, devletin 18. yy.da fiilen başlayan çöküş devresinde yoğunlaşarak, Yunan istilasına kadar sürdüğü görülmektedir (Şahin, 1999, s.172–173).

18. yüzyıla doğru bir yandan Rusya'nın kuvvetlenmeye başlaması, diğer yandan Protestan devletlerin Osmanlı Devleti'ne doğru yönelmeleri Hıristiyanlık

âleminde Rumlara, hem politik hem ekonomik destek sağlama devrini açmıştı (Berkes, 2005, s.20). Osmanlı'nın en büyük hatalarından biri olan deniz ticaretinin Rumlara bırakılması (Şahin, 1999, s.176) şehirli Rum müteşebbislerin, Odesa'dan Marsilya'ya, İzmir'den Londra'ya kadar uzanan görünmez bir deniz ticareti imparatorluğu kurmasını sağladı. Altı yüze yakın gemi ile otuz bin tayfa, Doğu Akdeniz ticaret sahasına hâkim olmuş, bu durumları ile Osmanlı donanmasını tehdit eder hale gelmişlerdi. Osmanlı donanmasındaki mürettebatın birçoğunun Rum olduğu da hesaba katılırsa, tehlikenin büyüklüğü kolayca anlaşılır. Ortodoks mezhebinin diğer iki rakip mezhep önünde hiçbir zayıf vermeden gelişmesi de sağlandı (Berkes, 2005, s.20).

Böylece zamanla güçlenen Rumlar hem büyük bir siyasi desteğe hem de muazzam bir servete sahip oldular. Bütün bu gelişmelerle birlikte Rumlar içerisinde; asıl amaçları olan “Megalo İdea” tutkusu gelişti ve Osmanlı Devleti'ne isyan etmeye varan gelişmelerin başlangıcı oldu.

2.3. Patrikhane ve Megalo İdea

Patrikhane makamı, Bizans'ın dini ve dünyevi olan iki yönlü iktidarının tek taraflı devamıdır; yani Bizans ölmemiş ve onun makamında yaşamaya devam etmiştir. Patrikhane din perdesi altında Yunanistan'ın bağımsızlığı, Osmanlı Devleti'nden ayrılması, Anadolu'da bulunan topraklar üzerinde “Büyük Yunanistan” kurulması yönünde yoğun çalışmalara koyuldu. Hatta bu davada başarıya ulaşabilmek için bütün dünya Ortodokslarının Türkiye'ye karşı birleşmelerini sağlamak amacıyla geniş propagandalara girişti (Şahin, 1999, s.166).

2.3.1. Yunan Milliyetçiliği ve Fener Rum Patrikhanesi

Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile birlikte, Doğu Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak ve Megalo İdea'yı gerçekleştirmek için faaliyetlerinde bir adım daha ilerleyen Fener Rum Patrikhanesi, Osmanlı Devleti içerisindeki azınlıkları kışkırtarak

kiliseler vasıtası ile Yunan milliyetçiliğinin güçlenmesine girişmiştir (Cihangir, 1996, s.3–4).

Mora'nın fethiyle Patrikhane'nin nüfuz dairesi daha da genişlik kazanmıştı. Patrik, piskopos ve papazlara Fatih'in ihsan etmiş olduğu izinler sayesinde bunlar, bütün Ortodoks Hıristiyanların, yani Bulgar, Sırp, Arnavut ve Elenler'in sadece ruhani başkanları değil, aynı zamanda siyasi şefleri de olmuştu. Yavaş yavaş Rumeli'deki Piskoposluk makamları Rum papazların eline geçti (Ahmet Cevdet Paşa, 1994, s.63–64).

Patrikhane, müstakbel Rum İmparatorluğu'nun temellerini hazırlamak üzere büyük bir şevkle çalışmaya başlamış, ilk adım olarak da kendi otoritesi altında "Rum" adıyla birleşmiş olan Balkan milletlerini gerçekten Rumlaştırmak; Mora'dan Karpatlar'a kadar Balkanları hakiki bir Yunan vatani yapmak olmuştur. Patrikhane, çıkardığı emirnamelerle Bulgaristan'da Rumcayı tek ibadet ve öğretim dili yaptı. Slovence yazılmış tüm din kitapları her yerde yasaklandı, toplattırılıp yakıtıldı. Balkanlardaki, Patrikhane aracılığıyla yapılan, bu Rumlaştırma faaliyetleri o kadar ilerlemişti ki, balkanları geçen turistler artık buraları, bir Rum memleketi olarak tasvir etmekteydiler. Her yerde Rum tüccarlar, Rum rahipler ve Rum öğretmenler hâkimdi (Şahin, 1999, s.168).

Patrikler bu milletlere sadece dillerini değil, ayrıca Yunan mefkûre ve geleneklerini de öğretmek için büyük bir eğitim teşkilatı kurmuşlar, Rum okullarında Türkçe okutulmasını yasaklamışlar, özellikle Megalo İdea'nın gerçekleşmesinin ön hazırlıklarından olmak üzere Yunanca öğretme faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır (Türsan, Mart 1966, s.67–68). Böylece Patrikhane, Rum kültür ve milliyetinin dayanağı olmuş; bilgili ve sistemli idareleriyle milli duyguları uyandırmış, din adamları vaazlarla halkın kalbinde hürriyet iradesi, milletin yeniden doğuşu fikrini aşılamışlardır (Şahin, 1999, s.168).

Oysaki Anadolu'nun birçok yerindeki Rumların anadilleri Türkçe olduğundan, bunlar mukaddes kitaplarını Türkçe okurlar ve bir kelime Rumca bilmezlerdi. İşte bunlara da Yunancayı öğretmek Patrikhane'nin en büyük emeliydi. Bu maksatla bazı büyük köylerde biri ilk ve diğeri orta öğretime mahsus iki okul vardı. Bu okullar

aracılığıyla harcanan emekler sonucunda bazı Nevşehirli, Kayserili ve Niğdeli Rumlarda, Yunanlılardan çok Yunan gayretkeşliği meydana geldi (Şahin, 1999, s.170).

Tüm bunların yanında Yunan milliyetçiliğinin; bütün Hıristiyan kiliselerinin, bütün Avrupa devletlerinin, hemen bütün Batı düşünür ve yazarlarının, eğilimleri, inançları, çıkarları ne olursa olsun, hepsinden destek görmek gibi eşsiz bir talihi vardı. Gerçi bunlar, Bizans İmparatorluğuna veya Ortodoks kilisesine değil, eski Grek uygarlığına âşıktılar. Ancak Ortodoks kilisesi ve Yunanlılık bu Grek sevgisinden daima faydalanmışlardır. Böylece Rumlar ve Yunanlılar Greklikten, Hıristiyanlıktan, bağımsız bir yeni ulus olmaktan gelen birden fazla destek kazanma talihinden hiç mahrum kalmamışlardır. Ortodoks kilisesi bütün bunlardan faydalanarak Yunan milliyetçiliğinin asıl temsilcisi ve merkezi oldu. Yunanlılarda ulusçuluğun rehber ve bekçileri papazlar olmuşlardır. Son yüzyıllar boyunca Yunan milliyetçiliği Ortodoks teokrasinin koynunda büyümüş, bir sarsıntıya veya dağılmaya uğradığı zaman kendini onun kucağına atmıştır (Berkes, 2005, s.22–23).

2.3.2. Mora İsyanı

Patrikhane, Megalo İdea'nın gerçekleşmesi için iyi bir alt yapı oluşturmuştu. Artık Yunan isyanı safhasına geçilebilirdi (Emirhan, 1995, s.14). Yunan isyanına giden yolda Etniki Eteryia (Filik-i Eteryia) adlı cemiyet 1814 yılında Rusya'nın Odesa (Hocabey) liman şehrinde ikisi Rum biri Bulgar üç tüccar tarafından kuruldu (Karal, 1999, s.109). Bulgar olan Yanyalı Athenosios Tsakoloph (Atnas Çakalof), Rum olanlar ise; Patnoslu (Batnoz Ada) Manuel Ksanthos (Manuel Ksanto) ile Nardanlı Nikalaos Skuphas (Nikola Skofo) idi (Sofuoğlu, 1996, s.34).

1818 yılına gelindiğinde genişleyip yaygınlaşan derneğe yeni bir merkez aranmış; önce Mora düşünülmüşse de, İstanbul daha uygun görülerek Eksanto (Ksanto)'nun, Fener'deki evi merkez yapılmıştır (Ahmet Cevdet Paşa, 1994, s.79).

Patrikhane de Magola idea'ı gerçekleştirme yolunda faaliyetlerine hız veren bu derneğin adeta merkez üssü gibi çalışmıştır (Salışik, 1968, s.286). Eteryia, dini

imtiyazları ve nüfuzu sebebiyle metropolithanelere el atmış, onlar da derneğe adeta kucak açmışlar, buralarda teşkilat meydana getirilmiş ve sonra da bu kuruluşlar genişletilmiştir. Böylece yalnız Patrikhane değil, Kiliseler ve Rum Okulları da Eteryâ'nın bir şubesi gibi çalışmışlardır (Şahin, 1999, s.184).

Ancak bütün hazırlıklara rağmen bir Rum isyanı başlatılamamıştır. Çünkü o sırada Yanya valisi olan Tepedelenli Ali Paşa Rumların sinsi faaliyetlerini biliyor ve büyük bir dikkatle takip ediyordu. Bu nedenle; Rumlar öncelikle Ali Paşa engelini kaldırma faaliyetine giriştiler. Bu işte ise padişah II. Mahmut'un mühürdarlığında bulunan Halet Efendi kullanıldı (Sofuoğlu, 1996, s.42).

Halet Efendi, vaktiyle Fenerli Rum beylerinin kâtipliğinde bulunduğundan onlarla dostluğu olan bir kişiydi. Hatta Halet Efendi, Fenerlilerle olan dostluğundan öte onlara borçlu idi. Çünkü ikbalini temin için yeniçerilere dağıttığı paraları Fenerlilerden sağlamaktaydı (Karal, 1999, s.110–111). Öte yandan Tepedelenli Ali Paşa ile Halet Efendi'nin arası başka konular yüzünden de açıktı. Rumlar, Halet Efendi ile Ali Paşa arasındaki ihtilafı biliyorlardı. Halet Efendi'yi kışkırtıp Ali Paşa'nın aleyhinde faaliyetlerde bulunmasını sağladılar (Armaoğlu, 1975, s.99–100).

Bunun yanında, Halet Efendi, Yeniçeri ocağının kaldırılmasını önlemek için devletin başına bir Yanya buhranı açmak istiyordu. Rumların da faaliyetleri sonucu 1788'den beri Yanya valiliği yapmakta olan Tepedelenli Ali Paşa'nın İstanbul'daki saray entrikaları sonucu Padişah II. Mahmut'la arası açıldı. 1820 yılında da isyan etti. Bu isyan tabii ki Rumların işine yaradı. Çünkü Rumlar üzerinde gayet sıkı bir idare kurmuş olan Ali Paşa, bu sefer Rumlarla birlikte hareket etmeye mecbur oldu ve isyan hareketinde bir kısım Rumları da yanına aldı (Ertürk, 1996, s.184).

Böylece Rumların üzerindeki baskı kalkmış oluyordu. Diğer yandan isyanı bastırmakla görevli Hurşit Paşa Mora Valiliği'ne getirilmiş, O da Mora'daki askerlerini yanına alarak Yanya üzerine yürüdü. Bu durumda Mora iyice askersizleşmişti. Rumların yıllardır bekledikleri fırsat ortaya çıkmıştı. Ayrıca, isyan hareketi sonunda durumu aleyhinde gören Ali Paşa intihar etmişti. Böylece herhangi bir korkuları kalmayan Rumlar artık isyan için uygun ortamı bulmuşlardı (Salıxık, 1968, s.144).

İsyan hareketi A. İpsilanti'nin başkanlığında başladı. Etnik-i Eteryâ üyeleri isyanın, önce Mora'da başlamasını istedikleri halde İpsilanti, Rus yardımı sağlama, Sırp ve Bulgarları da iştirak ettirme ümidiyle Eflak ve Boğdan'da harekete geçilmesini uygun gördü. A. İpsilanti üç bin kişilik bir kuvvetle Yaş şehrine yürüyerek şehre girmeyi başardıysa da Türk kuvvetlerince dağıtıldılar. İpsilanti, Avusturya'ya sığınmak zorunda kaldı (Sofuoğlu, 1996, s.43-44).

Boğdan İsyanı'nın bastırılmasından sonra, kısa bir sükûnet görülmüşse de, öteden beri ruhanilerce tahrik edilip kışkırtılan Rumları en küçük bir işaret harekete geçirmeye yetecekti. İşte tam bu sırada Eteryâ'nın Mora teşkilatı başkanı olan Patras Piskoposu Germanos, üstünde Meryem Ana'nın resmi bulunan bir bayrağı eline alarak "Ey Yunan Milleti! Artık uyanın, Türkleri öldürün." diyerek bütün Rumları Türklere karşı savaşa çağırarak isyanı başlatmış ve bu ayaklanma hızla gelişip yayılmıştır (Türsan, Mart 1966, s.64). 1821'de başlayıp milli ve dini bir karakter kazanarak genişleyen bu ayaklanmanın din adamlarınca başlatıldığı tarihi delillerle sabittir. Gerçekten de büyük papazlar isyanın idaresini ele almışlar, (Armaoğlu, 1975, s.99) Paskalya gecesini bir baskınla Türkleri yok edeceklerine dair haberi köy ve kasabalara duyurmak üzere papazlar gönderilmiş, onlar da bu haberin gününden önce kimseye duyurulmaması için yemin ettirmişlerdir. Fakat ihtiyaten kalelere çekilen Türklere durum bazı dostları tarafından bildirilmiştir (Ahmet Cevdet Paşa, 1994, s.146). Fakat yardım göremedikleri için bu kaleler, birer birer asilerin eline geçmiştir. Harekât sırasında esir edilen Türkler vahşice öldürülerek, malları yağma edilmiştir (Şahin, 1999, s.191).

Bu isyanın çıkışı ve gelişmesinde merkezi İstanbul'da olan Etnik-i Eteryâ'nın ajanları Ortodoks kilisesi ile sıkı bir işbirliği içerisinde çalışmışlardır. Hatta Mora isyanı Patrikhane'ce tezgâhlanmış önderliğini de Patrik Grigoryos yapmıştır. Kilise'nin din adamları da Etnik-i Eteryâ'ya üye oldukları gibi bu derneğin ileri gelenleri ile devamlı temas ve işbirliği halinde olmuşlar, bu işbirliklerini eşkıya ile de yapmışlar, kiliseleri ve okulları silah deposu haline getirmişlerdir (Sofuoğlu, 1996, s.47).

Bu sırada, Rus idaresine giren Kırım'dan gelen Yunus Bey, Megalo İdea planının Patrik Grigoryos tarafından hazırlandığını ifade etmiş ve bununla ilgili

belgeler de getirmişti (İlgar, Mart 1966, s.96-97). Bu belgeler Yunan isyanının asıl hazırlayıcısının Rum Ortodoks Patrikhanesi dolayısıyla Patrik Grigoryos olduğunu ortaya koymaktaydı.

Yunus Bey'in belgelerle ortaya koyduğu iddialar doğrultusunda II. Mahmut, Patrikhane'nin aranması teklifini kabul etti. Sadrazam Benderli Ali Paşa'nın hazırladığı mükemmel bir planla patrikhanede arama gerçekleştirildi. Patrikhane'deki bu arama sonucu; Moralı asi kaptanlara yazılan mektuplar, İstanbul'daki hazırlıklar için verilen bilgiler, dışişleri bakanının Fenerli Rum beylerinden alınan devletin gizli hazırlıkları, İngiliz ve Fransız elçiliklerinden edinilen bilgiler, Rusya'daki hazırlık safhaları, Odesa'daki Etnik-i Eterya merkezinden gönderilen silahlar, dünya Ortodoksluk âlemine hitaben yazılan yardım beyannameleri, yardımlara ait makbuzlar gibi belgeler ele geçirildi. Bu durum Patrikhane'nin isyandaki rolünü açıkça ortaya koyuyordu. Patrik hiçbirini inkâr etmedi. Hepsini şahsen yaptığını söyleyerek bütün suçu üzerine aldı (Şahin, 1999, s.192-193).

Bu şekilde Patrik Grigoryos'un isyanda parmağı olduğu kesin olarak anlaşılınca resmi elbiseleri ile 22 Nisan 1821'de Patrikhane'nin orta kapısı önünde asıldı. Bu kapı o günden bu yana kapalı tutulmakta ve adına da "Kin Kapısı" denilmektedir (Gökçen, Mayıs 2004, s.21). Ayrıca suçları sabit görülen metropolitler de ülkenin muhtelif yerlerinde idam edildiler. Hükümet de isyandan vazgeçip itaat eden Rumların affedileceğini bildirdi (Karal, 1999, s.113).

Bütün bu hoşgörü ve iyi niyete rağmen Boğdan'dan başlayan isyan giderek yayılmış Girit ve Sisam gibi adalara da sirayet etmiştir (Şahin, 1999, s.202). Diğer taraftan Mora'daki isyan tam bir ırk ve din muharebesi haline gelmişti. Rumlar çocuklardan ihtiyarlara kadar herkesi öldürüyorlardı. Yalnız vilayet merkezi Tripolice'de öldürülen Müslümanlar kırk bini bulmuştu (Sofuoğlu, 1996, s.51).

İsyanın bu derece şiddetlenip yayılması, yeniçerilerin bilgisiz ve milis kuvvetlerinin de zayıf olması sebebiyle, hükümet Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek zorunda kaldı (Meydan Larousse, 1981, c.12, s.852). Düzenli, modern ordu ve donanmaya sahip olan Mehmet Ali Paşa, Girit ve Mora valiliklerinin

kendisine verilmesi şartıyla yardım etmeyi kabul etti. İsteği uygun görülünce de oğlu İbrahim Paşa'yı Mora seferine memur etti. 1824 yılının Temmuz ayında harekete geçen İbrahim Paşa, Rodos'ta Osmanlı kuvvetleri ile birleşip Mora'ya geldi. Düzenli kuvvetler sayesinde isyan hareketi bastırıldı. Mora asilerden temizlendi; fakat tam bu sırada Avrupalı devletler işe karıştı (Şahin, 1999, s.202).

Rusya, Mehmet Ali Paşa'nın Mora ve Girit'e yerleşerek Doğu Akdeniz'e hâkim olmasını çıkarlarına aykırı buluyordu (Şapolyo, 1961, s.380). Rusya'nın bu düşüncesi İngiliz ve Fransız çıkarları ile de örtüştüğü için bu üç devlet kendi aralarında bağımsız bir Yunanistan fikrini benimsediler. Osmanlı Devleti'nin bunu kabul etmemesi üzerine bu üç devletin donanması Navarin'de Savaş hukukuna uymayan bir hile ile Osmanlı- Mısır karma savaş filosunu yakarak, Mora'daki Osmanlı Devleti'nin güçlü durumuna son verdi (Öztuna, 1967, s.226).

1828 yılında ise Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Yeniçeri Ocağı kaldırılıp henüz yerine yeni düzenli bir ordu kurulamadığından savaş sonunda Rusya başarılı oldu ve 14 Ağustos 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması ile Yunanistan bağımsızlığına kavuşmuş oldu. Böylece; asıl düzenleyicisinin Ortodoks Rum Patrikhanesi olduğu Mora isyanı asıl hedefine ulaşmış yani bağımsız bir Yunanistan kurulmuş oldu (Şahin, 1999, s.204).

Yunanistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra, "Megalo İdea" hedefi doğrultusunda topraklarını genişletmek siyasetini izlemiş, Propagandanın önemini kavrayarak, geniş bir propaganda faaliyeti içerisine girmiş ve daha 1830'dan itibaren Türkler aleyhine çeşitli dillerde kitaplar, broşürler yayınlamışlardır. Tüm bunları yaparken de kendisine en büyük yardımcı İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi olmuştur (Salışık, 1968, s.304).

Nitekim 1897 Osmanlı-Yunan savaşından hezimete uğrayarak çıkan Yunanistan, Türklerin vahşi ve geri bir millet olduğu bu nedenle Büyük Yunanistan'ın kurulması gerektiği yönünde propagandalara başlamış, bu fikirlerini basın-yayın yoluyla dünya kamuoyuna yayma çabası içerisine girmiştir (Köstüklü, 1990, s.11).

2.3.3. Anadolu'nun İşgalinde Fener Rum Patrikhanesi'nin Rolü

Patrikhanenin Anadolu'nun işgali sırasında nerelerde faaliyet gösterdiğini anlamak için büyük Yunan rüyası olan Megola İdea'nın nereleri içerdiğini bilmek kâfidir. Kiliseler ve dernekler vasıtasıyla teşkilatlandırılan Rumların isyan hareketleri, özellikle Ege bölgesi ve Trabzon havalisinde yoğunlaşmıştır. Papazlar köyleri tek tek dolaşarak halkı isyana teşvik etmişlerdir (Emirhan, 1995, s.19).

Bu dönem Patrikhane'nin açıkça siyasete bulaşıp Yunanistan'ın yanında yer aldığı bir dönemdir. Kendini Megalo İdea'ya kaptıran Fener, Türkiye ebediyen batıyormuş gibi davranmıştır (Benlisoy ve Macar, 1996, s.46-47).

6 Ekim 1910 tarihinde iktidara gelen ve "Patrikhane Yunanistan'ın emrine girmelidir; bu suretle birleşmiş bir Patrikhane'nin ilerideki milli davalarda rolü pek büyük olacaktır." diye açıklama yapan (Durmaz, 2002, b.3, s.7) Venizelos, Yunan Başbakanlığına geçmek üzere Girit'ten ayrıldığı tarihte papaz kıyafetiyle İstanbul'a gizlice gelerek bir Rum'un evinde bir hafta kalmış ve Patrikhane'ye, esas programı dâhilinde yeni bazı talimatlar vermiştir. Bundan sonra artık Patrikhane, Venizelos'un ve Yunanistan'ın Türkiye'deki icra vasıtası haline gelmiştir (Şahin, 1999, s.212). Tarih boyunca toprak isteklerini destekleme konusunda dini, politik bir silah olarak kullanmış ve ondan büyük ölçüde faydalanmış olan Yunanistan, dışarıda Patrikhane gibi önemli bir dini kuruluşun tekrar desteğine sahip olmuştu. Nitekim Patrikhane, Yunan hükümetinin hizmetine girmekle Türkiye'de en kudretli tahrik şebekesi ve merkezi durumuna gelmişti (Yılbaş, Şubat 2002, http://www.mudafaai-hukuk.com.tr/arsiv/subat02_11.html).

Venizelos, bundan sonra İstanbul merkezini tamamıyla düzenleme ve onu tam manada siyasi bir teşkilat haline getirme zamanının geldiğine inanarak başta Patrikhane olmak üzere kiliseleri, bütün Rum okul ve kuruluşlarını teşkilatlandırmıştır. Tüm bu çalışmalar yapılırken Patrikhane'nin de düzenlenmesi zorunlu görülmüş, bu maksatla ilk iş olarak Karamanlı olan Patrik uzaklaştırılmış, 1919 Kasım'ında yerine Yunanistan'ın direktiflerine harfi harfine uyacağına inanılan Doroteos getirilmiştir (Salışık, 1968, s.316-317). Böylece Patrikhane, yavaş yavaş Osmanlı Hükümeti'nden bağlantısını kesmeye başlamıştır (Jaeschke, 1991, s.103).

Osmanlı ile bağlarını kesmeye başlayan Patrikhane, Yunanistan'la her zaman sıkı ilişkiler içerisinde olmuş 1911 Balkan Savaşı öncesinde Yunanistan ve Bulgaristan'ın Osmanlıya karşı ittifak oluşturmasında büyük rol oynamıştır. Balkan Savaşı'nda da Balkanlardaki Rumları örgütleyerek Türk ordusunu arkadan vurmalarına sebep olmuştur. Girit adasının isyan edip 1913 yılında Osmanlı Devleti'nden ayrılmasında yine Patrikhane'nin büyük rolü olmuştur (Şahin, 1999, s.207–210).

I. Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi ile devletin katlanacağı ağır yüklerden ve içine düştüğü korkunç durumdan yine en önce patrikhane faydalanmaya kalkmıştır (Mısıroğlu, 1976, s.363–364). 13 Ekim 1919'da Fener Rum Patrikhanesi, batılı devletlere gönderdiği bir muhtıra ile Anadolu'da başlayan Kuvva-i Milliye hareketinin aslında Türk barbarlığından başka bir şey olmadığını ileri sürerek, Rumların kurtuluşunun ancak batılı devletler tarafından Anadolu'nun işgal edilmesine bağlı olduğunu bildirdi. Patrikhane'nin hazırladığı bu bildiri, Atina Metropoliti Meletyos tarafından İngiltere ve Amerika Birleşik Devleti yönetimine ulaştırılarak, Hıristiyan dünyanın acil müdahalesi istendi (Çapa, 1993, s.38).

Yine Mütareke'nin ardından Rum Patrikhanesi, İtilaf Devletleri'nin filolarının İstanbul'a gelişini kutlamak için, Rum okul müdürlerine, okullarını üç gün tatil etmelerini emretmiştir. Bunun yanında Patrik, Mütareke'nin şartlarından olmak üzere, İtilaf Devletleri tarafından İstanbul'a gönderilen üç yüksek komiseri de ayrı ayrı ziyaret ederek Türk ordusunda hizmette bulunan Rum askerlerini derhal salıvermeleri için Osmanlı Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunmalarını rica etmiştir (Şahin, 1999, s.216–217).

Patrik Doroteos işgal döneminde, Patrikhaneyi adeta Yunan karargâhı gibi kullanmıştır. Doroteos'la birlikte Patrikhane, Yunanistan'ın Türkiye'deki bir otoritesi haline gelmiş, Temmuz 1919'da kapısı üzerine çift kartallı "Bizans bayrağı"ni asarak adeta bağımsızlığını ilan etmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.100). Patrikhanenin maddi imkânları ile Türkleri haksız, barbar ve cahil olarak gösteren binlerce broşür bastırarak Avrupa ülkelerine göndermiştir. Papazlar vasıtası ile Yunan işgalini haklı gösteren mitingler, yürüyüşler ve gösteriler düzenlenmiştir. Avrupa ülkeleri

başkentlerine din adamlarından teşkil edilen heyetler göndererek Yunanistan'ın politikasına destek sağlamaya çalışmışlardır. Patrik Doroteos dünya politik arenasında yıldızı yeni parlayan Amerika'nın ağırlığını erken hissettiği için 20 Mart 1921'de Amerika'ya bizzat kendi giderek Yunan politikasının propagandasını yapmıştır. Patrik Amerika'dan bir milyon frank yardım toplamaya muvaffak olmuş ve asıl önemlisi Amerika'daki Ortodoksların politik desteği temin edilmiştir (Emirhan, 1995, s.20).

Bu dönemde Patrikhane'nin yaptığı en önemli siyasi faaliyetlerden biri de, çeşitli heyetler kurarak Paris Barış Konferansı'nda Anadolu'nun Yunanlılara verilmesi için girişimlerde bulunan Venizelos'u desteklemek olmuştur. Patrik Doroteos zamanında, Rum Milletvekilleri adı verilen 40 kişilik bir heyet 1919 Ekim'inde Fransa, İngiltere, İsviçre ve Yunanistan'a gitmiş, buralarda İstanbul'un Rumlara katılmasını istemişlerdir. Heyetin faaliyetlerinin verimli olduğu, Venizelos'un Patrikhane'ye bir müjde telgrafı çekmesinden anlaşılmaktadır (http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/patrikhane.html).

Buraya kadar bazıları belirtilen faaliyetlerin yanında, amaca ulaşmak için savaşmaya da kararlı olduklarından, devletin ibadethaneler, okullar ve benzeri kurumlara tanıdığı tam serbestlik ve duyduğu saygıdan faydalanarak, adı geçen yerleri birer silah deposu haline getirmiş, bu sahada da hazırlıklarını tamamlamışlardır.

Mondros Mütarekesi'nin "Müttefikler, emniyetlerini tehdit edecek bir durum zuhurunda herhangi bir stratejik yeri işgal edebileceklerdir." şeklindeki maddesine dayanarak büyük devletler Paris Konferansı'nda Yunanlıların İzmir'i işgaline karar verdiler. Bu karar üzerine 15 Mayıs 1919'da İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir (Şahin, 1999, s.217-219).

1915 yılında İzmir Valisi Rahmi Bey tarafından Türk düşmanlığı yaptığı gerekçesiyle sınır dışı edilen papaz Hrisostomos, daha sonra Fener Rum Patrikhanesi tarafından İzmir Metropoliti yapılarak 1 Ocak 1919 tarihinde İzmir'e geri dönmesi sağlandı (Yıldırım, 2004, s.69).

İzmir Metropoliti Hrisostomos, daha işgalden bir gün önce, 14 Mayıs 1919'da, ihtilalkâr bir hitapta bulunmuş; yerli Rumlar, ellerinde silahlar, önlerinde papazları olduğu halde meydanlarda toplanmışlar, Yunan askerlerinin gelişini beklemeye başlamışlardır (Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1964, s.13). Metropolit Hrisostomos, 15 Mayıs'ta, Yunan askerlerini Kordonboyu'nda dualarla karşılamış, gösterişli bir şekilde hazırlanan bir dini törenle, silahlarını bir araya toplayıp sevinç dansları yapan birlikleri takdis etmiştir (Mısıroğlu, 1976, s.163).

Hrisostomos, yaptığı takdis ayininden sonra “Ne kadar çok Türk kanı içerseniz, cennet size o kadar yakın olur. Türk'ün kanını içmek sevaptır.” şeklindeki hitabıyla Yunan askerlerini ve yerli Rumları Türkleri katliama tabi tutmaya teşvik etmiştir. Hrisostomos'un tahrikten de öte, işgalde yapılan katliamı bizzat idare ettiği ve sağa sola koşarak “feslileri öldürün” diye bağırdığını TBMM'nin 15 Mayıs 1920 tarihindeki toplantısında, olaya şahit olan milletvekilleri ifade etmişlerdir (Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1964, s.15).

Yunan Temsilcisi Mavridis'e Metropolithane'yi karargâh olarak tahsis eden, bir İngiliz savaş gemisinin İzmir'e gelmesi üzerine kiliseye Yunan bayrağı çeken Hrisostomos, İzmir'e gelen Yunan Kralı'na, Ankara Kalesi'ne dikilmek üzere Efes'te yapılan şatafatlı bir törenle “Bizans İmparatorluğu bayrağı”nı teslim etti (Şahin, 1999, s.225).

Hrisostomos'un gelişinin hemen ardından İzmir'deki Rumları silahlandırmak için illegal yollardan silah sevkıyatı başladı. 20 Ocak 1919'da Amfitrini hastane gemisi İzmir limanına yanaştı. Gemideki doktorlar Aya Fotini Kilisesine yerleştiler ve kiliseye Yunan bayrağını çektiler. Hrisostomos'un kutsadığı işgalci birlikleri Güzelyalı'dan Konak istikametine Türk mahallelerinin içinden katliam yaparak geçtiler. Sadece ilk 48 saat içinde 2 bin civarında Türk öldürüldü (Özcan, 2002, s.19).

Rum Ortodoks Patriği ise, İzmir'in işgalinden altı gün önce, Osmanlı Rumlarının her türlü tebaalık sorumluluklarından muaf olduklarını ilan ederek maskesini tamamen çıkarmış; işgal üzerine Yunan ordularının Hıristiyanlık adına mukaddes cihat yaptıkları ve Türkiye'deki Rumların Yunan ordusuna katılması için

resmen beyanname yayınlamıştır. Böylece Patrikhane ve diğer din adamları ile yerli Rumlar, Türklerin en kara ve buhranlı günlerinde, onun can düşmanı ile el birliği etmişler, bu suretle kendi vatanlarına karşı ihanet etmekten çekinmemişlerdir (Şahin, 1999, s.225).

Patrikhane, Yunanistan'a hizmet amacıyla Patrikhane bünyesinde Mavri Mira (Kara Baht) cemiyetini kurmuş, en buhranlı zamanlarda, bütün illerde çeteler kurmak ve yönetmek, mitingler ve propagandalar yaptırmakla meşgul olmuştur (Nutuk, 2005, c.1, s.3).

Yunan Millet Meclisi'nin 5 Mart 1921 tarihli toplantısında Patrikhane meselesi söz konusu edilmiş ve mebuslardan Kampanis, Patrikhane'ye hücumlarda bulunmuştu. Buna karşılık olarak Dışişleri Bakanı Baltacis: "Yunan milleti bugün Fener Patrikhanesine şükran borçludur. Onun geçmişteki mücadeleleri, Yunan milletini bu fütuhata nail ettirdi. Sözlerinizi geri alınız." demiştir (Şahin, 1999, s.228).

Patrikhane, 8 Haziran 1921'de, "Kurtulmamış Rumlar" için takibe başladığı siyasetten dolayı Yunanistan'a bir teşekkür mektubu göndermiştir. 13 Temmuz 1921'de yine Patrikhane'nin bir işaretiyle Amerika'daki Rumlar, Anadolu'daki Rumların Türklerin idaresinden kurtarılacak Amerika tarafından himaye edilmesini istemişlerdir.

Patrikhane bir taraftan Yunan asker ve subaylarının birliklerine katılması için kiliseleri aracı ederken, diğer taraftan 3 Ağustos 1921'de Patrik Kaymakamı, Patrikhane'nin balkonuna çıkarak Yunan ordusunun muzafferiyetleri hakkında bir konuşma yapmıştır. Yunan ordusuna fiilen yardım için gönüllü gönderme kararından sonra, maddi yardım sağlamak amacıyla büyük bir faaliyette bulunulmasını karar altına almıştır (Şahin, 1999, s.227).

Mütareke döneminde Patrikhane'nin bir diğer isteği de Ayasofya'yı ele geçirmektir. Bu işi ani bir gece baskısıyla halletmeyi düşünmeye başlamışlardı. Bu düşünceyle atlas üzerine işlenmiş iki buçuk metre genişliğinde bir Yunan bayrağı ve işgal kuvvetlerinin de yardımıyla büyük bir çan hazırlamışlardı. Bu haber Rum

semtlerinde coşkunluğa sebep oldu. Öte yandan Patrikhane de Ayasofya’da ayin yapmak için hazırlanıyordu.

Osmanlı Hükümeti ise bu düşünceyi öğrenmiş ve Ayasofya’yı koruma görevini Hücum Taburu Komutanı Şükrü Oğuz Bey’e vermişti. Verilen karar şu idi: “Ayasofya Camii’ne karşı herhangi bir tecavüz silahla karşılanacaktır. Üstün kuvvetlerle hücum karşısında mukavemet kırılacak olursa minarelerine çan ve kubbesine haç takmalarına fırsat vermeden Ayasofya Camii dinamitle havaya uçurulacaktır.” Daha sonra Ayasofya’yı teslim almaya gelen Fransız tabur komutanına bu karar bildirilince sonuç alamayacaklarını anlayıp çekildiler (Sofuoğlu, 1996, s.114).

Yunan ordusunun Edirne’yi alıp Çatalca’ya doğru ilerlemesi üzerine Rum Patrikhanesi, o bölgede bulunan Rum metropolit ve papazlarına, Yunan askerleri geldikçe, karargâhlarına gidip kendilerini takdis etmelerini emretmişti. Edirne Metropolit Polikaryos, Trakya’da bulunan çok sayıda papazı da yanına alarak Atina’ya kadar gitmiş ve orada Edirne’yi kurtardığından dolayı Venizelos’a teşekkür etmiş ve ona uzun ömürler dilemiştir (Şahin, 1999, s.232).

Gerek Patrikhane ve gerek Yunan temsilcilikleri tarafından yönetilen dernek ve kuruluşlar içerisinde pek önemli olan biri daha vardır ki, o da “Pontus Cemiyeti ve Teşkilatı”dır.

Merzifon’daki Amerikan Koleji’nde 1904 tarihinde Pontus Cemiyeti gizli olarak kurulmuş, 1908’de genişletilerek Batum’dan İnebolu’ya kadar olan Karadeniz sahasında birçok şubeler açılmış ve Trabzon metropolitliğinin çabalarıyla Pontus Teşkilatı meyvelerini vermeye başlamıştır.

Vaktiyle “Pont” adında hükümetin bulunduğunu ileri süren bazı Yunanlılık düşüncesine sahip metropolitler, binlerce seneden beri Türk vatani olan bu bölgede Yunan hükümetine katılmaya hazır bir Pontus Rum Hükümeti kurma hülyasına düşmüş ve bunu gerçekleştirmek için de Rumlar arasında teşkilat şebekeleri kurmaya başlamışlardır.

Pontus Cemiyeti'nin ele geçen bayrağı ve cemiyet işaretleri tamamen Yunan bayrağı ve işaretleridir. Özellikle Pontus Cemiyeti'ni kuran ve yayanlar, doğrudan doğruya Fener Patrikhanesi'nin yetiştirdiği kişilerdir.

Mütarekeden sonra Fener Patrikhanesi ile olan alaka ve bağlantılarının arttırdıkları gibi, dışarıdaki teşkilata ve propagandaya önem vermişler; bir yandan da silahlanma ve çeteler oluşturmaya girişerek özellikle Yunan işgalinden sonra cephe gerisinde Türkiye için tehlike oluşturan isyana kalkışmışlardır (Şahin, 1999, s.235).

Batıdan Yunanlılar saldırırken, arkadan da Pontusçular saldırarak, Türklüğü imha amacını güden bu hareketin başarısından emin olan yönetici din adamları ve çete reisleri, Pontus Cumhuriyeti'nin kurulmasına artık muhakkak gözüyle bakıyorlardı. Hatta Patrikhane "Pontus Cumhuriyeti" adıyla kurulacak "Yeni Yunanistan"ın sınırlarını belirleyen bir de harita bastırarak Anadolu'da bulunan bütün metropolitliklerine göndermiştir. Haritada Yeni Cumhuriyet, merkezi Samsun olmak üzere Batum'un kuzeyinden, İnebolu'nun batısına kadar Karadeniz kıyılarıyla Trabzon, Ordu, Samsun, Sinop, Kastamonu, Yozgat, Sivas, Gümüşhane, Tokat, Amasya ve Çorum illeriyle kısmen Erzincan'ı içine alıyordu (Karakurt, 1955, s.10).

Metropolitler, gizli cemiyetler ve kendi aralarında mükemmel bir şekilde anlaşıyor, en küçüğünden en önemlisine kadar bütün haberleri birbirlerine iletiyorlardı. Faaliyetlerini, Türkiye'nin taksimini, Pontus'un kurulması v.b hususları içeren yüksek rütbeli bu din adamlarının mektupları, Merzifon Koleji; Trabzon, Samsun, Giresun Metropolitlikleri ve diğer kuruluşların arşivlerinde ele geçmiştir (Şahin, 1999, s.238).

2.3.4. Lozan Barış Antlaşması ve Patrikhane

Kurtuluş savaşını başarı ile bitiren Genç Türkiye Cumhuriyeti, Sevr'de imzalanan idam fermanını Lozan'da yırtmak maksadıyla çetin görüşmelere başladı. Konulardan birisi de Patrikhane meselesi idi. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu konuda ana fikri patrikhanenin sınırlarımız dışına atılmasıydı. Çünkü patrikhanenin bir çıbanbaşı ve Yunan işgalinin hazırlayıcısı olduğu Atatürk ve yakın mesai arkadaşları tarafından çok iyi biliniyordu (Emirhan, 1995, s.20-21). Patrikhane'nin Kurtuluş

Savaşı sırasındaki faaliyetlerinden ötürü kamuoyunda da büyük bir tepki oluşmuştu (Benlisoy ve Macar, 1996, s.48).

Mustafa Kemal bu tepkiyi 20 Ocak 1923'te Hâkimiyet- i Milliye gazetesinde şöyle dile getiriyor: “Bir fesat ve hıyanet ocağı olan ve memleketimize nifak tohumları eken, uyuşmazlıklar yaratan, Hıristiyan hemşerilerimizin huzur ve refahı için de uğursuzluğa ve felakete sebep olan Rum Patrikhanesi'ni artık topraklarımız üzerinde bırakamayız. Bu tehlikeli teşkilatı memleketimizde muhafazaya bizi mecbur etmek için ne gibi vesile ve sebepler gösterilebilir? Türkiye'nin Rum Patrikhanesi için arazi üzerinde bir sığınılacak yer göstermeye ne mecburiyeti var? Bu fesat ocağının hakiki yeri, Yunanistan değil midir? Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilmekte olan yeni Türkiye, Babıâli'nin taht-ı idaresindeki eski Osmanlı İmparatorluğu değildir. Yeni Türkiye şeref ve haysiyet, kudret ve kuvvetini müdrik ve hukukunu muhafaza için mevcudiyetini tehlikeye atmaya hazır ve amadedir.” (Danışmentli, Aralık 2004, <http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=News&file=article&sid=854>).

Lozan'da Türk heyetinin başkanı İsmet Paşa ise: “Biz Rumların ve sair unsurların umur-i mezhebiyelerine tamamen hürmetkârız ve onların kiliselerine kemal-i sabık riayet edeceğiz. İstedikleri ruhani reisi intihap hakkını kabul ederiz. Ancak patrikhane müessesesi-i hazırasının ikbasına imkân olmadığı gibi patrik efendinin İstanbul'da işi yoktur. Bu bir şahsi mesele değildir. Bir müessesese meselesidir.” diyordu (Mısıroğlu, 2003, s.307).

Lozan Konferansı'nda Patrikhane, nüfus değişimi ve azınlıkların dini haklarına ilişkin konular alt komisyonda 22 Aralık 1922 günü ele alınmıştır. (Benlisoy ve Macar, 1996, s.48) Türk delegasyonu, Patrikhane'nin katıldığı bazı olayları nakletmiş, zararlı faaliyetlerini belirtmişlerdir. Delegasyon, Patrikhane'nin dünya işlerine el atması, siyasi işlerle uğraşması, nihayet “devlet içinde devlet” hüviyetini kazanmak istemesi ve böyle bir çalışma göstermiş olması sebebiyle, yeni Türkiye'nin kuruluşunda, kangren haline gelmiş beş asırdan beri kökleşen bu fesat ocağını söndürmek, Türk milletinin sinesinden söküp atmak azim ve kararında idi. Bu nedenle patrikhane'nin kaldırılması veya sınır dışı edilmesi hususunda çok ısrar ettiler (Şahin, 1999, 262–263).

Komisyonunda, Türk temsilcisi Rıza Nur, hiçbir şey olmamış gibi Patriğin yetki ve ayrıcalıklarının aynen devamı ile İstanbul Rumlarının yerlerinde kalmalarını isteyen Yunan heyetine bunun ancak Patrikhane'nin Türkiye sınırları dışına çıkmasıyla mümkün olabileceğini söylemiştir. Yunan temsilci heyeti ise Patrikhane'nin İstanbul'dan uzaklaştırılmasını öngören bir anlaşmaya taraf olamayacağını belirtmiş ve şiddetli tartışmalar yaşanmıştır (Sandıklı ve Göral, 2004, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Yaşanan bu tartışmalar yüzünden müzakerelerin kesilmesi tehlikesi baş göstermiştir. Bunun üzerine devreye giren Lord Curzon'un: "Eğer Patrikhane'nin bir tahrik göbeği olduğu doğru ise, bu Patrikhane'nin siyasi imtiyazlarını değiştirmek ve kaldırmak için sebep olabilir. Ama patriğin ruhani ve kiliseye ait imtiyazlarını kaldırmaya sebep olamaz. Eğer din ve kilise salâhiyetleri yok olursa, medeniyet dünyasının vicdanı kanar. Patrikhane İstanbul'da dini bir kurum olarak kalsın. " önerisi kabul görmüş ve patrikhane'nin Osmanlı Devleti zamanında verilen bütün imtiyazları kaldırılarak, siyasi ve idari mahiyette olan işlerle uğraşmamak, sadece dini ibadetlere ait hizmetleri yerine getirmek şartıyla, yalnız dini konular çerçevesinde kalacağı yolundaki sözler senet kabul edilerek bir lütuf eseri olmak üzere İstanbul'da kalması kabul edilmiştir (Şahin, 1999, s.266–267). Antlaşma maddelerinde de Patrikhanenin ismi dahi zikredilmemiş, ülkemizde bulunan azınlıklara tanınan dini haklar içerisinde mütalaa edilmiş (Çelik, 1998, s.8), Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte laik bir devlet içinde İstanbul'daki Rum azınlığın bir kilisesi olarak varlığını korumuştur (Gökçen, Aralık 2003, s.27).

Ayrıca delegasyon, Türkiye'deki bütün Rumların Yunanistan'daki Müslümanlarla mübadele edilmesini istemiş, Ancak Batılıların itirazı üzerine Batı Trakya Türkleri ile İstanbul'daki Rumların mübadeleden istisnasını kabul etmişlerdir (Özyurtkan, 2005, s.87). Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan "Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavelename" adlı sözleşme çerçevesinde (Çetin, 2004, s.69) İstanbul Belediye sınırları içerisinde yaşayan Rumlar ile Gökçeada'da yaşayan Rumlar mübadele dışında bırakılmış, onlara karşılık olarak Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar mübadele edilmemiş, yerlerinde bırakılmışlardır (Şimşir, Kasım 2004, s.11–12).

Türkiye, Patrikhane'nin yurtdışına çıkartılmasında ısrar etseydi bunu başarabilir miydi? Belki de. Zira Venizelos'un İsmet Paşa'ya anlattığına göre, Yunanlılar bu konuda sonuna kadar direnmeyi, ama başaramazlarsa Patrikhane'yi İstanbul'dan Ayranoz'a taşımayı düşünmüşlerdi (Öymen, 2002, s.374).

Sonuç olarak Lozan'da azınlıklara tanınan haklar artık çok hukuklu değil, mütekeltiliyet ilkesine bağlı ve klasik azınlık haklarıdır (Ertuğrul, 1999, s.33). Bunun sonucu olarak da Fener Rum Patrikhanesi İstanbul'daki Rumların özel kilisesinden ibarettir. Bu ve buna benzer kiliselerle kurumlar ve içindeki personelin çalışması Türk kanunlarına bağlıdır. Başta Patrik olmak üzere diğer papazlar ve dini kişiler, Türk tabiiyetindedirler ve böyle olmak zorundadırlar (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html). Patrikhane ancak dini ve ruhani işlerle uğraşabilir. İstanbul'daki Rum cemaatinin başkanı olmadığı gibi bu cemaatle Türk makamları arasında sözcülük aracılık gibi işleri de yapamazlar (Özyurtkan, 2005, s.136). Bundan böyle, bu kurumların devletçe denetlenmesi, kapatılması ya da yurt dışına çıkarılması yolundaki kararlar hiçbir yabancı devleti, hükümeti ilgilendirmez (Sofuoğlu, 1996, s.141-142).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE FENER RUM PATRIKHANESİ

Lozan Antlaşmasıyla siyasi ve cismani faaliyetlerde bulunmamak, sadece dini görevini yürütmek şartıyla Türkiye’de kalmasına izin verilen patrikhane, Cumhuriyet’le birlikte laik bir devlet içinde bağımsız bir kilise olarak varlığını korumuştur (Şahin, 1999, s.269). Ancak, Patrikhane’nin Lozan Konferansı’nda yapılan sözlü anlaşmayla belirlenen yeni statüye uyum sağlaması güç olmuş fütursuz bir şekilde hareketlerini sürdürmüştür (Sandıklı ve Göral, 2004, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>). Cumhuriyet hükümeti Patriğin seçimini denetlemeye başlamış, İstanbul Valiliği 6 Aralık 1923 tarihinde dini meclise gönderdiği 1092 sayılı genelge ile Patrik adayının Türkiye vatandaşı olması ve seçim sırasında Türkiye’de görevli bulunması gerektiğini bildirmiştir (Yıldırım, 2004, s.88–89).

Kendini Megola İdea’ya kaptıran Patrik IV. Meletios, Barış Antlaşmasının imzasından sonra istifa etmek zorunda kalmıştır. Yerine İstanbul Valiliğinin bildirisine uygun olarak Kadıköy Metropoliti Grigorias 6 Aralık 1923 tarihinde Patrik seçilmiştir. Bundan sonraki seçimde Türkiye’nin denetimi zorlaştırılmak istenmiş, Türkiye’nin istemediği Terkos Metropoliti Konstantinos patrik seçilmiştir. (Bilge, 2000, s.254), Türkiye Konstantinos’u, Kurtuluş Savaşı sırasında Patrikhane’nin bastığı ve Türklerin Rumlara mezalim yaptığını iddia eden “Kara Kitap”ın yazarı olduğu gerekçesi ile istememiş (Benlisoy ve Macar, 1996, s.52), 29 Ocak 1925 gecesi mübadele yoluyla Yunanistan’a göndermiştir (Meydan Larousse Ansiklopedisi, 1981, c.9, s.854).

Yunanistan ise Patriğin sınır dışı edilmesini protesto etmiştir. Atina ile Ankara arasında görüşmeler gerçekleşmiş, Konstantinos da 22 Mayıs 1925 günü istifaya mecbur kalmıştır. Yerine İznik Metropoliti III. Vasilios seçilmiştir. III. Vasilios 4

Eylül 1928’de Yunan kilisesinin bağımsızlığını tanımış, Yunanistan’ın egemenliği altındaki topraklarda kurulu metropolitlikler de Atina Başpiskoposluğuna bağlanmıştır (Sandıklı ve Göral, 2004, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Lozan Barış Antlaşması’ndan, 1929 yılında ölen III. Vasilios’un yerine 7 Ocak 1930’da patrik seçilen II. Fotios’a kadar geçen süre (Benlisoy ve Macar, 1996, s.52) Fener Rum Patrikhanesi’nin tarihindeki en pasif dönemdir. Bu dönemden sonra, Türkiye ile Yunanistan arasında iyi ilişkiler kurulmaya, Patrik’e itibar gösterilmeye başlanmıştır. 30’lu yıllara kadar resmi yazışmalarda ve basında, kilisenin başında bulunan ruhaniye “başpapaz” denilmekteyken artık Türk makamları Patrik tabirini de kullanmaya başlamışlardır (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html). Hatta Türk -Yunan ilişkilerinde yaşanan yumuşamaya bir katkı olsun diye, Atatürk tarafından II. Fotios (1930–1935)’a gönderilen bir telgrafta “Fenerdeki Ortodoks Patriği” ibaresi kullanılmıştır (Yıldırım, 2004, s.93).

1930’lardaki Türk-Yunan yumuşamasının getirdiği havayla II. Fotios döneminde bir canlanma başlamış ve Yunan başbakanları Venizelos (1931) ile Çaldaris (1933–1934) bu dönemde Patrik’i Fener de ziyaret etmişlerdir. Bundan sonraki üst düzeydeki ilk ziyaret 1940 yılında İngiltere Büyükelçisi tarafından gerçekleştirilmiştir (Benlisoy ve Macar, 1996, s.52–53).

Canlanma dönemine giren Patrikhanenin ileride Vatikanlaşmasını engellemek için Mustafa Kemal Atatürk 17 Temmuz 1936 yılında bir beyanname yayınlarak Patrikhane başta olmak üzere azınlık cemaat vakıflarının ellerinde bulunan bütün malları tespit ederek kamulaştırmayı amaçlamıştır. Cemaat vakıflarının, beyannamelerinde yer alan mallar dışında başka mal sahibi olmalarını da yasaklamıştır (Öztürk, 2003, s.132–133). Dahası Osmanlı döneminde görevde bulunan 40 metropolit vardı. Atatürk bu kadar metropolitin gereksiz olduğunu söyleyerek bu sayıyı yediye indirmiştir. Ama ne yazık ki Atatürk’ün patrikhane ile ilgili olan projelerini tam olarak uygulayamadan özellikle de cemaat vakıflarının

ellerindeki mal varlıklarını kamulaştırmadan hayata veda etmiştir. Kendinden sonra gelen yöneticiler de bu duruma duyarsız kalmışlardır. Atatürk'ün yapmaya çalıştığı bu düzenleme kuşkusuz laikliğin bir gereği olduğu kadar, Osmanlı döneminde yaşanan acı deneyimlerin de bir sonucudur (<http://www.hunturk.net/hunturk.html?name=Belgeler&file=patrik>).

II. Fotios 29 Aralık 1935'te öldü. Yerine İznik metropoliti Venyamin, 18 Ocak 1936'da patrik seçildi (Benlisoy ve Macar, 1996, s.52-53). Venyamin dönemi de Patrikhane'nin pasif kaldığı bir dönem olarak tarihe geçti (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html). 1943'lü yıllarda Rusya'da ilginç gelişmeler yaşanmaya başlandı. Stalin, 1928 yılında Tihon'un ölümünden bu yana (Hatipoğlu, 1993, s.61) yani 1943'te 19 yıldır boş olan Moskova Patrikliği'nin başına Moskova metropoliti Sergei'i getirdi. İki yıl sonra Sergei'nin ölümünün ardından Stalin'in isteğiyle Alexis patrik oldu.

Alexis ile birlikte, Rus Kilisesi heyetleri, Romanya ve Bulgaristan kiliselerini ziyaret ettiler. 1945'te ise İskenderiye Patriği, Moskova'yı ziyaret etti. Stalin'in özellikle Balkanlar ile Mısır, Suriye, Lübnan ve Filistin'deki Ortodokslara yönelik bu çıkışına, ABD İstanbul'daki "ekümenik patrikliğe" el atarak yanıt verdi (Yıldırım, 2004, s.102). Moskova'nın İstanbul'un fethinden beri iddia sahibi olduğu Ortodoksluk üzerindeki hamilik rolünü kırmak için Fener'i desteklemeyi stratejik bir yaklaşım olarak benimseyen ABD, bizzat başkanlar düzeyinde Fener lehinde diplomasi yürütmeye başladı (Bilici, 1999, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=14950>).

Nitekim Stalin'in girişimleri ile Venyamin'in yerine patrik seçilen Maksimos Sovyet yanlısı olduğu gerekçesi ile 1948'de ABD'nin baskılarıyla istifa ettirildi ve ABD vatandaşı olan Athenagoras, patrik seçildi (Özakıncı, 2005, s.94).

1931'den beri Kuzey ve Güney Amerika başpiskoposu olan Athenagoras patrik seçilecek kişinin Türkiye vatandaşı olma zorunluluğu nedeniyle (Benlisoy ve Macar, 1996, s.54) Lozan Antlaşması'nın ruhuyla alay edercesine, yıldırım hızıyla Türk vatandaşı yapılarak 1 Kasım 1948'de patriklik tahtına oturtuldu (Berkes, 2005, s.32). 26 Ocak 1949 tarihinde, o zamanki Amerikan Başkanı Truman'ın özel uçağı ile

Türkiye'ye gelen ve Türk dostu olarak isim yapmış (Sofuoğlu, 1996, s.164, 166) Patrik Athenagoras'ın aleyhte faaliyetleri, çok dikkat çekicidir. Athenagoras, daha gelir gelmez, Başkan Truman'ın bir mesajını, sanki bir büyükelçinin tavsiye mektubu imiş gibi Cumhurbaşkanı'na iletmek gibi garip bir davranışta bulunmuştur. Esasen, Amerikan Başkanı'nın uçağıyla gelmesi de siyasi sayılabilecek bir mahiyet arz etmektedir (Şahin, 1999, s.282).

Athenagoras, 28 Ocak 1949'da Fener Rum Patrikhane'sinde düzenlenen törenle patrik oldu. Törene Sovyetler Birliği ve Yugoslavya dışında tüm diplomatik temsilcilikler katıldı. Taç giyme töreninde yaptığı konuşmada Komünizm tehdidini kastederek (Yıldırım, 2004, s.103) bütün dünya kiliselerini ve Müslümanlık âlemini sulh yolunda ortak mücadele ve işbirliğine davet etti. Ayrıca Atatürk inkılâplarından da hararetle bahsedip bu inkılâpların tamamıyla yerleştiği cihetle Türk çocuklarına din dersleri verilmesi ve bir ilahiyat fakültesinin açılması yolunda atılan adımları da övdü. Daha sonra Patrik tören dolayısıyla Başbakan'a ve İçişleri Bakanı'na bir telgraf göndererek, vazifesini, cumhuriyet kanunları dairesinde ifaya başladığını belirtip bu münasebetle sadakatini ifadeden de geri durmamıştır (Sofuoğlu, 1996, s. 167).

Athenagoras, 4 Şubat 1949 yılında yaptığı Ankara ziyaretinde Cumhurbaşkanı İnönü tarafından kabul edildi. Böylece Patrik Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilen ilk patrik oldu (Yıldırım, 2004, s.104). Lozan'ı bizzat kendisi imzalayan İnönü, Lozan'ı yine bizzat kendisi deliyordu (Özakıncı, 2005, s.94).

Kendisine atfedilen bu değer karşısında cesaretlenen Athenagoras nüfuz sahasını genişletme çalışmalarına başlamış ve Atatürk döneminde sayıları yediye indirilen metropolitliklerin sayısını artırmıştır. Athenagoras, Atina Hükümetinin yardım ve Atina Kilisesinin izniyle önce Girit Adası'nı manevi nüfuzu altına almış, (Sofuoğlu, 1996, s.170) bunun için Türkiye Hükümeti'nden izin alması gerektiği halde, bunu da yapmamıştır. Bugün Türkiye'de 18 metropolitlik bulunmakta olup bazıları Patrikhane'de sembolik olarak muhafaza edilmektedir. Rum bulunmayan bölgelerde, metropolitliklerin varlığı ise, bir zamanlar buralarda Rumların yaşadığını gelecek nesillere duyurmaktan başka bir amaca sahip değildir.

Patrik Athenagoras bu ve benzeri faaliyetlerinin yanında, Türkiye'deki çeşitli kuruluşlara el atmış, halkına bazı telkinlerde bulunmuştur. Mesela, Rumların okullarına, diğer kuruluşlarına, hatta müteveli heyetlerinin işlerine müdahale etmiş; seçimlerde, kendi adamlarının önemli görevlere gelmelerini sağlamıştır. Rum vatandaşlara her fırsatta, "Rumluğunuzu koruyun; dilinize bağlı kalın." gibi sözlerle adeta Türklerden ayrı bir toplulukmuş gibi kışkırtma yollarına sapmıştır. Bu tutumundan memnun kalmayan ve nankörlüğü sevmeyen bazı Rumlar bile Athenagoras'a geldiğinden beri huzurlarını kaçırdığını ifade etmişler, gitmesini isteyerek tepki göstermişlerdir (Şahin, 1999, s.282-283).

Athenagoras'ın Patriklik makamına gelmesinden sonra Patrikhane ile Yunanistan'ın münasebetleri daha da artmış, nitekim 1953 yılında kabul edilen anayasa ile Yunanistan en yüksek dini makam olarak Patrikhane'yi kabul etmiştir.

Patrikhane, Yunan anayasası ile en yüksek mevki kabul edildikten sonra Yunan kralı ve kraliçesi İstanbul'a gelip Patrik'in önünde eğilmişler, bundan sonra Ekümenik Patriklik olma yani Vatikan gibi olma gayretleri ve faaliyetleri artarak devam etmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.171).

Athanagoras'ın 1972'de ölümüne kadar süren patrikliği döneminde Hıristiyan dünyası ile önemli olaylar meydana gelmiş, Papa VI. Paul ile Kudüs'te görüşmüş, ardından Papa, İstanbul'u ziyaret etmiş ve Vatikan ile Fener karşılıklı olarak Aforozları kaldırmıştır (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html). Kıbrıs sorunu bu patrik döneminde başlamış ve 1964'de yaklaşık 12000 Yunan vatandaşının sınır dışı edilmesi yine Athenagoras döneminde yaşanmıştır (Benlisoy ve Macar, 1996, s.54).

16 Temmuz 1972'de Patrikliğe Gökçeada ve Bozcaada Metropoliti Dimitrios seçilmiştir. Papa II. Jean Paul'un 29 Kasım 1979'da İstanbul'a gelişi, patriğin 1987'de Moskova ile 1990'da ABD'yi ziyaretleri Dimitrios döneminin en önemli olaylarıdır. Patriğin ABD ziyareti patrikhane açısından bir dönüm noktasıdır. Özellikle doğu bloğunun çöküşünün ardından, bu topraklardaki insanların dine dönüş eğilimi, ABD'yi yine patrikhane ile ilgilenmeye itmiştir (Benlisoy ve Macar, 1996, s.55).

Dimitrios 3 Ekim 1991’de ölmüş, yerine 22 Ekim 1991’de, 1940 Gökçeada doğumlu olan Kadıköy Metropolidi Bartholomeos (Vartholomeos) patrik seçilmiştir (<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=770>). Bartholomeos’un dönemi, Patrikhane trafiğinin hızlandığı, Patrikhane’nin hızla dışa açıldığı çok hareketli bir dönemdir. Öncekilere göre, oldukça genç yaşta Patrik seçilen Bartholomeos, uluslar arası konjonktürün de yarattığı koşullarla popülaritesini gittikçe artırmaktadır (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html).

Böylelikle Bartholomeos’a kadar olan fiili konumu kısaca özetlersek: “Fener Patrikhanesi, sadece sınırlarımız içerisinde yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rumların dini kurumudur. Azınlık statüsündedir. Gerek Patrik ve gerekse kendisine bağlı metropolitler, ancak Türk vatandaşı olan ruhaniler arasından atanabilir. Hatta yetkili kurullar hükümetin tasvip etmediği kişileri patrik olarak seçemeyecekleri gibi; seçtikleri üç aday arasından da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin istediğini Patrik olarak atama hakkına sahiptir.” (Çelik, 1998, s.8)

3.1. Ekümeniklik Kavramı

Türkiye Patrikhane ile ilgili Lozan’da yapılan sözlü antlaşma ilkelerine saygı göstermeye dikkat etmektedir. Oysaki Türkiye’deki Rumların sadece dini hizmetlerini yerine getirmekle görevli patrikhane, bununla yetinmemekte, tarihten gelen bir alışkanlıkla “ekümenik” olduğunu iddia etmektedir (Bilge, 2000, s.258).

Ekümenik, Yunanca “oikoumene”den türemiş; evrensel, dünyaya ait, tüm dünyaya ait gibi anlamlara gelen bir sözcüktür. Dini konularda yazılan kitaplarda ise ekümenik sözcüğü iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi, genel olarak Ortodoks, Protestan ve Katolik kiliselerin tek bir kilise haline gelmesidir. Bunu sağlamak için çalışmalar ve toplantılar yapılmaktadır. İkinci anlamı ise, Fener Rum Patrikhanesi’nin muhtar ve eşit Ortodoks kiliseleri arasında onursal önceliğidir. Fener Rum Patrikhanesi bu unvanı ile Ortodoks kiliselerinin birliğini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Grek kökenli “ekümenik” kelimesi dilbilimi açısından, “insanların yaşadığı toprak”, Kilise açısından ise, “Hıristiyanların yaşadığı topraklar” manasındadır (Öktem, 2001, s.80). “Ekümenik Patriklik” ise; İstanbul’daki Fener Rum Patrikhanesi’nin, dünya Ortodokslarının “resmi devlet merkezi” olma iddiası olarak açıklanabilir.

Bir kilisenin Ekümenik olmasının ilk koşulu, bir havari tarafından kurulmuş olması yani Apostolic kökenli olması ve bu hususun öteki kiliseler ile aynı mezhebin kiliseleri tarafından öyle kabul edilmesidir. Hıristiyan âleminde Apostolic kökenli üç kilise Roma, İskenderiye ve Antakya kiliseleri olmuş, bu üç kilisenin dışında bu sıfat ve yetki hiçbir kiliseye verilmemiştir (Çelik, 1998, s.5). Roma’daki Papanın bu sıfatı tüm dünyadaki Katolikler kiliseler tarafından kabul edilmektedir. İstanbul patriğinin bu sıfatı kullanması hem Hıristiyan dini otoritelerince hem de dünya üzerindeki diğer Ortodoks kiliselerince kabul edilmesi Hıristiyan teolojisine aykırı bulunması nedeniyle mümkün değildir. Ancak, Fener Rum Patrikhanesinin “Pirumus Inter Pares” (Eşitler Arasında Birinci) sıfatı Ortodoks kiliseleri arasında kabul görmekte ve tartışılmamaktadır; ama bu durum Fener Rum Patrikhanesinin ekümenik olarak kabul edildiği anlamına gelmemektedir. (Evin ve Çalışkan, 2005, s.3)

3.2. Ekümeniklik İddiası ve Bu İddianın Arkasındaki Amaçlar

Lozan Antlaşması’nın üzerinden epey bir zaman geçmiş olmasına rağmen, Patrikhane’nin durumu, özellikle “ekümenik” (evrensel) olup olmadığı medya ve kamuoyunda hala tartışılmaktadır. Patrikler her fırsatta bir vesile ile “ekümenik”, yani “cihan patriği” olduklarını iddia etmişler, bu iddialarını da tarihi geçmişlerine dayandırmışlardır (Şahin, 1999, s.338). Oysaki tarih bu iddiaları çürütecek niteliktedir. Şöyle ki; İlk Ekümenik konsil 325 yılında İznik’te toplanmıştır. Bu konsilde alınan kararların VI. Maddesi gereğince Roma, İskenderiye ve Antakya Ekümenik Kiliseler olarak kabul edilmiştir. Bu tespitite ölçü olarak da, bu kiliselerin havariler tarafından kuruluşu, yani “Apostolic Kökenli” olmaları kriter olarak göz önüne alınmıştır. İstanbul, böyle bir kriterden yoksun olduğu için, kendisine bu statü verilmemiş ve Hereclea Metropolitliğine bağlı sıradan bir Episkoposluk olarak kabul edilmiştir. Her ne kadar İstanbul Kilisesi’nin İlk Havari Andrew tarafından

kurulduğu ve Apostolic kökenli olduğu iddia edilse de bu iddia gerek din çevreleri gerekse halk tarafından kabul görmemiştir (Çelik, 1998, s.56,59).

İkinci konsil İmparator Theodosius'un başkanlığında 381 yılında İstanbul'da toplandı. Ancak bu konsil ekümenik bir nitelikten çok bölgesel bir nitelik taşımaktaydı. Bu konsilde İstanbul'a başkent olması dolayısıyla Başpiskoposluk (Patriklik) unvanı verildi (Dvornik, 1990, s.11). İmparatorun bu konsili toplamaktaki esas gayesi dini kurumları siyasal denetim altına almaktı. Çünkü siyasal otorite başkentte imparatorun ellerinde toplanmışken, dini otorite başkentten uzak merkezlerde Roma, İskenderiye ve Antakya'da idi. Bu nedenle de dini müesseseler üzerinde hızlı ve müessir bir otorite sağlayamıyordu. Ülkedeki dini hareketlere başkent değil, Antakya ve İskenderiye Patrikhaneleri yön veriyordu. Görüldüğü üzere bu sakıncayı ortadan kaldırmak için Fener Piskoposluğu'na verilen statü tamamen siyasi bir nitelik arz etmektedir (Çelik, 1998, s.57-59).

İstanbul konsilinde Fener Piskoposluğuna siyasi açıdan Patriklik statüsü verilmesi, tüm Hıristiyan âleminde rahatsızlık doğurmuştu. 431 yılında Efes'te toplanan ekümenik konsilde Başkent ve İmparatorun Patriği aforoz edildi (Atiya, 2005, s.250). Theodosios'un ölümü üzerine 450 yılında tahta geçen Marcian Üç Ekümenik Kilise ile İstanbul Patrikliği arasındaki liderlik çekişmesinden ülkenin çok büyük zararlara uğradığını görmüştü. Bunun üzerine hem ülkede dini birliği sağlamak hem de İstanbul Patrikliğini güçlendirerek ipleri eline geçirmek için 451 yılında Kadıköy'de ekümenik bir konsil topladı. Konsil üzerinde tam bir baskı kurarak Efes konsili kararlarını iptal ettirdi. Üç ekümenik patrikhanenin statülerini sarsmak için İstanbul'la birlikte Kudüs'ü de patriklik seviyesine çıkardı. Böylece Hıristiyanlık âleminde Patriklik sayısı 5'e çıkmış oldu. Bununla birlikte Kadıköy Konsili Hıristiyan âleminde bir daha birleşmemek üzere parçalanmalara sebebiyet verdi (Çelik, 1998, s.63-65).

Nihayetinde kendilerini Katolik (Evrensel) gören Batı (Vatikan) kiliseleri ile kendilerini tek ve gerçek Hıristiyan gören Ortodoks Doğu (İstanbul) kiliseleri arasındaki siyasal ve dini çekişme sonucu 1054'te iki kilise birbirinden kesin bir biçimde ayrıldı (http://www.orkun.com.tr/asp/toplanti.asp?tanım=!P*R/YYPYDI WDUHLEA.JS/P*R/YYPYDIWDUHLEA.JS/EOAA/WATDU!).

Artık iki kilisenin, yani Katolik ve Ortodoksların birleşmesi mümkün görünmüyordu (Ortaylı, 2004, s.15). Bu tarihten sonra toplanan konsillerdeki birleşme çabaları hep sonuçsuz kaldı. Artan Türk tehlikesi üzerine 12 Aralık 1452'de, İmparator Konstantinos XI. Palaiologos'un girişimiyle İstanbul Patrikhanesi ekümenlikten vazgeçti ve Roma'ya (Vatikan) iltihak etti (Yıldırım, 2004, s.24–26).

Bu olaydan yaklaşık 1,5 yıl sonra, İstanbul'un fethiyle Bizans dönemi son bulmuş, Patrikhane de Türk idaresine geçmiştir. Fatih'in emriyle, boş bulunan patriklik makamına Gennadios seçilmiş ve Fatih ona birtakım yetkiler, imtiyazlar vermekle birlikte onu, Osmanlı topraklarındaki Rum olmayan Ortodoksların da başı yapmıştır. Fatih'in, Rum Patrikhanesine böylesine geniş yetkiler vermesinin sebebi, daha önce de belirttiğimiz gibi, Türk örf ve adetleri ile İslam dininin hoşgörü anlayışı olduğu kadar esasında devlet politikasıdır. Fatih, Ortodoks ve Katolik Kiliseleri arasındaki çatışmayı canlı tutarak, Hıristiyan dünyasındaki bu bölünmeden faydalanmak istemiştir.

Bu ve benzeri gayelerle verilmiş olan haklar, Patrikhanece, sanki Osmanlı Devleti'nin de kendisine "ekümeniklik" tanıdığı şeklinde yorumlanmaktadır. Halbu ki; milliyetçilik fikrinin gelişmesi ve Balkanların da Osmanlı Devleti'nden ayrılmasından sonra buradaki milletler, "milli" karakterde kendi bağımsız kiliselerini kurmuşlardır. Lozan Antlaşmasıyla da Patrikhane'nin eski "milletlerarası statüsü" kaldırılmış, sadece "ruhani ve ruhani yetkileri" uygulamak kaydıyla "mahalli bir kilise" olarak kalmasına izin verilmiştir. Bu durumda Patrikhane, İstanbul'daki Ortodoks Rumların dini hizmetlerini gören mahalli statüde bir kilise konumundadır. Bir Türk Kurumu olan Patrikhane'nin başındaki Patrik de, bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına tabiidir. Patrik, "ekümenik" değildir ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak da böyle bir iddiada bulunamaz (Şahin, 1999, s.346–347).

Patrik ise iddia etmek bir yana yaptığı "Bizler İstanbul Patriklik makamı ekümeniktir derken kendi fikrimizi ya da selefimizin fikirlerini ifade etmiyoruz, 14. asırdan beri kesintisiz kullanılan bu tarihi ve sembolik titri kullanmaya devam ediyoruz. Bu unvana dünya üzerinde hiçbir kilisenin itirazı yoktur ve mektuplarında

olsun, karşılıklı ziyaretlerde olsun bizlere hitapta bu unvanı kullanırlar. Hıristiyan kiliselerinin ötesinde Müslüman ve Musevi dini makamları, bizimle mektuplaşan devlet adamları bunu kullanıyorlar. Unvanın Türkçe karşılığı evrenseldir. Pratikteki anlamı ise, aralarında ast-üst ilişkisi bulunmayan bağımsız Ortodoks kiliseler arasında eşitler arasında birinci makamı işaret etmesidir. Unvanın yüklediği sorumluluk Ortodoks kiliseler arasında bir nevi koordinatörlüktür. Ekümenik unvanı İstanbul Patriklik makamına aittir ve şimdi alınması veya kullanılmaya başlanması gibi bir durum söz konusu değildir. Ekümenik unvanı 14 yüzyıldır tüm seleflerimiz tarafından kullanılmıştır. Bizlerin de bunu inkâr etmesi mümkün değildir. Keza, bu unvanın ne Türkiye'yi ne de Müslümanları rahatsız edecek bir yanı vardır. Çünkü içeriği tamamen dinseldir. Bunu kullanmakla siyasal amaçlar peşinde değiliz, devlet içinde devlet olmak istemiyoruz.” açıklaması ile bu unvanın değiştirilemez bir gerçek olduğunu vurgulamıştır (Odabaşı, 2003, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=3005>).

Oysaki İstanbul'un fethinden sonra Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin yetki alanı, Osmanlı topraklarında bulunan Ortodoksların ruhani merkezi olarak sınırlanmış, Lozan Antlaşmasıyla da sadece dört (Kadıköy, Terkos, Büyükkada, İmroz Adası ve Bozcaada) metropolitliğe inhisar ettirilmiştir. Bu durumda Patrikliğin “ekümeniklik=genellik” vasfı da tabiatıyla ortadan kalkmıştır (Şahin, 1999, s.307).

Fener Rum Ortodoks Kilisesinin Ekümenik olma çabaları yanında, Rus Ortodoks Kilisesi de aynı gayeyi gütmektedir. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, Moskova Ortodoks Patrikliği, Rusya içinde yeniden öne çıkmıştır. Milletlerarası planda da rol oynamak istemektedir (Sandıklı ve Göral, 2004, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Bu gelişmeler İstanbul ve Moskova patriklerini karşı karşıya getirmektedir. Örneğin Moskova Patriği II. Alexis Estonya Kilisesi'nin yeniden Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlanmasını tanımamaktadır. 1997 yılı Haziran ayında Graz'da yapılan toplantıda Moskova Patriği II. Alexis, ekümenizmin tehlikeli ve hiçbir biçimde kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Türkiye'nin Rusya ile ilişkileri güçlüklerle doludur. Bunlara bir de iki Ortodoks kiliseleri arasındaki sürtüşmeleri eklemek Türkiye'ye bir yarar sağlamaz (Bilge, 2000, s.259).

Fener Rum patrikhanesinin ısrarla üzerinde durduğu Moskova patrikliğinin ise asla kabule yanaşmadığı bu ekümeniklik statüsünün perde arkasında yatan gerçek; ABD, AB ve Yunanistan'ın gerçekleştirmek istediği ve Fener Patrikhanesinin de arzuladığı, Patrikhanenin Vatikan statüsüne ulaştırılarak Slav Ortodoksların Rusya'nın kontrolüne girmesini önleme planıdır. Birbirine geçmiş olarak icra edilen bu planın aşamaları şu şekildedir:

Birinci aşama; Ekümeniklik statüsü ile Patrikhane ve bağlı ruhanileri Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarının vesayetinden kurtarmak ve Heybeliada Ruhban Okulunu açmak (Çelik, 1998,s.31).

İkinci Aşama; Patrikhanenin gerek mülk edinerek (hibe yoluyla) gerekse onarılarak sur içi İstanbul'un Eski Konstantinople olarak yeniden ihyası.

Üçüncü Aşama; Hıristiyan ülkelerin İstanbul'da dini ateşelikler açmaları ve Patrikhanenin de dış temsilcilikler açması (Evin ve Çalışkan, 2005, s.7).

Dördüncü Aşama; Surlar içindeki tarihi Konstantinople'nin "Açık Şehir" haline getirilerek, Türkiye'nin hükümlerlik hakkının tartışmaya açılması.

Beşinci Aşama; Vatikan'ın (Bizans'ın) resmen kuruluşu (Çelik, 1998, s.32-33).

Patrikhane bu aşamaları gerçekleştirip Ekümenik olduğu takdirde bu durumdan hiç kuşku yok ki Yunanistan'ın büyük çıkarları olacaktır. Zaten Yunanistan ile Fener'deki fesat ocağının müşterek çalıştığına şüphe yoktur. Bunun en büyük kanıtıdır. Bu maddelerde aynen şöyle demektedir (Mümtaz, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Güncel%20Yazı&Güncel_Nu=!P*R/YYLPYDIWUHLPLA UKBPZIIDJBG-FODUO/D//B/WI/GSOR):

II. BÖLÜM MADDE 3. "Kilise-Devlet ilişkisi. Yunanistan'daki din, Hz. İsa'nın Doğu Ortodoks Kilisesi dinidir. Baş olarak efendimiz Hazreti İsa'yı tanıyan Yunanistan Ortodoks Kilisesi ile Konstantinopolis'deki büyük kilise ve aynı konumda olan bütün Hıristiyan kiliseleri arasında inanç bakımından ayrılmaz bir bağ vardır."

III. FASIL MADDE 105. “Aynaroz’un Statüsü. Aynaroz Evrensel Patrikhane’nin doğrudan yetkisi altında bulunmaktadır. Aynaroz rejimlerinin detayları ile çalışma şekilleri Evrensel Patrikhane ile Yunan meclisinin onayladığı Aynaroz Nizamnamesi ile belirlenir.”

Şüphesiz yukarıda belirttiğimiz aşamalar gerçekleşmiş olsa bundan en kazançlı Yunanistan çıkacaktır. Yunanistan (Emirhan, 1995, s.7);

- ☞ Patrikhane vasıtası ile tüm Ortodoks ülkeler üzerinde etkinlik sağlayacaktır.
- ☞ Megalo İdea’nın canlı tutulması sağlanacak ve Bizans’ın mirasçısı olarak Patrikhane’yi daima ön plana çıkaracaktır.
- ☞ Ortodoksluk maskesi kullanılarak milli davalarda Türkiye baskı altına alınacaktır.
- ☞ Fener Patrikhanesi ile Vatikan arasında meydana gelecek yakınlık kullanılarak Hıristiyan ülkeler üzerinde etkinlik sağlanabilecektir.

Görüldüğü üzere Patrikhane ile Yunanistan’ı ayrı düşünmek mümkün değildir. Patrikhane Yunanistan’ın, Türkiye’deki “ileri karakolu”, “Truva’nın tahta atı”, “Megola İdea’nın sadık hizmetkârı”dır (Şahin, 1999, s.322).

Fener Rum Patrikhanesi’nin bu amaçları gerçekleştirme yolunda Türkiye’de rahat hareket edemediği bir gerçektir. Bu nedenle kendine bağlı Amerikan Ortodoks Kilisesi’ni merkez olarak kullanmaktadır. Amerika’daki Rum lobisinde yönetim yerlerinden birisi olan Amerikan Ortodoks Kilisesi direkt olarak Fener Rum Patriği’nin emri altındadır. Amerikan Ortodoks Kilisesi bünyesinde yayın yapmakta olan internet sitesi dikkatle incelendiğinde son derece ilginç bilgilere rastlanmaktadır. Öncelikle Patrikhane’nin ismi bizim bildiğimiz gibi Fener Rum Patrikhanesi olarak değil Konstantinapol Ekümenik Patrikliği olarak görülmektedir. Patrikliğin tarihçesinin verildiği sayfa ise son derece ilginç bir cümle ile başlıyor: “Vatikan Roma Katolik Hıristiyanlığın kalbidir. Konstantinapol Ekümenik Patrikliği de Ortodoks Hıristiyanlığın kalbidir.” Bu sözlerin devamında ise Patrik Bartholomeos’un 250 milyon Ortodoks’un lideri olarak Patrikhane’nin Avrupa’nın bütünlüğünü sağlamadaki “global” rolünün farkında olduğunu belirtiyor (<http://oncevatan.com/modules.php?name=News&file=article&sid=138>).

Aslında bırakın globalliği, Fener Rum Patrikhanesi dinen patriklik statüsünde bile değildir. Patriklik statüsünü taşıması İstanbul'un başkent olması nedeniyle yani siyasal zaruretlere bağlıdır (Çelik, 1998, s.96). Gerçekte, Hıristiyan âleminde global mahiyeti olmayan özel statüdeki bir kiliseyi temsil etmektedir. Bu özel kilise tipine, Batı ilahiyatında Ethnarcy (etnarşi) denilir. Açıklaması şöyledir: Lozan'da azınlıkların varlığı ve hakları kabul edilmiş fakat çok önemlidir ki, Fener Patrikhanesi, sadece bir azınlığın kilisesi olarak belirtilmiştir. Gerçekten de Fener Patrikhanesi statüsü itibariyle bir azınlık kilisesidir. Fener'in iddia ettiği gibi evrensel (ekümenik) kilise değildir. İşte bu husus üzerinde çok dikkatle durulması gereken gerçektir. Evrensellik iddiasındaki Fener Patrikhanesi, gerçekte bir azınlık kilisesi olduğunu bilerek, kelimenin tam manası ile siyasi ve ideolojik faaliyetler yürütmektedir. Diğer bir deyişle, Fener Rum Patrikhanesi "dini siyasete alet eden" bir kurumdur (Altındal, Şubat 2003, s.20).

Son olarak Emekli Büyükelçi Şükrü Elekdağ, Ekümenliğin Türkiye tarafından kabul edilmezliğinin nedenlerini şu şekilde vurguluyor: "Burada 'ekümenikliğin doğal sonucu olarak Patriğin, sadece Fener Patrikhanesi Saint Sinod'undaki metropolitlerce değil, dünyadaki Ortodoks kiliselerini temsil eden tüm metropolitler tarafından seçilmesi gerekeceğini de vurgulayalım... Bu yola gidilmesi, Türk devleti içinde uluslar arası temsil statüsü olan bağımsız bir dinsel otorite, bir tür 'dinsel devlet' yaratmak gibi bir sonuç doğurur... Patrikhane'nin gerçek güç tabanı İstanbul'daki 3000 kişilik Rum cemaati değil, Amerika'daki üç milyonluk Yunan Diasporasıdır... Bu söylediklerimiz... Patrikhane'nin 'ekümenik' Statü kazanmasının, Türkiye'nin dış ilişkilerinde çok ciddi rahatsızlıklar yaratmanın da ötesinde, Türkiye'de rejimin dinamitlenmesi sonucunu doğuracağını ortaya koymaktadır." (Durmaz, 2002, b.3, s.23)

3.3. Vatikan ile Patrikhane'nin Birleşme Çabaları

Hıristiyan dünyasında Hz. İsa'nın tabiatı, sahip olduğu özellikler konusunda farklı algılamalarla başlayan ayrışmalar, dini ve siyasi otoritenin hâkimiyet çabaları ile hat safhaya ulaşmış, (Emirhan, 1995, s.2-3) bu hâkimiyet çabalarının sonucu olan Kadıköy konsülünün kararları Hıristiyan âleminde bir daha birleşmemek üzere

parçalanmalara sebep olmuştur (Çelik, 1998, s.65). İstanbul Patrikliğinin artan etkinliği, Hıristiyanlığın yayıldığı alanlardaki hâkimiyet, nüfuz çabaları iki kiliseyi 1054'te kesin kopuşa götürmüştür (Benlisoy ve Macar, 1996, s.25).

İki kilisenin 1054'te ayrılmasından sonra yıllarca birbirlerine düşman olan Ortodokslar ve Katolikler; 1098 Bar, 1215 Laterno, 1234 İznik, 1274 Lyon, 1438–1439 Ferrera ve Floransa konsillerini toplayarak “birleşme” girişimlerinde bulunmuşlardır. (Yıldırım, 2004, s.25) Birleşme girişimleri dini olmaktan çok politiktir (Benlisoy ve Macar, 1996, s.27); çünkü o sırada Türkler, Bizans'ı şiddetli bir baskı altına almışlardı. Bizans'ın bu durumdan kurtulmak için şiddetle Batı'nın yardımına ihtiyacı vardı. Fakat 1204'te Latinlerin Bizans'a girdikleri vakit yaptıkları zulümleri hatırlayan Bizans halkı, birleşmeyi reddetmiş ve “Bizans'ta kardinal külahı görmektense, Türk ve Müslüman sarıkları görmeyi” tercih etmişti. Fakat müzakereler olumlu sonuçlanmış, halk imparatorlarının papa ile anlaşmaya vardığını öğrenince, onu görevden uzaklaştırmıştır (Şahin, 1999, S.28–29). İstanbul Kilisesi, Osmanlı-Türk ilerleyişini durdurmak için ekümenlikten de vazgeçmiş ama imparatorluğu kurtaramamıştır (Yıldırım, 2004, s.26).

Sonraki girişim Papa XIII. Leo tarafından Temmuz 1894'te uzlaşıcı mesajlar içeren bir mektupla gerçekleştirilmek istenmiş, ancak Patrik Roma kilisesinin yaptığı bidatleri hatırlatıp 1895 Ağustos'unda çok ağır bir cevap yazarak bu girişimi reddetmiştir (Şahin, 1999, s.29).

1054'te birbirlerini karşılıklı aforoz eden ve 1439 yılından beri (1894 yılında ki mektup girişimi hariç) hiçbir ilişki kurmayan Katolik ve Ortodoks dünyası (Yıldırım, 2004, s.126), Papa 23. Johannes'in girişimiyle toplanan, ancak onun ölümü üzerine Papa VI. Paul'ün başkanlığında gerçekleştirilen II. Vatikan konsili (Güngör, 1997, s.40) ile barıştırılmıştır. Böylece 1054 yılında Papa Leon'la, Patrik Serularius'un almış oldukları aforoz kararı sona erdirilmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.204).

Patrik Athenagoras'ın Lozan Barış Antlaşması'na rağmen, tamamen siyasi bir mahiyet arz eden Doğu ve Batı Kiliselerinin birleşmeleri ile ilgili meselelere eğilmesi, üzerinde durulmaya değer bir durumdur. Çünkü misafiri olduğu Türk Devleti'nin kendi arkasında bir destek olmayacağını bilen Patriklik, sadece Türkiye

Ortodokslarının bir cemaat kilisesinin ruhanisi olmak seviyesine inmektense, başıboş kalıp çıkacak uluslar arası fırsatlara göre diplomasisini yönetmeyi çıkarına daha uygun bulmaktadır. İşte, İstanbul Patrikliğinin diğer Ortodoks kiliseleriyle münasebetindeki aykırılığın kökü ve Athenagoras'ın Katolik Kilisesi ile birlik olma isteğinin altında yatan gerçek budur (Berkes, 2005, s.40,43).

Bir başka buluşma da Vatikan'da olmuştur. Dini bir tören sırasında Papa Paul, ilk inisiyatifini göstererek birden ayağa kalkmış, ağır adımlarla İstanbul Patriği Dimitrios'un önüne gitmiş ve diz çökerek eteklerini öpmüştür. Sonra da iki dini lider kucaklaşmışlar ve iyi niyetin bir göstergesi olarak, bundan sonra dini törenlerde Katolikler ve Ortodokslar birer temsilci bulundurmaya kararlaşmışlardır (Şahin, 1999, s.30).

Buluşmalardan biri de Papa II. Jean Paul'un, 28 Kasım 1979'daki tarihinde üç günlük resmi ziyareti sırasında gerçekleşmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.204). Papa bu ziyaretinde Cumhurbaşkanı tarafından karşılanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra İstanbul'a gelen Papa, Patrik I.Dimitrios ile iki görüşme yapmış ve Patrikhane'de düzenlenen ayine katılmıştır. Ayinden sonra yaptıkları konuşmalarda iki lider de iki kilise arasındaki sorunlardan ve bu sorunların çözüm yollarından bahsetmişlerdir (Şahin, 1999, s.31).

Papa'nın bu teşebbüslerine rağmen iki kilisenin birleşmesini pek mümkün görünmese de, aralarındaki ilişkilerin düzelmesinde önemli bir rol oynayabileceği düşünülebilir (Sofuoğlu, 1996, s.206). Ancak tüm bu girişimler dini yönlerden çok siyasi faktörlere dayandığı için, Papalık kendi "yaşam sahası" olan Hıristiyanlık âleminde karşısına bir ikinci "Papalığın" çıkarılmasına asla tahammül edemez (Atalay, Nisan 2006, http://www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no=20060474).

3.4. Bartholomeos ve Patrikhane

Patrik I.Dimitrios, 3 Ekim 1991'de 77 yaşında vefat etti (Benlisoy ve Macar, 1996, s.55). Patriğin 8 Ekim'de yapılan cenaze törenine Yunanistan Başbakanı,

Meclis Başkanı, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı gibi üst düzey idarecileri de katıldılar (Şahin, 1999, s.314).

Boş bulunan Patriklik makamına, 22 Ekim 1991’de, Kadıköy Metropolitleri Bartholomeos seçildi (Benlisoy ve Macar, 1996, s.56). Patrikhanenin 270’inci Patriği olarak seçilen 51 yaşındaki (Şahin, 1999, s.315). I. Bartholomeos (Dimitri Arhondoni) 2 Kasım 1991’de göreve başladı (Yıldırım, 2004, s.143).

3.4.1. Bartholomeos’lu Patrikhane’nin Hedefleri ve Siyasi Faaliyetleri:

Patrik Dimitri Bartholomeos da, Yakovas gibi Gökçeada’da doğdu, onun gibi Heybeliada Ruhban Okulu’nu birincilikle bitirdi. O da diplomasını dini törenle bütün mezunlar gibi “Kin Kapısı”nın önünde aldı. Her ikisi de Cumhuriyet tarihinin en karanlık patriği Athenagoras tarafından keşfedilmiş, korunmuş ve yetiştirilmişlerdi (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>).

Bartholomeos 1961–1963 yılları arasında, Tuzla ve Gelibolu’da yedek subay olarak yaptığı askerlik dönüşü, Athenagoras tarafından, Patrikhane’nin sağladığı bursla (Şahin, 1999, s.316), 1963–1968 yılları arasında Pontifical Oriental Institute, Roma(İtalya); The Ecumenical Institute, Bossey (İsviçre) ve University Of Munich’de (İsviçre) eğitim gördü. The Oriental Institute Of The Gregorian University’de Doktora yaptı. Daha sonra sıkça başvuracağı, “Kutsal Kanunların Kodifikasyonu ve Ortodoks Kiliseleri'nin Şeriatı” konulu doktora tezini hazırladı. Bu çalışmaları sırasında Türkçe ve Rumca hariç 5 dili (Latince, Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Almanca) akıcı bir şekilde kullanmayı öğrendi. Eğitim ve dil olarak öğrenimini Avrupa’da tamamlayınca, 1968 yılında tekrar İstanbul’a alındı. Heybeliada Ruhban Okulu’nun Dekan Yardımcılığına getirildi. Hamisi Athenagoras tarafından Archimandrite (papazın bir üstü) makamına yükseltildi (Yıldırım, 2004, s.143).

Athenagoras’ın ölümü üzerine Patrik seçilen I.Dimitrios, Patrikhane Yazı İşleri Bürosunu kurarak başına, Bartholomeos’u getirdi. Dimitrios, sağ kolu durumunda olan Bartholomeos’u 1973’te Patriklikten bir önceki rütbe olan metropolitliğe yükseltti. Bartholomeos, Ocak 1990’da Kadıköy Metropolitliği’ne tayin edilinceye

kadar, tam 18 yıl Patrikhane Yazı İşleri Müdürlüğü görevini sürdürdü (<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=770>). Bartholomeos, yazı işlerindeki bu uzun görevi sırasında, bir manastır rahibi gibi pasif kalmadı; 1968'den 1991 yılına kadar, din adamlığından çok, bir diplomat gibi uluslar arası çeşitli organizasyonlarda görev aldı. "Society of canon Law of the Oriental Churches (Doğu Kiliseleri Dini Kanunları Toplumu)" adlı birliğin kurucu üyesi oldu, başkan yardımcısı olarak görev yaptı. The World Council of Chuches (Dünya Kiliseler Birliği)'de 8 yılı başkan yardımcılığı olmak üzere 15 yıl görev yaptı. 1991'de Kanberra'da yapılan 7. Genel Kurul toplantısında Dünya Liderler Birliği Yönetim Kurulu Üyeliği'ne seçildi. 1990'da "Ortodoks Diasporası" için oluşturulan "Kutsal ve Büyük Sinod için Ortodokslar arası komitenin başkanlığına getirildi (<http://home.it.net.au/~jgrapsas/pages/Biography.htm>).

2 Kasım 1991'de Patriklik makamına gelince, yıllardır uluslararası toplantılarda edindiği tecrübe ve çevre birikimini kullanmaya başladı. İlk önce, Ortodoks birliği için teşebbüse geçti. 1992'de Patrikhane'de, patrikler arası bir toplantı tertip ederek ortak ayin gerçekleştirdi. Hedefi, Ortodoks âleminin tek sesi olmaktı (Şahin, 1999, s.317). Bu hedef için Ekümenik Patrikhane Archonlar Biraderliği'ni (The Brotherhood of Archons of the Ecumenical Patriarchate) kurdu. Bartholomeos'un kurduğu "Biraderlik" teşkilatı bütün dünyadaki üst seviyedeki Ortodoks ruhbanları bir çatı altında toplamayı hedefliyordu (Yıldırım, 2004, s.144). 1993 Temmuz'unda Fener'e bağlı 7 patrikliği İstanbul'da topladı. Bu toplantılar basına kapalı olarak tam 3 gün sürdü ve neticede hiçbir açıklama yapılmadı (Özçamlı, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=PLA UKBPZIIDJBG-FODUOKYSJAOYHGUAH*/E/DR*YNYNYP*-WVJDWIFTBSF).

Aynı patrik, 1994 Nisan'ında Avrupa Parlamentosu'nun dönem açılış konuşmasını teamüllere aykırı olarak gerçekleştirdi. O güne kadar bütün konuşmalar devlet başkanlarınca yapılmıştı. Patrik'in, "dini lider" olarak konuştuğunu söylediği parlamentoda "Bizans Devlet başkanı" olarak ağırlandığı ortaya çıktı. Yunanistan'ın dönem başkanlığına rastlayan konuşma, Patrik'in Avrupa'da "ekümen" imajını pekiştirmesine yaradı. Patrik, "ekümen" sıfatıyla konuşma yaptığı bu parlamentoda

bir de temsilcilik açma teşebbüsünde bulduysa da Türk Dışişleri'nin müdahalesiyle bu gerçekleşmemiştir (Başyurt, 1995 <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>).

Yine Patrik, 1994 yılı içerisinde sırasıyla Gürcistan Patrikhanesi'ni, On iki Adalar, Midilli, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Ortodoks metropolitlerini ve piskoposlarını ziyaret etti. 1995 yılında da sırasıyla Etiyopya Kilisesi'ne, Japonya ve Kore Ortodokslarına, Kudüs Patrikhanesi'ne, Finlandiya Ortodoks Kilisesi ve Norveç Lutheryan Kilisesi'ne “Dünya Ortodokslarının Lideri- Ekümenik Patrik” edasıyla ziyaretlerde bulundu (Şahin, 1999, s.318).

Kısacası Patrik, büyük bir performansla 3,5 yılda tam 23 ülkeyi ziyaret ederek adeta bir dünya turu gerçekleştirdi. Dikkati çeken bir diğer husus ise, Patrik'in bu seyahatleri Türk Hava Yolları'nın değil de, Yunan Olimpik Hava Yolları'na ait ve üzerinde, “çift başlı kartallı Bizans bayrağı” bulunan bir uçakla yapmış olmasıdır (Atsız, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 2 Haziran 1995). Patriğin bu ziyaretlerle ulaşmak istediği hedef Osmanlı döneminde hitap ettikleri sahadan daha geniş bir sahada bütün Ortodoksları, Fener Rum Patrikhanesi'nin çatısı altında toplamak, resmi ve gerçek olmayan “ekümenik - cihan patriği” sıfatına resmiyet kazandırmaktır (Şahin, 1999, s.319 – 320).

Fener Rum Patriklerinin, yasalara göre, Bakanlar Kurulu'nun izni olmadan uluslar arası faaliyetlerde bulunmaması gerekirken, Bartholomeos'un bu zamana kadar yaptığı girişimler, mevcut yasaları pek dikkate almadığını göstermektedir (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWUHL0KYSJAOYHGUH*/E/DR*YNYYP,WVJDWIFTB8PLAUKBPZIIDJBG-FODU).

Patrik Bartholomeos'un gerek bu 3,5 yıl içerisindeki temaslarının gerekse 1995 sonrası temaslarının altında yatan hedefleri Yunanistan'da yayınlanan Elefterotopia gazetesine verdiği demeçlerden açıkça anlayabiliyoruz. Bartholomeos'a göre (<http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=News&file=article&sid=810>):

☞ 590 yılından beri geçerli olan Patrikhane'nin “ekümenliği” Türk hükümeti tarafından tanınmalı.

- ☞ Heybeliada Ruhban Okulu tekrar açılmalı.
- ☞ Patrikhane'nin hukuki varlığı tanınmalı.
- ☞ Patrikhane ve Rum azınlığın mülkleri garantilenmeli.
- ☞ El konulan vakıf statüsü değiştirilmeli.
- ☞ Büyükada Yetimhanesi, Patrikhane'ye geri verilmeli.
- ☞ Balıklı Rum Hastanesi'ne konulan yüksek vergi kaldırılmalı ve tekrar azınlık kurumu olarak tanınmalı.
- ☞ Azınlığın kurum ve binalarında yönetim kurulu seçimlerinde zorluk çıkaran yeni yasa kaldırılmalı ve seçimler azınlığın gelenek ve göreneklerine uygun yapılmalı.
- ☞ Yabancı ülke vatandaşları kilise mensuplarına Türkiye'de oturma ve çalışma izni verilmeli.
- ☞ Patrik seçimi bütün dünyada bulunan despotlar arasından yapılmalı ve Türk vatandaşlığı sonradan verilmeli.
- ☞ El konulan kilise ve mülkler geri verilmeli.

3.4.2. Patriğin Ekümeniklik Sevdası ve Vatikan Gibi Devlet Olma Amacı

Lozan Antlaşması'na göre, sadece Türkiye'deki Rum cemaatinin ruhanisi olmaktan öte hukuki bir sıfatı bulunmayan Patrikhane, Avrupa topluluğunda temsilcilik açma, yani aynen Papalığın Vatikan'ı gibi bağımsız bir site-devlet sıfatı kazanmanın peşindedir. Patrikhane, "Ekümeniklik" yani dünya Ortodokslarının "resmi devlet merkezi" olmak niyetini gizli gizli yürütmüş, fakat sonradan bu faaliyetleri açıkça sürdürmekte bir sakınca görmemiştir (Şahin, 1999, s.321).

Bu faaliyetler kapsamında, T.C. Devleti'nin Dışişleri Bakanlığı'nın onayıyla 7-9 Şubat 1994 tarihinde İstanbul'da tertiplenen ve 93 din adamının katıldığı "Barış ve Hoşgörü" isimli sempozyumda imzalanan deklarasyona "Boğaziçi" ismi verilmiştir (Emirhan, 1995, s.34). Çünkü İstanbul ismini patrik kabul etmemiş, Konstantinopolis ismine ise gözü kesmemiştir (Çelik, 1998, s.16). İmzalanan metnin Türkçesinde Patrik Bartholomeos ismi aynı şekilde yazılmasına karşın İngilizce metinde patriklik sıfatına ekümeniklik ifadesi de ilave edilmiştir (Durmaz, 2002, b.3, s.29).

Bu bildiriye başta Haham Arthur Schneier, Patrik Bartholomeos ve ne yazık ki o günlerde henüz popüler olmayan ekümenlik kelimesinden bihaber olan ve İngilizce bilmeyen (Çelik, 1998, s.16) Diyanet işleri başkanımız Nuri Yılmaz imza koymuşlardır. Boğaziçi bildirisinin İngilizce ve Türkçe metinleri karşılaştırıldığında Türkçe metnin hiçbir kıymeti harbiyesi olmadığı belli olmaktadır. Bu nedenle esas olarak uluslararası değere sahip olan İngilizce metin ele alınarak analizler yapılmalıdır (Altındal, Eylül 2003, s.13).

Görüldüğü gibi; Patrik Bartholomeos, Ekümenik Patrikliğine ve Vatikan tipi bir ruhani devlet kurma emeline resmi bir statü kazandırmak, milletler arası platformlarda taraftar bulmak için her fırsatı değerlendirmektedir (Şahin, 1999, s.320). Yine bu amaçla; Prens Philip'in başkanı olduğu Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından Yunanistan'ın Patmos Adası'nda düzenlenen ve 21–28 Eylül 1995 tarihleri arasında devam eden “Vahiy ve Çevre” sempozyumuna katılmıştır. Patriği karşılamaya, Yunan hükümetinin üç bakanı ve iki bakan yardımcısı ile ana muhalefet lideri Miltiniyadis Evert de katılmıştır. Bu karşılamada “devlet başkanı” protokolü uygulanmıştır (Yıldırım, 2004, s.155–156).

Fener Rum Patriği Bartholomeos, sempozyumun açılış konuşmasında, “Fener Rum Patrikhanesi'nin cihan patrikliği olduğunu ve bu unvanın, uluslar arası platformda da benimsendiğini” iddia etmiştir (Çetin, 2004, s.110).

1994'deki Boğaziçi Deklarasyonunda yaşananlara karşı Türkiye'nin tepkisiz tutumu, Patrikhaneyi cesaretlendirmiş, nitekim Sempozyumun sonuç bildirgesi de bu sefer açık olarak “Ekümenik Konstantinople Patriği” imza ve unvanı ile yayınlanmıştır (Çelik, 1998, s.17).

Bu imza ve unvanı destekleyen bir karar da 24 Ekim 1996 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından alınmıştır. AP kararının bir bölümü şöyledir: “Avrupa Parlamentosu dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hıristiyan için Konstantinopolis'teki Patrikhane'nin önemini göz önünde bulundurarak,(...) Türk yetkililerin Ekümenik Patrikhane'nin tam olarak korunması konusundaki yükümlülüklerinin farkında olarak,(...) Ekümenik Patrikhane'nin ve diğer dini yerlerin binalarının korunması ve gerekli önlemleri alması için Türk yetkililerine

çağrıda bulunur.” (Türk-İş, 2002, s.53–54) Burada dikkat çeken en önemli hususlardan biri de kararda İstanbul’un yerine, Bizans dönemindeki adı olan Konstantinopolis’in kullanılmış olmasıdır (Yıldırım, 2004, s.158).

Fener Patrikhanesi’nin Ortodoks dünyasının manevi lideri olduğunu dünya kamuoyuna adeta tescil ettirmek için, son derece ince hesaplar yapılarak düzenlenen (Çelik, 1998, s.17) bir başka sempozyum ise 20–28 Eylül 1997 tarihleri arasında “Din Bilim ve Çevre Sempozyumu” adı altında gerçekleştirilmiştir. 1995 yılında Londra’da Fener Patrikhanesi’nin ikinci adamı olan Metropolit John Pergamon başkanlığında yapılan bir toplantıda kararlaştırılan bu sempozyum Avrupa Birliği’nin Yürütme Organı olan Avrupa Komisyonu Başkanı Jack Santer’in himayesinde yapılmıştır. Ayrıca ABD Başkanı Yardımcısı Al Gore ve Çevre Bakanı Tim Wirth siyasi destek vermiş, Mali desteğini ise Dünya Bankası, BM Çevre Programı ve Yunan Ticaret Bankası 1,5 milyon dolar vererek karşılamışlardır. Yine THY’ye ait iki uçak sempozyuma katılacakları yarı fiyatına Trabzon’a taşımış, Venizelos adlı geminin İstanbul ve Trabzon limanlarını kullanma parası olan 100 bin dolar, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in talimatıyla Türk makamlarınca alınmamıştır (Durmaz, 2002, b.3, s.30).

Sempozyum için Rahmi Koç özel uçağını, Giritli armatör Kosta Karras ise Eleftherios Venizelos adlı gemisini tahsis etmiş ve ilk durak olarak Trabzon limanı seçilmiştir. Ancak burada Türk Ocakları’nın düzenlediği protesto gösterileri nedeniyle gemidekiler karaya inememişlerdir. 20 Eylül 1997’de başlayan sempozyum, sırasıyla Batum, Novorossisk, Yalta, Odessa, Köstence, Varna ve İstanbul’da birer oturum gerçekleştirilerek, 28 Eylül 1997’de Selanik’teki son oturumla tamamlanmıştır (Yıldırım, 2004, s.159–161).

400’ün üzerinde katılımcıyla gerçekleştirilen bu sempozyumu 107 basın mensubu, dakika dakika tüm dünyaya duyurmuştur. Katılımcılar arasında uluslar arası silah tüccarı Ağa Han’dan, B.M. eski genel sekreteri Butros Gali’ye, Ürdün prensi El-Hasan B.Falal’dan, ABD’li senatör John F.Kerry’e, Dünya Yahudi Cemaati temsilcilerinden ünlü bilim ve siyaset adamlarına kadar dünyanın en meşhur insanları özenle davet edilmiştir. Bu sempozyuma, ısrarlı davetlere ve hatta baskılara rağmen

Vatikan temsilci göndermemiş, Rus Patriği Alexis 2 de katılmadığı gibi, temsilci de göndermemiştir (Çelik, 1998, s.18).

Sempozyumun sonuç bölümü ilginç gelişmelere sahne olmuştur. Karadeniz’le hiçbir ilgisi olmayan Selanik, böyle bir sempozyumda çok önemli olaylara ev sahipliği yapmış, Fener Patrikhanesi ile Moskova Patrikliği arasındaki çekişme, Selanik’te açıkça görülmüştür. Sempozyumun sonuç bildirisinin okunduğu Selanik Üniversitesi Filozofi Okulu’nun konferans salonunda, Fener Patriği Bartholomeos’un arkasında Gürcistan, Romanya ve Bulgaristan patrikleri yer alırken, bölünmüş durumdaki Ukrayna Patrikliği ile Moskova Patrikliğinden kimse katılmamıştır. Fener Patriğinin Ekümenlik iddiasına da böylelikle cevap vermiştir (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html).

Sempozyumun açılış konuşmasında, “Ekümenik Konstantinople Patriği” olarak takdim edilen Bartholomeos, Ana kilise ve yavrularından bahisle, hedefinin Ortodoks dünyasında birliği sağlamak olduğunu açıkça ilan etmiş, Yatra ve Selanik’te de bu hususları üzerine basa basa tekrar etmiştir. Sempozyumun Kapanış bildirgesinde de Fener Patrikhane’sinin Ekümenikliği; yani Ortodoks dünyasının tek manevi lideri olduğu vurgulanmıştır (Durmaz, 2002, b.3, s.30).

Bütün bunların ışığında, “Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu”nun asıl amacının çevre sorunları değil, Ortodoks dünyasına bir mesaj vermek ve Karadeniz üzerindeki Yunanistan emellerinin (Pontus Rum Devletini canlandırmak) tarihi perspektifini bir kez daha hatırlatmak olduğu ortaya çıkmıştır. Türk Ortodoks Patrikhanesi Başkanı Selçuk Erenerol: “Bartholomeos’un niyeti Ortodoks dünyasının lideri olmaktır. Bu sempozyum da çevre kılıfı altında düzenlenmiş Ekümeniklik zirvesidir.” demek suretiyle bu sempozyumun altında yatan gerçeklerin bir diğer yüzünü ortaya koymuştur (Gökçen, http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html).

Bir azınlık kilisesinin ruhani lideri olarak görev alanı, gerek ulusal gerekse uluslar arası yasa ve anlaşmalardaki hükümler gereğince çizilen Bartholomeos’un yurt dışı gezilerinde ve katıldığı toplantılarda: “Ecumenical Patriarch and Archbishop of Constantinople and New Roma” (Yeni Roma’nın ve İstanbul’un Başpiskoposu ve Evrensel Patriği) sıfatını kullanmakta ve bu şekilde sorumlu olduğu yasaları da ihlal

etmektedir (İlhan, <http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolüm=4&id=296>). Kullanılan bu unvan, Lozan görüşmelerine ve Lozan'da Türkiye'ye verilen sözlere ters düşmektedir. Patriğin evrenselliği, Türkiye tarafından kabul edilmediği gibi İstanbul ismi, İngilizcede de İstanbul olarak kullanılmasına rağmen, Bartholomeos'un Constantinople ismini kullanmakta ısrarlı olması, asıl amacının ne olduğunun anlaşılması bakımından önemlidir. Yeni Roma Patrikliği ise, Patrik'in Doğu Roma imparatorluğu özlemini açıkça göstermektedir (<http://www.kuvvaimilliyeye.net/modules.php?name=News&file=article&sid=127>).

Bartholomeos'un, bugün Türkiye'ye karşı uluslararası baskıya dönüşen, yurtdışı ziyaret trafiği; Mısırdan Yunanistan'a, Gürcistan'dan Etiyopya'ya, İsrail'den Japonya'ya, Norveç'ten Kore'ye, İran'dan Finlandiya'ya, İsveç'ten Romanya'ya, Almanya'dan Belçika'ya, Ermenistan'dan ABD'ye kadar uzanmaktadır. Patrik neredeyse Türk Dışişleri bakanı'ndan çok yurtdışı temasında bulunmaktadır (Çetin, 2004, s.106).

Yine bu temaslar kapsamında Bartholomeos, Amerikan Ortodoks Başpiskoposluğu'nun 75'inci Kuruluş Yıldönümü kutlamalarına katılmak için, 19 Ekim 1997'de Yunan Olympic Havayolları tarafından kendisine tahsis edilen Boeing 747-200 tipi dev uçakla ABD'ye gitmiş, (Hürriyet Gazetesi, 20 Ekim 1997) Türkiye'nin itirazlarına rağmen ABD'de Ekümenik Patrik, yani Cihan Patriği olarak karşılanmış, ABD'nin 16 kentini gezdikten sonra Andrews Hava Üssü'ne gelişte 'aşk ve barış' mesajları vererek, Başkan Bill Clinton'a övgüler yağdırmıştır (Hürriyet Gazetesi, 21 Ekim 1997).

ABD'ye yaptığı bu gezi sırasında 27 Ekim 1997 günü Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, patrik onuruna bir yemek vermiştir. Daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na katılan patrik, burada da "Yeni Roma Patriği" olarak takdim edilmiştir. Kendi kilisesinden "Ana kilise" diğer Ortodoks kiliselerden "O'nun çocukları" şeklinde bahseden patriğe, (Türkiye Gazetesi, 28 Ekim 1997). Birleşmiş Milletler tarafından "Kongre Altın Madalyası" (Golden Medal) takdim edilmiştir. Bu madalya, patrikten önce sadece 4 kişiye (George Washington, Edison, W. Churchill, Rahibe Teresa) verilmiştir (<http://www.archons.org/patriarchate/holiness.asp>).

Türkiye’de en yüksek muhatabı İstanbul Valisi olan Patrik, sanki kendisinin asıl sorumlu olduğu kişiler ABD başkanlarıymış gibi sürekli bu ülkeye ziyaretler yapmakta ve yaptığı görüşmelerde bir şekilde Türkiye’yi şikâyet etmektedir. Son dört yıl içerisinde dördüncü kez (5 Mart 2002) yaptığı Amerika ziyaretinden dönüşte, bir gazetecinin, ‘Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun açılması için Bush'tan destek istediniz mi?’ sorusuna şu cevabı vermiştir.

“Kendisi sordu ‘Ne problemleriniz var, nasıl yardımcı olabilirim?’ diye. Bu konuya değindiğimiz zaman, tabii yardımlarını istedim. Bu okul meselesi, bizim için çok önemlidir. Çünkü patrikhanemizin akıbeti ile direkt olarak bağlantılıdır. Bin 700 sene bu topraklarda bulunan patrikhanemiz gibi müessese, elemanlarını yenileme, yeni ruhanileri, yeni ilahiyatçıları yetiştirme imkânına sahip olmalıdır. Bu açıdan bizim için çok önemlidir. Nasıl Müslüman kardeşlerimizin, vatandaşlarımızın, kendi din adamlarını yetiştirme imkânları varsa bizim de bu imkânımız olmalıdır.” (Akşam Gazetesi, 12 Mart 2002)

Ayrıca Balkanlar’daki etkinliğini arttırarak Rus Ortodoksluğunun etki alanını sıfırlamak ve Bulgar, Makedon, Arnavutluk kiliselerini etkisi altına almak isteyen Patrik, bu geziden tam üç ay sonra 5 Haziran 2002’de Balkanları kapsayan bir çevre sempozyumu daha düzenlemiştir. Arnavutluk’ta başlayıp Venedik’e kadar süren sempozyum, Patriğin örgütlediği beşinci sempozyum olmuştur. Sempozyumda dünyanın en büyük çevre ödülllerinden biri olan “sophie Ödülü” nü alan Patrik aynı yıl Amerikanın sesi radyosu tarafından “Yeşil Patrik” olarak ilan edilmiştir (Yıldırım, 2004, s.196).

Şüphesiz bu sempozyumun en dikkat çeken özelliklerinden birisi de Tiran’da başlayıp Venedik’te son bulmuş olmasıdır. Tiran ile Venedik’in birleştirilmesi anlamlıdır ve Avrupa coğrafyası içindeki, üstelik de sosyalist bir geçmiş olan bu küçük Müslüman adacığın Avrupa Hıristiyan kültürüne dâhil edilmesi planının parçası olduğu aşikârdır.

Bartholomeos, 3 Ekim 2002’de bu kez, Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Romano Prodi ile Brüksel’de bir görüşme yapmış, bu görüşmede Ruhban Okulunun açılıp açılmadığı gündeme gelmiştir. Patriğin 22 Ekim 2002 günü konuğu bu kez

ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Robert Pearson olmuştur. Büyükelçi bu ziyarette, ABD'nin Heybeliada Ruhban Okulunun tekrar açılması ve Patrikhane'ye bağlı bir eğitim kurumu olarak faaliyet göstermesini sağlamak için ABD'nin desteğini yineleyerek, Patriğe moral vermiştir. Pearson buradaki konuşmasında, 1971'de kapatılan Heybeliada Ruhban Okulunun açılmasının "Avrupa ve Amerika'ya Türkiye'nin uluslar arası özgürlük ve hoşgörü değerlerini ithaf etmesi" bakımından başarılı bir örnek teşkil edeceğini belirtmiştir (Çetin, 2004, s.108).

Patrik Bartholomeos'un yaptığı bu gezi ve faaliyetlerle, yurtdışı baskı unsurlarını ve bunları Türkiye'nin hassas noktalarına karşı nasıl kullanacağını çok iyi tespit ettiği anlaşılmaktadır (Akyol, Milliyet Gazetesi, 27 Nisan 1994).

Bunun yanında dikkat çeken önemli bir hususta son yıllarda Fener Patrikhanesinin ziyaretçi akınına uğramasıdır. Ülkemize gelen devlet başkanlarının neredeyse tamamı Fener Rum Patrikhanesi'ni de ziyaret etmekte ve Patrik tarafından kutsanmaktadır (Emirhan, 1995, s.36). Bu devlet adamlarından biri de Alman Cumhurbaşkanı Rau'dur. Patrik Bartholomeos bu ziyaret sırasında Alman Cumhurbaşkanı'na nişan vermiştir. Verilen bu "Aziz Andreas Nişanı" Hıristiyan âlemince çok kutsal bir değer taşımaktadır. Aziz Andreas, Hz. İsa'nın ilk havarisidir ve özellikle İstanbul ile Anadolu'nun Hıristiyanlaşması görevini üstlenmiştir. Babası papaz olan Cumhurbaşkanı, bu nişanın ne anlama geldiğini çok iyi bilmektedir.

Bu gelişmeleri değerlendiren Türk Ortodoks Patrikhanesi Halkla İlişkiler Müdürü Sevgi Erenerol; Türkiye Cumhuriyeti'nde bir Türk vatandaşının başka bir devletin temsilcisine dini nişan vermesinin yasak olduğunu belirtmiştir. Fener Rum Patrikhanesi'nin "devlet içinde devlet" olma yolunda olduğuna dikkat çeken Erenerol, bu duruma ses çıkartılmaması halinde "Bizans Devleti"nin tanınmış kabul edileceğini öne sürerek, bu olayların, Türkiye'ye gözdağı vermek amacıyla yapıldığını söylemiştir (Çetin, 2004, s.110).

İşin üzücü taraflarından biri de Patrikliğin Ekümenliğinin tanınması, Heybeliada Ruhban Okulunun açılması ve azınlıklarla ilgili diğer taleplere belki bilinçli belki bilgisizlik neticesinde Türkiye'nin tanınmış simalarından da destek verici açıklamaların gelmiş olmasıdır. Bu simalardan biri olan Koç Holding Şeref

Başkanı Rahmi Koç, İstanbul Heybeliada'da Ruhban Okulu'nun açılmasını önerdiği söyleşide şunları söylemiştir: "Biz ne dersek diyelim, Fener Rum Patriği Bartholomeos'u tüm dünya ekümenik olarak tanıyor. Ben de Patriği Papa ile bir tutuyorum. Papa, İtalya'ya ne getiriyorsa, Patrik'te Türkiye'ye onu getirebilir." (Dikbaş, Ocak 2005, s.24)

Olaya bu perspektiften bakan kimi yazar, öğretim görevlisi, eski bürokrat, ve siyaset adamları da; BM, Avrupa Parlamentosu, Dünya Kiliseler Birliği Konseyi, ABD ve Vatikan'ın, Fener patrikhanesinin Ekümenliğini zaten kabul ettiklerini, Türkiye'nin bunu kabul etmemekle, hiçbir şey elde edemeyeceğini, aksine tüm dünyada antipati toplayacağını... ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşıyan etkin ve saygın bir patriğin dünya Ortodoks kamuoyunu, dış politika alanında harekete geçirebileceği, dünyanın dört bir yanında Türkiye lehine Güçlü lobiler oluşturabileceği, Türkiye'nin dış ticaretinde de müspet katkılar sağlayabileceğini ileri sürmektedirler (Çelik, 1998, s.21-22).

Şüphesiz bu ileri sürülenler barış ve dostluk dönemlerinde yüzeysel olarak mantıklı gibi görünse de, buhranlı dönemlerde Türkiye'nin aleyhine olabilecek sonuçlara gebedir (Durmaz, 2002, b.4, s.65).

Bu konuda en çarpıcı tespiti, Türk Ortodoks Patrikhanesi basın sözcüsü Sevgi Erenerol yapmış, tüm bu faaliyetlerin "ABD'nin tezgâhı olduğunu" belirterek, "Bazı devlet görevlileri ve siyaset adamları ile Koç'un Fener Patrikhanesi'nin bölücü ve irticai faaliyetlerinin içinde olduğunu" açıklamış ve Bartholomeos'un ekümeniklik iddiasıyla Vatikan benzeri bir devlet kurmak istediğini öne sürmüştür (Yıldırım, 2004, s.161).

Bu tespit son derece doğrudur, Fener Patrikhanesi için düşünülen nihai hedef "Vatikan Modeli" bir devletti ve devlet olma yolunda atılacak en önemli adım da, bir toprak parçasına sahip olmaktı. Patrikhanenin tarihi misyonuna uygun olan yer de, hiç şüphesiz surlar içindeki eski İstanbul'du (Emirhan, 1995, s.33).

1453'ten itibaren Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapan İstanbul, her karış toprağıyla Türk ve İslam kültürünün izlerini taşımaktadır. Eski Bizans ve Hıristiyan

unsurlar hemen hemen yok denecek derecededir. Ayrıca Lozan Antlaşmasına göre, gerek Patrikhane gerekse “Azınlık Vakıfları” yeni mülkler edinemedikleri için, yerli Rum nüfusunun da Yunanistan, A.B.D ve Avrupa ülkelerine göçleri neticesinde Hıristiyanlığın izleri adeta silinmiştir (Çelik, 1998, s.23).

Ancak Lozan Antlaşması'nın ilgili maddeleri gereği “Azınlık Vakıfları”nın mülk edinmemesi ile ilgili hükümler, AB uyum yasaları çerçevesinde bizim tarafımızdan tek taraflı olarak değiştirilince Patrikhane çevresinde gayri menkul alım ve satımları birden bire canlanmıştır (Yıldırım, 2004, s.217). Şüphesiz bunda Bartholomeos'un 3 Ekim 2002'de Prodi ile yapmış olduğu görüşme sonucunda yaptığı “Müzakere tarihi vermeyecekler, AB atılan adımları yeterli bulmuyor” (Varol, Star Gazetesi, 4 Ekim 2002) açıklamaların etkisi büyüktür.

Bartholomeos azınlık vakıflarının mülk edinmesini içeren düzenlemelerde mülk edinmenin “Bakanlar Kurulu Kararı” şartına bağlanması ve yönetmeliklerde vakıflardan istenen prosedürlerin fazla olması gibi hususları beğenmeyerek daha fazlasını istemiştir (Yıldırım, 2004, s.231). Yaptığı açıklamada: “Daha fazla şeyler bekliyoruz. Bu yasanın değiştirileceğini zannediyorum. Azınlıklara yeteri kadar haklar verilmedi. Verilenler de yeterli değil.” demiştir (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?makale_nu=!P*R/YYLPYDIWUHLKYSJ AOYHGUH*/E/DR*YNYP,WVJDWIFTB8PLAUKBPZIIDJBG-FODU). İşte tam bu sırada Patriğin imdadına Hükümet değişikliği ve AB'ye karşı teslimiyetçi politikamız yetişmiştir. “Cemaat Vakıflarının Taşınmaz Mal Edinmeleri, Bunlar Üzerinde Tasarrufta Bulunmaları ve Tasarrufları Altında Bulunan Taşınmaz Malların Bu Vakıflar Adına Tescil Edilmesi Hakkında Yönetmelik” (Yıldırım, 2004, s.225) Bartholomeos'un ima ettiği değişiklikler yapılarak 24 Ocak 2003'de Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmelikle; 1995 yılı sonlarında Amerika tarafından planlanıp ortaya atılan ancak araya giren seçimler nedeniyle rafa kaldırılan, sonrasında “Dünya Kültür

Merkezi” adı altında yeniden devreye sokulan ve İstanbul’un üçe bölünmesini¹ öngören planın (Çelik, 1998, s.23) işlemesi kolaylaşmıştır.

Nitekim bu planın bir parçası olarak Zeytinburnu Belediyesi’nin BM, AB, UNESCO, Dünya Kiliseler Birliği, Dünya Bankası destekli Kültür Adası projesi ABD’nin “Üç İstanbul” projesinin bir bölümünü teşkil etmek üzere devreye sokulmuştur (Yıldırım, 2004, s.228–229).

Artık sur içi İstanbul’un Eski Konstantinople olarak yeniden ihyasının önü açılmıştır. Bu yönetmelikle, gerek Üç İstanbul Projesine gerekse Vatikan’a giden yolun önündeki en büyük engellerden biri bertaraf edilmiş ve özellikle Patrikhane çevresi olmak üzere sur içi emlak piyasası birdenbire canlanma göstermiştir. Bazı Türk ve Rum işadamlarının aldıkları gayr-i menkuller, bir müddet sonra buralardaki Rum vakıflarına hibe yoluyla devredilmeye başlanmış, bu vakıflar vasıtasıyla da Patrikhane Lozan Antlaşması’na göre genişletilmesi mümkün olmayan (Özçamlı, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=PLAUKBPZIIDJBG-FODUOKYSJAOYHGUAH*/E/DR*YNYL*-WVJDWIFTBSF), Patrikhane çevresindeki mülklerini ve arazisini genişletme şansı yakalamıştır.

Bu konuda Patrik’in: “ Patrikhanemiz adına satın alınan ev yoktur.” (<http://www.hakimiyetimilliye.org/modules.php?name=News&file=article&sid=7762>) açıklamasına rağmen Patrikhane basın sözcüsü Tarabya Metropoliti Harisiadis Patrikhane’nin Fener’de mülk edindiğini doğrulamış, ancak bunların birkaç balıkçı barakasından ibaret olduğunu belirtmiştir. Ayrıca “Bunu bizim gizlediğimiz yok. Patrikhane’de çalışan yoksul ve çok uzakta oturan müstahdemler için edinilmiştir.” diyerek de itirafta bulunmuştur. Oysa Patrikhane’nin birkaç balıkçı barınağı dediği arazi şu an sahip olduğu 11000 metrekarelik arazinin 4.000 metrekarelik bölümünü teşkil etmektedir (Emirhan, 1995, s.33).

Bu son derece vahim bir durumdur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarının vesayetinden kurtulmuş bir patrikhane İstanbul’a adeta damgasını ve rengini

¹ ABD’li uzmanlarca hazırlanan bu proje şu şekilde idi: İstanbul üçe bölünecekti. Anadolu yakası tamamen yerleşim birimi olacak, Surlar içindeki İstanbul tarihi ve kültürel İstanbul olacak, surlar dışındaki İstanbul sanayi, yerleşim ve iş merkezlerinden oluşacak

varacak, sahip olduğu topraklarla bütünleşecek, böylelikle de Vatikan'a giden yolda önemli bir mesafe daha kat edilmiş olacaktır (Çelik, 1998, s.32).

Bunun yanında, 87 yıl önce Türkiye'ye dayatılmak istenen ancak Atatürk'ün liderliğinde savaşılarak çöpe atılan Sevr paçavrası, bu yönetmelik sayesinde bu kez parayla ve parça parça gerçekleştirilmeye başlanmıştır (http://www.orkun.com.tr/asp/guncel.asp?Guncel_Nu=BB*FB,ALUISUQOY/!!P*R/YYPYDIWUDUHLEA.JS/EOAA/WATDU!).

Bununla birlikte, Türkiye'de yaşamakta olduğumuz AB süreci ve ABD'nin istekleri doğrultusundaki reform atmosferi, Fener Rum Patrikhanesi'nin gerçekleştirmek istediği Ekümenik yapılanma doğrultusundaki önemli adımlardan birini daha atmasına neden olmuş (Gökçen, Nisan 2004, s.32) ve Patrikhane 12 kişilik St. Synode üyeliği içinde boşalan 6 Türk vatandaşı metropolitin yerlerine 2004 yılında 6 yabancı üye atamıştır. Bunlar: ABD Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Dimitrios (ABD'li), Girit Başpiskoposu Paputsakis (Yunan), Rodos Metropoliti Dimelis (Yunan), Bursa Metropoliti Dionysios (Yeni Zelandalı), ve İznik Metropoliti İoannis (Finlandiyalı) dır (<http://www.hakimiyetimilliy.org/modules.php?name=News&file=article&sid=7762>).

Bu kararlar Ruhban Okulu'nun kapalı olması bahanesi ileri sürülerek, Türk vatandaşı Rum din adamlarının yokluğuna dikkat çekmek ve dünyaya yayılma stratejisini gerçekleştirerek ekümenikliği tescil ettirmek (Berberakis, Sabah Gazetesi, 4 Mart 2004) amaçları ile St.Synode meclisine, 1923'ten beri ilk kez Türk vatandaşı olmayan metropolitler atanmış oldu (Ergan, Hürriyet Gazetesi, 5 Mart 2004).

Ancak bu atamalar hem kamuoyu hem de Hükümet kanadında tepkilere neden olunca, Fener Rum Patriği Bartholomeos, Basın Danışmanı Dositeos Anagnostopoulos aracılığıyla niçin yabancı üye atandığını dair açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Bu açıklamada: " Kilise Meclisi'nin 12 üyesinden 2'si geçtiğimiz 2 ay içerisinde öldü. 2'si ağır hasta. Geriye kalan 4 kişi ise oldukça yaşlı. Üye olarak kabul edilirler. Ancak toplantılara gelemezler. Meclisi çalışır bir hale getirmek için meclisin kararı ile 6 ayda bir rotasyon edilmek üzere bu kişiler üye yapılmıştır. Bu karar kendilerine tebliğ edilmiştir. Patriğin Türk vatandaşı olması şarttır ve durum da

değişmemiştir. Rotasyon sistemine dayanarak hariçten gelen Ortodoks başrahipler, en fazla 6 ay İstanbul'da kalıp, mecliste çalışacaklar. Bu husus için özel bir izne ihtiyaç yoktur.” denilmiştir (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 06 Mart 2004).

Bu açıklama ve atamalarla Lozan yine delinmiş, 6 Aralık 1923 tarihli Valilik tezkeresi görmezlikten gelinmiştir. Oysaki 6 Aralık 1923 tarihli Valilik tezkeresi tamamen Patrikhaneyi ve Patrikhane görevlilerini ilgilendirmekte ve onları bağlayıcı hükümler taşımaktadır (Gökçen, Mayıs 2004, s.19). Patrikhane “azınlık statüsünde”dir. Patrik ve kendisine bağlı 12 St. Synode üyesi ancak Türkiye vatandaşı ruhaniler arasından seçilebilir. TC hükümetinin uygun görmediği, onaylamadığı herhangi bir ruhani bu görevlere aday olarak bile gösterilemez (Çelik, 1998, s.31).

Tüm bunların yanında üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan biri de Patrikhane ile Vatikan arasındaki yakınlaşmadır. Vatikan'ın, bu güne kadar son derece iyi giden ikili ilişkilerimizi hiçe sayarak Rum Ortodoksların Türkiye'deki ruhani liderini Evrensel Ortodoks Patriği olarak ilan etmesi son derece önemli bir hadisedir. Ne olmuştur da Vatikan böyle bir tutum değişikliği içerisine girmiştir. Bunun cevabını konunun uzmanı Araştırmacı-Yazar Aytunç Altındal şöyle açıklıyor: “Rus Ortodoks Kilisesi'nin lideri Patrik II. Alexis, Papa II. Jean Paul'un Rusya topraklarına girmesini yasaklamıştır. Bunun sebebi maddi çıkarla ilgilidir. Vatikan'ın artan kilise vergileri yüzünden Avrupa'da kaybettiği 30 milyon kadar Vatikan bağlı Hıristiyan'ı Rusya'dan kazanmaya çalışmasıdır. Rusya topraklarındaki Ortodokslar arasında “Sizler aslen Katoliksınız.” diyerek misyonerlik faaliyetlerinde bulunması ve buradan elde edeceği vergilerle boşalan kasalarını doldurmak istemesidir. Bu yasaklamanın ardından, İstanbul'daki Rum Ortodoksların lideri Patrik Bartholomeos'u “Dünya Ortodokslarının Lideri” ilan ederek Rusya'ya karşı kullanmak istemesidir. Bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir kurumu olan Patrikhane vasıtasıyla her geçen gün gelişmekte olan Türkiye ile Rusya arasındaki ticari, kültürel ve askeri ilişkilerine darbe vurulmuş olacaktır.” (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 22 Haziran 2003).

Patriğin faaliyetleri elbette bunlarla sınırlı değildir. Özellikle Anadolu'daki faaliyetleri de hayli dikkat çekicidir. Fener Rum Patrikhanesi'nin girişimiyle son iki

yıldır Anadolu'nun birçok bölgesinde (Kapadokya, Fethiye, Ayvalık, Altınoluk, İznik, Kayseri, Ürgüp, İzmit) arka arkaya birçok kilise onarılmış ve buralarda rahipler tarafından ayinler düzenlenmiştir. Bu ayinlere Anadolu'da Hıristiyan cemaat olmadığı için otobüslerle İstanbul'dan ve Yunanistan'dan cemaat taşınmıştır. Bartholomeos Türkiye'nin AB üyesi olmasına müteakip, İstanbul ve Anadolu'yu Ortodoksların yerleşik yeri yapma girişiminin temellerini bu ayinlerle, Pontus Devletini Dirilmeyi ise yaptığı Karadeniz gezileri ile atmaya başlamıştır (Şahin, Nisan 2002, s.27). Nitekim bu konuda Yunan gazetesi Etnos'a verdiği bir demeçte: “Hıristiyanlar Anadolu'ya yerleşebilir. Türkiye'nin AB'ye üyeliği, Anadolu'da önceden var olmuş Hıristiyan topluluklar yaşadıkları bölgelere yerleştirirse, o zaman Patrikhane de o bölgelerde bulunan kiliselerin yeniden ayine açılmasını düşünebilir.” (Çetin, 2004, s.111) diyerek asıl amacını alenen ortaya koymuştur.

Anadolu'daki bu faaliyetler ve Bartholomeos'un açıklamaları Sayın Erol Manisalı'nın dediği gibi :“Vaat edilmiş topraklara dönüş provasıdır. Medyada, dünya kamuoyunda resimlerin hafızalara kazınması denemesidir.” (Çetin, 2004, s.111–112).

Görüldüğü üzere; Fener Rum Patrikhanesi yasaklanmış olmasına rağmen siyasal etkinliklerini din ve çevre maskesi altında sürdürmektedir. Patriğin tüm bu siyasal etkinlikleri ve faaliyetleri ile Türkiye'yi bölmeye yönelik ittifakın içinde olduğu aşikârdır (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 26 Mayıs 2005).

Gördüğü ilgiden güç alıp gittiği bütün ülkelerde Türkiye'yi dünya kamuoyuna şikâyet ederek “Türkiye'de hak arayamadıkları ve ikinci sınıf insan muamelesi gördükleri” (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YY LPYDIWUHLBB*FB,ALUISUQOY/!*YNYP,WVJDWIFTB8EA.JS/EOAA/WA TDU!) yalanını söyleyen Patrik'in Türkiye Cumhuriyeti'nden “hoşgörü” istemesi de oldukça ilginçtir. Çünkü bu kavramın ne anlama geldiğini ya bilmemektedir ya da bugün kendisinin İstanbul'da bulunmasının tek sebebinin Türkiye Cumhuriyeti'nin bir lütfu ve hoşgörüsü sayesinde olduğunu çabuk unutmuştur. Aslında Patrikhane'nin istediği bir hoşgörü değil bir “imtiyaz” talebidir.

Patrikhane'nin Türk milletine ve devletine ne kadar kin ve nefret beslediğini gösteren olay; bugün hala kapalı olan Patrikhane'nin orta kapısının(Kin Kapısı) bir

türlü açılmamasıdır. Dolayısıyla Patrikhane bugün iyi niyetli bir müessese ise bir iyi niyet gösterisinde bulunmalı ve Orta Kapı'yı açmalıdır (Gökçen, Mayıs 2004, s.21).

Gerçek şudur ki: Gerek tarihin vardığı şartlar, gerek Lozan Antlaşması, gerekse Ortodoks kiliselerinin bugünkü durumu bakımından, Patriklik, İstanbul'daki Ortodoks cemaatinin alelade bir kilisesinin başkanlığından başka bir şey değildir. Patrik'in ekümenikliği, halifenin halifeliği gibi tarihe karışmış bir unvandır (Berkes, 2005, s.32). Bu nedenle, tüm baskılara ve dayatmalara karşın, Patrikhane'nin "ekümenik" iddiasını içimize sindirmemiz mümkün değildir. Patrik Bartholomeos Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Yasalarımız Patriğ'e ekümenik (evrensel) unvanı vermemiştir. Mevcut yasaların vermediği bir unvanı kullanması ve bu şekilde davranması suçtur ve devleti tanımamaktır. Buna rağmen patrik kendini ekümenik ilan etmekte ve her fırsatta Ekümenik Patrik olarak dünya Ortodokslarının başı olduğunu açıklamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti yasalarını tanımadığını ilan ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının değiştirilemeyen ikinci maddesinde (cumhuriyetin nitelikleri) vurgulanan laik devlet ilkesini de ihlal ederek suçunu arttırmaktadır (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 06 Mart 2004).

3.4.3. Patrikhane'nin Para Kaynakları ve Denetlenme Meselesi

Patriğin ne Lozan Antlaşması'na, ne Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına ne de dini sıfatına uymayan faaliyetleri, gerek Türk kamuoyunda, gerekse medyada tepkilere neden olmuştur. Kamuoyu, hükümet yetkililerinin ilgisizliğinden, Patrikhane'yi denetlememesinden şikâyet etmekte; bu ilgisizliğin, ihmalin, Patrik'i cesaretlendirdiği kanaatine sahip bulunmaktadır (Şahin, 1999, s.334).

Statüsü itibari ile kendi kendine gelir elde etmesi mümkün olmayan Patrik'in bugüne kadar yapmış olduğu bu denli büyük faaliyetleri, organizasyonları, gezileri ve mülk edinmeleri göz önüne aldığımızda kamuoyunun endişelerinde son derece haklı olduğunu görmekteyiz. Bu noktada zihinlere ister istemez şu soru takılıyor: "Acaba düzenlenen bu faaliyetlerin, organizasyonların, gezilerin ve elde edilen

mülklerin mali desteği nasıl sağlanıyor?” (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=21524>)

Görünen o ki, Ne Dışişleri bakanlığı ne de Patrikhane'nin mali kayıtlarını denetlemesi gereken Maliye Bakanlığı konuyla pek ilgilenmiyor (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWDUHLOKYSJAOYHGUH*/E/DR*YNYF,WVJDWIFTB8PLAUKBPZIIDJBG-FODU).

Patrikhane, Lozan'a göre ne vakıf, ne de dernek statüsü taşımaktadır. Tüzel kişiliği de yoktur. Türkiye'de herhangi bir ibadet yeri ile aynı konumda ve aynı hükümlere sahiptir (Özçamlı, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=PLAUKBPZIIDJBG-FODUOKYSJAOYHGUH*/E/DR*YNYF*-WVJDWIFTBSF). Bu nedenle, Türk Medenî Kanunu'nun, ancak gerçek ve tüzel kişilere tanıdığı okul, vakıf, dernek gibi kuruluşları kurmak, yönetmek ve denetlemek gibi bir hakkı da bulunmamaktadır (Gökçen, Haziran 2004, s.31).

Bu nedenle Patrik, yürüttüğü ve gerçekleştirmek istediği faaliyetler, organizasyonlar, gezilere ilişkin mali desteği başta hibe ve bağışlar olmak üzere değişik kaynaklardan temin etmektedir. Özellikle Yunanistan, ABD, Kanada ve Avustralya'dan “bağış” adı altında yüklü miktarda paralar almaktadır (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=21524>). Ayrıca, Türkiye'deki Rum vakıflarının hibe ve bağışları ile Patrikhane, dini görevlerini çok aşan bir kadro ile çalışmaktadır².

Patrikhane'nin Yunanistan'daki gayri-menkul gelirleri, Bağlar ve şaraplardan elde edilen gelirler, ayinlerdeki mum satışlarından elde edilen bütün gelirler de Patrikhane'ye akmaktadır (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>).

Patrikhane'nin para kaynaklarından bir tanesi de L100 (Liderlik 100) denilen ABD merkezli bir vakıftır. Bu vakıf bütünüyle bir Yunan-Ortodoks kuruluşudur ve

² Patrikhaneye her yıl Türkiye içinden ve dışından yapılan bağışların tutarı milyonlarca doları bulmaktadır. Yalnız Amerikan “The 20 th Century Fox” film şirketinin Patrikhane'ye yaptığı yardım, yönetim kurulu başkanı Skuras'ın açıklamasına göre bir milyon dolardır.

öncelikli olarak din eğitime önem vermektedir. Bunun için sadece 2003'te Patrikhane'ye 10 milyon dolar bağış yapmış, bu rakam 2004'te ise 15,6 milyon dolar olarak açıklanmıştır (Taş, 2005, <http://siyasetname.com/mkl-3.asp?mklid=1&yid=1&yzr=Aydın%20Taş>).

Yıllardır Osmanlı arşivleri üzerinde yaptığı çalışmalarla tanınan Emekli Büyükelçi İlhan Akant, Patrikhane'ye gösterilen tavizkar tutum ve ihmaller nedeniyle, Lozan'da hiçbir hükmü yokken, Patrikhane'ye "hükmi şahsiyet" kazandırıldığını ifade ederken, Rumlara ait bütün dernek ve okulların, spor kulüplerine kadar Patrikhane'ye bağlandığını belirterek, bu yolla Patrikhane'ye Rumların ve Yunanlı işadamlarıyla, Yunan resmi makamlarının da para aktardıklarını belirtmiştir. Türkiye'den ayrılan Rum vatandaşlarının mallarına devlet el koymadığı için, bu insanlar mallarını Rum dernek ve vakıflarına vekâleten bırakmışlardır. Çevre kiliselere bağlı olan bu vakıf ve derneklerin başta Beyoğlu olmak üzere birçok yerde vekâleten sahip oldukları yüzlerce gayrimenkulün kiralari ve işletme gelirleri de bu vasıtalarla Patrikhane'ye aktarılmıştır (Şahin, 1999, s.335).

1986 yılında başbakan sıfatıyla Hindistan'ı ziyaret eden Turgut Özal'ı orada bulup görüşen eski ABD Başkanı Jimmy Carter, Özal'dan Fener Patrikhanesi'nin bina genişletme amacıyla yaptıracığı inşaatı engel olunmamasını rica etmiş, Özal da bu ricayı yerine getirmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklı Yüksek Kurulu'nun 1768/30.1.1986 ile 2294/20.6.1986 sayılı ve tarihli kararlarıyla "Patrikhane binasının iç değişikliklerle ihyası" uygun görülmüştür. Ancak bu arada ilginç bir durumda saptanarak tapu kayıtlarında Patrikhane gayrimenkulünün malikânesinin "boş" olduğu anlaşılmış, ancak belediyenin 8 Nisan 1987 tarih ve 87/3313 sayılı kararıyla Patrikhane'ye inşaat ruhsatı verilmiştir. Böylece 3700 metrekare sahada, 4 dev blok inşa edilmiş, yeni bina, 17 Aralık 1989'da büyük bir törenle açılmıştır. İnşaatın masraflarını ünlü Yunan sanayici Panayiotis Angelopoulos karşılamış, daha sonra, Onassis Vakfı, bu konuda gösterdiği çabalar için Carter'a. 1991'de Aristotelis ödülünü vermiştir.

Gerek Patrikhane'nin sahip olduğu taşınmazların gelirleri, gerek Türk ve Rum işadamları ile Rum vakıf ve derneklerinin hibe ve bağışları, gerekse ABD ve AB

destekli yardımlarla, Patrikhane muazzam bir servete erişmiş ve bu yollarla elde ettiği mülkler sayesinde sahip olduğu araziyi genişletmiştir (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>). Dünyadaki bütün Katoliklerin ruhani liderliğini yapan Vatikan 80 dönümlük arazinin üzerine kurulmuşken, iki bin kadar üyesi bulunan Fener Rum Patrikhanesi'nin ise; 113 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu durumun hangi ihtiyaçtan kaynaklandığı ve hangi hakka dayandırılarak müsaade edildiği Türk milletine açıklanmalıdır (Akcan, Mayıs 2006, www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no=20031259).

Bütün bunlara rağmen, bu muazzam servetin mali denetimi, maalesef, 1967 yılından beri İstanbul Defterdarlığı tarafından hiç yapılmayıp askıya alınmıştır (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>). Çünkü tüm kayıtlar Rumca tutulmuş ve Vakıflar Genel Müdürlüğü memurları da Rumca bilmedikleri için denetimleri gerçekleştirilememiştir. Bir Türk Kurumu olan Patrikhane'nin kayıtlarının Rumca tutulmuş olması tam bir saçmalık ve de skandaldır (Zaman Gazetesi, 26 Ekim 1994).

Ancak şu an Avrupa Birliği ve dış tepkiler yüzünden uygulanması göz ardı edilen Lozan hükümleri ile kanun ve yönetmeliklerin (Çelik, 1998, s.15) ilerleyen zamanlarda uygulanma riskine karşı, Patriğin ekümeniklik dışında amaçlarına ulaşmak için elde etmeye çalıştığı bir diğer husus da tüzel kişiliğe sahip olmaktır. Fener Rum Patrikhanesi, tüzel bir kişilik kazanırsa, Eyüp Kaymakamlığı'na bağlı olmaktan kurtulacak, amaçları doğrultusunda çok büyük hukuki imkânlarla kavuşacaktır (İlhan, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=*YNYP,WVJDWIFTB8/XB/Z,ATFDP*LOSI!P*R/YYPYDIWUHL). Bu şekilde Patrikhane; “dava açma, mal edinme, vakıf ve dernek kurma, Ayasofya'nın Patrikhaneye devri dâhil tüm eski Ortodoks mal ve mülklerinin geri alınması, İstanbul dışındaki eski akropolitiklerini resmen tanıtmaya, yeryüzündeki bütün Ortodoks Patrikleri ile bağımsız kiliselerin ve bunlara bağlı tüm kiliselerin evrensel tahtı, Ekümenik Patriklik olarak yurt içinde ve dışında tanınma Devlet Başkanı statüsünde protokolün ön saflarında yer alma” gibi birçok hak elde etmiş olacaktır (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWUHLBB*FB,ALUISUQOY!*YNYP,WVJDWIFTB8EA.JS/EOAA/WATDU!).

Ayasofya dahil, bütün camiye dönüştürülmüş kiliselerin tekrar eski işlevlerine döndürülmesi, İstanbul'un ve Türkiye'nin Dünya Ortodoksluğunun merkezi yapılarak Türkiye Üzerinde Yeni Roma'nın Kurulması bir hayal olmaktan çıkacak Yunan Megalo İdeası gerçekleşme yolunda hız kazanacaktır (İlhan, <http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolum=4&id=296>).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORTODOKS TEOLOJİ AKADEMİSİ: HEYBELİADA RUHBAN OKULU

4.1. Kuruluşundan Kapatılışına Giden Süreçte Heybeliada Ruhban Okulu

19. yüzyıl, milliyetçiliğin etkisiyle Balkanlarda birçok yeni devletin ortaya çıktığı, yeni kurulan ve nüfusunun çoğunluğu Ortodoks olan hemen her devletin aynı zamanda kendi ulusal kilisesini kurduğu dolayısıyla Rum Patrikhanesi'nin de geçmişten gelen gücünün sarsıntı geçirdiği bir dönem olmuştur. Bu nedenle yüzyıllardır var oluş dayanağının doğal sonucu olarak Rum Patrikhanesi, artık farklı ulus-devletleri oluşturan Ortodoks topluluklar arasında dinî birliği muhafaza edebilmek, teolojik konularda türdeşliği sağlayabilmek amacıyla, kendi himayesinde ve doğal olarak uluslar üstü bir anlayışla kendi ruhbanını yetiştirebileceği bir okul kurmayı planlamıştır. Böylece, ortaya çıkan ulusal devletlerin, beraberlerinde kendi bağımsız ve ulusal kiliselerini de kurması ve dolayısıyla da Patrikhane'nin manevi otoritesini sarsmalarını önlemeyi amaçlamıştır (Macar ve Gökaçtı, 2005, s.4).

Bu yolda ilk adımı Patrik IV. Germanos atmış ve 9. yüzyılda patrik Fotios tarafından yaptırılmış olan, Heybeliada Ümit Tepesi'ndeki Ayia Triada Manastırı'nın yanan kısımlarını 1842 yılında tamir ettirerek, 1 Ekim 1844 tarihinde Heybeliada Ruhban Okulu'nu açmıştır (Sevinç, 2002, s.380).

Okulun yapımı sırasında bazı vatandaşlar bu okulun, Osmanlıyı yıkmak için faaliyette bulunacağı yolunda şikâyetlerde bulunarak inşaatı sık sık durdurmuşlardır. Ancak İngilizlerin devreye girmesiyle okul yapımı tamamlanmıştır (Çetin, 2004, s.113).

Bu bina bir müddet sonra yanmış; fakat padişahın fermanı ile yeniden yaptırılmıştır. Ancak 1894 yılındaki deprem nedeniyle okul binası bu kez yıkılmış,

alınan izin üzerine 1896 yılında Pavlos İstefanaki adlı bir hayırsever tarafından bugünkü şekliyle yeniden inşa ettirilerek 1923 yılına kadar “Yüksek Ortodoks Teoloji Okulu” adıyla hizmet vermiştir (Gökçen, Aralık 2003, s.29).

Okulun açılışından kapanışına dek faaliyet gösterdiği süre içindeki (1844 - 1971) eğitim ve öğretim aşamaları okulun tarihi sürecini de yansıtmaktadır. Bu aşamalar şu şekilde gerçekleşmiştir:

- 1844 – 1919 dönemi dört yıl ortaokul ve üç yıl teoloji,
- 1919 – 1923 dönemi orta öğretim olmaksızın beş yıllık teoloji,
- 1923 – 1951 dönemi dört yıl ortaokul ve üç yıl teoloji (ilk dönemdeki gibi)
- 1951 – 1971 dönemi dört yıl lise ve üç yıl teoloji.

1 Ekim 1844 Pazartesi günü (http://www.hukuki.net/topic.asp?TOPIC_ID=5702) eğitim ve öğretime başlayan Heybeliada Ruhban Okulu'nun (Yüksek Ortodoks Teoloji Okulu) 1853 yılına kadar üç yıl olan eğitim - öğretim süresi, bu tarihten itibaren yedi yıla çıkarılmış ve okul tam lise olarak düzenlenmiştir (Akay, 2000, s.2-3). 1853–1915 yılları arasında eğitim ve öğretime, 4'ü lise 3'ü teoloji olmak üzere 7 sınıflı olarak devam eden Heybeliada Ruhban Okulu, 1915–1919 yılları arasında 1'inci Dünya Savaşı nedeniyle İstanbul'daki birçok okul gibi eğitim ve öğretime ara vermiş, (<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>) mütareke döneminde de askeri amaçlar için kullanılmıştır (Akay, 2000, s.2–3).

1919 yılı başından itibaren yeniden eğitim ve öğretime başlayan okul 5 yıllık yüksek okul statüsüne çıkarılmış, ancak 1921–1922 öğretim yılı başlangıcında sadece 1 öğrencinin okula kayıt müracaatında bulunması üzerine, 1922–1923 öğretim yılında tüm öğrencilerini mezun ederek yüksek okul statüsüne son vermiştir (Özyılmaz, 2000, s.33).

1923 yılından itibaren Cumhuriyet Türkiye'si' nin Okulları ile uyum sağlayarak eski yedi yıllık eğitim sistemine dönmüş (<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>) ve 1951 yılına kadar orta dereceli bir meslek yüksek okulu olarak devletimizce tanınmıştır (Çetin, 2004, s.113).

Cumhuriyet'in ilanından sonra Heybeliada Ruhban Okulu İstanbul Valiliği'nin 1918 tarihli isteğine dayanılarak Rum Ticaret Okulu ile birlikte istimlâk edilmiş, 1936 yılında da Hazine adına tapuya kaydedilmiştir. 1946 yılında yapılan pazarlıklar sonucu, Heybeliada'daki Rum Ticaret Okulu için istimlâk kararı değişmezken Heybeliada Ruhban Okulu Patrikhane'ye bırakılmıştır. Haziran 1947'de Patrikhane Heybeli Ada Ruhban Okulu'nu bir yüksek okul haline getirmeyi istemiş ve ders programında değişiklikler yapılarak yabancı öğretmen ve öğrenci getirilebilmesine izin verilmesi talebiyle, Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurmuştur. Patrikhane'nin yapmış olduğu bu girişim ve istekler, 26 Ekim 1949 tarihinde toplanan hükümet komisyonu tarafından: "Heybeliada Ruhban Okulu'nun yabancı uyruklu talebeyi okutmaya değil, münhasıran Türkiye'deki azınlık için din ve kilise adamı yetiştirmeye mahsus bir müessesedir." kararı gerekçesiyle reddedilmiştir (Özyılmaz, 2000 s. 84–86).

1948 yılında Lozan Antlaşması hiçe sayılarak Amerikan vatandaşı Athenagoras, Türk vatandaşlığına geçirilmiş ve Patrikhane'nin başına Patrik olarak atanmıştır. Athenagoras ile birlikte Lozan'ı tanımama süreci başlatılmış, yapılan girişimler sonucu Türk hükümetinden peş peşe imtiyazlar elde edilmiştir (Çetin, 2004, s.113). Dönemin dış siyasi gelişmeleri ve uluslararası güç dengelerini çok iyi değerlendiren Fener Rum Patrikhanesi ve Patrik Athenegoras, Heybeliada Ruhban Okulu'yla ilgili önemli atılımlara başlamıştır.

Bu atılımlar semeresini vermeye başlamış ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 8 Aralık 1950 tarih ve 9127/7 ile 2601 sayılı emirleri gereği Ruhban Okulu'nun "yüksek okul" haline getirildiği ve "yabancı öğrenci alabileceği" karara bağlanmıştır. (http://www.hukuki.net/topic.asp?TOPIC_ID=5702). Ardından Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi 25 Eylül 1951 tarihli ve 151 sayılı kararı ile "Rum Rahipler Okulu Yönetmeliği"ni onaylamış, bu yönetmelikle Heybeliada Ruhban Okulunun amacı, "rahiplik mesleğine girecek kişileri yetiştirmek" olarak saptanmış ve ayrıca "yüksek okula daha çok sayıda yabancı öğrenci alınabileceği" İstanbul Valiliği'ne bildirilmiştir. Böylelikle savaş ve casusluk faaliyetleri gerekçe gösterilerek 1939'da yasaklanmış olan yabancı öğrenci alma işi, serbest bırakılmış (Gökçen, Aralık 2003, s.30), okul üç sınıflı lise ve dört sınıflı teoloji ihtisas

bölümlerinden oluşan yeni bir statüye kavuşmuş ve bu durum okulun kapatıldığı 1971 yılına değin sürmüştür (Macar, 2003, s. 292–293)

1950 seçimlerindeki oy kaygısı nedeni ile dönemin iktidarı tarafından Patrikhane'ye ve Ruhban Okulu'na verilen bu imtiyazlar neticesinde, okula yurtdışından çok sayıda yabancı öğrenci gelmeye başlamıştır (Gökçen, Ocak 2004, s.47–48). Bunun sonucunda 1952 yılına gelindiğinde, okulda bulunan 70 öğrenciden sadece onunun Türk, geri kalanların Yunanlı, Giritli, On iki adalı, İskenderiyeli, Suriyeli, Afrikalı ve Habeşistanlı olduğu tespit edilmiştir. Oysaki 1951 yılında kabul edilen yönetmelik, Türkiye vatandaşı öğrencilerin % 20'sini aşmamak kaydıyla yabancı öğrencilerin kabul edilmesine izin vermiştir (Erenerol, <http://www.turksolu.org/37/erenol37.htm>).

Heybeliada Ruhban Okulu'na 1964 yılına kadar yabancı uyruklu öğrencilerin alımı devam etmiş; (<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>) ancak hızla artan yabancı öğrenci sayısı nedeniyle okul kuruluş amacından uzaklaşmış (Özyılmaz, 2000, s.89), adeta “Helenlik Ruhü“ nun aşılandığı, “Yunanlılık“ emellerine hizmet eden bir eğitim kurumu haline gelmiş (Güler, 1999, s.60), buna bir de 1957 yılında ortaya çıkan ve 1964 yılında büyüyen Kıbrıs meselesi de eklenince (Çetin, 2004, s.114), 30 Mayıs 1963 sayılı genelge ile 1951 yılında alınan karar yürürlükten kaldırılarak (Özyılmaz, 2000, s.89) 1964 -1965 öğretim yılından itibaren yabancı uyruklu öğrencilerin okula devam etmelerine yetkililerce izin verilmemiştir (<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>).

Bu tarihten sonra yabancı uyruklu öğrencilerinden yoksun olarak eğitim ve öğretime devam eden ve bir yüksekokul statüsünde olan Heybeliada Ruhban Okulu'nun teoloji bölümü, Anayasa Mahkemesi'nin, 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın 1. ve 13. maddeleri ile 8. maddelerinin özel yüksek okullara ilişkin 2, 3 ve 4. fıkralarının ve 48. maddenin özel yüksek okullara ilişkin hükümlerini iptal etmesiyle kapatılmıştır (Gökçen, Ocak 2004, s.46). Kapatılma kararı, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 12 Ağustos 1971 tarih ve Özel Öğretim Kurumları 101787 sayılı “gizli” gizlilik dereceli yazısı ile “Anayasa Mahkemesi'nin 12 Ocak 1971 tarihli kararı ve 26 Mart 1971 tarihli gerekçesi muvacehesinde okulunuzun, bu kararın kapsamına girer durumda olduğu anlaşıldığından diğer

yüksek okullar gibi özel bir yüksek okul mahiyetinde bulunan teoloji bölümünün 9 Temmuz 1971 tarihinden itibaren hiçbir hukukî varlığı kalmamıştır.” denilerek Heybeliada Ruhban Okulu Müdürlüğü’ne bildirilmiştir (Özyılmaz, 2000, s.101).

12 Ocak 1971’de Anayasa Mahkemesi’nin yüksek okullarla ilgili kararına dayanılarak teoloji bölümü kapatılan Heybeliada Ruhban Okulu, 1971’den itibaren Özel Heybeliada Rum Erkek Lisesi adı altında öğretime devam etmiş; ancak 1984–1985 yılından itibaren hiç öğrencisi kalmadığı için eğitim-öğretim fiilen durmuştur. Buna rağmen okul halen, öğretmensiz ve öğrencisiz olarak, hukuken açıktır (Çetin, 2004, s.113–114).

1844 yılındaki kuruluşundan 1971 yılına kadar, faaliyette bulunduğu 127 yıl boyunca Patrikhane’nin kendisine tahsis ettiği ödenekle yaşatılan Heybeliada Ruhban Okulu (Evin ve Çalışkan, 2005, s.5), bu süre içinde, 930 mezun vermiş, bunlardan 343’ü piskopos, (Bu Piskoposlardan on ikisi patriklik makamına kadar yükselmiştir) (Benlisoy ve Macar, 1996, s.67) 318’i ruhani geriye kalanlarda dünyanın çeşitli yerlerinde teolog olarak hizmet vermişlerdir (<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>).

Bunun yanında , Okul 1950 yılından kapanış tarihi olan 1971 yılına kadar 38 TC yurtdaşı Rum, 162 Yunan, 8 İngiliz, 2 Ugandalı, 1 Fransız, 8 Habeşistanlı, 2 Suriyeli, 1 ABD’li, 1 İtalyan ve 3 Lübnanlı olmak üzere toplam 226 mezun vermiştir. Dolayısıyla HRO, bir azınlık okulu olmaktan çıkmış, Patriklik’in milletlerarası eğitim yeri haline gelmiştir (Poyraz, 2004, s.294).

Yunanlı araştırmacı Alexis Alexandris'in verdiği rakamlara göre; Heybeliada Ruhban Okulu’nun (Theological College of Chalki) 1920–1979 yılları arasındaki bazı dönemlere ait öğrenci sayısı yıllara göre şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 4.1. HRO'nun 1920–1979 Yılları Arasındaki Öğrenci Sayısı

ÖĞRETİM DÖNEMİ	ÖĞRENCİ SAYISI
1920–21	37
1923–24	30
1927–28	37
1933–34	75
1948–49	70
1978–79	25

Kaynak: <http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>

Yukarıdaki tablo okulun lise bölümünün 1971 yılında kapatılmadığının açık bir delili niteliğindedir. Okulun müdür yardımcılığı görevine 1971 yılından beri Milli Eğitim Bakanlığınca Türk müdür yardımcısı atanmaktadır. Heybeliada Ruhban Okulu'nun Yüksek Öğretim kısmı olan teoloji bölümünün, Anayasa Mahkemesi'nin kararı uyarınca kapatılmasının ardından Türk yetkililer Patrikhane'ye üniversitelerin birinde ilahiyat fakültelerine bağlı bir bölüm açabilecekleri teklifini götürmüşler; ancak Patrikhane yetkilileri bu hususu kabul etmemişlerdir. Çünkü niyetleri başkadır, onlar okulu özerk bir statüde sade Patrikhane'ye bağlı, devletin denetiminde olmayan “Uluslararası Patrikhane Özel Yüksek Okulu” olmasını istemektedirler. Bu ise imkânsızdır (Çetin, 2004, s.114–115).

4.2. Heybeliada Ruhban Okulu'nu Yeniden Açma Çabaları

Heybeliada Ruhban Okulu 1971 yılında “Özel yüksek okulları kapatan Kanun” un yürürlüğe girmesiyle kapanmıştır. Bu kanun çıkarılırken Anayasa Mahkemesi'nce 625 sayılı Özel Öğretim Kanunu'nun bazı maddeleri iptal edilmiş; ancak hiçbir şekilde HRO'nun kapatılması amaçlanmamıştır. Zaten bir süre sonra yapılan düzenlemelerle, özel üniversitelerin açılmasına “devlet denetiminde olma” şartı ile izin verilmiş; fakat Patrikhane bu şartı kabule yanaşmamıştır. Bu nedenle Patrikhane'nin: “ Kendi din adamlarımızı eğitime hakından mahrumuz.” İddiası yersizdir (Çetin, 2004, s.116).

Zira Patrikhane, Lozan'a göre sadece Ortodoks azınlığa hitap eden ve onların dinî ihtiyaçlarını karşılayan, tamamıyla Türkiye Cumhuriyeti yasalarına tâbi dinî bir müessese olup herhangi bir tüzel kişiliğe sahip değildir. Dolayısıyla Türk Medeni Kanunu'nun ancak gerçek ve tüzel kişilere tanıdığı okul, vakıf, dernek gibi kuruluşları kurmak, yönetmek ve denetlemek gibi bir hakkı da bulunmamaktadır. Ancak Lozan Antlaşması'ndan itibaren Patrikhane, bu konuyu sürekli istismar etmiş ve Heybeliada Ruhban Okulu'nu doğrudan yöneterek gözetim ve denetimi altında tutmuştur (Gökçen, Aralık 2003, s.31).

Patrikhane, HRO'nun tekrar açılması için gerek yurt içi gerekse yurt dışı plâtoformlarda sürekli girişimlerde bulunmuş, birtakım hukukî, idarî ve hatta şifahi yolları denemiş, halen de denemeye devam etmektedir (Akyol, Milliyet Gazetesi, 27 Nisan 1994).

HRO'nun açılması için ilk girişim Patrik Athenagoras tarafından okulun kapatılmasının hemen sonrasında, dönemin Başbakanı Nihat Erim'e yapılmış, Okulun Anayasa Mahkemesi'nin kararı kapsamına girmediği beyan edilerek bu konuda yardım istenmiş (Özyılmaz, 2000, s.103); ancak olumlu bir sonuç alınamamıştır. Ardından kapatılan Ruhban Okulu Kayyumluğu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi üyelerinden Prof. Dr. Ömer İlhan Akipek'i avukat olarak tutmuş ve 17 Kasım 1971'de Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine Danıştay'da bir dava açmıştır. Dava dilekçesinde Ruhban Okulu'nun yüksek okul olmadığı savunularak eski durumunun devamı istenmiştir. Ancak gerek Prof. Akipek'in ortaya koyduğu gerekçeler (Macar ve Gökaçtı, 2005, s.32) gerekse davaya mesnet teşkil etmesi için Ankara Üniversitesi Hukuk Profesörü Hicri Fişek'in hazırlayıp 10 Şubat 1972 tarihinde ortaya koyduğu görüşler (Gökçen, Aralık 2003, s.31) kabul görmemiş ve dava reddedilmiştir (Macar ve Gökaçtı, 2005, s.35).

Davanın reddedilme nedeni gayet açıktır. Çünkü HRO, gerek icra etmiş olduğu eğitim ve öğretim metodu gerekse işleyişi itibariyle bir yüksek okul görünümünde olup Anayasa Mahkemesi'nin 1971 yılında almış olduğu karar kapsamına girmektedir. Nitekim 25 Eylül 1951 tarih ve 151 sayılı okul yönetmeliğinin bazı maddeleri, HRO'nun yüksek okul statüsünde bir bölümü olduğunun kanıtıdır. Bu maddeler:

- Madde 1 : “Okulun amacı, rahiplik mesleğine girecek olanları yetiştirmektir.”
- Madde 3 : “Okul, üç sınıflı lise bölümü ile dört sınıflı Teoloji İhtisas Bölümü’nden teşekkül eder.”
- Madde 54 : “Lise mezunlarından rahiplik mesleğine intibak edebilecekler alınır.”
- Madde 55 : “Kayıt kabulle ilgili bölümde, okula yazılmak isteyenlerden lise bitirme diploması istenir.” şeklindedir.

Bunun yanında, Teoloji bölümünden mezun olan öğrenciler, Yunanistan’daki İlahiyat okullarından mezun olanlarla eş değer tutulmuş; hatta diplomalarında ki “Ortodoks Hıristiyan Teoloji Öğretmeni” unvanı sayesinde bazı liselerde din dersi öğretmenliği dahi yapmışlardır. Zaten okulun son 11 öğrencisi de Selanik İlahiyat Fakültesi’ne yatay geçiş yapmıştır (Özyılmaz, 2000, s.109–110).

HRO’nun teoloji bölümünün kapatılmasından bu yana, her sene artan bir yoğunlukta, Yunanistan’ın başrolde bulunduğu, Türkiye’ye yönelik uluslar arası bir baskı politikası süreci yaşanmaktadır. Amerika’daki üç milyon Ortodoks Hıristiyan Rum’un oluşturduğu Rum Lobisi, Amerikan hükümeti üzerindeki bütün gücünü kullanarak gerek Patrikhane’nin Vatikanlaştırılması ve gerekse de bu ihanet projesinin bir parçası olarak Ruhban Okulu’nun yeniden, Türk eğitim ve hukuk sisteminin dışında ve tamamıyla kendisine bağlı, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarından muaf, “özel ve imtiyazlı bir statü” ‘ye sahip olacak şekilde, Patrikhane’ye bağlı olarak faaliyete geçirilmesi amacıyla Türkiye’ye baskı uygulamaktadır. Patrik Bartholomeos da bu projede, geleceğin “Rum Papa’sı” rolüyle bütün faaliyetlerin odağında yer almaktadır. Nitekim Bartholomeos yasa dışı olarak kullandığı “Dünya Ortodoksları’nın Ruhanî Lideri”, yani “Ekümeniklik” sözde sıfatıyla gittiği ülkelerde bir din adamı gibi değil din merkezli siyaset yapan çok aktif bir siyasî lider, hatta daha da ileri giderek Bizans İmparatoru koltuğunu vekâleten temsil eden Bizans saltanat naibi gibi davranmaktadır (Bostan, <http://www.yurt-seven.net/Meclis/MeclisYazilar.asp?islem=yazigoster&yazi=86>).

Nitekim bu girişimlerin sonucunda da Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere hemen hemen bütün Hıristiyan ülkelerin temsilcileri, ne zaman Türkiye’yi

ziyaret etseler ya da ne zaman Türkiye'nin bulunduğu herhangi bir platformda bulunsalar mutlaka Ruhban Okulu'nu gündeme getirmişlerdir (Gökçen, Aralık 2003, s.32).

Çalışmalarına ara vermeden devam eden Patrik Bartholomeos, HRO'nun açılması için ilk resmi başvurusunu 16 Ocak 1992'de dönemin Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan'a: "Papaz okulunu açın. Bu sizin lehinize olur." diyerek yapmış; ancak bu teklif bakan tarafından şiddetle geri çevrilmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.215). Bu girişimin hemen ardından Avrupa Topluluğu Komisyonu Başkanı Jacques Delors, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bir mesaj göndererek Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması talebini iletmış, Dünya Kiliseler Birliği ve Fransa Katolik Konseyi de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti nezdinde aynı amaçla isteklerini dile getirmişlerdir (Güler,1999, s.66).

Şüphesiz Patrik'e bu konuda en büyük desteği Amerika vermiştir. Bartholomeos Nisan 1994'teki, Amerika gezisinde dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, Başkan Yardımcısı Al Gore gibi isimlerle görüşmüş, ayrıca Los Angeles Times'e de verdiği demeçte: "Fener Ruhban Okulu'nun açılması Patrikliğimiz için vazgeçilmezdir." demiştir. Bu ziyaretin sonucunda Başkan Clinton, dönemin Başbakanı Tansu Çiller'e bir mektup göndermiş, bu mektupta, Ruhban okulunun açılması ve Patrikhane'nin statüsünün iyileştirilmesi taleplerinde bulunmuştur (Çetin, 2004, s.122).

Bartelomeos'un 11-18 Kasım 1994 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Belçika, Hollanda ve Lüksemburg gezilerinin ardından, ilginç bir gelişme yaşanmıştır. Patrik, Heybeliada Ruhban Okulu konusundaki isteklerinde bir değişiklik olduğunu, artık bir teoloji fakültesi istemediklerini, bunun yerine İmam Hatip Okulları gibi bir meslek okulu şeklinde HRO'yu açmak istediklerini İstanbul vali yardımcısıyla yaptıkları görüşmede kendisine iletilmişlerdir (Gökçen, Aralık 2003, s.32).

Girişimlerinden sonuç alamayan Bartholomeos bu kez 4 Nisan 1996 tarihinde, dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Yunanistan'a önerdiği barış ve diyalog ilişkisi çerçevesinde Heybeliada Ruhban Okulu'nu gündeme getirerek (Poyraz, 2004, s.294) tekrar açılması için bir dilekçe vermiştir (Özyılmaz, 2000, s.126). Ardından 27

Nisan 1996 tarihinde Avrupa Parlamentosu'ndan Hıristiyan Demokrat grup üyesi yirmi parlamenter Fener Rum Patrikhanesi'ni ziyaret etmiş ve basına haber dahi verilmeden 11 saat süreyle bir toplantı yapılmıştır (Yıldırım, 2004, s.158). Bu toplantıdan yaklaşık 6 ay sonra 24 Ekim 1996'da toplanan Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararda: "Avrupa Parlamentosu, Türkiye'deki Patrikhane ve diğer dini yerlere ait binaların korunması için gerekli önlemlerin alınması ve Patrikhane'ye doğrudan bağlı olan Heybeliada Ruhban Okulu'nun derhal açılması için Türk hükümetine çağrıda bulunur." denilmiştir (European Parliament, Resolution on Violations of Religious Freedom in Turkey (BA-1132, 1134, 1156, 1163 and 1179/96), 24 Ekim 1996, s.70).

17 Mayıs 2000'de ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Kuzey Amerika Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Dimitrios onuruna verdiği yemekte: "Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun kapalı kalmaya devam etmesinin Patriklik üzerindeki etkisini anlıyoruz. Bu yüzdendir ki, inancınızla ilgili ihtiyaçlarınızın karşılanması ve saygın bir geleneğin sürmesi için, Türkiye'yi sürekli olarak okulu yeniden açması konusunda teşvik ediyoruz." demiş ve Bartholomeos'u "Ekümenik Patrik" diye tanımlamıştır (Yıldırım, 2004, s.186).

Yine 2000 yılında Avrupa Parlamentosunun Türkiye'ye ilişkin ilerleme raporunda ise; "Heybeliada Ruhban Okulu'nun kapalı kalması konusu da dâhil olmak üzere, 1923 Lozan Antlaşması kapsamında olsun ya da olmasın, Müslüman olmayan bütün kesimlerin somut taleplerinin yeterince incelenmesi gerektiği" (Commission of the European Communities, Turkey 2000 / 2000 Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession, 8 November 2000, s.18) belirtilmiş ve "Hıristiyan kiliseleri, özellikle mülkiyetle ilgili olarak zorluklarla karşı karşıya bulunmaya devam etmektedir. Heybeliada'daki Ortodoks Ruhban Okulunun 1971 yılında kapatılması konusunda bir ilerleme bildirilmemiştir. Çeşitli kiliselerin yasal statülerinin tanınmamış olması, dini personelin Türkiye'ye erişebilmesi de dâhil olmak üzere, bazı kısıtlamalar yaratmaktadır." (Commission of the European Communities, 2001 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession (SEC(2001) 1756), 13 November 2001, s.27) denilerek eleştiriler yöneltmiştir.

Patrik'in temas trafiği hiç hız kesmemiş, 10 Ekim 2001'de Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu ile İstanbul'da (Yıldırım, 2004, s.188), 6 Mart 2002'de ABD Başkanı George W.Bush ile Beyaz Saray'da (Akşam Gazetesi, 12 Mart 2002), 3 Ekim 2002'de Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Romano Prodi ile Brüksel'de, 22 Ekim 2002'de de ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Robert Pearson'la İstanbul'da görüşmeler yapmış, bu görüşmelerde liderlerden Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması için Türkiye'ye baskı yapmalarını istemiştir (Çetin, 2004, s.108).

Böylelikle Patrikhane, Ruhban Okulu ile ilgili isteklerine ilişkin, Türk makamları tarafından, bu isteğin yasalara aykırı olduğu gerekçesi ile birçok kez uyarılmış olmasına rağmen, Hıristiyan dünyasının çok duyarlı olduğu bu konunun Türkiye'ye yönelik bir dış baskı unsuru haline gelmesini sağlamıştır (Gökçen, Aralık 2003, s.32-33).

Özellikle Patrik bu dış baskı unsurlarını Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde son derece iyi kullanmaya başlamıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini savunan ve bu çerçevede Türkiye'ye dayatılan hususları kendi lehine çevirmeye çalışan Patrik emrivakilerle meseleyi bugün okulun açılıp açılmamasından çıkartıp nasıl açılacağı noktasına getirmiştir (Korkut, 2005, <http://www.bianet.org/2005/04/01/57922.htm>). Ancak sorun bu noktada düğümlenmektedir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Yüksek okulların kuruluşlarını belirleyen Anayasa'nın 130 ve 132 'inci maddeleri HRO'nun yüksek okul statüsünde eğitim yapmasını engellemektedir (Gökçen, Ocak, 2004, s.49).

Bartholomeos, 1950'li yıllarda 100 bin civarında (Gökçen, Ocak 2004, s.47) olan Türk Rum Cemaati'nin bugün 2 binlere kadar inen nüfusu nedeniyle (Bilici, 1999, <http://aksiyon.com.tr/detay.php?id=14950>) "Sen Sinod'da görev yapan ve hepsi de 60-70 yaşlarında olan 22 kişinin ölümü halinde, bunların yerine din adamı bulmakta zorluk çekeceğini; ayrıca bazı batı kiliselerine eleman yetiştiremediklerini" ileri sürerek, okulun açılmasında ısrar etmektedir (Şahin, 1999, s.332). Patrikhane'nin istediği koşullarda gerçekleşmesi şartıyla okulun açılması cemaat nüfusundan daha hızlı azalmaya başlayan din adamı sıkıntısını çözebileceği gibi yurt dışından gelecek öğrencilerin Türk vatandaşlığına geçmesi, onların aileleri

vasıtasıyla da cemaat nüfusuna aşı yapılmış olacaktır (Bilici, 1999, <http://aksiyon.com.tr/detay.php?id=14950>).

Ancak Ruhban Okulu'nun idarî ve hukukî olarak tekrar açılabilmesi için okulun bir İlahiyat Fakültesi'ne veya kişi kararının rol oynadığı bir vakıf üniversitesine değil, İlahiyat Fakültesi olan bir devlet üniversitesine bağlanması ve YÖK kontrolünde olması gerekmektedir (Gökçen, Aralık 2003, s.33). Fakat Fener Rum Patrikhanesi yetkilileri HRO'nun kesinlikle bir üniversiteye bağlanmasını ve devlet kontrolü altına girmesini istememektedirler. Eğer HRO açılırsa müdürlüğe gelecek olan Başrahip Apostolos Daniilidis buna gerekçe olarak da şunları söylemektedir: “Çünkü Okul YÖK'e ya da bir üniversiteye bağlanırsa işlevini yerine getiremez. Biz burada 1971'e kadar özel bir öğretim yapıyorduk. Ağırlıklı olarak Ortodoks teolojisinin derslerini okutuyorduk. Rum cemaatinin yetiştirmiş olduğu profesörler dersleri Rumca olarak veriyorlardı. Okul yatılıydı. Eğer üniversiteye bağlanırsa dersler Türkçe verilecek. Sonra bu dersleri verecek öğretim üyeleri yok. Burası bir manastır olduğu için buraya kız öğrenciler gelmiyordu. Üniversite veya fakülteye bağlanırsa kızlar da gelecek. Bizim buradaki eğitimin eskiden olduğu gibi olmasını istiyoruz. Kızların gelmesini istemiyoruz. Bu yüzden okulun bir üniversiteye bağlanması imkânsız.” (Yılmaz, Milliyet Gazetesi Cumartesi Eki, 27.09.2003).

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Okulun açılması için düşünülen formül, Patrikhane'nin hayallerindeki formülle pek bağdaşmamaktadır. Çünkü Patrikhane, dünyanın her tarafından öğrenci alabileceği (Gökçen, Aralık 2003, s.33), müfredatını ve öğretmenlerini tamamen kendisinin belirleyebileceği (Bilici, 1999, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=14950>) özel statüde bir okul istemektedir. Oysaki Patrikhane, başta Selanik Teoloji Fakültesi olmak üzere, Teoloji eğitimi veren dünya üzerindeki birçok okulda, personeline gerekli eğitimi aldırılmaktadır. Ayrıca, Ortodoksların bulunduğu dünyanın diğer bölgelerinde de bu tür okulları açma imkânı mevcutken, ısrarla Ruhban Okulu'nun açılmasını talep etmesi, üstelik müfredatını da kendisinin belirlemek istemesi bize yine patrikliğin kontrolündeki İkonomos mekteplerinin 1884'deki programını hatırlatmakta ve Patrikhane'nin uzak ve yakın hedeflerinin anlaşılması bakımından fikir vermektedir (Gökçen, Aralık 2003, s.33).

Ruhban Okulu'nun yukarıda belirttiğimiz şartlarla açılma isteği, anayasa ve yasalara olduğu gibi Lozan Antlaşması'na ve diğer uluslararası sözleşmelere de aykırı bir imtiyaz talebidir. (<http://www.turkhaber.org/190.html>) Türkiye'de din eğitiminin nasıl verileceği hukuken belirlenmiştir ve bu durum bütün vatandaşlar için geçerlidir. Teoloji eğitimi konusunda diğer Türk vatandaşlarına verilmeyen bir ayrıcalığın azınlıklara verilmesi ancak pozitif bir hakla, başka bir ifade ile imtiyazla mümkün olabilecektir. Söz konusu imtiyaz iddia edildiği gibi Lozan Antlaşması'nın 40'inci maddesinden çıkarılamaz. Zira madde "aynı muamele" ve "eşit hak" terimlerini kullanarak azınlıklara bu alanda sadece negatif hakların tanıdığı, pozitif hak verilmediğini açıkça göstermektedir. Ayrıca bu talep yalnızca bir okul konusu olarak ele alınamaz. Bu olay, Patrikhane'nin yoğun çalışmaları neticesinde yurt dışı baskısına dönüşen ve azınlık haklarını aşan, vatandaşları arasında eşitlik dengesini bozan bir siyasi imtiyaz talebi olarak görülmelidir (Özel, Cumhuriyet Gazetesi, 12 Nisan 2006).

Bu nedenle HRO Lozan Antlaşması'nın 40' inci maddesi kapsamında bir okul değildir ve açılmamasının hukuki dayanakları da şunlardır (<http://www.turkhaber.org/190.html>):

- ☞ Türkiye'nin İstiklal Savaşı sonrasında 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'nın azınlıklara imtiyaz değil, sadece Müslüman Türk halka tanınan müsavi (eşit) muamele görme hakkı tanınması ve bu durumun Anayasa'nın 12. Maddesi'ndeki eşitlik prensibine uygun olması
- ☞ 403 Sayılı Tevhit-i Tedrisat Kanunu'nun Türkiye'de dini tedrisatı cemaatlerden ve özel kişilerden alıp devlet görevi olarak Milli Eğitim Bakanlığına vermesi,
- ☞ TC Anayasası'nın 2. Maddesi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olarak nitelenmiş bulunması ve bunun gereği olarak dinî öğretim yapan özel okul açmanın ve yönetmenin yasak olması, yine aynı kanunun 28. Maddesi'ne göre bir özel okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısının, okulda okuyan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerin % 20'sini aşmamak kaydıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nca tayin olunur hükmünün bulunması,

- ☞ 625 Sayılı Kanunun 3. maddesinin 3. paragrafında 'askeri okullar, dini eğitim ve öğretim yapan özel öğretim kurumları ile emniyet teşkilatına bağlı okulların aynı veya benzeri özel öğretim kurumu açamaz' hükmünün mevcut olması,
- ☞ Anayasanın 132. maddesindeki 'kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetimine tabi yüksek öğretim kurumları kurulabilir' hükmüne göre Patrikhane bir vakıf hüviyetinde olmadığı için Patrikhane'ye bağlı bir özel yüksek öğretim kurumu da açmasının mümkün olmaması,
- ☞ Anayasa'nın 24. Maddesinde 'din ve ahlak eğitim öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır' hükmünün bulunması,
- ☞ Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaç ve Temel İlkeleri'nin, 1973 Milli Eğitim Temel Kanunu ve 1981 Yüksek Öğretim Kanunu ile belirlenmiş olması ve hangi derece ve türde olursa olsun okul programının bu genel amaç ve temel ilkelere uygun olarak geliştirilmesinin zorunlu olması (Gökçen, Ocak 2004, s.47).

Bütün bu hukuki dayanakların yanında, din görevlilerinin özel okullarda değil devlet okullarında yetiştirilmesi, Anayasa, Anayasa Mahkemesi kararı, Yüksek Öğretim Kurumları Kanunu ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile düzenlenmiş bir Devlet politikasıdır (Gökçen, Aralık 2003, s.31).

Dolayısıyla bu ve aynı durumda olan diğer okulların yeniden öğretime açılması, yalnız yürürlükteki kanun, yönetmelik ve mevzuatlarda değişiklik yapılmasıyla (Türk, 1998, <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil3/bas/b076m.htm>) değil devlet politikasında yapılacak bir değişiklikle mümkün olabilir.

Şayet böyle bir değişiklik gerçekleşirse yani Ruhban Okulu Fener Rum Patrikhanesi'nin istediği şekilde açılacak olursa, Ermeni, Süryani, Katolik, Protestan, Yehova Şahitleri, Bahaîler ve benzeri bir sürü din, mezhep, tarikat, grup aynı isteklerle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin karşısına çıkacaklardır. Çünkü bu onlara bir emsal teşkil edecektir. Neticede Türk toplumu dinsel yönden parçalanacak ve huzursuzluklar, tartışmalar yaşanacaktır. Bu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel

dinamiklerinin zedelenmesi ve bazı taşların yerinden oynaması anlamına gelmektedir ki, bu da uzun vadede karşılaştığımız sorunların bu konu ile bağlantılı olarak ortaya çıkma ihtimalini göstermektedir (Gökçen, Ocak 2004, s.50).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GLOBAL PATRİKHANE

Günümüz dünyasını yönetmekte olan uluslar arası güçler, iki kutuplu dünyanın sona ermesinden ve ABD'nin dünya jandarması rolünü üstlenmesinden sonra, Küreselleşme veya Yeni Dünya Düzeni adı altında, dünyanın yeniden şekillendirilmesine çalışmaktadırlar. ABD karşısında güç olmaya çabalayan AB ise aslında aynı amaçlarının gerçekleşmesi için çalışmakta ve bu güçler biri birlerinin rakibi olmalarına rağmen, paylaşım sırasında, gayet güzel anlaşarak dayanışma içine girmektedirler (Kılıç, <http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Siyaset/Umumi/MKilic0002.htm>).

Dünya hâkimiyet teorilerinin çarpıştığı bu dönemde Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin konumu, dünya liderliğine soyunan güç merkezlerinin dikkatini çekmekte ve hedeflerine ulaşmada onun sözde evrensel yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu süreçte Patrikhane'nin Dünya Ortodokslarının liderliğini resmileştirme ve konumunu daha da sağlamlaştırarak devlet protokolü içerisinde yer alma amacını gerçekleştirmek için gerek ABD gerekse AB tarafından hiçbir destek ve yardım esirgenmemektedir (Gökçen, Haziran 2004, s.25).

5.1. Avrupa Birliği ve Patrikhane

5.1.1. Avrupa Birliği'nin Küresel Hedefleri İçerisinde Türkiye

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Avrupa ülkeleri Sovyet tehdidine karşı birlikte mücadele ettikleri Türkiye ile ilişkilerini yeniden gözden geçirerek Balkanlar, Akdeniz ve Kafkaslara yönelik yeni stratejiler geliştirmeye başlamışlardır (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWDUHLBB*FB,ALUISUQOY/EA.JS/EOAA/WATDU!O/D//B/WI/GSOR). Bu stratejiler çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel liderliğini pekiştirme ve enerji kaynakları ile bölgesel güç odaklarını kontrol altında tutma

amacıyla hayata geçirmeye çalıştığı Büyük Ortadoğu Projesi'nin yanında günümüzde Avrupa Birliği Devletleri'nin de siyasi bir birlik oluşturma yolunda bazı önemli gelişmeleri hayata geçirdiği görülmektedir (Gökçen, Haziran 2004, s.25).

Bu gelişmeler içerisinde Amerika'nın yanı sıra Avrupa Birliği'nin de Patrikhane'nin ekümenik statüsü ile ilgili desteği ön plana çıkmaktadır. Özellikle Yunanistan'ın bu konuda Avrupa Birliği üyelerine öncülük ettiği görülmektedir. Patrik Bartolomeos da, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması yönündeki temennilerine Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması ve Patrikhane'nin ekümenik statüsünün tanınmasını da eklemektedir (Sandıklı ve Göral, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Avrupa Birliği açısından da Fener Rum Patrikhanesi'nin Vatikan benzeri bir oluşumu meydana getirmesi, gelecek on yıl içerisinde Avrupa Birliği'nin küresel liderliği gerçekleştirmesinde önemli bir mihenk taşı oluşturacaktır (Gökçen, Haziran 2004, s.25).

Ancak Patriğin ekümenik sıfatını yani evrensel düzeyde en üst ve yetkili Ortodoks Kilisesi'nin başı olduğu iddiasını tüm kiliselere kabul ettirmek mümkün değildir. Fakat eğilim ve gelişme hiç değilse çok büyük kısmının Fener Rum Patrikliği'ne bağlanması yönündedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği, Patriğin ekümeniklik çalışmalarını kolaylaştıracak, Avrupa Birliği organları tarafından çeşitli şekillerde desteklenecek ve dışta kalan kiliselerin de bağlanmaları gerçekleşecektir

Bu sebeple Patrik Bartholomeos Türkiye'nin Avrupa Birliği üye adaylığını canı gönülden desteklemektedir. Ekümenikliğin gerçekleşmesi, Türkiye'nin dünya Ortodoksluğunun dini merkezi haline dönüşmesini kolaylaştıracak, diğer ülkelerden ve özellikle Avrupa Birliği üye ülkelerinden gelip yerleşecek olan Ortodokslarla İstanbul, Ortodoksluğun merkezi olma yolunda hızla ilerleyecektir. Patrik ekümeniklikten de destek alarak sorumlulukları arasında saydığı Bizans'ın canlandırılması ülküsüne yönelik çok önemli mesafeler kat edecektir (İlhan, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=*YNYYP,WVJD WIFTB8/XB/Z,ATFDP*LOSI!P*R/YYPYDIWUHL).

5.1.2. Stratejik Ortak Fener Rum Patrikhanesi

Avrupa Parlamentosu uzun süreden beri, Fener Rum Patrikhanesi'nin ekümenik statüsünün tanınması, Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması, Anadolu'nun değişik yerlerinde bulunan ve müze haline getirilmiş, hatta cemaati dahi olmayan kiliseler ve buralardaki Patrikhane'nin mal varlığı hakları konusunu gündeme getirmektedir

Avrupa Birliği'nin Türkiye'den istediği Patrikhane ve Heybeliada Ruhban Okulu konularındaki talepler; basit olarak bir papazın veya birlik üyesi Yunanistan'ın gerçekleşmesini istedikleri hedefler değildir. Bu; Avrupa Birliği'nin Balkan politikasının önemli unsurlarından birisidir. Balkanlarda yaşayan halkların önemli bir bölümü Ortodoks'tur ve bölgede Avrupa Birliği ile Rusya arasında bir menfaat çatışması bulunmaktadır. Avrupa Birliği, Balkanlarda kontrolü ele geçirmek için maddi gücü ile birlikte Ortodoksluğu da kullanma çabasındadır. Bunu da, Fener Rum Patrikhanesi'ne ekümenik bir statü kazandırarak ve Patrikhane'nin tüm Ortodoks dünyası üzerindeki egemenliğinin tanınmasını sağlayarak başarmaya çalışmaktadır (Gökçen, Haziran 2004, s.27).

Yunanistan dışındaki Avrupa Birliği ülkelerinde Ortodoks sayısı oldukça azdır. Ancak Fener Rum Patrikhanesi'ne Vatikan benzeri evrensel bir nitelik kazandırılabilirse ve Heybeliada Ruhban Okulu yeniden açılıp özellikle Balkanlar için papaz yetiştirilebilirse, Avrupa Birliği'nin Balkanlardaki gücü ve etkinliği daha da artacaktır (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYLPYDIWDUHLBB*FB,ALUISUQOY/EA.JS/EOAA/WATDU!O/D//B/WI/GSOR). Çünkü Heybeliada Ruhban Okulu, Ortodoks dünyasının en stratejik kurumu konumundadır. Dünya Ortodokslarının dini ve siyasi açıdan kontrol edilip yönlendirilmesi, bu okuldan Patrikhane ideolojisine bağlı din adamlarının yetiştirilmesine bağlıdır (Gökçen, Ocak 2004, s.47). Bunun dışında Avrupa Birliği'nin, genişleme sürecine bazı Balkan ülkelerini de dâhil etmesi, yine AB'nin Balkan politikasının yansımalarındandır.

Fener Rum Patriği Bartholomeos Avrupa Birliği'nin hedefleri doğrultusunda hareket etmekte hatta bu yönde çalışmalar yapmaktadır. Patrik Bartholomeos,

Avrupa Birliği'nden almış olduğu güç ile Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme girişimleri sürecinde sürekli demeçler vererek ve Avrupa Birliği nezdinde birtakım girişimlerde bulunarak Avrupa Birliği'nin amaçlarına hizmet etmektedir. Patrik, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının yolunun, Patrikhane'nin statüsünün değiştirilmesi ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun tekrar açılmasından geçtiğini ifade eden açıklamalar yapmakta ve temas kurduğu Avrupa Birliği ülkeleri devlet adamlarının bu konudaki görüşlerini de dayanak olarak göstererek Türkiye'ye yol göstermeye çalışmaktadır (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYLPYDIWDUHLBB*FB,ALUISUQOY/EA.JS/EOAA/WATDU!O/D//B/WI/GSOR).

Patrik Bartholomeos, her fırsatta Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğini desteklediğini dile getirmektedir. Türkiye karşıtı yıkıcı, bölücü bütün örgüt ve kuruluşların da Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği düşünülürse; Patrikhanenin de bu konudaki gayretinin sebebi daha iyi anlaşılacaktır.

Özellikle son dönemlerde, İstanbul şehrinin kültürel yapısının korunmasını içeren kentsel rehabilitasyon çalışmaları da Avrupa Birliği tarafından destek görmektedir. BM, AB, UNESCO ve Dünya Kiliseler Birliği gibi kuruluşların maddi katkılarıyla yapılan proje sur içindeki eski yapıların tarihi dokusuna uygun restorasyonunu içermektedir. Eski surlarla çevrili olan iki ilçe; Eminönü ve Fatih'te tescilli 1267 yapıyı kapsayan projeye Türkiye'den üniversite ve belediyelerimizden de hatırı sayılır bir destek vardır. Bu kapsamda "Tarihi İstanbul" terimi bilinçli bir şekilde medya vasıtasıyla verilmekte ve kamuoyu oluşturulmaktadır (Kılıç, 2003, b.4, s.27).

Milletimiz ülkenin geleceği konusunda ne denli önemli bir adım atıldığı hakkında hiçbir şey bilmemektedir. Fertlerimiz sadece AB'ye girmeye odaklanmış dolayısıyla giriş süreci içerisinde karşılaşacağımız olumlu veya olumsuz tartışma konularından habersizdirler. Vatandaşlarımızda hâkim olan genel hava "AB'ye girelim ötesini incelemeye gerek yoktur." düşüncesidir.

17 Aralık zirvesinin ardından hâkim olan bu atmosfer bazı gerçeklerin üstünün örtülmesine neden olmaktadır. Bu gerçekler ülkenin temel taşlarını oluşturan devlet

politikalarını bile etkilemektedir. Sosyal yapımızda inanılmaz değişimler yaşanabileceğinin açık göstergesidir. Bunların ne olduğunu bilmeden birilerinin dediği gibi “Önemli olan müzakere tarihidir, o da alınmıştır.” düşüncesi AB süreci içerisinde kimliksiz, vatansız yerine göre dinsiz Türk evlatlarından başka geriye bir şey bırakmayacaktır. Afrikalı bir liderin dediği gibi: “Hıristiyanlık Afrika’ya geldiğinde Afrikalıların toprakları, Hıristiyanların ise İncilleri vardı. Hıristiyanlar bize gözlerimizi kapayarak dua etmesini öğrettiler. Gözlerimizi açtığımızda onlar bizim topraklarımızı, bizde onların İncillerini almıştık.” sözü dikkate şayandır. Süreç, bizi çok dikkatli adımlar atmaya mecbur kılmaktadır (Salim, <http://www.sosyalhizmetuzmani.gen.tr/sh/modules.php?name=News&file=article&sid=30>). Eğer AB’ye girmek için sadece taviz verilecekse, bu tavizlerin asla sonu gelmeyecektir.

Sonuç olarak; Avrupa Birliği Parlamentosu’nun gözden uzak tutulmaya çalışılan ve ülkemizde soy, din, dil ayrıcalıkları yaratarak, devletimizin ülkesi ve ulusu ile bölünmez bütünlüğüne yönelik almış olduğu kararlar (Yavuz, Ekim 2003, s.19) ile Türkiye’nin önüne dördüncü Kopenhag kriteri olarak koyulmaya hazırlanan hazmetme kriteri, Avrupa Birliğinin küresel liderliği sağlama yolunda gelecek 10 yıl içerisinde bugünkünden çok farklı bir Türkiye coğrafyasına ihtiyacı olduğunun açık bir göstergesidir (<http://www.hisse.net/forum/archive/index.php/t-8121-p-2.html>). AB, bu nedenle hayal ettiği Türkiye coğrafyasını oluşturma yolunda bütün projelerini hayata geçirmeye başlamıştır. Fener Rum Patrikhanesi bu projelerin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Patrikhane’nin Ekümenik statüye kavuşmasından Anadolu’daki mal varlıkları ve servetleri konusuna kadar birçok alandaki isteklerinin gerçekleşmesi için Türkiye’ye karşı elinden gelen bütün baskı yöntemlerini kullanmaktadır (Gökçen, http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWUHLBB*FB,ALUISUQOY!*YNYP,WVJDWIFTB8EA.JS/EOAA/WATDU!). Belki de çok yakında M. Necati Özfatura’nın da dediği gibi “Türkiye'nin AB'ye kabul edilebilmesi için İstanbul Patrikhanesi’ni Vatikan ve San Marino gibi otonom bir devlet olarak tanınması şarttır ve bu AB tarafından istenecektir.” (<http://www.ab.kemalist.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=12>).

5.2. A.B.D ve Patrikhane

Amerika Birleşik Devletleri'nin tek hedefi “Yeni Dünya Düzeni”nde “tek başlı, tek merkezli” bir dünya meydana getirmektir. Yaklaşık 50 yıl boyunca “çift başlı” bir dünyanın kendisine ne kadar zararlı olduğunu görmüştür. Bugün her ne kadar eski gücünden uzaklaşmış görünse de, Rusya; gerek nüfusu, gerek coğrafyası, gerek yeraltı yer üstü zenginlikleri ve gerekse askeri gücüyle her zaman süper güç olmaya aday bir ülkedir

İşte ABD, bir daha “iki başlı bir dünya”nın oluşmaması için Rusya'nın bu yeni yapılanmasına dolaylı yoldan müdahale etmektedir. Rusya, gelecekteki yapısını geçmişte olduğu gibi Ortodoks Kilisesi ve Slav Milliyetçiliği üzerine bina edecektir. Ancak Rus yöneticileri eski komünist sistemin de etkisi ile “din olgusuna, kiliseye” gereken sıcaklıkta bakamamaktadırlar. Bu durum, ABD için büyük bir avantajdır. Diğer yandan yaklaşık 270 milyon Ortodoks âleminin ezici çoğunluğu (yaklaşık 200 milyon) Rus'tur. ABD için de bu durum dezavantajdır (ATO, 2004, s.22–23).

ABD, bu dezavantajını ortadan kaldırmak için, “Rum Milli Kilisesi” olan Fener Rum Patrikhanesi'ne “Ekümeniklik” sıfatı ve yetkisi kazandırmak suretiyle, Ortodoks âleminin kontrolünü Rusya'nın elinden almak düşüncesindedir. Böylece Türkiye'de sadece 2000–3000, tüm dünyada ise 8–10 milyon mensubu olan bir kilise ile 270 milyonluk Ortodoks âlemini, özellikle Rusya'nın yapılanmasındaki iki ayağından birini kontrol etmiş olacaktır. Bununla da, her şeyden önce Rusya'nın sağlıklı yapılanmasını önleyeceği gibi, denge terazisinin diğer kefesinin oluşmasını da her zaman engelleyecektir (Çelik, 1998, s.4).

Amerika Hıristiyan âleminin Protestan ve Katolik kanadını kendi denetimi altında tutmaktadır. Ortodokslar bunun dışında kalmaktadır. Ancak ABD, SSCB'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın denetiminde kalan Ortodoksları etkisi altına almanın yollarını aramaya başlamış, bu amaç içinde Fener Rum Patrikhanesi kullanılmaya başlanmıştır. Tarihi geçmişinden dolayı Fener Rum Patrikhanesi ön plana çıkartılmıştır. Ekümenik Patrik iddiası ortaya atılarak 270 milyonluk Ortodoks âlemi

ki bunun 200 milyonu Rusya'dadır, 2000–3000 kişilik bir cemaatin etkisi altına sokulmaya çalışılmaktadır (Erenerol, 2004, <http://www.turksolu.org/52/soylesi52.htm>).

5.3. Ortodoks Âlemi, Rusya ve ABD üçgeni

Bugünkü konjonktürde ABD, AB ve Rusya'nın özellikle Balkanlar'daki Ortodoks topluluklarını etkilemek için kullanabilecekleri patrikhane üzerinde çeşitli senaryolar üretmektedirler. Ruslar tarihsel perspektif içinde Ortodoks hamiliğini üstlenerek, Osmanlı toprakları içinde etkinliklerini artırmaya çalışmışlardır. Bugün ise, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri, Rusya'nın bölge üzerinde zayıflayan etkisini dikkate alarak Ortodoksların birlikteliğini sağlamak ve İstanbul'daki patrik vasıtasıyla Ortodoks halklar üzerinde etkili olmak istemektedir. Balkanların kontrolünün stratejik önemi düşünüldüğünde, ABD ve AB'nin Rum Ortodoks Patrikhane'sinin ekümenizm iddialarına desteği ve Rusya'nın bu iddialara tepkisi daha anlamlı hale gelmektedir (Sandıklı ve Göral, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Soğuk Savaş sonrası (Özellikle 11 Eylül 2001 sonrası) ABD-Rusya ilişkisi geçmişe kıyasla işbirlikçi boyutlar kazanmış gözükmekteyse de bu hiçbir şekilde ABD ile Rusya arasındaki çekişmenin hafiflediği anlamına gelmemektedir. Eskiden ideolojilerin kisvesine gizlenmiş olan hegemonya mücadelesi artık kıyasıya diplomatik ve ekonomik bir rekabet olarak kendisini göstermektedir. Bugün bu iki büyük güç arasındaki rekabette kullanılacak gibi görünen kartlardan biri de din ve bu bağlamda Ortodoksluktur (Evin ve Çalışkan, 2005, s.9).

Rus Ortodoks Kilisesi, SSCB 'nin dağılmasıyla yeniden ve eskisinden çok daha güçlü olarak ortaya çıkmıştır. Tarihteki tüm iddialarını yeniden gerçekleştirme çabasına giren bu kilisenin kendisi için koyduğu nihai hedef, İstanbul'un Ortodoks kimliğinin, Rus Ortodoks Kilisesi'nin denetimi altına alınarak bir kez daha tarih sahnesine çıkartılmasıdır.

Ortodoks âlemi ile Rusya arasındaki ilişkiye yüzeysel bilgilerle yaklaşanlar; Rusya'nın, Fener Patrikhanesinin Ekümenik olmasını desteklediğini iddia ederler. Fakat esasen bu yanlış bir tespittir. Çünkü Rusya 200 milyonluk Ortodoks tabanının iplerini (ABD'nin böyle bir şeyden fazlasıyla rant sağlayacağını bile bile) ABD'nin eline vermeyecek kadar devlet tecrübesine sahip bir ülkedir. Nitekim 1995 yılında ilk defa düzenlenen “Vahiy ve Çevre Sempozyumu” nda asıl tavrını açıkça ortaya koymuştur. Rus Ortodoks Patriği Alexis II 'nin girişimleri ile 20.01.1996 tarihinde Fener Patrikhanesi ile bir protokol imzalanmıştır. 201 sayılı bu protokole göre “iki kilise birbirinin çıkarlarını zedelememe ve birbirlerinin etki alanına müdahale etmeme” kararı almışlardır (ATO, 2004, s.24–25).

Bu protokolden sonra, Rus kilisesi daha da dikkatli davranmaya başlamıştır. Nitekim daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi 1997 yılında düzenlenen “Din Bilim ve Çevre Sempozyumu” nda Rus Patriği karşılama törenine katılmayarak Fener Patrikhanesi'ne “üstünlük sağlayacak” ince bir hareketten kaçınmış ve Bartholomeus'un Odessa'daki makamında kabul ederek görüşmede bulunmuştur. Rus Kilisesi bu hassasiyetini 1997 yılındaki sempozyumun kapanış töreninde de göstermiştir. Selanik'teki bu törende Rus Kilisesi'nden kimse bulunmadığı gibi Ukrayna Patriği orada olduğu halde, protokolde Bartholomeus'un arkasında yer verildiği için o da bu törene katılmamıştır.

Bu çok basit protokol kurallarında dahi bu derece dikkatli davranan Rus kilisesinin, Fener Patrikhanesi'nin Ekümenliğine sıcak bakması, hiçbir şekilde düşünülemez (Çelik, 1998, s.13).

Nitekim Moskova Ortodoks Patrikhanesinin yeni patriği II. Alexis'in Estonya Kilisesi'nin yeniden Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlanmasını tanımadığını belirtmesi ve yine 1997 yılı Haziran ayında Graz'da yapılan toplantıda “Ekümenizmin tehlikeli ve hiçbir biçimde kabul edilemez” şeklinde ki açıklaması Fener Rum Patrikhanesinin Ekümenikliğinin Moskova Patrikhanesi ve dolayısıyla Rusya tarafından kabul edilmeyeceğinin açık bir kanıtıdır (Sandıklı ve Göral, <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>).

Sonuç olarak Türkiye'nin AB ve Fener Patrikhanesinin planları karşısında kendisini avantajlı bir konuma geçirebilmesi için Rusya ve Vatikan ile dikkatli, iyi ilişkiler içerisine girmesi gerekmektedir.

5.4. Yunanistan ve Megalo İdea

Yunanistan-Patrikhane ilişkileri, Yunanistan devleti kurulduğundan bu güne devamlı bir şekilde sürmektedir. Bu bakımdan İstanbul'daki Fener patrikhanesi, Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikalarında “önemli kilit unsur” olmaktadır. 1814'lerde ortaya atılan ve bugün Yunanistan'ın milli politikasının esasını teşkil eden “Megalo idea”, Ortodoks dinine dayanmakta ve birleştirici bir güç vazifesi görmektedir (Smith, 2002, s.17). Megalo İdea olarak adlandırılan bu birleştirici güç bütün zamanlar için geçerlilik gösteren bir felsefeyle yönetilen Yunanistan'da hangi görüşte kişi kadro veya partiler iş başına gelirse gelsin değişmemiş, Megalo İdea'nın öngördüğü “Büyük Yunanistan” bir hedef olarak canlı tutulmuştur (Lütem ve Demirtaş, 2001, s.35).

Megalo idea 1844 yılında Yunanistan kralının huzurunda politikacı Jhon Kolettis tarafından ilk kez dile getirilmiştir. Kollettis “Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir. Yunanistan'ın sadece bir parçası, en küçük, en yoksul parçasıdır. Yunanlılar, sadece krallık içerisinde oturanlar değildirler, aynı zamanda Yanyada ya da Selanikte, Serezde ya da Edirne'de, İstanbul ya da Trabzonda, Girit'te ya da Sisam Adasında, Yunan tarihine ya da Yunan ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Yunanlıdır. Helenizmin iki büyük merkezi vardır. Krallığın başkenti Atina'dır. İstanbul büyük başkent bütün Yunanlıların kenti, düşü, umududur” diyerek ana hatlarını çizdiği büyük amacı sonraki nesillere aktarmıştır (Smith, 2002, s.17).

Bu büyük ülküye ulaşmak için, Yunanistan, Patrikhane ile Rum toplumunu Türkiye üzerindeki emelleri açısından “başlangıç noktası” ve “ümit ışığı” olarak görmekte ve Patrikhanenin varlığını koruması ve statüsünün istenen seviyeye çıkarılması için açıktan veya gizlice büyük çaba göstermektedir. Yunanistan, Fener Patrikhanesi'ne “ekümeniklik” ve “Vatikan modeli dini bir devlet” statüsü kazandırmak suretiyle Patrikhanenin dini nüfuzunu kullanmak istemektedir.

Zaten Yunan milliyeti en başarılı şekilde papaz teokrasisinin yarattığıdır. Yunanlılarda ulusçuluğun rehber ve bekçileri papazlar olmuştur. Kiliseyi ve Ortodoksluğu yok farz ediniz, Yunan ulusunun birlik içinde bir ulus olarak ayakta durabileceği şüphelidir. Son yüzyıllar boyunca Yunan ulusçuluğu Ortodoks teokrasisinin koynunda büyümüş, bir sarsıntıya veya dağılma tehlikesine uğradığı zaman kendini onun kucağına atmıştır. Ortodoks Kilisesi'nin karşısında liberalizm, demokrasi, sosyalizm ve laiklik, halk kitleleri için hemen hemen hiçbir anlam taşımamaktadır. Yunanlılar ne zaman bunları denemeye kalkışmışlarsa birbirlerine girmişlerdir (Kılıç, 2003, b.4, s.22,24).

Yunanistan soğuk savaşın bitmesiyle birlikte yaptığı tehdit değerlendirmesi sonucunda Türkiye'yi birinci tehdit olarak seçmiştir. Balkanlarda Makedonya'nın kurulması, Yugoslavya'da bulunan Arnavut kökenlilerin Arnavutluğu istemesi, ülkesinde Arnavut kökenlileri barındıran Yunanistan'ı yeni politikalara itmiştir. Bunun sonucunda Yunanistan, Balkanlardaki yerini Ortodoks/Slav politikalara bağlayan Rusya ve parçalanmamak için direnen Sırbistan ile bir Ortodoks/Slav dayanışmasını kapsayan politikaları desteklemeye başlamıştır. Yunanistan Ortodoks politikalar izleyerek Balkanlarda kendi etrafındaki Ortodoks eksenini sağlamlaştırmak için Balkanlarda ki ülkelere yatırımlar yapmaktadır. Hem Rusya hem de Yunanistan Balkanlarda ortak hareket etmektedir. Yunanistan'ın Kosova bunalımında NATO'ya karşı Sırpıları desteklemesi bu politikanın ürünüdür. Yunanistan'da Burgaz-Dedeoğaç petrol boru hattının gerçekleştirilme projesi kamuoyu tarafından Rus/Yunan ittifakı olarak algılanmış ve memnuniyetle karşılanmıştır.

Aynı zamanda AB üyesi olan Yunanistan'ın Balkanlarda izlediği Fener patrikhanesi merkezli politikalar AB ve ABD tarafından Balkanlarda ki Ortodoksların kontrolünün sağlanması bakımından desteklenmektedir (Evin ve Çalışkan, 2005, s.8-9).

Bunun sonucu olarak Yunanistan'ın bilhassa Türkiye'nin de taraf olduğu her konuyu iki ülke arasındaki boyutundan çıkararak destek sağlamak amacıyla uluslar

arası boyuta çekme ve Batı-Hıristiyan toplumunu arkasına alma alışkanlığı sürmektedir. Bu çerçevede Yunanistan, Fener Patrikhanesi konusunu da uluslararası gündeme getirmek ve destek sağlamak amacıyla Patrikhanenin Ekümenik Özelliğinin Ortodoks Kilisesini ve Ortodoks âlemini ilgilendiren bir kilise ve mezhep konusu olduğu görüşünü ortaya atmıştır (ATO, 2004, s.28).

Global ve bölgesel belirsizlik ortamında, Türk-Yunan ilişkilerinin normalleştirilmesine her zamankinden daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun ön şartı Yunan ulusundaki Türk fobisinin kaldırılmasından ve Megalo İdea'nın bugün için geçerli olmadığından ve buna uygun tutarlı davranışlardan geçmektedir. Türk- Yunan sorunları iki ülke arasında çözülmeye çalışılmalı, politik veya hukuki başka platformlardan medet umulmamalıdır. ABD bile çok kısa zamanda Amerikan aleyhine dönen Türk kamuoyundan şikâyet etmektedir. Kökü çok derinlere giden Türk-Yunan çatışmasının izleri unutulmalı ve unutturulmalıdır. Esasen, Türk milletinin Girit'te, Kıbrıs'ta, Anadolu'da yapılan Yunan mezalimleri başta olmak üzere unutmaması gerekenleri Yunanlılarınkilerden çok daha fazladır. Ancak geçmişte yaşananlar Türk millete normal tarih bilinci içinde öğretilmekte ve bunun, günümüzdeki ilişkileri ve milli politikaları etkilemesi olumlu karşılanmamaktadır. Yunanistan din, ırk ve ideoloji üzerine yaptığı politikayı artık bir tarafa bırakmalıdır. (Tarakçı, <http://www.tasam.org/modules.php?name=sections&op=viewarticle&artid=81>).

ALTINCI BÖLÜM

6. TÜRK ORTODOKS PATRİKHANESİ

6.1. Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin Kuruluşu ve Hedefleri

Osmanlı tarihinde 20. yy'a gelinceye kadar Rum isyanları Yunanistan, İstanbul ya da Adalar gibi yerlerde meydana gelmiş, Anadolu'daki Ortodoks halk (din adamları hariç) bu hareketlere pek karışmamıştır. Bunun sebebi Anadolu Ortodokslarının dil, kültür ve gelenek bakımından Türklüğü benimsemeleri olmuştur. Ancak 19'uncu yüzyılın sonlarına doğru Antalya'da yaşayan Rumlara karşı yapılmaya başlanan "Yunanlılık" propagandası Yunan hükümetinin ve düzenli bir teşkilata sahip olan Fener Rum patrikhanesi'nin desteğiyle büyük bir hızla Anadolu'ya yayılmıştır. Fakat gerek Papa Eftim'in çabaları gerekse Anadolu Ortodokslarının Fener ve Yunan Hükümet adamlarının tahriklerinden nispeten uzak olması İstanbul ve Trabzon dışında "Yunanlılık" propagandasının başarılı olmasını engellemiştir (Şahin, 1999, s. 241–243).

Mondros Mütarekesi ve işgal sonrası Anadolu'nun kana bulanmasında, Fener Patrikhanesi'nin işgalci güçlere destek vermesi, Fener'e bağlı olan, ancak Türk kuvvetlerinin etkin olduğu bölgelerde yaşayan (Benlisoy ve Macar, 1996, s.56) ve "Türklüğü" ile kıvanç duyan Ortodoksları rahatsız etmiş (Hatipoğlu, 1993, s.51), kurtuluş savaşının başlamasıyla birlikte de başta kayseri olmak üzere özellikle iç Anadolu bölgesinde Papa Eftim'in önderliğinde Türk Ortodoks Hıristiyanlar Diğer Hıristiyanlardan çok farklı bir strateji takip ederek milli mücadeleye destek vermişlerdir (Ercan, 1998, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>).

Türkçeden başka dil bilmeyen, ahlak, adap ve ananeleri itibariyle Rumlara hiç benzemeyen, bilakis milletleri olan Türk ahlak ve adetlerini taşıyan ve Rumlar tarafından tahkir mahiyetinde Karamanlı diye adlandırılan (Sofuoğlu, 1996, s.146) bu Ortodoks Türklerin kökeni hakkında İki ana tez vardır: Birincisi bunların 1071'den önce Anadolu'ya gelen Türkler olduğu ve Bizans'ın etkisiyle Ortodoksluğu

kabul ettikleri; ikincisi ise Selçuklular döneminde “Türkleşen” Ortodokslar olduklarıdır (Benlisoy ve Macar, 1996, s.56). Kökenleri ne olursa olsun önemli olan bu grubun kendisini Türk olarak hissetmesi ve böyle olduğunu da milli mücadele de kanıtlamasıdır.

Nitekim 30 Nisan 1921'de Safranbolulu 2749 Ortodoks Türk'ünün Büyük Millet Meclisi'ne gönderdikleri telgrafla, İstanbul'daki Rum Ortodoks Patrikliği'ni tanımadıklarını beyan edip Karaman'da bir Türk Ortodoks Patrikliği kurulmasını istemişler ve telgrafta, Anadolu'da yaşayan Ortodoks Rumların Elen olmadığını ifade etmişlerdir (<http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=73851>). Kurtuluş savaşının (Milli Mücadelenin) henüz yeni filizlenmeye başladığı dönemde Türk Kökenli Ortodoks Hıristiyanlar (Ercan, 1998, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>) Rum boyunduruğundan kurtulabilmek amacıyla Mayıs 1922'de bağımsız bir kilise kurma faaliyetlerine başlamışlardır (Çetin, 2004, s.56).

Liderliğini Keskin Metropolit Vekili Eftim'in (Benlisoy ve Macar, 1996, s.57) yaptığı bu Ortodoks Türkler, TBMM ve Adalet Bakanlığı'ndan izin alarak Patrikhane'nin (Kilisenin) kuruluşunun ilk safhası olan Türk Ortodoks Kongresi'ni toplamak amacıyla yoğun bir gayrete girmiş, kongrenin toplanması için gereken üç ruhani başkan Anadolu da bulunan ve işgal kuvvetleri ile birlikte Türk düşmanlığı yapan ruhanilerin İstanbul'a kaçması nedeniyle bin bir güçlükle bir araya getirmişlerdir (Cihangir, 1996, s.62–63). Erzurum ve Erzincan'da hükümet tarafından mecburi ikamete tabi tutulan Konya Metropoliti Prokobiyo ile Antalya Piskoposu Meletyo'sun Eftim' in girişimleri ile meclis tarafından affedilerek kongreye katılmaları sağlanmıştır. Yine Maçka metropoliti Krillos ile Gümüşhane Metropoliti Yervasyos'lada görüşen Eftim bunları da Kayseri'ye davet etmiştir. (Çetin, 2004, s.57). Ancak Maçka metropoliti Krillos hastalığını ileri sürerek kongreye katılmaktan çekinmiş, bir süre sonra da İstanbul'a kaçmıştır. Bunun dışında kongreye Anadolu ve Trakya'dan davet edilen 80 ruhaniden Fener Patrikhanesinin nüfuzu altında bulunan İstanbul'daki 8 ruhani daire dışındaki tüm ruhaniler eksiksiz olarak katılmıştır (Cihangir, 1996, s.63–64). Kongre arifesi oldukça gürültülü ve çekişmeli geçmiş yapılan ön çalışmaların sonucunda şu tekliflerin kongreye sunulmasına karar verilmiştir (Şahin, 1999, s.247):

- ☞ Kanun ve nizamlara aykırı olarak patrik seçilen Meletyos Metaksis patriklikten çıkarılacak ve Fener Patrikhanesi feshedilecek.
- ☞ Kayseri’de bağımsız bir Türk Ortodoks Patrikhanesi kurulacak.
- ☞ Kilise ve Cemaatler tarafından noterliklerce düzenlenmiş vekâletnamelerle Papa Eftim’e “Anadolu Ortodoks Kilisesi’nin Umumi Vekilliği ve Murahhaslığı” payesi verilecek.

21 Eylül 1922’de Kayseri Zincidere’de (Sofuoğlu, 1996, s.148) Konya Metropoliti Prokobiyos başkanlığında toplanan kongrenin açılış konuşmasını yapan İstimat Zihni³, Fener Patrikhanesi’nin yıkıcı ve bölücü faaliyetlerini dile getirerek Anadolu’da yaşayan Türkçeden başka dil bilmeyen Türk Ortodokslarının da bu siyasi oyuna getirilmek istendiğini, bu faaliyetlerin milletin bünyesinde onarılmaz yaralar açtığını, rahat olan toplum bünyesini sarstığını, zavallı, saf, masum Anadolu Türk Ortodokslarını yıkıcı siyasetinin kurbanı etmek istediğini ifade etmiştir (Çetin, 2004, s.58). Kongre sonunda Türk Ortodokslar tarihe “Kayseri Beyannamesi” adıyla geçen bildiriye yayımlayarak, Fener Patrikhanesine, Patrik Meletios’a karşı açıkça tavır almışlar (Yıldırım, 2004, s.94) ve Fener Patrikhanesi ile bütün ilişkilerini kestiklerini açıklamışlardır. Ardından Prokobiyos Patrik kaymakamı tayin edilerek, hepsi halktan olmak üzere on iki kişilik bir Sen Sinod meclisi kurulmuş (Şahin, 1999, s.249) ve Papa Eftim’in daha önce üstlenmiş olduğu “Türk Ortodoks Cemaat ve Kiliseleri Vekili ve Umumi Murahhası” unvanı tescil edilerek Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi’nin kurulduğu ilan edilmiştir (Çetin, 2004, s.59).

Kayseri’de böyle bir Ortodoks Patrikhanesi’nin kuruluşu Fener Rum Patrikhanesi’ni rahatsız etmiş, bu yeni kuruluşu tanımadıklarını açıklayarak, bağımsız bir kilise olamayacağı fikrini savunmuşlardır (Hatipoğlu, 1993, s.54). Ardından Fener patriği Meletyos Anadolu’daki Ortodokslara bir tamim göndermiş; bu tamiminde, Anadolu’nun aslen Hıristiyan toprağı olduğunu, bu savaşın sonunda Türklerin tam bir hezimete uğratılacağını, Yunan askerlerinin Megola İdea’yı gerçekleştirmek için Anadolu’ya çıktığını, Fener patrikhanesine bağlı Rumların

³ 1879’da Bodrum’da doğmuştur. Babası Pulluoğlu Yorgo’dur. Baba Eftim Erenerol ile birlikte Türk Ortodoks Kurultayı’nı toplayarak Kurtuluş Savaşı’na destek kararı çıkartan Hıristiyan Türklere aittir. T.B.M.M. 5. Dönem, 6. Dönem ve 7. Dönem’de (1935-1946) Atatürk’ün azınlıklar için Mecliste ayırma kararı aldığı kontenjandan bağımsız Eskişehir milletvekilliği yapmış Rum asıllı Türk (veya, kendi tanımı da dahil olmak üzere, Türk Ortodoks) siyasetçidir.

Anadolu'daki Milli Harekete karşı çıkararak Yunan Ordusuna destek vermelerini istemiştir. Meletyos'un bu tamimi İstimat Zihni tarafından Anadolu'daki Ortodokslar arasına ayrılık tohumları ektiği ve onları sonucu olmayan bir maceraya sürüklediği iddialarıyla sert bir dille eleştirilmiştir (Çetin, 2004, s.60).

Papa Eftim, önderliğindeki Ortodoks Türkler, Türk devletinin yanında olduklarını her fırsatta dile getirmişler ve Kurtuluş Savaşı boyunca Mustafa Kemal'e destek vermişlerdir (Benlisoy ve Macar, 1996, s.57).

Papa Eftim, Keskin ve Ankara'da bulunduğu dönemlerde, sadece ruhani lider olarak değil; Türk milletinin bir ferdi olarak, maddi olarak da Milli Mücadele'yi desteklemiş, İkinci Kuvva-i Milliye birliği için birlik komutanı Çolak İbrahim Bey'in at, eyer, yiyecek gibi ihtiyaçlarını, Ortodoks Türklerden toplayarak Keskin kaymakamına teslim etmiştir. Papa Eftim ayrıca Çerkez Ethem ile de birçok kez görüşmüş ve onun elbise, çamaşır gibi ihtiyaçlarını Keskin kaymakamı aracılığıyla karşılamıştır. Ayrıca Keskin'de bir okulu hastaneye dönüştürerek yaralıların tedavi edilmesini sağlamıştır (Çetin, 2004, s.61).

Fener Rum Patrikhanesi'nin Yunanistan'ı destekleme konusundaki baskılarına ve çabalarına rağmen Papa Eftim ve 72 kilisenin Milli Mücadele saflarını seçmesi Mustafa Kemal'i de bir hayli etkilemiştir. Papa Eftim ile tanışmak isteyen Mustafa Kemal, Çerkez Ethem aracılığıyla Sivas Kongresi öncesi Papa Eftim'i Sivas'a davet ederek burada Milli Mücadele'de Ortodoks Türklerin yapabilecekleri faaliyetler hakkında uzun bir görüşme yapmıştır (Ercan, 1998, Sürgündeki Ortodoks Türkler, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>).

31 Mart 1922'de Ankara'da (Ekincikli, 1998, s.84) ilk Büyük Millet Meclisi binasının önünde, Mustafa Kemal'in isteği üzerine, bahçe duvarına çıkarak yaptığı konuşmada; (<http://www.ozturkler.com/forum/viewtopic.php?p=76833&sid=968f70e5fa275621b4c53766ee3f820f>) müttefiklerin yardımıyla kalkınan Yunan ordusunun, hiçbir neticeye varamayacağını, Türk milletinin sarsılmaz azim ve imanı ile, her türlü zorluğun üstesinden geleceğini veciz bir şekilde dile getirmiş (Çetin, 2004, s.63) ve konuşmasını "Yaşasın muzaffer Türk ordusu ve milleti!" sözleriyle bitirmiştir (<http://www.hed.org.tr/turk-ortodoks-patrikhanesi.htm>).

Çalışmalarına aralıksız devam eden Papa Eftim, Rumların yıkıcı propagandalarını önleyebilmek amacıyla Kayseri’de, İstimat Zihni ve Çenepoğlu Filip ile birlikte (Benlisoy ve Macar, 1996, s.57), üzerinde “TBMM Hükümetine Tabi Umum Anadolu Türk Ortodoksları Kilise Kongresi’nin Mürevvic-i Efkârıdır” ibaresi bulunan (Çetin, 2004, s.63), “Anadolu’da Ortodoksluk Sadası” (Microforms Projects in Ottoman, Persian and Arabic, November 2003, <http://www.lib.uchicago.edu/e/su/mideast/Ottoman03.pdf>) adlı gazeteyi yayımlamaya başlamışlardır. 22 Temmuz 1922’den 8 Nisan 1923’e kadar toplam 16 sayı olarak yayımlanan bu gazetede Ortodoks Türklerin düşünceleri dile getirilerek, Fener Rum Patrikhanesinin gerçek yüzü ortaya çıkarılmış, 21 Eylül 1922’deki Kayseri Kongresi’nin kararlarını Türk ve Dünya kamuoyuna duyurarak Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini desteklediğini ilan etmiştir (Ekincikli, 1998, s.184–186).

Kurtuluş savaşında dindaşlarını değil de kandaşlarını (Ayas, <http://www.turksolu.org/41/ayas41.htm>) destekleyen Türk Ortodokslarını savaştan sonra ne yazık ki acı bir sürprizle karşılaşmışlar, Lozan görüşmeleri esnasında 30 Ocak 1923’te, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan mübadele protokolü gereği Anadolu’daki Hıristiyan Ortodokslar ırkına ve kişisel isteklerine bakılmaksızın karşılıklı değişime tabi tutularak Yunanistan’a gönderilmişlerdir (Ercan, 1998 <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>). Çoğunluğunun soyu Türk olan bu insanların kendi öz topraklarından çıkartılıp yabancı topraklara gönderilmelerinde, mübadele antlaşmalarının temel ölçütünün din olarak belirlenerek ırk ayırımından söz edilmemesi büyük rol oynamıştır (Aygil, 2003, s.59).

Mübadeleden, Atatürk’ün isteğiyle 3 Ağustos 1924 de TBMM’den çıkarılan “Papa Eftim Teskeresi” adlı özel kanunla, İstiklal madalyası sahibi ve Atatürk’ün “Baba Eftim, bu memlekete bir ordu kadar hizmet etmiştir.” sözlerine mazhar olan Papa Eftim ile aile fertleri (Ercan, 1998, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>) ve Bodrumlu İstimat Zihni gibi birkaç isim muaf tutulmuştur (Çetin, 2004, s.71).

Yunanistan’a gönderilen Milli Mücadeleye katılmış Ortodoks Türkler ise, gittikleri yerlerde ne yazık ki kabul görmemişler, asıl vatanlarından uzakta bu yabancı topraklarda “Turko Sporos” yani Türk Tohumu olarak adlandırılmış ve

horlanmışlardır (Aygil, 2003, s.60). Buna rağmen topluluk gittikleri Yunanistan'da kendi içlerinde güçlü bir dayanışma oluşturmuş ve belki de Anadolu'yu hatırlamak için olsa gerek "Karaman" adını verdikleri bir yerleşim birimi kurmuşlardır. Ancak Yunanca öğrenmeye ve Yunanca ibadete mecbur edilen, Çocukları Antik Yunanlıların torunları olduğu masalı ile eğitilen, Literatürlerine rağmen köklerinden kopartılıp asimile edilmeye çalışılan, bu Ortodoks Türkler (<http://www.turkhaber.org/214.html>) sonunda baskılara ve ayrımlara dayanamayarak Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dağılmışlardır (Çetin, 2004, s.73).

Bunu dışında mübadele dışı bırakılan Batı Trakya'daki Müslüman Türkler ile İstanbul'daki Ortodoks Rumlar Etabli kabul edilmişler ve azınlık statüsünde sayılmışlardır. Bu statü gereği Türkiye'de Müslüman olmayan azınlıklar için tanınan haklar, Yunanistan tarafından kendi topraklarında bulunan Müslümanlara da tanınmış olduğu açık bir şekilde Lozan'da belirtilmiştir. Ancak bugün ne yazık ki Yunanistan Lozan antlaşmasını hiçe sayarak Batı Trakya'daki Türklere kötü muamelede bulunmakta, insan hak ve özgürlüklerini çiğnemektedir (Çetin, 2004, s.74).

6.2. Fener Rum Patrikhanesi'nden Ayrılma Sebepleri ve Geçmişten Günümüze Patrikhane ile Mücadeleleri

Papa Eftim önderliğindeki Türk Ortodoksları ile Fener Rum Patrikhanesi'nin ayrılışının ve birbirleriyle olan mücadelesinin belirleyici noktasını, Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Milli Mücadele hareketi oluşturmuş, başta Papa Eftim olmak üzere Türk Ortodoksları, Milli Mücadele'yi destekleyip Mustafa Kemal'in yanında yer alırken (http://www.turan.org/makaleler/Mehmet_cayirdag/sayfa4.htm) Fener Rum Patrikhanesi, Anadolu'daki bu hareketi desteklemediği gibi başta Yunanlılar olmak üzere işgalci güçlerle işbirliği yaparak (Çetin, 2004, s.74) Türk milleti açısından çok zor olan şartların daha da zorlaşmasına sebep olmuşlardır.

Türk milletinin zor günlerinde ona ihanet etmekten çekinmeyen Fener Rum Patrikhanesi, milli mücadelenin ardından kazanılan milli bağımsızlık sonrası Ankara

Hükümeti ile diyalog kurma çabasına girişmiştir. Bu çabalara kayıtsız kalmayan Ankara, Rum Patrikliği ile resmi diyalog kurması için Papa Eftim'i görevlendirmiştir (Çetin, 2004, s.79–80). Anadolu'da mübadeleden sonra Ortodoks cemaati kalmadığı için Keskin'de oturmayı anlamsız bulan Eftim hem Fener Patrikhanesiyle yakından mücadele edebilmek hem de Anadolu'dan İstanbul'a göçmüş Ortodoksları Fener Patrikhanesi'nin zararlı çalışmalarından koruyabilmek amacıyla bu görevi kabul etmiştir (Şahin, 1999, s.250). Bu amaçla İstanbul'a gelen Papa Eftim birçok Rum ve Ermeni ile görüşmüş, Patrikhane'yi Türk hükümetinin istediği çerçeveler içine sokmaya çalışmış, istedikleri yerine getirilmediğinde Türk hükümetinin verdiği yetkiyle, Sen Sinod meclisini ve Patriği üç defa görevinden azletmiştir (Cihangir, 1996, s.99,110). Ancak Patrikhane'nin Eftim'in son azil kararını Türk devletinin müdahalesi olarak göstermesi üzerine Patrikhane'den ayrılmış ve Patrikhane ile bütün ilişkilerini kesmiştir (Çetin, 2004, s.83).

Mücadelesinden vazgeçmeyen Eftim Fener Patrikhanesi'nin yaptığı faaliyetler ile İstanbul'daki Rumların karşı karşıya olduğu tehlikeleri anlattığı "Fener papazlarına açık mektubum" ve "Müdafaam" başlıklı iki muhtıra bastırmış ve İstanbul Rumlarına dağıtmıştır (Cihangir, 1996, s.165).

Papa Eftim'in 4 Eylül 1923 tarihinde yayınladığı ve broşür olarak dağıttığı muhtıra niteliğindeki beyannamesinde Fener Rum Patrikhanesi ile mücadelesinin sebeplerini şu şekilde açıklamıştır: "Fener papazlarının bir kısmı bilinen bir kısmı da bilinmeyen, nice nice fenalıkları, hele hükümetimize karşı düşmanca cephe almaları yalnız ben aciznenizi değil, siz Ortodoksları da çok müteessir etmiştir bilirim. Bu sebeptendir ki birçoklarımız Fener papazlarına karşı cephe almış bulunuyor, sırası geldikçe kendilerine karşı hoşnutsuzluğunuzu dile getiriyorsunuz bu hırs ve öfke sizleri dini, milli duygu ve imanınızın eseridir. O geniş cüppeli sözüm ona büyük ve aziz Metropolitleri, Patrikhane'mizin sakin havasını ve çevresini ne hale getirdiklerini, burada bilmem tekrar etmeme gerek var mıdır? Fener papazlarının kan ve soy kardeşlerimiz olan Türk milleti aleyhindeki çılgınca takibe kalkıştıkları iğrenç siyaset ve hareketler yüzünden, hiç şüphesiz ki pek haklı olarak uğranılan kayıpları ve sonuçları tekrar sayılıp dökülmeyecek kadar kara ve korkunç mağdurları da o nispette çoktur değil mi? Güneşin ışıkları herhangi bir şekilde ne kapanabilir ne de

unutulabilir! Bunları neden inkâr ile gizlemeye yalanlarla değiştirmeye uğraşalım” (Çetin, 2004, s.94–95).

Papa Eftim’in birer broşür şeklinde bastırıp dağıttığı bu beyannameler, Ortodoksların birçoğunu daldıkları gaflet uykusundan uyandırmış, uyanık olanları ise daha da cesaretlendirmiştir. Özellikle Galata Ortodoks cemaatinin gerek kendi içerisinde gerekse patrikhane ile olan anlaşmazlıklarını çözen Papa Eftim bu cemaat arasında hatırı sayılır bir konuma yükselmiş (Çetin, 2004, s.83,90) ve bu durumun neticesinde de Kiliselerin merkez ve mütevelli heyetleri kiliselerin idarelerini Papa Eftim’e vererek Fener Patrikhanesi’nden ayrılmaya karar vermişlerdir. Böylelikle Galata’da bulunan Panaiya, Hıristos, Aya Nikola ve Aya Yani Kiliseleri’nin başpapazlığını üzerine alan Eftim 14 Temmuz 1924 tarihinde toplanan kongre kararları sonucunda, Kayseri’de kurmuş olduğu Türk Ortodoks Kilisesini, Panaiya kilisesine naklederek yeniden hayata geçirmiştir (Şahin, 1999, s.254). Bu durumdan rahatsız olan Fener Patrikhanesi ise Papa Eftim’i Aforoz ettiği’ni söyleyerek, Başpapazlıktan aldığını ilan etmiştir (Çetin, 2004, s.83).

1925 yılında Patrik Grigoryus’un ölümünün ardından yapılan patrik seçimlerinden sonra eski Kayseri Metropoliti Amarsiyos, Erdek metropoliti Kirillos ve Adalar metropoliti Agatangelos 18 Mart 1926 tarihinde düzenledikleri ayinle, Papa Eftim’e Fener Patrikhanesi tarafından verilen Afaroz cezasını kaldırmış ve onu piskoposluk derecesine yükseltmişlerdir. Böylece Eftim bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi’nin başpiskoposu olmuştur.

Papa Eftim, Türk Ortodoks Patrikhanesi’nde yeni reformlara girişmiş, dua ve ilahileri, yani ibadeti, Türkçe yaptırmaya başlamıştır. Her vesileyle Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi’ni tanımadığını ilan eden Fener Patrikhanesi buna da şiddetle karşı çıkmış ve ibadetin Rumcadan başka bir dille yapılamayacağını ileri sürmüştür. Bununla da sonuç alamayan Fener Patrikhanesi bu sefer de Papa Eftim ve ailesiyle Türk Ortodokslara alenen saldırı ve küfürlere başlamıştır (Şahin, 1999, s.259–260).

Fener Rumları, Yunan uşakları ve eski arkadaşları tarafından defalarca mahkemelere verilmiş, para ile satın alınmaya çalışılmış, cemaatine ait Balıklı

Hastanesi ve diğler malları elinden alınmış ancak bunların hiçbirini onu davasından döndürememiştir (<http://www.ozturkler.com/forum/viewtopic.php?p=76833&sid=968f70e5fa275621b4c53766ee3f820f>).

Aksine o tüm bunlarla mücadele ederek bağımsız Türk Ortodoks Kilisesi'nin varlığını daha da esaslandırmış ve kuvvetlendirmiş, Türk Ortodokslarının milli ve dini bağımsızlıklarını sağlamış ve varlığını bütün medeni âleme tanıtmıştır (Şahin, 1999, s.260).

Papa Eftim'in ülkesi ve milleti adına gösterdiği mücadele ve yararlılıklar elbette bunlarla sınırlı kalmamış; Hatta Athenagoras'ın Patrik olmasından sonra Rum Patrikhanesi'nin Türk hükümeti ile kurduğu sıcak ilişkiler sonucu geri plana itilmiş, buna rağmen mücadelesinden vazgeçmemiş ve bunu da 1957'de başlayıp 1964'te kriz noktasına gelen Kıbrıs meselesinde düşüncelerini anlattığı şu bildiriyle açıkça ortaya koymuştur: “Kıbrıs Türk vatanının emniyet kilididir. Onun başka ellerde bulunması bizim için her zaman bir tehlikedir. Kıbrıs'ın taşı toprağı altmış bin Türk insanının kanı ile sulanmıştır. Vatan meselesinde azınlık, çoğunluk bahis konusu edilemez. Biz aynı düşünceyle Trakya'yı vaktiyle Yunanistan'a terk etmeyi uygun bulmuştuk. Aynı şekilde Yunanlılardan Kıbrıs üzerinde ısrar etmemelerini talep etmek hakkımızdır. Esasında Kıbrıs İngilizlere, bazı şartlar altında, geçici olarak verilmiştir. Kıbrıs'ın taksimi bir hükümet politikasıdır. Tamamının Türkiye'ye ait olduğu meselesi millet isteğı, bir millet idealidir. Taksim bir fedakârlıktır. Bu fedakârlığa dünya barışı için katlanacağız.”

“Bazı Türk gazetecileri beni Türk dostu Papa Eftim diye tanıtmak istediler. Kendilerine bunun yanlışlığını birçok defa izaha çalıştım. Bir yabancı, Türk dostu olabilir. Fakat benim gibi halis bir Türk'ün, bir yabancı Türk dostu gösterilmesinden incinmemek elde değildir. Ben Türk dostu Eftim değil, Türkoğlu Türk Eftim'im. Biz Hıristiyan Türkler de, bütün milletimizle beraber milli istiklalimize kavuştuk ve şimdi övünüyoruz. Ne Mutlu Türküm diyene!” (Çetin, 2004, s.99–100) sözlerinin sahibi Türkoğlu Türk Eftim 14 Mart 1968'de vefat etti (Şahin, 1999, s.261).

Papa Eftim'in vefatı üzerine yerine oğlu Turgut Erenerol, Papa II. Eftim adıyla 1968 yılında Patrik ve Başpiskopos seçilmiştir. İstanbul Tıp Fakültesi mezunu ve Amerika'da anestezi uzmanı olan Turgut Erenerol aldığı emaneti 23 yıl boyunca tam bir Türk milliyetçisine yakışır şekilde taşımış, 1991 yılında son yolculuğuna İstanbul Müftülüğü'nün Fatihası ile uğurlanmıştır (<http://www.hed.org.tr/turk-ortodoks-patrikhanesi.htm>).

1991 yılında abisinin ölümü üzerine görevi Papa III. Eftim adıyla devralan Selçuk Erenerol beyefendi, Türklüğün bütün meselelerinin içinde ve en önünde yer almış ancak ilgili ve yetkililerden beklediği ilgiyi görememiş, bu durumu protesto etmek için “temsil görevlerini” askıya alarak 2002 yılında ölümüne dek ilişkilerini Türk Ortodoks Patrikhanesi basın sözcüsü olan kızı Sevgi Erenerol vasıtasıyla yürütmüştür. Sağlığında kendi cemaatinde faydalanacağı halde “Ermeni ve Rumlara da yarayacak” düşüncesiyle “Uyum Yasaları icabı çıkarılan ve yeni hükümetin de önündeki bütün engelleri kaldıracağını ilan ettiği “Cemaat Vakıfları Yasasını” şiddetle protesto etmiştir (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 26.12.2002).

Milli mücadelemiz ile birlikte Fener Rum Patrikhanesi'nin kirli oyunlarını ortaya çıkarmak ve ilgililere sesini duyurmak için büyük gayret gösteren Türk Ortodoks Patrikliği, ilgili ve yetkililerden beklediği ve hak ettiğine inandığı ilgiyi görememiş, kamuoyundan gerekli desteği alamamış (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 26.12.2002) olmasına rağmen günümüzde de Atatürk ilke ve inkılâplarına samimi olarak bağlı olduklarını değişik zamanlarda ve olaylar karşısında dile getirmekten çekinmeyen bir felsefeyle milli hassasiyetlerini sürdürmektedir. Bugün Patrikliğini Paşa Ümit Erenerol'un (<http://www.turkatak.gen.tr/media/dosya6.pdf>) Halkla ilişkiler ve Basın Sözcülüğünü ise Sevgi Erenerol'un yürüttüğü Patrikhane milli konularda son derece hassas davranmakta, özellikle misyonerlik ve diğer kiliselerin bazı rahatsızlık verici çalışmaları karşısındaki duruşuyla takdir toplamaktadır (Erzurumlu, http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Makale_Nu=OKYSJAOYHGUH*%2FE%2FDRO%2FD%2F%2FB%2FWI%2FGSORLHBQGALVEEO*F-C%2FB%2COQ&B1=Makaleye+Bak&Tip=Makale).

6.3. Hıristiyan Türk Birliğinin Önemi ve Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin Rolü

Bilindiği gibi Türk dünyası Avrupa'nın iç kesimlerinden Orta Asya'nın doğu kesimlerine kadar çok geniş bir coğrafyayı içine almaktadır. Yaklaşık 10 milyon kilometrekarelik alanda 250 milyonu aşan nüfusu ile Türk dünyası şu an ve gelecekte büyük potansiyele sahiptir. Bu geniş coğrafya içerisinde ve uzun yıllar süren suni ayrılıklar sonucunda inanç bazında da farklılıklar oluşmuştur. Bağımsızlığa kadar geçen sürede, inançların ve mikro milliyetçiliğin, özellikle hâkim güçler tarafından yaygınlaştırılmak istendiği göz önünde tutulursa, konunun önemi daha iyi anlaşılır. Özellikle doğu bloğunun çökmesinden sonra söz konusu coğrafyada psikolojik sahada bir boşluk oluşmuştur (Erzurumlu, http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Makale_Nu=OKYSJAOYHGUH*%2FE%2FDRO%2FD%2F%2FB%2FWI%2FGS%2FORLHBQGALVEEO*F-C%2FB%2COQ&B1=Makaleye+Bak&Tip=Makale).

Ortaya çıkan bu boşluğu Türk Ortodoks Patrikhanesi elinden geldiğince doldurmaya çalışmış ve halen de çalışmaktadır. Sovyetler Birliği hâkimiyeti altında yaşamış olan Yakutlar, Hakaslar, Gagavuzlar ve Çuvaşlar gibi çoğunluğu Hıristiyan Türk boylarının aralarında bir organizasyonun yapılması ve kendi birliklerine kavuşturulması hayati bir önem arz etmektedir (Çetin, 2004, s.133).

Türkiye'nin kuzeyden ve Balkanlardan bir Ortodoks çemberi içerisine alınmaya çalışıldığı, bunun için de Fener Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks âlemini kendi çatısı altında toplamaya uğraş verdiğini (Evin ve Çalışkan, 2005, s.9) daha önceki bölümlerde belirtmiştik. İşte bir taraftan ekümeniklik iddiası ile Fener Patrikhanesi, , diğer taraftan Türk toplulukları üzerinde yılların mirasını taşıyan Rus Ortodoks Kilisesi, bir diğer taraftan da farklı farklı Hıristiyan misyoner grupları 70 yıldan fazla bir süredir “dinsizlik propagandası” altında kalan bu insanlara yönelik çalışmalar içerisinde bulunmakta ve bu çalışmalarını yoğunlaştırarak sürdürmektedirler. Bütün bunlar Hıristiyan Türklerin yabancı güçler tarafından, kendi insanlarına karşı kullanılma imkânı sağlamaktadır (Çetin, 2004, s.141–142).

Günümüzde başta Gagavuzlar, Çuvaşlar, Kreşin Tatarları, Yakutlar ve Sorlar olmak üzere 10 milyon kadar Hıristiyan Türk bulunmaktadır. Bağlı oldukları kiliseler tarafından yönlendirilen Türk Hıristiyanların, oluşturulacak bir Türk birliği çatısı altında toplanmaları her zamankinden çok önem arz etmektedir. Onların; Fener Rum Ortodoks veya Rus Ortodoks Patrikhaneleri'nin insafına terk edilmemeleri çok önemlidir. Maruz kalınan yoğun baskılara rağmen Türklüklerini koruyarak günümüze gelmiş bulunan bu soydaşlarımızın, kendilerini koruyabilmeleri ve karşılaştıkları zorluklarla mücadele edebilmeleri bir birlik çatısı altında toplanması ve bu birliğin Türk Ortodoks Kilisesi koordinatörlüğünde gerçekleştirilmesi önemle üzerinde durulması gereken konulardan biridir (Milliyet Gazetesi, 27 Mart 2000).

Bu gerçeklerin ışığı altında Hıristiyan Türklerin arasında bir birlik oluşturulması ve Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin de buna öncülük etmesi maksadıyla, 2000 yılında sekizincisi düzenlenen Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'nda önemli adımlar atılmış, Türk ailesinin bir parçası olan gayri Müslim Türk boylarının kendi inançları çerçevesinde teşkilatlanmaları ve kültürlerini yaşatmaları için her türlü yardımın verilmesi, Gagavuz, Çuvaş ve diğer Ortodoks inanca sahip Türklerin, Türk Ortodoks Patrikhanesi etrafında toplanması sonuç bildirgesinin maddeleri arasında zikredilmiştir (Zaman Gazetesi, 27 Mart 2000).

Hıristiyan Türklerin hem kendi aralarında hem de diğer Türklerle iletişim kurmasında milli bir kimlik taşıyan Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin öncülük etmesi çok önemlidir. Türk Patrikhanesi'nin ön plana çıkartılması ülkemiz için de bir kazanç olacaktır. Ancak bu gerçek ya görülüyor ya da gösterilmiyor olacak ki Türk Ortodoks Patrikhanesi bugün bulunması gereken konumdan hayli uzaktadır. Gereken maddi ve manevi desteği görememektedir (Çetin, 2004, s.135,142).

Oysa ülkemizin içinde bulunduğu şartlar, Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin her sahada desteklenmesini zorunlu kılmaktadır. Millilik özelliği nedeniyle tüm uluslar arası kuruluşların göz ardı ettiği; Ülke içerisinde batı kültürü temsilcilerinin

Protestan, Rum, Ermeni ve Süryani kiliseleri ile yakın işbirliğine girdiği günümüzde Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin yürüttüğü mücadeleye verilecek destek stratejik önem taşımaktadır (Erzurumlu, http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Makale_Nu=OKYSJAOYHGUH*%2FE%2FDRO%2FD%2F%2FB%2FWI%2FGSORLHBQGALVEEO*F-C%2FB%2COQ&B1=Makaleye+Bak&Tip=Makale).

YEDİNCİ BÖLÜM

7. TÜRKİYENİN İZLEMESİ GEREKEN POLİTİKALAR VE BU POLİTİKALAR ÇERÇEVESİNDE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

ABD'nin “Yeni Dünya Düzeni Projesi” Rusya ve Ortodoks âlemi kadar, hatta onlardan daha fazla Türkiye’yi ilgilendirmektedir. Şayet Türkiye gereken hassasiyeti gösteremezse bunun faturası ne yazık ki İstanbul ve Trakya bölgesinin elimizden çıkması demek olacaktır. Peki o zaman Türkiye bu sonucu değiştirmek için ne yapmalıdır? Bu sorunun cevabı, Fener Rum Patrikhanesine verilecek olan “Ekümeniklik Payesi” ve akabinde gelecek olan “Vatikan Statüsü” ile ilgili takip edilecek Projelere karşı üretilecek kararlı, stratejik ve esnek politikalarda aranmalıdır (Çelik, 1998, s.33–34).

Bazı çevrelerin savunduğu gibi Patrikhane'nin isteklerine ılımlı yaklaşarak Türkiye'nin imajının düzeleceğini beklemek (Durmaz, 2002, b.5, s.9), Ekümenik statüdeki bir Patrikhane'nin Türkiye'ye dış dünyada siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda fayda sağlayacağına inanmak (Çelik, 1998, s.21) tarihten ders almayarak başka ülke devlet başkanları ile aynı fotoğrafta yer alma ile Türkiye'nin itibarının artacağını düşünenlerle aynı zihniyeti taşımaktan öte başka bir anlam ifade etmemektedir (Durmaz, 2002, b.5, s.9).

Türkiye dış politikada, Balkanlar ve Karadeniz’de Bir Ortodoks çemberinin kıskacı altına alınmak istenmektedir. Slav/Ortodoksların bir Patrikhane tarafından yönetilmeleri Türkiye için hayati tehlike arz etmektedir ve Türkiye'nin menfaatlerine aykırıdır (Evin ve Çalışkan, 2005, s.9).

Tüm bu şartlar ve Prof. Dr. Fahir Armaoğlu'nun : “Lozan antlaşması'nın 38. maddesi bütün Türk vatandaşlarının din, mezhep ve inanç hürriyetlerinden söz ederken bu hürriyetleri ve bu hürriyetlerden doğan hakları “kamu düzeni” şartına

bağlamıştır. Kamu düzeni şartı modern kamu hukukunda devlet egemenliğinin en tabii ve en temel yetkilerinden biridir. Hiçbir devlet hürriyetin kullanılması pahasına kendi kamu ve toplum düzeniyle güvenliğinin tehlikeye girmesine göz yumamaz.” değerlendirmesi (Sofuoğlu, 1996, s.230) altında Patrikhane ve onun uzantısı HRO hususunda uygulamak zorunda olduğumuz aktif, esnek ve manevra kabiliyeti yüksek politikalarımızı şu esaslar çerçevesinde şekillendirmeliyiz:

1. Lozan Türkiye'nin kuruluş senedir (Yıldırım, 2004, s.295). Lozan'da tespit edilen ve bugüne kadar uygulanan Patrikhane politikası devlet politikası haline getirilmeli, hükümetlerin keyfi davranışlarına bırakılmamalıdır (Evin, 2005, s.8). Türk Devletinin ve milletinin menfaatleri açısından, oy veya parti çıkarı uğruna, sonradan onarılmayacak tavizler verilmemelidir (Emirhan, 1995, s.42).
2. Lozan'a göre Patrik'in görevinin Türkiye'de bulunan Ortodoksların dini temsilcisi olduğu, başka hiçbir sıfatının bulunmadığı, Patrikhane'nin de Eyüp Kaymakamlığı'na bağlı bir dini müesseseden başka bir vasıf taşımadığı sık sık belirtilmeli ve bu konuda patrik devamlı ikaz edilmelidir (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 29.05.2005). Patrik Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerince muhattab alınmamalıdır (Kılıç, 2003, b.5, s.8).
3. Yurt dışında temsil yetkisi bulunmayan Patrik'in yurt dışına çıkışlarında sade bir Türk vatandaşıma uygulanan işlemler uygulanmalı, ayrıca gidilecek ülkede yapacağı faaliyetler takip edilmelidir.
4. Patrik'e yurtdışına çıktığında, o ülkedeki Türk sefaretleri ile koordinasyon yapma mecburiyeti getirilmeli ve gerekirse gezi ve konuşmaları kontrol edilmelidir. Yurt dışı davetlerde, davet eden ülkeden Patriğin muhtemel gezi programı istenerek ve Patrik'in resmi bir sıfatı olmadığı ikaz edilerek ilgili ülke ve olağanüstü misafir programı tatbik eden ülkeler şiddetle uyarılmalıdır (Emirhan,1995, s.41).
5. Patrikhane'nin Rumca yazılan defterlerine paralel olarak kontrol için Türkçe defter tutması istenmeli, harcamaları ve gelirleri kontrol altına alınmalı, dış ülkelere para yardımı almasına mani olunmalıdır.
6. Patrikhane'nin kapalı olan orta kapısı kullanıma açtırılmalıdır.

7. Patrik'in ite ve dışta hiçbir toplantı veya konferansta ekümenik unvanı kullanmasına izin verilmemeli, kendisi de ikaz edilmelidir. Patrikhane'nin tertipleyeceği ve uluslar arası hüviyette olan toplantılara mümkün olduğu kadar izin verilmemeli, şayet buna muvaffak olunamıyorsa, toplantı kontrol altına alınmalıdır.
8. Diyanet İşleri Başkanı'nın, Patrikhane tarafından yapılan hiçbir toplantı, konferans, seminer ve etkinliğe katılmaması sağlanmalıdır.
9. Patrikhane ile ilgili olarak dışarıdan gelebilecek baskılara karşı dış devletlerin Patrikhane'ye yönelik dilek ve temennileri i işlerimize müdahale sayılarak usulüne uygun şekilde reddedilmelidir.
10. Patrik seğiminde, Patrik'in Türk vatandaşı olması hususundan hiçbir şekilde taviz verilmemelidir.
11. Patrikhane'nin kilise açma ve onarma girişimleri Kültür Bakanlığı'nın yetki alanında olduğu belirtilerek önlenmelidir (Durmaz, 2002, b.5, s.11–12).
12. Rum Ortodoks kiliselerinin dışında kalan diğer Ortodoks Kiliseler (Kıpti, Süryani, Habeş, Bulgar, Sırp, Rus, Ermeni ve Nasturi kiliseleri) ile Vatikan'ın, Fener Patrikhanesi'ne verilecek Ekümeniklik Statüsünü kabul etmeleri düşünülemez. Ancak ABD'nin baskılarıyla konuya sessiz kalmaları muhtemeldir. Ama böyle bir şeye imza koymaları veya Fener'e bağlanmaları "dinen" mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye zaman kaybetmeden bu kiliselerle temasa geçmeli ve onlarla işbirliği yapmalıdır.
13. Komünist ideolojinin iflasından sonra, Rusya iki temel üzerine yeni yapılanmasını bina etmektedir. Bunlar Rus milliyetçiliği ve Ortodoks Kilisesidir. ABD Ortodoks Kiliselerinin Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlanmasını sağlamak suretiyle Rusya'nın elinden bu kozu almak niyetindedir. Ancak Rusya bu durumun farkındadır ve şimdilik siyasal yollardan olmasa da, kilise vasıtasıyla açıkça tavrını ortaya koymuştur. Türkiye Rusya'nın bu tavrını dikkate alarak Rusya ile işbirliği içerisine girmelidir. Rusya'nın etkisiyle Sırp ve Bulgar kiliselerinin de Fener Patrikhanesi'ne açık cephe alacağı aşikardır. Hatta

Türkiye Vatikan ve Rusya ile bu konuda müşterek hareket etmenin yollarını araştırmalıdır (Çelik, 1998, s.34–38).

14. Moskova Patrikliğinin Fener patrikhanesi ile rekabetinden (Cevizoğlu, 2005, s.93) faydalanarak Rusya ile bu konuda işbirliğine gidilmeli ve Fener Patrikhanesi'nin ekümenikliğine karşı Moskova, Ukrayna, İskenderiye ve Antakya Patrikliği nezdinde girişimlerde bulunulmalıdır (Evin ve Çalışkan, 2005, s.8).
15. Sen Sinod meclisindeki altı yabancı uyruklu din adamının görevine son verilerek derhal yurtdışına çıkmaları istenmelidir (Kumkale, Önce Vatan Gazetesi, 29.05.2005).
16. ABD'nin "Üç İstanbul" gibi bölücü projeleri durdurulmalıdır.
17. Anadolu'daki mevcut yapının, Türkiye'nin aleyhine bozulması, Lozan'a aykırı biçimde cemaat olmayan yerlerde kiliselerin açılması, metropolit atanması, Hıristiyanların yerleştirilmesi vb. girişimlerinin sonuçsuz bırakılması için her türlü idari ve hukuki tedbir alınmalıdır (Yıldırım, 2004, s.295–296).
18. Metropolit sayısı Lozan'da Rumların kalabileceği belirtilen bölgelere göre azaltılmalıdır. Buna göre Patrikhaneye bağlı metropolitlik sayısının altıya düşürülmesi gerekmektedir (Birincisi İstanbul başpiskoposu yani patrik olmak üzere, Kadıköy, Adalar, Tarabya, Gökçeada ve Beyoğlu başpiskoposlukları) (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=21524>).
19. Yunanistan Devleti Batı Trakya meselesinde Lozan'ı tanınamakta ve uygulamamakta ısrar etmektedir. Lozan'ın mütekabiliyet ilkesi gereği, Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerinin hak ve özgürlüklerine saygılı davranması; ülkemizde verilen hakların aynısının oradaki Müslüman Türk azınlığa da tanınması (Bostan, <http://www.yurtseven.net/Meclis/MeclisYazilar.asp?islem=yazigoster&yazi=86>) kısacası Batı Trakya'da Lozan'ın uygulanmasının sağlanması için gerek Yunanistan Devleti nezdinde gerekse uluslararası kuruluşlar nezdinde her türlü girişim yapılmalıdır (Yıldırım, 2004, s.296).

- 20.** Patrikhane'nin yeni arazi ve binalar edinmesi hususunda hassas olunmalı (Durmaz, 2002, b.5, s.11–12) Patrikhane'nin çevresindeki binaları istimlak etme hususu tapu müdürlükleri ve belediyelerce takip edilmeli ve buna izin verilmemelidir (Emirhan, 1995, s.41–42). Yabancıların toprak ve mülk edinmeleri masaya yatırılmalı, stratejik alımlar ve ileriye dönük olarak ulusal güvenliği tehdit edeceği saptanan yabancı unsurların eline geçmiş gayrimenkul ve araziler kamulaştırılmalıdır (Yıldırım, 2004, s.296).
- 21.** Avrupa Birliği'nin Türkiye'de yeni azınlıklar yaratma girişimine karşı tedbirler alınmalı ve Lozan'a sahip çıkılmalıdır. Cumhurbaşkanımız Ahmet Nejdet Sezer'in 29 Ekim 2004 tarihinde Cumhuriyet Bayramı davetinde söylediği: "Azınlıklar konusundaki tartışma hukuksaldır. Türkiye, vatandaşlık esasına dayalı bir yapı benimsemiştir. Etnik esasa dayalı değildir. Türkiye'deki azınlıklar Lozan'da belirlenmiştir. Lozan değişmez." sözleri ilke olarak benimsenmelidir (Şimşir, Kasım 2004, s.17).
- 22.** Patrik'in Lozan'ı aşan bütün girişimleri, Türkiye'nin kendisini görevden alma hakkını da tahakkuk ettirmektedir. Türkiye daha önce de, vatan hainliği yapan Sen Sinod Meclisi üyeleri Patrik Athenagoras'ın vekili Emilyanos ve Metropolit Canovalis'i 1964 yılında sınır dışı ederek Yakovas'a 1958 yılında yurda girme yasağı koyarak bunu yapabileceğini göstermiştir.Yıllardır perde arkasından Ortodoks dünyasının birliğini sağlaması için yetiştirilen 270. Patrik I. Bartholomeos'u, Türkiye atadığı gibi görevden almalıdır. Bu, Patrikhane'ye Lozan'da belirlenen statünün dışında, güç ve sıfat kazandırmaya çalışanların heveslerini kursaklarında bırakacağı gibi, bundan sonra patriklik makamına gelecek ruhbanların da, Türkiye içinde uluslararası bir statü taşıyan "cihan patrikliği-Ekümeniklik" ilan etme hülyalarına kapılmalarını engelleyecektir. Patrikhane, 70 milyonluk Türkiye'de, 3 bin Ortodoks'un artık "Bizans Devleti'nin başşehrini diriltemeyeceklerini" öğrenmelidir. (Başyurt, 1995, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>)
- 23.** Fener Patrikhanesi'ne gelen Yunan devlet adamlarına, Batı Trakya Türklerine yapılan muamele ile eşdeğer muamele yapılmalı, ellerini kollarını sallayarak Fener Patrikhanesi'ne girip çıkmalarına mani olunmalıdır.

24. Bizans isimlerini taşıyan hiçbir evrakın patrikhane dışına çıkarılmasına izin verilmemelidir.
25. Türk toplumuna Patrikhane konusu görüntülü ve yazılı basın vasıtasıyla anlatılarak halk bilinçlendirilmelidir (Emirhan, 1995, s.41–42).
26. Orta öğretim ders kitaplarında Kurtuluş Savaşında azınlıkların ve özellikle Fener Rum Patrikhanesinin zararlı faaliyetlerine daha fazla yer verecek konular müfredata konulmalıdır.
27. Türk Ortodoks Patrikhanesine gereken önem verilerek desteklenmelidir (Kılıç, 2003, b.5, s.9).
28. Türk Hukuk Sistemine göre Heybeliada Ruhban Okulu'nun yüksek kısmı, ancak, YÖK'e bağlı olarak ve devlet üniversitelerinden birisinin çatısı altında açılabilir (Bostan, <http://www.yurt-seven.net/Meclis/MeclisYazilar.asp?islem=yazigoster&yazi=86>). Bu olmazsa olmaz bir koşuldur. Heybeliada Ruhban Okulu'nun uluslar arası bir okul olarak özel bir statüde açılması mümkün değildir. Bu konuda dışarıdan gelen ve gelebilecek her türlü baskıya karşı konulmalıdır. Çünkü 21. yüzyıl Cumhuriyet Türkiye'sinde, tarikat kampı, okulu olamayacağı gibi keşiş okulu ve keşişliğin de olması mümkün değildir (Yıldırım, 2004, s.296).
29. Liderliği altındaki Evrensel Kiliseler Ağı ile Patrikhane en büyük evrensel kozumuzdur. Bu kozu harcamamak için, hangi platformda olursa olsun, Kıbrıs, Ege, Batı Trakya ve Patrikhane sorunları, tarafımızdan asla tek tek değil, topluca ele alınmalı; evrensel koz büyük bir ustalıkla kullanılmalı ve asıl, ilk üçü çözüme kavuşturulmadıkça dördüncüsü masaya yatırılmamalıdır. Helenizm karşısındaki Türk politikası bu temel ilkeye dayalı olmalıdır (Baloğlu, 2003, s.25).
30. T.C. devleti, laik bir hukuk devleti olarak dışarıdan gelen baskılar ne olursa olsun meseleyi hukuki zemin içinde ele almalı ve hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirmelerini yapmalıdır. HRO uzun zamandır insan hakları, azınlık hakları başlıklarıyla, yanlış bilgilendirmelerle gündeme otururken, TC devletinin gerçeği hem iç hem de dış kamuoyuna bildirmesi ve HRO için talep edilen

statünün neden Türk hukukuna ve uluslar arası hukuka aykırı olduğunu açıklaması gerekmektedir. Türkiye’yi kendi egemenlik alanı içinde uluslar arası teoloji eğitimi veren bir okul açma konusunda zorlayıcı ya da bağlayıcı hiçbir uluslar arası norm bulunmamaktadır. Bu meseleyi siyasi bir mesele olarak görmek ve açmayı düşünüyoruz diyerek oyalama siyaseti gütmek, Türkiye’yi sadece zora sokmaktadır. Unutulmamalıdır ki hukuk kuralları istisnasız herkes için geçerli olan kurallardır ve kişiye özel muamele yapılmamalıdır (Özel, Cumhuriyet Gazetesi, 12 Nisan 2006).

Lozan Barış Antlaşması’nda İstanbul Rumları için sayılan haklardan Batı Trakya Müslüman Türklerinin de yararlanacağı 45. maddede garanti altına alınmıştır.

Batı Trakya’da Ruhban Okulu ayarında bir okul açılmadan ve Batı Trakya Türklerinin okullarına tamamen Yunanlı öğretmenler tarafından öğretmen yetiştiren Selanik Özel Pedagoji Akademisi kapatılmadan, Ruhban Okulu'nun açılmasına izin verilmemelidir.

İki-üç bin kişi kaldıklarını, kiliselerinin cemaatsiz kaldığını iddia eden patrik bir yandan da Ruhban Okulu’nu açmaya çalışmaktadır. Cemaat yoksa bu okula ne gerek var? Okulun öğrencileri kimler olacaktır? Batı Trakya’da cemaat olmasına, okullara ihtiyaç olmasına rağmen, örneğin; anaokullarına, ilköğretim okullarına, liselere ve özel yabancı dil kurs okullarına ihtiyaç olmasına rağmen, eğitim fakültelerinden formasyon derslerini alarak mezun olan öğretmenler olmasına rağmen, Yunan idaresi tarafından Batı Trakya Türkü oldukları için kendilerine çalışma izni, okul açma izni verilmemekte, tarlada çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar. Lozan Antlaşması’na göre sadece İstanbul Rumlarının dini lideri olması ve siyaset yapmaması gereken patrik, Türkiye sınırları dışına çıkınca hem siyaset yapmakta hem de “ekümenik” olduğunu iddia etmektedir. Ruhban Okulu eğer açılacaksa, Batı Trakya’daki Eğitim, Müftülükler sorunu gündeme getirilmeli ve en önemlisi de Selanik Özel Pedagoji Akademisi kapatılmadan, Heybeli Ada Ruhban Okulu'nun açılması sözü dahi ağza alınmamalıdır (<http://www.ravda.net/include.php?path=forum/showthread.php&threadid=22895&PHPKITSID=08fa7b1ad7d8c5871828447e1382f701>).

Belki de bu saydıklarımızın bir kısmı ülkemizin dış ilişkileri ve uluslararası konjonktür açısından uygulanamaz gibi görünse de politika sanatının esnekliği ve kıvraklığı kullanılarak ülkemizin menfaatleri doğrultusunda mümkün olan en iyi ve en sağlıklı çözüme ulaşılmalıdır (Emirhan, 1995, s.42). Aslında tüm bu çözüm önerileri ve önlemler bir yana, bu konudaki en uygun çözüm, Atamızın bıraktığı yerden devam ederek Patrikhane'nin kendi arzusu ile Ayranoz'a veya arzu ettiği başka yere nakledilmesine katkıda bulunmaktır. Ancak Evrensel kiliseler ağının başı olarak arkasını büyük devletlere dayayan Patrikhane'yi Türkiye dışına tek taraflı bir kararla bizim çıkarmamız bugünkü koşullarda olanak dışıdır. Bu ancak kendi arzusu ile olabilir. Ne var ki bu kolay değildir. Çünkü Patrikhanenin ülkemizden ayrılması ile Helenizm davası çıkmaz sokağa girmiş olacaktır. Yunan Devleti anayasası buna izin vermez; kiliseler ağı ve arkasına dayadığı büyük devletler ayağa kalkar. Bu da karşımızdaki gücün Yunanistan olmadığı açık delilidir. O halde çözüm Patrikhane'nin sembolik ve süigeneris bir kurum olarak ülkemizde kalmasına izin vermeye devam etmek, ama ona tüzel kişilik kazandıracak hiçbir hak ve ödün vermemektir (Baloğlu, 2003, s.35).

SONUÇ

Tarihinde hiçbir dönem ekümenik hale gelemeyen (Kılıç, 2003, s.VI) Fener Patrikhanesi'nin Ekümeniklik iddiaları yeni değildir. 451 yılındaki Kadıköy Konsili'nden itibaren, devlet kilisesi olarak bu iddiaya kalkışmış; ancak tarih içerisinde en güçlü olduğu dönemlerde bile bu iddiasını gerçekleştirememiştir. Aslında dinen patriklik statüsünde bile olmayan Fener Rum Patrikhanesi'nin, önce Patriklik sonra da Ekümeniklik seviyesine yükselmesi tamamen siyasi zaruretlere kaynaklanmış ve bu unvanları başta Roma Kilisesi olmak üzere, hiçbir kilise tarafından kabul edilmemiştir. Çünkü ekümeniklik sıfatı tarih boyunca siyasi bir statü değil dini bir statü olagelmıştır. Bu sıfat, tüm Hıristiyan âlemince tartışmasız olarak kabul edilen ve 325 yılında İznik'te toplanan ilk Ekümenik Konsilde üç kilisenin (Roma, Antakya ve İskenderiye) hakkı olarak tespit ve tescil edilmiştir. Bu tespit ve tescilde “bu kiliselerin İsa'nın Havarilerince kurulduğu; yani Apostolic kökenli oldukları” kriteri temel olarak alınmıştır (Çelik, 1998, s.44, 96).

Bununla birlikte Kadıköy Konsili Hıristiyan âleminde bir daha birleşmemek üzere parçalanmalara sebebiyet vermiştir (Çelik, 1998, s.65). Nihayetinde kendilerini Katolik (Evrensel) gören Batı (Vatikan) kiliseleri ile kendilerini tek ve gerçek Hıristiyan gören Ortodoks Doğu (İstanbul) kiliseleri arasındaki siyasal ve dini çekişme sonucu 1054'te iki kilise birbirinden kesin bir biçimde ayrılmıştır (http://www.orkun.com.tr/asp/toplanti.asp?tanım=!P*R/YYPYDIWUHLAJS/OAA/WATDU!).

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1453'te İstanbul'un fethiyle Türklerin hâkimiyetine giren Patrikhane için yeni bir dönem başlamış, Fatih'le birlikte hayal bile edemeyeceği haklara ve imtiyazlara kavuşmuştur (Sofuoğlu, 1996, s.11). Katolik Avrupa'nın, Ortodoks dünyasıyla bütünleşme çabaları, İstanbul'un fethiyle önlenmiş, Balkanları da tamamen ele geçirmek suretiyle Fatih, kısa zamanda Ortodoksları himayesi altına almıştır (http://www.theottomans.org/turkce/tarihce/fatih_sultan.asp). Ancak Osmanlı Devleti'nin dinsel azınlıklara tanıdığı birtakım hakların bir gün milli haklar haline dönüşerek kendisine karşı silah olarak kullanılabilmesi hiçbir zaman hesap edilmemiştir. Devlet güçlü oldukça iyi işleyen bu sistem devletin zayıf olduğu

anlarda Avrupa Devletleri'nin uyguladıkları politikalar sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun gerek iç gerekse dış ilişkilerinde en büyük zayıflık noktasını teşkil etmiştir (Sofuoğlu, 1996, s.220–221). Nitekim Tarih sahnesinden silinmek üzereyken Türk hâkimiyetine giren ve bu sayede tarihindeki en itibarlı dönemine ulaşan Patrikhane, Fatih'e ve Türklere şükran borçlu olması gerekirken, kin ve nefret duygularıyla yoğurduğu Bizans ruhunu asla terk etmemiş (Kılıç, 2003, s.IV) üstüne üstlük Mora isyanından Yunanistan'ın bağımsızlığına, Pontus isyanından Milli mücadelede ihanete varan faaliyetlerin tezgâhlayıcısı olmuştur.

Milli mücadelenin zaferle sonuçlanmasının ardından Lozan'da Patrikhanenin Türkiye sınırları dışına çıkarılması için çok çaba sarf edilmişse de İngiltere ve Yunanistan'ın şiddetli direnci karşısında buna muvaffak olunamamış ancak uzun süren görüşmelerin sonucunda siyasi ve cismani faaliyetlerde bulunmamak, sadece Rumların dini görevleriyle uğraşmak şartıyla Patrikhanenin Türkiye'de kalmasına izin verilmiştir (Emirhan, 1995, s.37).

Ancak Fener Rum Patrikhanesi, tek başına bir kurum olarak Lozan Antlaşması'nda yer almamıştır. Yani Lozan Antlaşması, Patrikhaneyi ne ismen ne de özel bir şekilde zikrederek bununla ilgili bir hüküm koymamıştır. Yani Ortodoksların sözde Ekümenik Patrikliği bir ibadet kurumu olarak Lozan Antlaşması'nda herhangi bir teminat ve koruma altına sokulmamış, yapılan sözlü anlaşmaya göre de; Patrikhanenin İstanbul'da kalması, dünya işlerine karışmaması şartına bağlanmıştır. Patrikhanenin tek sığınağı, “Türk Hükümeti'nin ve Türk milletinin hoşgörüsü” olarak öngörülmüştür (Kılıç, 2003, b.3, s.19).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de, hiçbir din ve kültürü baskı altına almamayı bir gelenek haline getirmiş ve bunu anayasal hak haline dönüştürmüştür. Fener Rum Patrikhanesi, Türkiye'nin bu hoşgörülü politikası sayesinde varlığını bugüne kadar sürdürmüştür. Ancak bütün bunlara rağmen patrikhane, Türkiye Cumhuriyeti'ni bölmek ve parçalamak isteyen başta Yunanistan olmak üzere birçok ülke ile gizli ilişkiler içine girmiştir (Gökçen , http://turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html).

2'nci Dünya Savaşı'nın ardından Stalin'in Rus Kilisesi üzerindeki baskıyı hafifletmeye başlaması, buna karşılık kilisenin de Komünizme muhalefetten vazgeçmesi (Durmaz, b.3 s.16) Moskova'yı Ortodoks Ekümenikliğini Rus Ortodoks Patrikliğine geçirerek bütün Ortodoks kiliselerini Moskova Patrikliği etrafında toplama gayret ve düşüncesi içerisine sokmuştur (<http://www.turkatak.gen.tr/media/dosya6.pdf>). Buna karşılık olarak devreye giren ABD'nin Fener Rum Patrikhanesi'ni Balkanlardaki politikasının merkezine oturarak desteklemeye başlaması uzun yıllar Yunanistan'la ikili bir sorun gibi gözüken Patrikhane meselesini artık Türkiye-ABD ilişkilerinin bir ögesi durumuna getirmiştir. Zira Patrikhane'nin uluslar arası bir güvence arayışının çözümünün Yunanistan değil ABD olması Patrikhane açısından mantıklıdır. Çünkü bu konuda Yunanistan'ın "hamiliğine" hem Türkiye ile Yunanistan arasındaki tarihi ve konjonktürel sorunlar engeldir hem de bu "evrensel" devlet Patrikhane açısından daha avantajlıdır. ABD'nin Yunanistan gibi milliyetçi ya da teolojik beklentileri de yoktur. ABD Balkanlarda Müslüman azınlıklar ile ilgili sorunlarını Türkiye'nin yardımıyla çözerken, Ortodoks/Slav ulus ve azınlıklarla ilgili sorunların halli için Yunanistan ve Patrikhane'nin yardımını kullanmak istemektedir (Durmaz, b.5, s.5).

SSCB'nin dağılmasından sonra ABD, AB ve Yunanistan tarafından gerçekleştirilmek istenen ve Fener Patrikhanesi'nin de arzuladığı plan, Patrikhane'nin Vatikan statüsüne ulaştırılarak Slav Ortodokslarının yeniden Rusya'nın kontrolüne girmesine engel olmak ve kendi kontrolü altında tutmaktır (Durmaz, b.5, s.6).

Ortodoks Rumların bir azınlık kilisesi durumundaki Fener Rum Patrikhanesi, bugün hala bulunduğu statüyü kabullenememekte, kendisini Osmanlı Devleti'nin vermiş olduğu statüde kabul etmekte ve bu şekilde uluslararası zeminlerde meşruiyet aramaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yasalarına tabi olan Fener Rum Patrikhanesi artık, Osmanlı Devleti dönemindeki gibi imtiyazlı bir statüye sahip değildir. Ancak son 20 yıl içerisinde Patrikhane'nin özellikle 1991 yılında Patrik seçilen Bartholomeos'un faaliyetlerinin gerek ABD, gerek AB, gerekse Yunanistan'ın desteği ile Ekümenik olma yolunda geliştiği görülmektedir. Lozan Antlaşması ve Türk yasalarına rağmen patrikhane, özel bir statü ile Vatikan benzeri bir devletçik meydana getirerek yeniden Bizans'ı diriltmenin, Megola İdeayı gerçekleştirmenin peşindedir (Gökçen, Aralık

2003, s.34). Aşama aşama kararlı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılan bu stratejinin birinci adımı, Türk hukuki mevzuatından kurtulmaktır. Sonraki aşama Patrikhanenin özerkliği ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasıdır. Patrikhane bunları gerçekleştirmeye çalışırken uluslar arası konjonktürden ve Türkiye'nin hassasiyetlerinden çok iyi şekilde istifade etmekte (Kılıç, 2003, s.VI), azınlıklara karşı tarihinden gelen hoşgörülü politikalarını zayıflık olarak algılayarak istismar etmekte, ABD ve AB tarafından kendisine verilen destekleri amaçları doğrultusunda son derece akıllı bir şekilde kullanmaktadır.

Tüm baskı ve direktmelere karşın ne Patrikhanenin Ekümeniklik statüsünde kabulü ne de HRO'nun Patrikhane'nin istediği koşullarda açılması mümkündür. Çünkü Patrikhane meselesi Ege, Kıbrıs ve Batı Trakya gibi ulusal meselelerimizle aynı öneme haizdir ve ülkemizin ulusal bütünlüğü ve egemenliği ile doğrudan ilgilidir. Ancak Patrikhane konusundaki tüm gelişmeler karşımızdaki gücün basit bir papaz ve Yunanistan olmadığının da bir göstergesidir. Öyleyse çözüm ulus birliğinin ve ülke bütünlüğünün tehlike altında olmadığı, diğer AB üyeleri ile eşit bir Avrupa Birliği üyeliğinde ısrar etmekte ve ekümeniklik konusunda siyasi dengeleri gözeterek ABD ve AB ile ilişkilerde Rusya ve Balkanlardaki dengeleri kullanmakta ve Ortodoks âleminin teolojik kökeninde aramaktan geçmektedir. Türk Ortodoks Patrikhanesine gereken desteği vererek İskenderiye, Antakya (Şam) ve Kudüs ekümenik Ortodoks patrikhaneleriyle ve bunların ait olduğu ülkeler ile temasa geçerek işbirliği yapmak, Vatikan ile patrikhaneye karşı işbirliği yolları aramak, Bulgar kilisesi ve Bulgaristan, Moskova kilisesi ve dolayısıyla Rusya ile birlikte hareket etmek ve Lozan Antlaşması konusundaki hassasiyetlerimizden taviz vermemek elzemdir (Evin ve Çalışkan, 2005, s.10-11).

Sonuç olarak Patrikhane Atatürk'ün de dediği gibi bir fesat ve hıyanet yuvasıdır. Ve her şeyden önemlisi Laik Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre de aykırıdır... Megola ideacıların "Bizans" hayali belki de dünya tarihi var oldukça hiçbir zaman bitmeyecek, her Yunan/Rum çocuğu bu masal ile büyüyecektir. Buna karşılık 1453 yılında İstanbul semalarında dalgalanan Türk'ün bayrağı da dünya döndükçe dalgalanacak ve asıldığı burçtan asla inmeyecektir (<http://www.hunturk.net/modules.php?name=Belgeler&file=patrik>).

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ahmet Cevdet Paşa. : (1994). **Cevdet Tarihi**, Cilt.XI, İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Akşit, Oktay. : (1985). **Roma İmparatorluğu Tarihi M.Ö. 27 – M.S. 395**, İstanbul: IUEF Yayınları.
- Altın İmla Kılavuzu : (2005). **Altın İmla Kılavuzu**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Altındal, Aytunç. : (1995). **Türkiye ve Ortodokslar**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Armaoğlu, Fahir. : (1975). **Siyasi Tarih**, Ankara: TTK Yayınları.
- Atatürk, M. Kemal. : (2005). **Nutuk**, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Cilt:I, Ankara: THK Basımevi İşletmeciliği.
- Atiya, Suryal Aziz. : (2005). **A History of Eastern Christianity**, London: University of Notre Dame Pr.
- ATO : (1994). **İçimizdeki Hançer: Fener Rum Patrikhanesi**, Vatansesverin El Kitabı Serisi:3 , Ankara: ATO Yayınları.
- Aygil, Yakup. : (2003). **Turanlı Hıristiyanlar**, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Benlisoy, Y. ve Macar, E. : (1996). **Fener Patrikhanesi**, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Berkes, Niyazi. : (2005). **Patrikhane ve Ekümeniklik**, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Bilge, Suat. : (2000). **Büyük Düş:Türk-Yunan Siyasi İlişkileri**, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.
- Budge, E. A. Wallis. : (1999). **Abûl-Farac Tarihi**, Ankara: TTK Basımevi.
- Cevizoğlu, Hulki. : (2005). **Ey Türk İstikbalinin Evladı**, İstanbul: Ceviz Kabuğu Yayınları.

- Cihangir, Erol. : (1996). **Papa Eftim'in Muhtıraları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi**, İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Çapa, Mesut. : (1993). **Pontus Meselesi/Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele**, Ankara: TKAE Yayınları.
- Çelik, Mehmet. : (1987). **Süryani Kilisesi Tarihi**, Cilt: 1, İstanbul: Yayıncılık Matbaası.
- : (1998). **Türkiye'nin Fener Patikhanesi Meselesi**, İzmir: Akademi Yayınevi.
- Çetin, Ensar. : (2004). **Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi**, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Dvornik, Francis. : (1990). **Konsiller Tarihi İznikten II.Vatikan'a**, Ankara: TTK Basımevi.
- Ekincikli, Mustafa. : (1998). **Türk Ortodoksları**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Emirhan, Sami. : (1995). **Fener Rum Patrikhanesinin Dünü, Bugünü ve Yarını**, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Ertürk, Hüsamettin. : (1996). **İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul: Sebil Yayınevi.
- Eryılmaz, Bilal. : (1992). **Osmanlı Devletinde Millet Sistemi**, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Frend, William H.C. : (1979). **The Rise of The Monophysite Movement: Chapters in The History Of The Church in The Fifth and Sixth Centuries**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gen.Kur. H. T. Başk. : (1964). **Türk İstiklal Harbi**, Cilt:2, Kısım:1, Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Gibbon, Edward. : (1988). **Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi**, İstanbul: Kelepir Kitaplar.

- Grant, W.M. : (1923). **İdeals of The Early Church**, London: James Clarke & Co. Ltd.
- Güler, Ali. : (1999). **Heybeliada Ruhban Okulu**, İstanbul: Tamga Yayınları.
- Güngör, Ali İsrâ. : (1997). **Vatikan, Misyon ve Diyalog**, Ankara: Töre Yayınları.
- Jaeschke, Gotthard. : (1991). **Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri**, Çev: Cemal Köprülü, Ankara: TTK Yayınları.
- Karakurt, Ali. : (1955). **Fener Patrikhanesinin İçyüzü**, İstanbul: Ekicigil Tarih Yayınları.
- Karal, Enver Ziya. : (1999). **Osmanlı Tarihi (Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri 1789 – 1856)**, Cilt:5, Ankara: TTK Yayınları.
- Kaymaz, Nejat. : (2002). **Kuruluştan Lale Devrine Osmanlı İmparatorluğu**, 1. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kitsikis, Dimitri. : (1974). **Yunan Propagandası**, Çev. Hakkı Devrim, İstanbul: Meydan Neşriyat.
- Köstüklü, Nuri. : (1990). **Milli Mücadele’de Denizli-Isparta ve Burdur Sancakları**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Lemerle, Paul. : (2005). **Bizans Tarihi**, 2.Basım, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lütem, E. ve Demirtaş,B. : (2001). **Balkan Diplomasisi**, Ankara: ASAM Yayınevi.
- Macar, E. ve Gökaçtı M.A. : (2005). **Heybeliada Ruhban Okulu’nun Geleceği Üzerine Tartışmalar ve Öneriler**, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Macar, Elçin. : (2003). **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Mısıroğlu, Kadir. : (1976). **Yunan Mezalimi**, İstanbul: Sebil Yayınları.
- : (2003). **Lozan Zafer mi Hezimet mi?**, İstanbul: Sebil Yayınları.
- Oran, Baskın. : (1991). **Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ortaylı, İlber. : (2004). **Osmanlı Barışı**, İstanbul: DA Yayıncılık.
- Ostrogorsky, Georg. : (1999). **Bizans Devleti Tarihi**, Cilt:1, 5.Basım, Ankara: TTK Basımevi.
- Öktem, Niyazi. : (2001). **Dinlerarası Diyalog ve Hoşgörü**, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öymen, Onur. : (2002). **Silahsız Savaş**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özakıncı, Cengiz. : (2005). **Türkiye'nin Siyasi İntiharı Yeni Osmanlı Tuzağı**, İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Öztuna, Yılmaz. : (1967). **Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Tarihi (XIX.-XX. Asırlar)**, Cilt: XII, İstanbul: Hayat Kitapları.
- Öztürk, Nazif. : (2003). **Azınlık Vakıfları**, 1.Basım, İstanbul: Altıncüre Yayınları.
- Özyılmaz, Emre. : (2000). **Heybeliada Ruhban Okulu**, Ankara: Tamga Yayınları.
- Özyurtkan, Süreyya. : (2005). **Başlangıçtan Günümüze Patrikhane Dosyası**, İstanbul: TEM Vakfı.
- Poyraz, Ergün. : (2004). **Fetullah'ın Gerçek Yüzü**, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Renan, Ernest. : (1964). **İsa'nın Hayatı**, 2.Basım, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Runciman, Steven. : (1972). **Kostantiniye Düştü**, Çev. Derin Türkömer. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Salıxık, Selahaddin. : (1968). **Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Etery**, İstanbul: Simurg Yayıncılık.

- Schimmel, Annamarie. : (1999). **Dinler Tarihine Giriş**, İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Sevinç, Nejdet. : (2002). **Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri Kiliseler, Okullar, Yardım Kurumları**, İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Smith, M.Llevellyn. : (2002). **Yunan Düşü**, Çev. Halim, İnal. Ankara: Ayrac Yayınları.
- Sofuoğlu, Adnan. : (1996). **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri**, İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Şahin, M.Süreyya. : (1999). **Fener Patrikhanesi ve Türkiye**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şapolyo, Enver Behnan. : (1961). **Osmanlı Sultanları Tarihi**, İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- Tümer, G. ve Küçük A. : (1988). **Dinler Tarihi**, Ankara: Ocak Yayınları.
- Türk-İş. : (2002). **Avrupa Birliği Türkiyeden Ne İstiyor?**, Ankara: Türk-İş Eğitim Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı. : (1988). **Osmanlı Tarihi**, Cilt:3, Kısım:2, IV. Baskı, Ankara: TTK Yayınevi.
- Vahapoğlu, M. Hidayet. : (1992). **Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ware, Timothy. : (1993). **The Orthodox Church**, Brookline: Penguin Books.
- Yıldırım, Uğur. : (2004). **Dünden Bugüne Patrikhane**, 2.Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Sürelî Yayınlar

- Akay, Füsün. : (Şubat 2000). “Öğrencisini Bekleyen Üniversite”, **Cumhuriyet Gazetesi Pazar Dergisi**, Sayı: 50, İstanbul: Baymat Matbaa.
- Altındal, Aytunç. : (Şubat 2003). “Patrikhane Bizimdir ama Bizden Değildir.”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:5, Sayı:4, Ankara: THK Basımevi.
- : (Eylül 2003). “Patrikhaneye Dikkat.”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:61, Ankara: THK Basımevi.
- Dikbaş, Yılmaz. : (Ocak 2005). “İstanbul’da Ortodoks Din Devleti Kurulacak”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:8, Sayı:77, Ankara: Kozan Ofset.
- Ertuğrul, Halit. : (Ağustos 1999). “Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancılarla ilgili yapılan Hukuki Düzenlemeler.”, **Askeri Tarih Bülteni**, Sayı:47, Ankara: Atase Yayınları.
- Gökçen, Salim. : (Aralık 2003). “Fener Rum Patrikhanesinin Statüsü ve Heybeliada Ruhban Okulu”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:64, Ankara: THK Basımevi.
- : (Ocak 2004). “Ortodoks Teoloji Akademisi: Heybeliada Ruhban Okulu Yanılsamaları”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:65, Ankara: THK Basımevi.
- : (Nisan 2004). “Fener Rum Patrikhanesindeki Metropolit Revizyonu Mevcut Statüye Rağmen Neden Yapıldı?”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:68, Ankara: THK Basımevi.

- Gökçen, Salim. : (Mayıs 2004). “Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Patrikhane Yorumu”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı: 69, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık.
- : (Haziran 2004) “Küresel Liderlik Yolunda Avrupa Birliği ve Onun Stratejik Ortağı Fener Rum Patriği”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:70, Ankara: Kozan Ofset.
- Günay, Necla. : (2005). “Filik-i Eterya Cemiyeti”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, Kırşehir.
- İlgar, İhsan. : (Mart 1966). “Tarih Işığı Altında Türk – Yunan Münasebetleri ve Megalo İdea.”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Işıksal, Cavide. : (Ağustos 1986). **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, Sayı:18. İstanbul: Menteş Matbaası.
- Özcan, Hayati. : (6 Ocak 2002). “Bir Tarih Dersi: İzmir Metropoliti Hrisostomos’ın Sonu”, **Aydınlık Dergisi**, İstanbul: Güney Reklâmcılık-Yayıncılık.
- Sonyel, R. Salahi. : (Ağustos 2004). “Büyük Devletlerin Osmanlı İmparatorluğunu Parçalama Çabalarında Hıristiyan Azınlıkların Rolü.”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı: 72, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık.
- Şahin, M.Süreyya. : (Nisan 2002). “Yunanlıların ve Patrikhanenin Ayasofya’yı Kilise Yapma Gayretleri”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:4, Sayı:44, Ankara: THK Basımevi.

- Şimşir, Bilal N. : (Kasım 2004). “Lozan Antlaşmasında Azınlıklar”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl: 7, Sayı:75, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık.
- Taşcan, Arzu. : (2003). “Tarihi Süreç içerisinde İstanbul – Roma Kiliseleri arasındaki çekişmeler ve 1054 krizi.”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Manisa.
- Türsan, Nurettin. : (Mart 1966). “Tarih Işığı Altında Türk – Yunan Münasebetleri ve Megalo İdea.”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Yavuz, Ünsal. : (Ekim 2003). “Sevr – Lozan – AB (Yeni Sevr)?”, **Müdafaa-i Hukuk Dergisi**, Yıl:6, Sayı:62, Ankara: THK Basımevi.

Gazeteler

Akyol, Taha. (27 Nisan 1994). “Patrikhane ve ABD”, Milliyet Gazetesi.

Atsız, Yağmur. (2 Haziran 1995). Yeni Yüzyıl Gazetesi.

Berberakis, Stelyo. (4 Mart 2004). “Patrik Revizyonla Neyi Amaçlıyor?”, Sabah Gazetesi.

Ergan, Uğur. (5 Mart 2004). Hürriyet Gazetesi.

Kumkale, Tahir Tamer. (26 Mayıs 2005). Önce Vatan Gazetesi.

Kumkale, Tahir Tamer. (6 Mart 2004). Önce Vatan Gazetesi.

Kumkale, Tahir Tamer. (22 Haziran 2003). Önce Vatan Gazetesi.

Kumkale, Tahir Tamer. (26 Aralık 2002). Önce Vatan Gazetesi.

Kumkale, Tahir Tamer. (29 Mayıs 2005). Önce Vatan Gazetesi.

Özel, Sibel. (12 Nisan 2006). “Heybeliada Ruhban Okulu Üzerine.”, Cumhuriyet Gazetesi.

Varol, Emin. (4 Ekim 2002). “Haberî Patrik Verdi”, Star Gazetesi.

Yılmaz, Önyay. (27 Eylül 2003). “127 yılda 1000 Mezun Verdi 32 Yıldır Kapalı.”, Milliyet Gazetesi Cumartesi Eki.

Zaman Gazetesi. (26 Ekim 1994).

Hürriyet Gazetesi. (20 Ekim 1997).

Hürriyet Gazetesi. (21 Ekim 1997).

Türkiye Gazetesi. (28 Ekim 1997).

Akşam Gazetesi. (12 Mart 2002).

Zaman Gazetesi. (27 Mart 2000).

Milliyet Gazetesi. (27 Mart 2000).

Ansiklopediler

İslam Ansiklopedisi. (1997). Fenerliler Maddesi, Cilt: 4, Eskişehir: MEB Yayınları.

Meydan Larousse. (1981). Yunanistan Maddesi, Cilt: 9, İstanbul: Meydan Yayınevi.

Meydan Larousse. (1981). Yunanistan Maddesi, Cilt: 12, İstanbul: Meydan
Yayınevi.

Türk Ansiklopedisi. (1977). Cilt: XXVI, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Dinler Tarihi Ansiklopedisi. (1975). Cilt: II, İstanbul: Gelişim Yayınları.

Tezler / Araştırmalar

- Baloğlu, Zekai. (2003). “Patrikhane ve Yüksek Ruhban Okulu’nun Tekrar Açılması İstemi: Sorunlar ve çözüm nerileri”.
- Durmaz, Bülent. (2002). “Balkanlarda Slavist ve Ortodoks Eksenli Politikalar, Fener Rum Patrikhanesi ile Ruhban Okulu ve Türkiye zerindeki Emelleri.”, Bölüm:3, Sayı:7 İstanbul: Harp Akademileri Bitirme Tezi.
- Ercan, Yavuz. (1972). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Müslüman Olmayan Halkın Hukuki ve İçtimai durumu.”, Ankara Üniversitesi: Doktora Tezi.
- Evin, İbrahim ve alışkan, Z. Hakan. (2005). Araştırma-İnceleme, İstanbul: Hava Harp Akademisi.
- Hatipoğlu, M.Murat. (1993). “1923–1938 Yılları Arasında Türk-Yunan İlişkileri”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kılıç, Taner. (2003). “Fener-Rum Ortodoks Patrikhanesinin Tarihi Gelişimi, Hedefleri ve Kazanmak İstediği Statü Nedir? Buna Karşı Türkiye’nin Uygulaması Gereken Politika Ne Olmalıdır?.”, İstanbul: Harp Akademileri Bitirme Tezi.

İnternet

- Akay, Füsün. : <http://www.egitim.aku.edu.tr/akay.htm>, Erişim: (7 Nisan 2006).
- Atalay, İ. Orkun. : http://www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no=20060474, Erişim: (10 Nisan 2006).
- Ayas, Güneş. : “Rum’un “fesat ocağı” mı? Papa Eftim’in Türk ocağı mı?”, <http://www.turksolu.org/41/ayas41.htm>, Erişim: (8 Nisan 2006).
- Başyurt Erhan. : “Patrik T.C. ‘Ekümen’ olamaz, (08.07.1995). <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=21524>, Erişim: (16 Eylül 2005).
- Başyurt, Erhan. : “Patrik Çizmeyi Aştı”, (01.07.1995). <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=20652>, Erişim: (12 Şubat 2006).
- Akcan Bayram. : www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no=20031259, Erişim: (10 Mayıs 2006).
- Bilici, Abdülhamit. : <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=14950>, (25.12.1999). Erişim: (7 Nisan 2006).
- Bostan, M.Hanefi. : “Patrikhane ve Ruhban Okulu”, <http://www.yurtseven.net/Meclis/MeclisYazilar.asp?islem=yazigoster&yazi=86>, Erişim: (17 Mart 2006).
- Çetinoğlu, Oğuz. : “Osmanlı Devletinde Azınlıklar”, (Nisan 2006). http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=/XB/Z,ATFDP*LOSILHBQGALVEEO*F-C/B,OQ/XB/Z,ATFDP*LOSI, Erişim: (30 Nisan 2006).
- Danişmentli, Saltuk. : <http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=News&file=article&sid=854>, (9 Aralık 2004). Erişim: (12 Şubat 2006).
- Ercan, Yavuz. : “Sürgündeki Ortodoks Türkler”, (17 Ocak.1998). <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17472>, Erişim: (12 Şubat 2006).

- Erenerol, Sevgi. : “Patriğin Harp Okulu Israrı (I)”,
<http://www.turksolu.org/37/erenol37.htm>, Erişim:
 (8 Nisan 2006).
- Erenerol, Sevgi. : “Bartholomeos’a ne devlet kurdururuz ne de taht
 veririz”, <http://www.turksolu.org/52/soylesi52.htm>,
 Erişim: (8 Nisan 2006).
- Erzurumlu, Kenan. : “Türk Dünyasında inançlar ve Stratejik önemi”,
http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Makale_nu=OKYSJAOYHGUH*%2FE%2FDRO%2FD%2F%2FB%2FWI%2FGSORLHBQGALVEEO*F-C%2FB%2COQ&B1=Makaleye+Bak&Tip=Makale,
 e, Erişim: (30 Nisan 2006).
- Gökçen, Salim. : “Fener Rum Patrikhanesi ve Pontus’u Canlandırma
 Hayali”, [http://www.turk-](http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html)
 yunan.gen.tr/turkce/makaleler/salim_gokcen.html,
 Erişim: (4 Eylül 2005).
- Gökçen, Salim. : “Bartholomeos, Ruhban Okulu ve Ekümenizm:
 Patrik’in Faaliyetlerinden Notlar”,
http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWDUHLKYSJAOYHGUH*/E/DR*YNYP,WVJDWIFTB8PLAUKBPZIIDJBG-FODU,
 Erişim: (4 Eylül 2005).
- Gökçen, Salim. : “Yunanistan’ın Talepleri”,
http://www.orkun.com.tr/asp/yazi.asp?Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWDUHLBB*FB,ALUISUQOY/!*YNYP,WVJDWIFTB8EA,JS/EOAA/WATDU!,
 Erişim: (30 Nisan 2006).
- Gökçen, Salim. : “Avrupa Birliği ve Patrikhane”,
http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=!P*R/YYPYDIWDUHLBB*FB,ALUISUQOY/EA.JS/EOAA/WATDU!O/D//B/WI/GSOR,
 Erişim: (4 Eylül 2005).

- Güler, Gökhan. : <http://www.hakimiyetimilliyeye.org/modules.php?name=News&file=article&sid=7762>, Erişim: (4 Eylül 2005).
- İlhan, Suat. : “Patrikhanede Neler Oluyor”,
<http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolum=4&id=296>, Erişim : (4 Eylül 2005).
- İlhan, Suat. : “Fener Rum Ortodoks kilisesi ve AB Üyeliğimiz”,
http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=*YNYYP,WVJDWIFTB8/XB/Z,ATFDP*LOSI!P*R/YYLPYDIWUHL, Erişim: (30 Nisan 2006).
- Karaoğlan, Zamir. : <http://www.hristiyan.net//anadoludahristiyanlik.htm>, Erişim: (9 Şubat 2006).
- Kılıç, Muharrem. : “Yeni Dünya Düzeninde Türklük ortak Paydasının Önemi”,
<http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Siyaset/Umu mi/MKilic0002.htm>, Erişim: (13 Nisan 2006).
- Korkut, Tolga. : “Ruhban Okulu Patriklik semineriyle çözülür”,
(01.04.2005). <http://www.bianet.org/2005/04/01/57922.htm>, Erişim: (7 Mart 2006).
- Mümtaz, Hüseyin. : “Heybeli Ruhban Okulu Açılmalıdır”,
http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Gunc el%20Yazi&Guncel_Nu=!P*R/YYLPYDIWUHLPLAUKBPZIIDJBG-FODUO/D//B/WI/GSOR, Erişim: (4 Eylül 2005).
- Odabaşı, Harun. : <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=3005>,
(2003). Erişim: (2 Şubat 2006).
- Özçamlı, Mirat. : “Fener Patriğine Dur Denmeli”,
http://www.orkun.com.tr/asp/Orkun.asp?Tip=Makale&Makale_Nu=PLAUKBPZIIDJBG-FODUOKYSJAOYHGUAH*/E/DR*YNYYP*-WVJDWIFTBSF, Erişim: (4 Eylül 2005).

- Salim, Muammer. : <http://www.sosyalhizmetuzmani.gen.tr/sh/modules.php?name=News&file=article&sid=30>, Erişim: (4 Eylül 2005).
- Sandıklı, Atilla. : “Patrikhane ve Ekümenlik Tartışması”,
ve Göral, Emirhan. <http://www.tasam.org/modules.php?name=News&file=print&sid=52>, Erişim: (14 Eylül 2005).
(6 Aralık 2004).
- Tarakçı, Nejat. : <http://www.tasam.org/modules.php?name=sections&op=viewarticle&artid=81>, Erişim: (15 Ekim 2005).
(17 Nisan 2005).
- Taş, Aydın. : <http://siyasetname.com/mkl-3.asp?mklid=1&yid=1&yzt=Aydın%20Taş>,
Erişim: (28 Ocak 2006).
- Türk, Hikmet Sami. : <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil3/bas/b076m.htm>, Erişim: (14 Eylül 2005).
(14.04.1998).
- Yetiş, Gökhan Bahadır. : “Fener Rum Patrikhanesi: Fetihten Lozan’a”,
(01.07.2005). <http://www.blogcu.com/gokhanbahadiryetis/251452/>, Erişim: (9 Mart 2006).
- Yılbaş, Mahmut. : “Türkiye Üzerinde Yakın Tarihte Yunan-Rum ve Fener Patrikhanesi Faaliyetleri”,
(Şubat 2002). <http://www.mudafaai-hukuk.com.tr/arsiv/subat0211.html>, Erişim: (14 Eylül 2005).
http://www.bilgilik.com/makale/tarih/dinler_tarihi/katoliklik_odev.html, Erişim: (14 Eylül 2005).
http://tr.wikipedia.org/wiki/Katolik_Kilisesi,
Erişim: (5 Mart 2006).
http://www.sevde.de/islam_Ans/O/04.htm, Erişim: (5 Mart 2006).
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Protestanl%C4%B1k>,
Erişim: (5 Mart 2006).
<http://www.dunyadinleri.com/hiristiyanlik.html>,
Erişim: (5 Mart 2006).

<http://www.hristiyanforum.com/forum/archive/index.php/t-1009.html>, Erişim: (5 Mart 2006).

http://www.sevde.de/islam_Ans/P/11.htm, Erişim: (5 Mart 2006).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ortodoksluk>, Erişim: (5 Mart 2006).

http://www.sevde.de/islam_Ans/P/05.htm, Erişim: (5 Mart 2006).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Patrik>, Erişim: (5 Mart 2006).

http://www.theottomans.org/turkce/tarihce/fatih_sultan.asp, Erişim: (7 Mart 2006).

http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/patrikhane.html, Erişim: (14 Eylöl 2005).

<http://www.hunturk.net/hunturk.html?name=Belgeler&file=patrik>, Erişim: (7 Nisan 2006).

<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=770>, Erişim: (3 şubat 2006).

http://www.orkun.com.tr/asp/toplanti.asp?tanim=!P*R/YYPYDIWDUHLEA.JS/EOAA/WATDU!, Erişim: (19 Nisan 2006).

<http://home.it.net.au/~jgrapsas/pages/Biography.htm>, Erişim: (4 Mayıs 2006).

<http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=News&file=article&sid=810>, Erişim : (16 Mart 2006).

<http://www.kuvvaimilliye.net/modules.php?name=News&file=article&sid=127>, Erişim: (20 Ekim 2005).

<http://www.archons.org/patriarchate/holiness.asp>, Erişim: (13 Nisan 2006).

<http://www.hakimiyetimilliyе.org/modules.php?name=News&file=article&sid=7762>, Erişim: (20 Ekim 2005).

“Bu Da Paralı Sevr”,

http://www.orkun.com.tr/asp/guncel.asp?Guncel_Nu=BB*FB,ALUISUQOY!!P*R/YLPHYDIWDUHLEA.JS/EOAA/WATDU!, Erişim: (19 Nisan 2006).

http://www.hukuki.net/topic.asp?TOPIC_ID=5702, Erişim: (12 Mart 2006).

<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>, Erişim: (10 Ağustos 2005).

<http://www.megarevma.net/patrikhane.htm>, Erişim: (15 Ağustos 2005).

<http://www.turkhaber.org/190.html>, Erişim: (12 Mart 2006).

<http://www.hisse.net/forum/archive/index.php/t-8121-p-2.html>, Erişim: ().

<http://www.sinanoglu.net/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=73851>, Erişim: (16 Mart 2006).

<http://www.ozturkler.com/forum/viewtopic.php?p=76833&sid=968f70e5fa275621b4c53766ee3f820f>, Erişim: (17 Mart 2006).

<http://www.hed.org.tr/turk-ortodoks-patrikhanesi.htm>, Erişim: (2 Nisan 2006).

“Microforms Projects in Otoman, Persian and Arabic”, November 2003,

<http://www.lib.uchicago.edu/e/su/mideast/Ottoman03.pdf>, Erişim: (15 Eylül 2005).

<http://www.turkhaber.org/214.html>, Erişim: (12 Mart 2006).

http://www.turan.org/makaleler/Mehmet_cayirdag/sayfa4.htm, Erişim: (20 Nisan 2006).

<http://www.turkatak.gen.tr/media/dosya6.pdf>,
Erişim: (14 Mart 2006).

<http://www.ravda.net/include.php?path=forum/showthread.php&threadid=22895&PHPKITSID=08fa7b1ad7d8c5871828447e1382f701>, Erişim: (13 Nisan 2006).

http://www.orkun.com.tr/asp/toplanti.asp?tanim=!P*R/YYLPYDIWDUHLEA.JS/EOAA/WATDU,
Erişim: (19 Nisan 2006).

“Global Patrikhane”,

<http://oncevatan.com/modules.php?name=News&file=article&sid=138>. Erişim: (2 Nisan 2006).

Avrupa Birliği Raporları

European Parliament, Resolution on Violations of Religious Freedom in Turkey (BA–1132, 1134, 1156, 1163 and 1179/96), 24 Ekim 1996.

Commission of the European Communities, Turkey 2000 / 2000 Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession, 8 November 2000.

Commission of the European Communities, 2001 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession (SEC(2001) 1756), 13 November 2001.

EKLER

EK 1

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

MADDE 130. – Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler devlet tarafından kanunla kurulur.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

(Değişik: 29.10.2005–5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.

3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar

MADDE 132. – Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.

(Değişik 21.6.2005-5370/1 md.) F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuya ilişkili haber ajansları

EK 2

Edremit'in Cunda (Ali Bey) adasında Papaz İkomos tarafından kurulan akademinin 1884 tarihli ders programından özetlenmiştir.

1. Türkleri ezeli düşman olarak Rumlara tanıtmak.
2. Türklerin en ufak bir hatasını büyüterek. Avrupa'ya duyurmak, medeni âlemi Türklere düşman etmek
3. Türkleri iktisaden çürütmek bunun için zengin Türkleri sakat ticaret yollarına götürmek, bol faizli krediler açmak, ağır şartlarla rehin kabul etmek.
4. Türk milletini ahlâk, milliyet, din ve gelenekleri bakımından çürütmek, bunun için;
 - a) Küfürler öğretmek, küfrü Türkler arasında yaymak ve Türkleri laubalileştirmek,
 - b) Türkleri zinaya, diğer ahlâksızlıklara, teşvik etmek, bilhassa asil Türk aileleri arasına genç ve güzel Rum kızlarını hizmetçi ve cariye olarak verip bu aile ocaklarını yıkmak.
 - c) Gençlere apaş-külhanbeyi ruhu aşılıyarak, Türk geleneklerini çürütmek, gençler arasında kabadayılık ruhunu yayarak, sevgi ve bağlılıkları kırmak, onları birbirine düşürmek, milli terbiyeyi bozmak.
 - d) Argoya benzeyen bir kültür dilini Türkler arasında yaymak sureti ile milli dil ve duygularını bozmak.
5. Türkleri dini bakımdan sarsmak için, hocaları rum zengin ve esnafı vasıtasıyla elde etmek, hocaları içkiye alıştırmak, hocaları her türlü uydurma inanışlara saptırmak, hocalara yanlış vakıalar anlatıp, halk ile hocaların arasını açmak.
6. Türk hükümrânlığını baltalamak. Bu işi azar azar geliştirip İstanbul'u ele geçirmek, eski Konstantiniye'yi yeniden kurmak.
7. Türk halkı arasına devamlı fitne fesat sokarak, devletle milletin arasını açmak, isyanlar organize edip zamanında aradan çekilerek Türkler arasında kardeş kanı akıtmak, komiteler tertip ederek Türk köylerini basmak.
8. Bir harp sırasında Türk halkını sefaletle götürecek her çareye başvurulacak. Türk topraklarında zahire ve lüzumlu gıda maddeleri, halkın elinden süratle gizlice toplanıp adalara sevk edilecek, komşu memleketlere satılacaktır. Rum

tüccarların uğradığı zarar, milli bankalar tarafından tüccara para olarak ödenecektir.

9. Doktor ve eczacı rumlar, Türk hastaları bilhassa kimsesiz hastaları gizlice zehirleyip öldürecek, kör, sağır ve sakat ederek saf dışı bırakmaya çalışacaklardır.
10. Türk çiftçisi ağır faizlerle toprağından edilecek.
11. Devlet adamları ve hâkimler rüşvet, ziyafet hatta kadın ikramları ile Eteryanın emrine alınmalıdır.
12. Fırsat çıktıkça, bilhassa resmi devlet binalarında yangınlar çıkarmak, ölümlü kazalar yaratmak, harp gemilerinde yangınlar çıkarmak.
13. Manastırlardaki azizlerin istekleri ve verecekleri mektuplar, kendi işlerinden önce ilgililere teslim edilecek, aykırı hareket edenler aforoz edilip kredileri kesilecektir.

EK 3

Safranbolu'da yaşayan 2 bin 749 Ortodoks, 30 Nisan 1921'de Büyük Millet Meclisi'ne gönderdikleri telgrafla, İstanbul'daki Rum Ortodoks Patrikliği'ni tanımadıklarını beyan edip Karaman'da bir Türk Ortodoks Patrikliği kurulmasını isterler. Bu telgrafta, Anadolu'da yaşayan Ortodoks Rumların Elen olmadığı ifade edilir.

”Menşe” (köken), adet, an'anat (gelenekler) ve lisan itibariyle Türk olan bizler, şimdiye kadar Pan-Helenizm amalının (emellerinin) husulüne (gerçekleşmesine) hasr-ı mesai eden (mesai ayıran) İstanbul Rum Patrikliği'nin taht-ı tazyik ve tesiratında kalarak milliyet-i asliyemizi izhar edemedik (açıklayamadık). Filhakika (gerçekte) saha-i tarihiye tetkik edilecek olursa zemine-i mütekaddimedede (geçmişte) Ortodoks mezhebini kabul etmiş, Türk olduklarından şüphe kalmayan ve fakat tesirat-ı maruzadan (birtakım nedenlerden) dolayı Rum namı altında yaşayan kardeşlerimizden, mezkur (zikredilen) Patrikliği'nin tesvikatı (iddiaları) ve telkinatına tabi olan ara sıra yanlış yollara gidenler olur. Buna rağmen bizler yine Türklerden, Türkiye hükümetinden daima adil ve şefkatli muamele gördük. Bundan sonra da Pan-Helenizm amal ve cereyanlarına katiyen tabi olmayarak aslen kardeşlerimiz olan Türklerle müsavi (denk) ve merfu (yüceltilmiş) bir halde yaşamak azmindeyiz. Anadolu'da bulunan ve bizim gibi kendilerine Rum namı verilen diğer bilumum arkadaşlarımızın aynı amalı perverde (aynı arzuyu paylaştıklarına) ettiklerine şüphemiz yoktur. Binenaleyh çok itilafat ve tesvilat (aldatma) ile iki kardeş milleti birbirinden ayırmaya bilhassa son zamanlarda maskeyi büsbütün atarak, vazife ve safvet-i ruhaniyetini suistimal ederek yaptığı pek çirkin taşkınlıklarla, sergüzeştcev (maceraperest) hareketiyle bizleri de felaket uçurumlarına sevke çalışmakta olan İstanbul Rum Patrikliği ile bugünden itibaren kat-i münasebat ettik. Gayemiz Anadolu'nun münasip (uygun) bir mahallinde bir Türk Ortodoks Patrikliği tesis ederek Türk kardeşlerimizle vahdet-i tamme (tam bir birlik) getirmek ve hükümetimizin zir-i cenah (tarafsız) adalet ve refetinde (merhametinde) mesudane (mutlu bir şekilde) yaşamaktır. Bu emelimizin tesrii (hızlandırılması) ve teslihi (kolaylaştırılması) hususunu Safranbolu'da mukim 2749 nüfusun tercüman-ı efkâr (fikirlerinin) ve hissiyatı olarak hükümet-i adilemizden behulusü'l-bâl (samimiyetle) istida (yardım) ve istirham eyleriz.

EK 4

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
Adet
744

Kararname:

Papa Eftim Efendinin Harekat-ı Milliyenin iptidasından beri Türkiye davasıyla alakadar görünmesi ve Patrikhane ile arasındaki vaziyet nazari itibare alındığı takdirde efrad-ı ailesinin mübadeleye tabi olması ducar-ı felaket olacağı muhakkak bulunduğundan bu hususta bir karar ittihazı talebini havi Dahiliye Vekalet-i Celilesinin 20.8.340 tarih ve Emniyet-i Umumiyye Müdüriyeti 3798 numaralı tezkiresi üzerine muma-ileyh papa Eftim efendi ve ailesinin İstanbulda Yerleşmesine müsaade itası İcra Vekilleri Heyetinin .8.340 tarihli ictimainda karargir olmuştur.
3.8.340

Türkiye Reis-i icumhuru
Gazi M.Kemal

EK 5

Lozan Antlaşması'nın 38,39,40 ve 45' nci maddeleri:

MADDE 38

Türk Hükümeti, Türkiye'de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma [milliyet, nationality], dil, soy ya da din ayırımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir.

Türkiye'de oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallarıyla çatışmayan gereklerini, ister açıkta isterse özel olarak, serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır.

Müslüman-olmayan azınlıklar, bütün Türk uyruklarına uygulanan ve Türk Hükümetince, ulusal savunma amacıyla ya da kamu düzeninin korunması için, ülkenin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardır.

MADDE 39

Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, Müslümanların yararlandıkları aynı yurttaşlık [medeni] haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır.

Türkiye'de oturan herkes, din ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşit olacaktır.

Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiç bir Türk uyruğunun, yurttaşlık haklarıyla [medeni haklarla] siyasal haklarından yararlanmasına, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır.

Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiç bir kısıtlama konulmayacaktır.

Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.

MADDE 40

Müslüman-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden [garantilerden] yararlanacaklardır. Özellikle, giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır.

MADDE 45

Bu Kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman-olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.

EK 6

Papa Eftim'in Başkanlığında verilen kongre kararları (Türk Ortodoks Kilisesi'nin İstanbul'a nakli):

1. Kayseri'de ilk yapılan toplantıda alınan kararların aynen geçerli olduğuna,
2. Bilindiği üzere teb'ası olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine ihanet eden ve ıslah olmaz Fener papazlarının Kiliseyi idare etmekten men ve ruhani vazifelerinden ıskat edinmelerine,
3. Doğu Türk Ortodoks Kilisesi muvakkat merkezini Kayseri'den İstanbul'a nakline ve Galata'daki Panayia Kilisesi'nin şimdilik muvakkat merkez ittihaz edilmesine,
4. Müstakil Türk-Ortodoks Kilisesi'nin teşkilini ve kilise cemaatlerinin vekil-i umumisi ve murahhası bulunan İkonomos Eftim efendi ruhani riyasesine tayinini,
5. Bir kilise nizamnamesi kaleme alınarak kongrede kabul edilen nizamname'nin hükümetimiz tarafından kabul ve tasdikine kadar, ruhani lider Eftim Efendi reisliği altında olmak üzere, Avukat İstimat Zihni, Damyanos Damyanidis, Koço Papadopulos, Zamba Zambaoğlu, Dimosteni Papadopulos ve Yani Bilbiloğlu efendilerden mürekkep daimi bir cismani heyet teşkiline, Sokrat Karahisarlıoğlu, Kiryako Göleoğlu, Anastas Manoloğlu, Nikola Vasilyadis ile Kiryako Pamukoğlu efendilerin de bu heyetin ihtiyat azaları olmak üzere intihabına ve bu heyetin, Reis-i Ruhani Eftim Efendi'nin riyaseti altında daimi ruhani heyet ile birleşmek sureti ile teşekkül edecekler olan ruhani ve cismani muhtelit meclis tarafından kiliseye ait bütün umuru hususun idare edilmesine kabul ve ol vechile karar verdiğimizize dair iş bu mazbatamızı iki nüsha olarak tanzim ve imza ile rei-i ruhanimiz Eftim Efendi'ye ifa ettik.

EK 7**TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN CEMAAT VAKIFLARI****Resmi Gazete 24 Ocak 2003–25003**

- 1- Beykoz Aya Paraşkevi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 2- Büyükada Panayia Aya Dimitri Profiti ilya Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 3- Heybeliada Aya Triada Tepe Manastırı Vakfı
- 4- Heybeliada Aya Nikola Rum Ortodoks Vakfı
- 5- Heybeliada Rum Ruhban Okulu Vakfı
- 6- Kınalıada Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 7- Burgazada Aya Yorgi Karipi Manastırı
- 8- Burgazada Aya Yani Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 9- Fener Maraşlı Rum İlkokulu Vakfı
- 10- Fener Yoakimion Rum Kız Lisesi Vakfı
- 11- Fener Rum Erkek Lisesi Vakfı
- 12- Feriköy 12i Apastol Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 13- Fener Tekfursaray Panayia Hançerli Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 14- Fener Vlahsaray Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 15- Fener Meryem Ana Rum Ortodoks (Kanlı) Kilisesi Vakfı
- 16- Kurtuluş Aya Tanaş Dimitri Aya Lefter Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 17- Beyoğlu Rum Ortodoks Kileseleri ve Mektebi Vakfı
- 18- Beşiktaş Cihannüma Rum ortodoks Kilisesi Vakfı
- 19- Beşiktaş Nanayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 20- Yenimahalle Aya Yani Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 21- Bebek aya Haralambos Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 22- Çengelköy Aya Yorgi Rum Ortodoksk Kilisesi Vakfı
- 23- Fatih Eğrikapi Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 24- Aksaray Langa Aya Todori Rum Ortodoks Kilisesi
- 25- Bağımsız Türk Ortadoks Kiliseleri ve Patkirhanesi Vakfı
- 26- Ayvansaray Aya Dimitri, Aya Vlaharne Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı

- 27- Üsküdar Profiti ilya Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 28- Arnavutköy Aya Strati Taksiarhi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 29- Yeşilköy Aya istepanos Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 30- Altı Mermer Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 31- Cibali Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 32- Kuzguncuk Aya Pandeliimon Rum Ortodoks Kilisesi
- 33- Kumkapı Aya Kiryaki Elpida Rum Ortodoks Kiliseleri Vakfı
- 34- Balat Aya Strati Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 35- Balat Panayia Balino Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 36- Zapion Rum Kız Lisesi Vakfı
- 37- Sarmaşık Aya Dimitri Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 38- Topkapı Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 39- Hasköy Aya Paraykevi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 40- Salmatomruk Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 41- Kuddüsü Şerif Rum Patrikhanesine Bağlı Yeniköy Aya Yorgi Kilisesi ve Manastırı Vakfı
- 42- Galata Rum İlkokulu Vakfı
- 43- Tarabya Aya Paraşkevi Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 44- Paşabahçe Aya Konstantin Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 45- Kuruçeşme Aya Dimitri Aya Yani Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 47- Yeniköy Panayia Rum Ortodoks Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 48- Boyacıköy Panayia Evangelistra Rum ortodoks Kilisesi Vakfı
- 49- Kadıköy Rum Ortodoks Kiliseleri ve Mektepleri Vakfı
- 50- Balıklı Rum Hastahanesi Vakfı
- 51- Büyükdere Aya Paraşkevi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 52- Bakırköy Aya Yorgi Aya Analipsiz Rum Ortodoks Kiliseleri ve Mektepleri Vakfı
- 53- Kandilli Metemorfosis Hz. İsa Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 54- Koca Mustafa Paşa Belgrad Kapı Panayla Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 55- Koca Mustafa Paşa Samatya Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 56- Koca Mustafa Paşa Samatya Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 57- Samatya Aya Analipsiz Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 58- Koca Mustafa paşa Samatya Aya Konstantin Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 59- Samatya Aya Mina Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı

- 60- Beyoğlu Yenişehir Evangelistra Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 61- Fener Rum Patrikhanesi Valsunuda Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 62- Yeniköy Aya Nikola Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 63- Dereköy Aya Marina Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 64- Tepeköy Evangelismos Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 65- Zeytinliköy Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 66- Bademliköy Pahayia Kimisis Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 67- Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 68- Gökçeada Merkez Panayia Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 69- İskenderun Rum Ortodoks Kilisesi Fukara Vakfı
- 70- Antakya Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 71- Antakya Rum Katolik Kilisesi Vakfı
- 72- Altınözü Tokaçlıköyü Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 73- Samandağı Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 74- İskenderun Arsuz Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 75- Altınözü Sarılar Mahallesi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 76- Feriköy Surp Vartanaş Ermeni Kilisesi Vakfı
- 77- Üsküdar Surp Garabet Kilisesi Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 78- Üsküdar Surp Hac Ermeni Kilisesi Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 79- Eyüp Surp Yeğiya Ermeni Kilisesi Vakfı
- 80- Eyüp Surp Astvazazim Ermeni Kilisesi ve Arakelyan Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 81- Narlıkapı Surp Hovannes Ermeni Kilisesi Vakfı
- 82- Rumelihisarı Surp Sanduth Ermeni Kilisesi Vakfı
- 83- Kadıköy Surp Takavor Ermeni Kilisesi Aramyan Uncuyan Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 84- Kuzguncuk Surp Kirkor Lusavoriç Ermeni Kilisesi Vakfı
- 85- Beşiktaş Surp Astvazazin Meryemana Ermeni Kilisesi Vakfı
- 86- Ortaköy Surp Kirkor Losavoriç Ermeni Katolik Kilisesi Vakfı
- 87- Ortaköy Surp Astvazazin Meryemana Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 88- Boyacıköy Surp Yeri Mangas Ermeni Kilisesi Vakfı
- 89- Kandilli Surp Arakelos Ermeni Kilisesi Vakfı
- 90- Kartal Surp Nişan Ermeni Kilisesi Mektebi Vakfı
- 91- Yenikapı Tetaos Patriğimeos Ermeni Kilisesi Vakfı

- 92- Kınalıada Surp Kirkor Losavoriç Ermeni Kilisesi Mektebive Mezarlığı Vakfı
- 93- Gedikpaşa Ermeni Protestan Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 94- Gedikpaşa Surp Hovhannes Ermeni Kilisesi Vakfı
- 95- Bakırköy Surp Astvazazin Meryemana Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 96- Balat Surp Hreştegabet Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 97- Karaköy Surp Pirgiç Ermeni Katolik Kilisesi Vakfı
- 98- Beyoğlu Anarathigutyun Ermeni Katolik Rahibeler Manastır ve Mektebi Vakfı
- 99- Beyoğlu Üç Horon Ermeni Kilisesi Vakfı
- 100- Beyoğlu Ohannes Gümüşyan Ermeni Kilisesi Vakfı
- 101- Beyoğlu Aynalı Çeşme Ermeni Protestan Kilisesi Vakfı
- 102- Beyoğlu Surp Gazer Ermeni Katolik Mihitaryan Manastır ve Mektebi Vakfı
- 103- Pangaltı Ermeni Katolik Mihitaryan Manastır ve Mektebi Vakfı
- 104- Yeniköy Küddipo Surp Astvazazin Ermeni Kilisesi Vakfı
- 105- Şişli Karagözyan Ermeni Yetimhanesi Vakfı
- 106- Taksim Surp Agop Ermeni Hastanesi Vakfı
- 107- Kumkapı Surp Harutyun Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 108- Halıcıoğlu Meryemana Surp Astvazazin Ermeni Kilisesi ve Kalfayan Yetimhanesi Vakfı
- 109- Kumkapı Meryemana Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 110- Kuruçeşme Surp Haç Ermeni Kilisesi Vakfı
- 111- Büyükdere Surp Hripsimyans Ermeni Kilisesi Vakfı
- 112- Koca Mustafa Paşa Surp Kevork Ermeni Kilisesi Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 113- Koca Mustafa Paşa Anarathigutyun Ermeni Katolik Kilisesi Vakfı
- 114- Topkapı Surp Nikagos Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 115- Galata Surp Lusavoriç (Çerçiş) Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 116- Yeşilköy Surp istepanos Ermeni Kilisesi Mektebi ve Mezarlığı Vakfı
- 117- Hasköy Surp istepanos Ermeni Kilisesi ve Mektebi Vakfı
- 118- Apeloğlu Andon Vakfı Hayratından Yeniköy Ohannes Miğirdiç Ermeni Kilisesi
- Büyükdere Surp Boğos Ermeni Kilisesi
 - Büyükada Surp Astvazazin Verapohum Ermeni Katolik Kilisesi
 - Sakızağacı Ermeni Katolik Kilisesi
 - Beyoğlu Surp Yerurtutyun Ermeni Katolik Kilisesi
 - Kadiköy Surp Levon Ermeni Katolik Kilisesi
 - Tarabya Surp Andon Ermeni Katolik Kilisesi

- 119- Yedikule Surp Pirgiç Ermeni Hastanesi Vakfı
- 120- Kumkapı Meryemana (Drasular) Ermeni Kilisesi Vakfı
- 121- Beykoz Surp Nikagos Ermeni Kilisesi Vakfı
- 122- İskenderun Karasun Manuk Ermeni Katolik Kilisesi Vakfı
- 123- Samandağı Vakıflı Köyü Ermeni Ortodoks Kilisesi Vakfı
- 124- Kayseri Surp Kirkor Ermeni Kilisesi Vakfı
- 125- Diyarbakır Ermeni Surp Küçük Kilise Hıdır İlyas Surp Gregos Kiliseleri Vakfı
- 126- Mardin Ermeni Katolik Kilisesi Vakfı
- 127- Büyükkada Hased Leavram Musevi Sinagogu Vakfı
- 128- Hasköy Mealem Musevi Sinagogu Vakfı
- 129- Beyoğlu Musevi Hahamhanesi Vakfı
- 130- Beyoğlu Seferadimi-Neveşalom Musevi Sinagogu Vakfı
- 131- Ortaköy Musevi Etz-Ahayim Sinagogu Vakfı
- 132- Sirkeci Musevi sinagogu Vakfı
- 133- Kuzguncuk Bet-Yaokov Musevi Sinagogu Vakfı
- 134- Galata Yüksek Kaldırım Eşkenazi Musevi Sinagogu Vakfı
- 135- Hasköy Türk Karaim Musevi Vakfı
- 136- Kadıköy Hemdat İsrail Sinagogu Vakfı
- 137- Balat Or-Ahayim Musevi Hastanesi Vakfı
- 138- Balat Ahrida Musevi Sinagogu Vakfı
- 139- Ankara Musevi Sinagogu Vakfı
- 140- Bursa Türk Musevi Cemaati Vakfı
- 141- Çanakkale Mekor Hayim Musevi Sinagogu Vakfı
- 142- Antakya Musevi Havrası Vakfı
- 143- İskenderun Musevi Havrası Vakfı
- 144- Kırklareli Musa Sinagogu Vakfı
- 145- Diyarbakır Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı
- 146- Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı
- 147- Mardin Süryani Katolik Kilisesi Vakfı
- 148- Mardin Süryani Kadim deyrulzafaran Manastırı ve Kiliseleri Vakfı
- 149- Mardin Süryani Protestan Kilisesi Vakfı
- 150- Midyat Süryani Protestan Kilisesi Vakfı
- 151- Midyat Süryani Deyrulumur Margabriel Manastırı Vakfı
- 152- Midyat Süryani Kadim Cemaati Marborsom ve Mart Şemuni Kiliseleri Vakfı

- 153- İdil Süryani Kadim Kilisesi (Mardodo) Vakfı
154- Diyarbakır Keldani Katolik Kilisesi Vakfı
155- Keldani Katolik Kilisesi Vakfı
156- Mardin Keldani Katolik Kilisesi Vakfı
157- Bulgar Ekzarhlığı Ortodoks Kilisesi Vakfı
159- Şişli Gürcü Katolik Kilisesi Vakfı
160- Mersin Tomris Nadir Mutri Kilisesi Vakfı

EK 8

Papa Eftim'in Atatürk'ün ısrarı üzerine Meclis duvarından yaptığı konuşma.

(Fotoğraf: <http://www.hed.org.tr/turk-ortodoks-patrikhanesi.htm>)

Bartholomeos

(<http://www.megarevma.net/patrikhane.htm>)

Athenagoras

(<http://www.oca.org/Images/Mission/Vision/pg%2075-9978.JPG>)

Alexis 2

(<http://www.fr.wikipedia.org>)

Heybeliada Ruhban Okulu
(<http://www.megarevma.net/ruhbanokulu.htm>)

Kin Kapısı
(<http://www.getreligion.org/archives/Phanar-thumb.jpg>)

Büyük Yunanistan, Megalo İdea – Enosis İstanbul, Kıbrıs ve Egeyi Kapsar

1982 Yunanistan Kültür Bakanı Melina Merkürî'nin dağıttığı harita
(<http://www.hunturk.net>)

SÖZLÜK

- A'raf** : Hristiyan inancına göre; Cehennemde günahlarını çeken insanların, cennete gitmeden önce günahlarından arınıp cennete geçmeyi bekledikleri dağın adı.
- Anglikanizm** : İngiltere kralı 8. Henry'nin kurduğu Hristiyan mezhebi. Engizisyon mahkemeleri gibi Hristiyanlığın iyice yoldan çıktığı devirlerde, Martin Luther gibi İngiltere kralı 8. Henry de Katolik kilisesini protesto edip, Protestanlık esasına uygun Anglikan kilisesini kurdu. Böylece Anglikanlık mezhebi kuruldu ve İngiltere'nin resmi mezhebi oldu.
- Christian** : Hristiyanlık dininin inananlarına verilen ad.
- Ekümenik** : Çağdaş Yunancada "evrensel" anlamına gelen kelimedenden dilimize intikal etmiştir.
- Etniki Eterya** : Yunancada "ulusal dernek" anlamına gelir. Makedonya ve Girit'i Yunanistan'a katmak amacıyla 12 Kasım 1894'te kurulmuştur. 1897'de Osmanlı-Yunan savaşının, Yunanistan'ın ağır yenilgisiyle sonuçlanmasından sonra sorumlu tutulan örgüt saygınlığını yitirdi ve 1899'da dağıtıldı.
- Evharistya** : Katolik kilisesinde tanrıya tapınmanın en önemli parçası; son yemek (abendmahl) de denen ayinde, İsa'nın çarmıha gerilmeden havarileriyle yediği son yemek, havarileriyle vedalaşması simgesel yoldan tekrarlanır.
- İkona** : İkon olarak da geçer (Rusça: ikona, yunanca: eikenion; "küçük resim, tasvir" manasındadır). Bizans geleneğine bağlı doğu Hristiyan geleneğinde kutsal kişi ve olayların konu edildiği, duvarlara ya da ahşap levhalar üstüne yapılmış tasvirler kiliselerini süsleyen sabit ve/ya taşınabilir İsa, Meryem ve azizlerin resimlerine verilen addır. en ünlüsü ise petrus ikonudur. [mozaikle karıştırılmamalıdır ve ayrıca ikonalar, küçük heykelcikler değildir.

- Judaism** : Einstein'ın da bir zamanlar üzerine düşündüğü bir akım.
- Kalvinizm** : Calvinizm, günümüz Protestan dünyasının ikinci ekolünü teşkil eder. Bir diğer adı reforme Hristiyanlıktır. Akımın kurucusu ve öncüsü olan John Civin, sıkı bir dini tecrübeden geçmiş Fransız asilli, ilahiyat sahasındaki yazılarıyla tanınmış bir kişidir. O'nun amacı mevcut Hristiyanlıkta reform yaparak dini başlangıçtaki, asil haline kavuşturmadır.
- Katoliklik** : Baba, oğul ve kutsal ruh üçlemesiyle oluşan kutsal birlik mi yoksa tek bir varlık mı karmaşasının yaşandığı İznik konsilinden ayrıma düşen Hristiyanların büyük tartışmalarla Katolik, Ortodoks diye bölünmesinde üçlemeyi tercih eden mezhep.
- Keşiş** : Hristiyanlıkta olaya kendini diğer inananlardan daha bir fazla vermiş, inzivaya çekilmiş kimse.
- Komünyon** :
- Katoliklikte çocuklar belli bir yaşa gelip kateşizm tabir edilen belirli bir eğitim bütününe almadan şarap-ekmek ritüeline katılamazlar. kateşizm müfredatının bitmiş olduğunu ve çocuğun artık ekme/ şarap ayinine katılabilecek tam bir Hristiyan olduğunu teyit eden kilise törenine de komünyon ismi verilir.
- Konsil** : Hristiyan din önderleri, Hristiyanlıkla ilgili tartışmalı konuları aydınlatmak ve bir sonuca bağlamak için, tartışılacak konunun önemi ve ilgilendirdiği bölge oranında büyük toplantılar düzenliyorlar. Bu toplantılara konsey ya da konsil adı verilmektedir.
- Kuvva-i Milliye** : Kurtuluş Savaşı direnişine verilen ad(ulusal güçler).
- Lutheryanizm** : Lutheryanizm, Protestanlığın ilk şeklidir ve Martin Luther'in fikir ve ideallerini benimseyen özel Hristiyan görüşünü temsil eder. Lutheryan kiliseleri Almanya, skandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde daha çok yaygındır.

- Mesih** : Mesih, hazreti İsa'nın isimlerinden biridir. İsa; her türlü günden korunmuş olması; dokunduğu hastaların Allah'ın izni ile şifa bulması; yeryüzünde çok seyahat edip sesini-soluğunu her tarafa duyurması sebebiyle bu ismin verildiği rivayet edilmektedir.
- Metropolit** : Ortodokslarda patrikten sonra gelen din adamı.
- Otonom** : Herhangi bir değişkene bağlı olmayan.
- Otosefal** : Genelde "sefal" kökü kullanılan bir kelime olmakla beraber Türkçede ruhban okulu, patrikhane gibi konularda bu sözcük olarak gündeme gelmiştir.
- Piskopos** : Katoliklerde, papazlığın en yüksek aşamasında olan din görevlisi.
- Presbiteryen** : Presbiterler tarafından yönetilen çeşitli Protestan mezheplerine verilen isim.
- Protestan** : Martin Luther önderliğinde Roma'daki papalığa ve roma kilisesine karşı gelerek dinde reform hareketlerini başlatan ve onları takip eden insanlar.
- Reformasyon** : Yeniden yapılandırma.
- Rotasyon** : Dönüşüm.
- Ruh-ül kuds** : Tarihi Türkiye Türkçesinde (Osmanlıca) kutsal ruh.
- Sakrament** : Hıristiyanlıkta yedi kutsal sır anlamına gelir vaftiz, konfirmasyon, ekaristiya, tövbe ve istiğfar, son yağ sürme, ordinasyon, evlilik sırrı.
- Teslis** : Hıristiyanların inanç temelidir. Baba (tanrı), oğul (İsa) ve kutsal ruh (ruh-ül kudüs) şeklinde bir formasyona sahiptir.
- Vaftiz** : Sözcük anlamı su ile yıkama veyahut suya daldırmaktır. Vaftiz, kişinin yeni bir yaşama kavuştuğunu anlatır. Vaftiz edilecek kişi ya suya daldırılır ya da üzerine su serpilir.

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Denizli’de doğan Ferah KARAKILINÇ, İlk ve orta öğrenimini Denizli’de tamamlamayı müteakip, 1988 yılında askeri lise giriş sınavlarını kazanarak Kuleli Askeri Lisesi’ne girmiş ve bu okuldan 1992 yılında mezun olmuştur. Askeri lisenin ardından Kara Harp Okulu’nda öğrenimine devam eden Ferah KARAKILINÇ buradan 1996 yılında piyade teğmen olarak mezun olmuştur. 1996–1997 yılları arasında Tuzla / İstanbul’da Subay Temel Kursunu takip ettikten sonra 1997 yılı atamalarında Şırnak ilinde bir birliğe atanmış, buradaki 2 yıllık görevi sonrasında, Piyade Okulu Subay Temel Kurs Bölük Komutanlığı’nda takım komutanı olarak görevlendirilmiştir. 6 yıl bu görevi sürdürdükten sonra da 2005 yılı genel atamalarında Tunceli iline tayin olan Ferah KARAKILINÇ halen Tunceli’de bölük komutanı olarak görevine devam etmektedir.

Lise yıllarından itibaren başlayan Uluslararası İlişkiler, Siyasi Tarih gibi konulara olan ilgisi neticesinde Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi’nde Uluslar arası ilişkiler konulu yüksek lisans programını başarıyla tamamlamış ve GYTE Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Bölümünde Milli Güvenlik Stratejileri üzerine Yüksek Lisans Programını takip etmiştir.

Ferah KARAKILINÇ iyi derecede İngilizce bilmekte olup, evlidir.